

Iz korespondencije A. T. Brlića

Priredila Ivana Brlić Mažuranić

I. PISMA A. T. BRLIĆA

1. Ivanu Filipoviću

Wien 12. Aprila (1848.)

Dragi Ivo!

Evo Ti pišem, jer treba, zato se nesrdi nežali poštarine za nekoliko redakah, kojih sadržaj Ti je il znan il neznan. Ako znan, to sam Ti morao svakako pisat, jer ćeš viděti da tako i mi ovd mislimo, da indi bude sporazumljenje; a opet da i kao Memorandum imaš od onog, što će se radit; ako neznan, dakle slušaj.

Prie poslaničtva amo, i naimenovanja banova morala je u svieh ustih zvečit rěč: Revolution, Prevrat! Sad pako jer smo ovd u Beču su pokazali i lěpu veliku demonstraciju učinili, premda nismo sve dobili treba na sva usta vikat: Organisation. Uredjenje! Moramo najprie Misli naše uredit to j. plan učinit dělovanja.

1.) Sve ovd nedobljenih triest punktah će faktice bit izvršeno, jera kralj bi bio dao: al nije směo obkoljen od nepriateljnih nam Magjarah i lopta u njiovih rukuh. Zato ga treba iz rukuh i upliva Magjarskog oslobodit — kralja oslobodit. On bo nasloniv se na Magjare srnja u propast, jer njih je 3 mill. a ovi se dižu prot Slavenstvu, koje mlogobrojnije i složno satrt će jih, te tako bi mogao pod trlicom i tron poginut. (I onako vele da će kralj 19. o. m. odreć se krune.)

2.) O faktičnom uvedenju tog, i kralja po Magjarim fysično i moralno sapetog, (što se iz tog vidi, da premda su mu Monarkiu izdali, ipak ide sabor za njeg zlokoban, zaključit), oslobođenju ideu razprostranjivat svom silom i učinit, da se obće mněnje, želenje i dělanje na to porodi u domovini, a porodjeno sačuva, uzdrži, širi, krěpi.

3.) Magjari će il pustit nam činit što hoćemo, kad vide da dobrim se pokorit nećemo. Poslaše bo za traktiranje u Zagreb poslanike koji medjutim ništa opravit nećēju, jer mi mlogo ištemo i to pravedno, te zato ništ popuštiti nećemo: al oni malo nude, dakle kad vide da traktiranje i pogadjanje nekoristi, il ostavit će da radimo što hoćemo koje je tako neprobitačno kao da kobac pětla, kog za pile držaše

brez rvanja izpusti), il će nas za rebelle proglasit i reč: dakle daj da Hrv. i Slav. po drugi put (prvi su put, vele, pod Arpadom) podjarmimo. Ovo će bit, da će Magjari na nas udarit. Na to mi čekamo, jer držimo, da bi taj boj nas spasit, Magjare pako uništiti mogao. Pravedan bi bio, jer

4.) Držimo, da je po ovoj buri revoluciah ono staro doba došlo, gdje narodi, prava naravna, prava izvorno-čovječanska brez obzira na dosadanju historičnu legalnost, opet si povraćaju, koja jim oduzeli biše vladari. I ako od historične legalnosti što ostane, to nema valjanosti zato što je historična legalnost, neg je to po Revolucii ope potvrđeno. Ovo je velevažni obzir, kog na vrēme sadanje imat trēba; ovaj razširuj, jer tim se načelo ono ustanovljuje, po kom temelj buduće Europejske politike ima biti ovo: Svaki Narod jedna država, svaki doma gospodar, svaki slobodan, samo kod komšie gost, a svi jednaci, svi ljudi, svi narodi braća, sve kršćanstvo jedna familia etc. koja čovēka srēcu utemeljuju. Zato se mislimo pobēdiv il koordinirav Magjare, il poslav jih u Aziju kao koloniju sličnu jegjupskim i grčkim kolonijam prastarih vrēmenah, na Bosnu bacit i Tursku oslobodit, tad Poljsku, tad od Dinastie i dosadanje politike golubij narod ruski u sporazumljenju s moskovskom strankom u Rusii, koja je silna i naših načelah.

Ovo je Theoria, Plan, Misao Našeg posla: a evo mu Praxis, Dēlo život:

1.) Čim brže razprostranjivanje onih načelah po Emissarima, koje stranom već izaslasmo, stranom evo Tebe molimo, da se briniš za nje.

2.) Nek svi Gaja i Bana, koji su jedno srdce, slušaju i njiov popularitet dižuć. Gaj je ovd veliku energiju pokazao činom, rečju i mišlju, da ako srētno za rukom podje ovo naše političko preporadjanje i ustanovljenje Velike Ilirie, to njem zafalit imamo. Ban će pako kao prva glava sve ravhati: provizornu Vladu, narodnu skupštinu, vojničtvo i t. d. da naši plani za rukom podju, on bo je naš — sasvim naš. — To sve bistro trēba znat i razširivat. —

3.) Narodnu gardu svud i po selima čim prie organisirat, i duh naših načelah joj udahnut, da kad s Magjarima, Nēmcima il s kimgod do šta dodje, uz nas pristane. Taj isti duh u vojnike naše, osobito mladje razprostirat, da se sad subordinacie neboje, neg po duhu ovih načelah rade. Više na Bana neg na Cara imaju slušat, jer Ban zna što Caru, što Domovini koristi, Car od Magjarah zaslēpljen i uhvatjen nezna to nemože znat. Zato vojnici duhu svoje zakletve i slavi svog Imena primērno rade, ovih se načelah držeći. Zato veliki odpor i antipathiu prot ausmaršu u Italiju, koja slobodu oće, koju Bog svakom odredi, i koju zli ljudi joj oteše. Ovaj punkt, mili Ivo! ovaj je najvažnii! Oboružat se, pripravan bit na boj, junacki se ponosit! To su reči svete sada i trēba jih pēsmama i proklamaciama gojit. Zato Davorie sad oživit osobito »Još Slavia (Iliria) ni propala«, — Al »Mi smo braćo ilirskog« nedaјte pēvat, jer

je ovo pësma, koja našim sadanjim nakanam i načelim se protiv. Tako proklamaciah trëba pisat: Pače: Daj ovaj list prepisat u 100 puta promëniv samo štilistička nëka iz kojih se vidi, da sam J a na T e pi-sao, nego inač ostavi formu lista i samo nek u njem govori D o m o r o d a c N a r o d u. U istoj ovoj formi čim prie ga sobči s Latkovičem, kog lëpo molim, nek očitim il otajnim nagovaranjem, upravljanjem i uređenjem gleda čëlu svoju parokiu organisirat i oduševljit za boj protiva Magjaru ili Turčina na Banovu zapovëst (za Cara tobož!) Slovački popovi su to već učinili, tako da su nëkima ljudi već kupili iz svog konje na kojim će jih voditi. — Pa Slovaci s gora, mi ozdola sa Srblijima u Bačkoj i Banatu, Hrvati sa strane iz Sopronjske, Gjur-ske, Železne, Mošonjske, Zaladske Varmedje, udri na Magjara kako Ban zapovëdi. — Dakle sve na oružje i pripravnost na boj pod bano-vim barjakom. — Ban je već očitovao Caru i princima 1.) da ne pri-znaje Palatina za kralj. Namestnika kod nas, neg da je on za kraljem prvi, 2.) da ne pozna magjarski Ministerij. 3.) Palatinov list, gde mu nalaže da Red i Mir u Hrvatskoj drži zabacio je. 4.) Nije htëo zaklet se u ruke Magjar. cancellara Szögyenja kao do sad što Bani činjahu neg u kralja samog, 5.) Bit će do sutra već proglašen za FML i ko-mandierendera Hrvatske a 14 danah kasnie i Slav. Granice. (Eto mu vojnici prot Magjarim i Turcim u rukuh!) Njeg držmo!

Ja sam ovd u Central-Comteu Slavj. u kojeg imenu ovaj, čuvat se imajući, list pišem.

Kad se boj porodi, evo me dol, da Brodjane vodim. Ostavi se sad sveg za sad i na tom radi.

Ja od 13. pr. m. neučim ništ, toli posla imamo. Ovd su se sašavša česka, poljska i ilirs. Deputacia svezale i pobratimile. Jedan drugom pomoć.

Sobči mahom Petku i Latkoviću, — buni — i buni! —

Pomoz Bog!

Čelov od Andrie T. Berlića.

2. Kulmeru*

Preuzv. Gspdne!

Buduć da znam da Vam je ležeće na tom saznati kako stoji s predsjedničtvom skupnovladarstva francuzkoga: a ja ovde jur priliku imadoh ubavëstit se o stvari kod poslaničtva francuskog, kamo mi grof Gučetić list dade: zato sam si za dužnost smatrao stanje štvari Vam obznaniť.

U Parizu i okolo, kao i u okruzima za koje se je jučer na večer saznalo, stoji većina za Louis Napoleona i poslanički tajnik Montigny, na kog sam ovd bio atressiran, veli, da su već svi, koji su prie i mi-slili i želili, da Cavaignac bude, sad mnënjem se na L. N. obratili, jer nenadano vide, da on ima većinu. —

* Pisma Kulmeru, Jelačiću i Garašaninu, koja ovdje donosimo, sačuvana su u prijepisu (rukom A. T. Brlića) u arhivu u Brodu.

Novine francuzke već gataju tko će bit L. N. ov Minister. — 15og će se znat tko je! a 22og će sve bit brojeno i tad će proglašenje slědit.

Obećajuć, kao što mi je i g. Ožegović naložio, pisat iz Pariza ostajem Vaš ponizni sluga

A. T. B.

U Bruxellim 13. pros. 1848.

3. Jelačiću

Světli Bane.

Prie svega moju dužnost izpunjavajuć srdčano na daru po g. Metellu Ožegoviću mi poslanom zahvaljujem.

Ja sam četiri dana ovd i što za to vrěme saznat mogoh Francuzi i isti Němci, Magjari, Poljaci i Taliani, koji svi propagandiste svoje ovd imadu, Vas za čoveka slobodomislećeg i jedinog drže, oko kog se foederacia Slavjanah na Dunavu skupit može, — al buduć da oni na razasutju Austrie rade, i u tom poslu Vas za protivnika imadu, zato o tom mlogo landraju, kanda Vi kamerilli i nehotice i neznav služite, osobito jer ste pod Windischgraetzom.

Nemogu zamućat, da su u Draždjanim osobito u višjim kruzim, gde sam bio, kod Cerinia, Reicharda, i našeg poslanika Kuefsteina oduševljeni. U obće se tamo o Vašoj dobroti lěpo govorilo, oni stup Austrie, oni ufanje sreće Slavjanske u Vama vide, sudeć je doduše i psujuć: al Vašu dobrotu uznivajuć.

Glasovi za Louis Napoleona tako su pretežni, da kad se proglasi kao predsjednik Republike, već neće bit novina. Svi Francuzi, s kojima sam do sad govorio slědeć Thiersa i ostale svoje poglavice nisu za Republ. neg za Čarstvo. Uzrok zašto L. N. izabiraju, jest, da ga Carem metnu. Vele u ostalom da se neće dugo držat.

Srbska vlada ima svoje ljude u Parizu i Londonu. Ovd je Marinović, a u Lon. Hrkalović tajnici soveta srbskog u Beogradu. Oni su s muževima vladah francuzke i Engleske u poznanstvu i dogovoru. Svakako je u odluku Patriarcha sa Magj. pacifiscirat i odavle upliv učinjen.

Vlade franc. i engl. Louis i Palm. su Austriu iz svoje karte iztrli, kako mi Apponyi našeg poslaničtva tajnik veli. — A mene su mlogi pitali, zar će obstajat Austria? — Ja im odgovorim s Vašim rečma: »Slavjanstvom će obstajat.« Od strane Magjarah je ovd Teleky, koji s francuzkim ministrima se dogovara. Drugi će tjedan u London i Sardinu takodjer ić. —

Ja ću ovd govorit i pisat koliko mogu, za naše stvari objasniti. Ovd bo ih zlo razuměju i drže nas za sluge Stadiona i Schv.

Ostajem, Světli Bane! Vaš ponizni sluga

A. T. B.

U Parizu 17. 12. 1848.

4. Kulmeru.

Preuzvišeni Gspdne!

Sledec savet g. Metella Ožegovića pisao sam iz Bruxellah i evo me opet kratkim pismom u ime Slavjanstva, koje na Vašu moguću podporu se oslanja, jer još do sada u veću kralja tako očito nije bilo zastupljeno.

Jučer bi L. Napoleon za Predsjednika proglašen. Neće dugo trajat i počet će se agitacie za njeg, da Car bude s peticiama zato. Već jučer htědoše mlogi izvikat Carstvo: a vojska prepreči.

Magjarima je vlada Cavaignaka, koji slavjansko pitanje ni malo nije razuměvao, poslala 8 oficirah. Vele mi, da L. Napoleon bolje razumie što naš narod slavjanski zlamenuje.

Teleky i Irényi kao poslanici Košutovi agitiraju ovdě kod vlade, kod časopisah, kod ljudih od upliva za svoju stvar. Ja sam bio u prilici š njimi govorit. Oni vele, da neće u Austriu da se stope. Proti tome će vazda djelovati.

Svi anarchiste narodah sad se bunećih ovd s govorom i pismom i u klubima posluju da Francuzi europejski rat od svoje vlade zahtěvaju, za Italiju, Němačku, Poljsku i Magjarsku po njiovim ideam uredit. Zato je bio koncerat za familiu Martyra Bluma, zato Bankete i sastanke agitatorima ovima u Parizu daju.

Jedini časopis »La Pologne« zato imenovan, jer Francuzi ime Slavjanah još u obće ne poznaju, piše u našem interessu: al samo 120 predbrojnika ima. Molim zato da pošta austrianska ovaj časopis med one uvrsti, koji se po njoj dobivat mogu, da broj se predbrojnikah u Austrii povekša. Cyprien Robert, koji je urednik, professor je Slavjanštine na Collège de France: ala je dost siromah i trebao bi podpore na ovaj način, da njegov časopis mlogo od naših ljudih bude držan, ako i ne štiven. Držanju je dosad austr. pošta prepreka bila. — Danas će biti u Parizu iluminacia za Napoleona.

Od Srbaljah su dva ovd, tajnici srbske vlade M. i H. koji vele da ni za Austriu ni za Russiu med Srblijim sympatie nema, jer obe Slavjanstvu slobodu nedadu, neg absolutistički vladaju.

Oni ovd govore da su Hrvati s Banom pali pod službu one austrijske politike, koja šilje 1 narod prot drugom, ut 3a gaudeat.

Ja sam jedini iz naše domovine koji foederaciju Austrie branim i ovake govore Magj. Nēm. i ostalih opovrgavam kod dodjem.

Priporučujem se u Vašu Blagonaklonost. Ponizni sluga

A. T. B.

U Parizu 21. 12. 1848. —

5. Jelačiću

Svėtli Bane!

Vaše dobrostivo obećanje skrbiti za me u času razstanka iz mile Vaše blizine, postavljenje moje ovd u višim i nižim kruzim, gdje za objasnjenje naših slavenskih namjerenjah i Vaših činah djelujuć potrebnog se ćutim: čine, da se na Vas obratim i za podporu mog obstanka ovd lěpo molim. — Ministar nutrnjih dělah Maleville i trgovine Bixio zato odstupiše jer Louis Napoleon, koji ih učini svojim ministrima prie 8 danah, kano čověk od većeg imena neg razuma, od onog pismeno zaiska da dragog njegove sestre Demidoffke načini upraviteljem umětnostih u Francuskoj. To nije htěo Maleville i odpisa Nap. da ne može; tad Nap. dost tvrdi govor u drugom listu na Malevilla počē, te ovaj na to odgovori s ostavkom službe; Louis Napoleon moljaše tad Malevilla u veću popečiteljskom da zadrži Portefeuille nu ovaj ne htěde a ni Bixio. Vele mi da im je baš drago bilo što su se izvukli iz ovog prvog popečiteljstva, koje neće dugo trajat.

I sabor sadanji stupa u protivenstvo s Napoleonom. Al će propast, jer je cěla bourgeoisie za ovog, kog želi za Cara, jer je sita Republike. Još ovd sudbina Francuzke, Europe i Čověčanstva rešena nije. Pripravlja se međutim. Louis Napoleon je, kako od jednog priatelja njegovog s kojim sam poznat, Poljaka, kojeg čini mi se i na Vas poslat želi, s' sigurnostju znam, za Rat protiva Absolutismu, kojeg sědalo misli da je Austria, Pruska i Ruska. Imam poznanstva i s' priateljim Ministra izvanjskih dělah kod kog želim učinit, da se Francuzi i slavjanski uće, kad i mi Slavjani za njiovim jezikom idemo.

Srbska Vlada u Beogradu je dala u Belgii više hiljadah pušakah praviti. Bit će ovih danah gotove. Zlameniti su fusil de Repart, koje šiljastim zrnom punjene nose do 1500 koračajah, s kojimi su oružali Francuzi nekoliko kumpaniah u Algerii s predobrim uspjehom.

Bog Vas za slavenstvo poživio i skoro u domovinu odveo.

Vaš ponizni Štovatelj i Sluga

A. B.

31. XII. 1848.

6. Jelačiću

29. I. 1849.

Svėtli Bane!

Što sam govorio u posljednjem mojem listu od 16. o. mj. o Francuskoj sve većma se obistinjuje. Prekjučer je velika pogibelj bune bila, jer su neki djaci, od bečkih bėgunaca podgovoreni, i nedjaci bili pošli k' palači, gdje sabor francuski sědi, za molit, da se professor Lermnier od Collège de France sbaci, jer je proměnljiv. Bio je Republikan crveni, poslē je poslao Philipista, jer mu je Louis Philippe nēka priateljstva iskazao: a sad je ope Republikan. Nuz to i komuniste pre-

stadè, kojim nije pravo da popečiteljstvo saboru predloži, da se klubi pozatvaraju, uslèd čega je lèvica saborska i predložila popečiteljstvo u stališ optuženja metnit. Medjutim vojska, topovi s' gorečim luntama i pozatvaranje nèkih buntovnikah, umiri sve. Danas htèdoše bundžie da se ovi zatvorenici izpuste i ope tim pogibelj bune, na koju su Francuzi svedj gotovi, privedoše. Za to cèla narodna straža i vojska opet pod oružje stupa, i Bog bi dao da večer bez krvi dočekamo. Mobilna garda nije vladi vèrna.

Magjarah s Pulskim na čelu pun Pariz. Tèraju svoj zanat lažih i kovarstvih proti Vami i Nami. Pišu i govore od svojih pobèdah i Francuze varaju. Ja sam zato nastojao, da takodjer govorom i dèlom za nas radim. Pomoćju bivšeg Paira Baruna Bourgoinga, počeo sam u Journal des Débats i Revue des deux Mondes pisati. Prvo što sam izdao, jest Vaša proklamacia na Dalmatince i evo šaljem ovaj broj novinah u kome je. Ovo je Journal vlade i najvažnii u razboritom publikumu. Kroz njeg će biti moguće položaj Slavjanah austriskih Francuzom pred oči stavit. I buduć se s' oduševljenjem spominjem dnevah u Vašem taboru proživljenih i rèčih u obziru Slavjanah turskih iskreno od Vas pronešenih: zato se usudjujem molit Vas, da kao što Vi brez dvojbe s' Radetzkim izdaleka o tom govorite, tako da ja òvd govorom i pismom spriateljit smiem Francuze s Vašom ideom: Mi ćemo pustit Italiu, ako Turčin pusti Slavjane — drugzče ne. Tim ćemo Austrii, Caru, i slobodi službu učinit. — Da pako svagda moji članci uvažavani budu, molim lèpo u interessu Vaše idee i svete naše stvari, da mi dadete više put po Vašim adjutantim pisat o stanju vojske s' Magjarima u većem detaillu. Osobito bi Vas molio opis operacie Vaše od 15. dec. do sad. To u nem. jeziku pisano ovd će za Vaše ime, i za našu stvar moralnom silom koristiti.

Teleky, poslanik Košutov, je izdao brošuru: Les Hongrois aux peuples civilisés, gdè se Vašeg značaja i sveg našeg hrvatsko-slav-srbskog gibanja bolno doticaju — i razdèlili ju medju sve poslanike i važne ljude Francuzke. Molio sam od g. Kulmera novacah. Ja ću mu odgovorit, ako ih dobiem.

Načinio sam poznanstva, koja mi prostrano polje za dèlovanje za našu stvar otvaraju. Samo bi molio Vašu skrb za moć ovd ostat i dèlovat. Teško je prot Taliancim, Svabam, Magjarim, i jednoj strani Poljakah meni samom: al plod neće izostat, imam bo pristup ljudma od upliva.

Važni dogovori bivaju med vladom našom, engleskom i francuskom, jer kuriri idu amo i tamo, što odkad je Mettternich odstupio samo za najveće poslove biva. Naš poslanik ovdašnjji mi kaže, da se želi samo pad Palmerstona, pa će bit Englezka za nas glede Italie, a taj pad nije daleko.

Priporučujem sebe i mog brata kadeta u Vašoj Rgti, Vašoj dobroti, Svètli Bane! Vaš i Vaše idee ponizni sluga

A. B.

7. Kulmeru

5/2 849.

Pr. G.

Vlada ovdašnja veliku energiju pokazuje. Města su još svud dobro s vojskom obsadjena. Klubovah je malo viděti. U ostalom kisis nije još prošla.

Znam za stalno, da u kabtu franc. ima jedna stranka, slabia, za boj. Š njom je i Preds: al on je preslab i neće nigda svoje planove znat izvesti. Tim Msto njegovo vladu će vodit po svojoj volji: a president će pristat nuz sve. Da Ruska nije brez upliva u njeg, to sam čuo od jednog Deputirca.

Dobio sam věst brez novacah, da se imam kući vraćati. Buduć da se podpori za obstanak ovd, ako ne od Vas, od nikud nadat nemam: zato Vas molim kao jedinu podporu Slavjanah kod vlade, da blagoizvolite velikom Vašom prama meni dobrotom izposlovati, da mi ova po Stoszm. dostavljena věst, s putnim troškom dodje. —

U ostalom, moram srdčano Prsti V. izpovediti, da je velika škoda što bez naslědnika ostajem, koji bi agitaciju Magjarah i Poljakah sa slavjanskog gledišta motrio, njiove nepriateljske čine pozorovao i za Slavjanstvo radio. Ovo poslědnje od našeg poslanstva i kn. Schwbrg posve zanemareno zahtěva čověka ovd poznata. Ja sam i s učrednicim važnih časopisah konservativnih i s ljudma od sbora franc. poznanstva zato napravio. Želio bi jih barem predat pri mom odlazku u ruke slavjanske.

Vaš pon. sl.

A. B.

8. Garašaninu

Pariz 11. 2. 1849. (koncept)

Visokorodni Gdne!

Mislim, da ste list moj od 7. o. m. primili i iz njeg nuz prošnju moju njeke stvari razuměli kojih važnost me obsvědočava, da će milo bit znat ih.

Evo opet njeka važna iz pouzdane ruke dobivena novina.

Vlada austriiska se dogovara živahno s' francuzkom. I kao što je Bastid bio kao popečitelj izvanjskih poslovah nepriateljan Austriji, a Kavenjak priatelj Magjarah, tako ovaj Dhrouin de Lhuys koji portefeuille izvanjskih poslovah ima, dost priateljnim se ukazuje za Dvor i vladu olomucko-Bečku. To proizlazi iz tako zvane reakcionarne naměre vlade pariške. Predmet dogovaranja Austrie i Francuzke sastoji u poslu talianskom, glede kog mi moj diplomatički priatelj reče (hic erat Apponyi): da ako u kongressu brisselskom nebude stvar onako svršena kao što se želi, i rat međ Sardinom i Radeckim se počne,

francuzka vlada ustanovi, za slučaj da vojska crnožuta u Turin udje, poslat francusku vojsku u Genovu i Kuneo. Ova vojska će, ako i ne bude pomogla Talijancem destruktivno, služiti im svakako za osiguranje retirade u rečena mjesta i zapriječiti daljnji napredak Radeckog. — Moj nešto malo crnožuti prijatelj, misli, da će tad francuzka vojska s' austriskom na Rim, da papu uvede. On to reče, jer to želi: al neće tako bit. Rat isti je vjerojatniji neg mir. Tomaseo bo još ovd bivši u diplomatskoj vlastitosti reče, da Talijanci nipošto pod Austriom ostanu neće. A sad kad se podignu Talijani opet nakanjuju im Poljaci odavle, Liberalci iz Švajcarske i Francuzke pomoć dat. To se sad spravlja vse, kako znam za izvjestno.

Zato su i preuzeli poljski generali komandu kod Magjarah, da se ovi još do dana obćene bune uzdrže. I u Beču i Pešti će se tad ope malo pognut bundžie. U ostalom isti glede Slavjanstva sad dobro misle.

Dokazali smo im lane, da JESMO i da smo SLOBODU ljubeći.

General Dembinský, Poljak koji je bio jedan od boljih generalah godine 1830 i 1831 proti Rusu, otišao je odavle istom prije 4 nedjelje. Imao je pašuš s imenom francuzkim još od Bastida za Austriu glaseći. Ovdašnje Vlade austriske poslaničtvo mu reče, da bi najvolilo, pašuš od sadanjeg popečitelja Dhrouina. Ovaj mu ga i dade na onaj Bastidov te tako Dembinský kroz pò tabora Vindišgrecova k Magjaram dodje.

Austria ima veliki upliv u aristokraciju englesku i kroz ovu Italii prijateljnog Palmerstona tako sad zakvači, da mora malo popustiti od ljubavi za Sardiniju i Siciliju. Uvrđjen bi dvor englezki i aristokracija što pri promjeni Carevah u Austrii nebi poslan kao vjestnik kraljici u London carski Princ kao drugda. I to zapostavljenje etiketalno pripisano politici Popečitelja izvanjskih malo ovog nestrmoglavi, ako se nepribliži ope Austrii. — I u to Austria nadu polaže. Tako dakle dvorne etikete u udese narodah upliv imadu.

Moleć za odgovor na čednu prošnju moju od 7. o. m. i obećajuć od svih važnih putevah u dogovorah diplomacie izvestiti Vas, ostajem Vaš na službu pripravnici

A. T. B.

9. Garašaninu

17. II. 1849.

Visokorod. Gospodne!

Mislio sam da će Vas interessirati znati, da Franc. i vojene priprave neke čini, te zato odlučih pisati Vam i po 3i put. Prvi put si uzoh slobodu pisati 7. o. mj. a drugi put 11. o. m. i to neposredno: ovaj puta na Draždjane pišem po prijatelju naše stvari i sinu našeg naroda dubrovčaninu Gučetiću (Gozze) koji je savjetnik poslaničtva austriskog tamo: al koji je ljuti neprijatelj postupka austriskog kabineta.

U Musée d'Artill. bivši 15. o. m. spazim silne sanduke velike i vidim u nje metat samare, lafite, hamove i ostale sprave, koje su za marš vojnički potrebne. Zapitam jednog od poslenikah, koji malo na stranu stupi, kud se te sprave šalju? On mi odgovori: jedne u Strassburg, druge u Grenoble, treće u Bourges i na granice Italije.

Osim tog znam od jednog Poljaka »Chojeckog« kojem Napoleoni hode, i koji je š njima dobar da naměre njihove nisu posve miroljubive. U kabinetu međutim se radi o uzdržanju mira, što će ipak teško za rukom poći.

Lord Palm. što usiljen bi u Italii više na stranu vladaocah neg narodah stupit, od Toryah inače sbačenim bit riskirajuć sad udara na Russa da ga iz Vlaške i Moldavie odtěra. I za Franc. i slěpu politiku izvanjsku koju ova slědi, privedst na svoju stranu evo sad veliku demonstraciju učinit pripušta. Doći će t. j. danas il sutra 1 il 2 hiljade nar. gard. engleskih na pohod nar. gard. fr. u Pariz! Sensaciju to veliku čini i planovi Palmerstona, koji je svedj Metternichovog diplomatskog systema protivnikom bio, bivaju praktičnii neg njegovih protivnikah.

Ako imate, kao što nedvojim, priliku važnu rěč u boju Slavomagjarskom uložiti, molim da u obzir uzmete slědeću stalnu okolnost. General Dembinský je zato išao u Tabor Košutov, jer želi na dobrimi uvěti rat magjarsko-slavjanski svršiti. Ako indi rad perfidie austriške žele Srbliji ugovor praviti s' Magjarima — Dembinský je osoba u tom poslu na našu službu stojećā. Dobio sam od Poljakah nalog istu stvar Banu objaviti, al mislim, da mu je pogibelno pisati jer kamarila ga je okružila s ljudma svoje boje. Al ako dobiem od Vaše Dobrote poputbinu želim ić k' njem i stanje stvari mu objasneć glede shodnog koraka se š njim porazgovoriti.

Dělateljnost Telekog, poslanika Košutova, Pulsog i t. d. tim je većeg upliva i pogibelnia za nas što novčanim položajem i diplomatskim karakterom u većā poznanstva dolaze i važnost dobivaju.

10. Garašaninu

Visokorodni gospodine!

Louis Nap. k većem ministarskim kao takodjer odbor saborski za stvari slavjanske su glede rata austro-sardinskoga u tom se složili, da Austriju nipošto u Piemont pustiti nemogu i da ju neće za komšiju da imadu. Austria neće dakle ni u Turinu smět ostat, sve ako dodje dotle, jer će ju Francuzka istěrat. Sve što Austria brez da francuzko oružje proti sebi pozove može i smie to je braniti granice Tičina. Akoli Sardinia dodje u Milan i dalje, to će Francuzkoj bit milo. —

Ovo znam iz pouzdanih věstih franc. diplomata i saobćavam zato, da vidite potom kako se imadu rěči austr. diplomata u listu od 11. o. m. saobćene razuměvati i popraviti.

Da će Francuzka nuz Palm. za notu na Russe pristat, mislim da nikad ni dvojili niste. Peče ju međjutim što je P. inicijativu uzeo.

Poljaci odpremaju opet koji dan svojih zemljakah u Sardiniju za C. A. Ima ih koji bi i k' nama išli al nemaju novca. Znam da je nužda na oficirima, a Poljaci su dobri oficiri. Ako indi želite stoje Vam na službu, izvolite mi samo pisat i za putni trošak izvor naznačit. Inače će u Algeriu ih Francuzi poslat, jer Zenović Flügeladjutant Predsednika Republike tu im ponudu čini za od bede u kojoj ovd žive izbavit ih.

Akobi Turci udarili na Russa, bit će i kod Turaka poljskih oficirah.

Dvor austrijski je u nepretržljivom obćenju s Metternichom. Otale dizanje nemačkomagj. aristokracije proishodi. Ovo je stalan i istinit factum.

Opetujuć prošnju za pomoć u ovom položaju u kom sam po perfidii Švarcenbga ostajem Vaše Visokorodnosti na službu

A. T. B.

Pariz, 19. 2. 1849.

11. Garašaninu

25. 2. 1849

Visok. Gdne!

Upoznavši se s Poujadeom, gjenearlnim konsulom za Bukurešt razumih jednu ideu više franc. diplomatah, koju držim, da Vam saobćit moram. Isti ljudi od upliva misle, da treba Turska da iz Bugarske slobodnu kneževinu napravi, kao što su ostale dunavske kneževine, jer će tim mlogo silnia bit zapreka upliva ruskog, neg ika vojska turska. — Poujade putem u Bukurešt dobio je missiu u Carigrad. On polazi za 10 danah. Tamo će od strane vlade franc. ovaj projekt bit učinjen. Što vi na to velite? On me je molio da i Banu to saobćim, što ću i učiniti. Buduć da je baštiništvo neodvisnih nas Turska, nada se Francuzka da ćemo nuz nju pristat, jer ako se Russia tu nasadi bit će teško s potlašnjom neodvisnostju našom.

Sve od nekakovih intervencijah u Italii diplomati govore. Papa još dosad privolio nije. Bio je glas pukao, da će Carlo Alberto ući u Toskanu ali nije vjerojatno, jer što bi se kod kuće u to vrēme sgo-dilo. Puk osobito u Sabaudii je proti ratu s Austriom kako austr. diplomati vele, pače misle da i ista vojska sardinska neće rat. Al Karlo Albert ga traži za bit ubijen u kojoj bitki i svom položaju nepriaznom kod svojih i kod Austrie kraj učinit. On smrt traži slavnu u bitki, vele austr. diplomati.

Desprez moj priatelj pravi memoranda za vladu francuzku o Austrii. On je s Drouynom vrlo dobar i informira ga. On ope znanstva stvarih od mene crpi. Ako što ovim putem popečitelju izvanjskih poslova francuzkom do znanja dostavit želite, ovo je prilika dobra.

Zlamenteo je da Napoleoni i s novcem Slavjanstvo podupiru. Eto Poljacim za časopis La Tribune des Peuples kog će uredjivat Mickiević dadoše pomoć. A u slavjansko društvo Zenović adjutant Louis Nap. stupa.

Bivam s Pulskim, Telekiem i ostalim poslanicim magjarskim. Oni bi skloni bili mirit se. A kad kabinet Schwarzenberg Stadion s aristocraciom magjarskom se miri, zašt mi nebi š njima. Ja bi i u tom poslu korake učinit mogao.

Budite priazni Vašem poniznom slugi i štovatelju

A. B.

20. 2. 1849.

12. Jelačiću

Svjetli Bane!

Bit će za Vas od interesa da Vam saobćim da sam za doista saznao da Predsjednik Republike, Početeljstvo i odbor saborski za poslove izvanjske odlučise unić do Genove s ladjama, koje se u Toulonu na to priugotavljaju i preko Alpah u Piemont, ako bi Radetzki do Turina prodro, jer Francuska neće da trpi Austriu u Piemontu. Mlogi misle, da bi moguće bilo da Austr. Piemont, a Francuzka Savoyu zadrži: al u děenje kraljestvah nije nigda Francuzka privoljavala osobito kad bi Austria děl dobila. Medjutim je svakako Karlu Albertu dobro da će se moć u mēsta od Francuzah posēdnuta povuć, ako ga Radetzky pobie, što je sva prilika.

Uslēd bunah rimskih i Florenčkih, kao takodjer rad pogibeli bune u Genovi vele da je Karlo Alb. mnogo popustio od bojoljubnosti proti Radeckom.

Francuzka ga na mir nagovara. Al načelo neintervencije nije izrekla, dakle ako rat bude može se sgodit da intervenira.

Odavle se šalju vojsci kod Alpah, zapovēdanoj od Bugeauda, Vašeg osobitog štovatelja, kako sam iz treće ruke za stalno razumio, sve sprave za transport: samari, lavetę gorske, etc.

Vaša slika, po Kriehuberovom poslu od Francuzah kopirana, resi svaku trgovinu umēnostih. A oficiri francuzki ju kupuju za ukras svojih sobah. Vaše je ime europejsko i milie svud neg Wg. Srētna se ćutim, da sam i ja k tome moj dio doprinēo. Poljaci vele da Dembinski otišao tamo mirit Slavjane i Magjare. On druge role igrat ne želi kod Magjarah.

Ovd je sve opet dosta tiho.

Ostajem, Svjetli Bane, Vaš ponizni sluga

A. B.

3. 3. 1849.

13. Jelačiću

Sv. B. Znam da sam Vam već s mojim listovima dodijao. Al slava i korist naroda slavjanskog zahtjeva da Vas izvestim o stvarima ovdje se glede nas radjajućim. Tiem ćete oprostiti držovitost moju običnom Vašom ljubeznošću. Ovom prilikom po običaju staroslavjanskom čestitam Vam blizki svetac sv. Josipa. —

Gjeneralni Consul francuzki za dunavska knežestva, Poujade moljaše me da Vam saobćim plan diplomatah francuzkih glede stranah slavenskih Turske. Oni nagovaraju Tursku da napravi iz Bulgarie kneževinu slobodnu kao što je Srbia. Tim nebi Russ dobivao sympathie turskih Slavjanah pod izlikom da ih oslobadja jarma muamedanskog. Isti diplomati misle da je u našem interessu nedat Russim tamo se osadit nad Dunavom, jer ćemo naše Slavjane težje iz ruskih despotičko-sistematičkih neg tursko-oběstnih rukuh oslobodit i da ćemo onu ideu federacie slavenske izvesti moći. Poujade će putem u Bukurešt proć kroz Austriu i doć k Vama da se o toj stvari porazgovori. Ja sam se s knezom Sanguškom, koji je za Austriu, dogovorio da med Poljacima ljude skupe, koji će složno s Vama na polju politike i konštitucionalnosti dēlovati. Didier, koji je kod Vas u decembru u Beču bio, pozdravlja Vas. Jedini spas Austrie bio bi da Vi svētli Bane s još 2, 3 Slavjana, Čeha i Poljaka u kabinet stupite. Vas bi vojska i svi Slavjani i većina Němacah podupirali. Ja vas molim da to učinite.

Zelec se povratit moli bi Vas Svētli Bane za malu novčanu pomoć. Preporučujuć se Vaš iskreni štovatelj

A. T. B.

14. Jelačiću (bez datuma i natpisa, valjda u lipnju 1850., iz Bruxellesa; koncept)

U Belgiji toj liberalnoj i uprav ustavnoj državi vrlo obradovan biah tim što nadjoh ljudih, koji se za Vašu osobnost, a kroz to i narodnost slavensku vrlo zanimaju, te kojima sam morao pripovēdat o Vama i Vašim sjajnim sposobnostim, koji Vas za Austriu al nalič za naš do sad zanemareni narod početnikom novog vrēmena bolje ere čine. Ram, magnificus rector sveučilišta u Lovansu, gdje sam se nekoliko danah bavio, da spoznam osim oeconomičnog baratanja zemlje, ustrojenje sveučilišta i drugih tamo se nalazećih odhranilištah, zamoli me, da mu pribavim od Vas autograph, jer on kupi autographe svih muževah europejskog glasa i historičke slave, da se nadju za diku i ures knjižnice sveučilištne. Ja nadajuć se u Vašu milost obećah mu da ću nastojat želju mu ispunit i sam se usudjujem obratiti se na Vas, svētli Bane, s molbom, da, ako bi se koji minut slobodan med silnim Vašim poslovima našao, dva tri redka s Vašim podpisom napišete, kojima biste meni osobitu milost a sveučilištu Lovanskom, koje je u Europi izmed prvih, veliku čast iskazali. Ja bi vrlo sretan bio da poste restante u Parizu, gde ću do (24. Juna) 8. srpnja (o. mj.) se bavit, list i autograph primim, koji ću Ramu tada poslat.

U Bruxelli je grof Seckendorf, pruski poslanik, Felix Merode, bivši dugovremeni popečitelj Belgiski, general jednoč poljski sad belgiski. Skrzynecki i mnogi odlični i važni ljudi s kojima se imadoh priliku upoznat, što se dive umu i odvažnosti Vašoj na toliko, da ne mogu to u mom listu prešutat, što mi je uprav tim dražje bilo, jer su ovi muževi u sudovim svojim neodvisni i ne spadaju k stranci koja Vas ex principio, što se kaže, bez ike simpatije za Vašu osobu brani, jer ste Vi narod Jugoslovenski na spasenje carstva povelj.

Metternich, koji je ovdě predmet velike pozornosti, dokončava dni u Brusselu, gdje je počeo děstvovati dok je još Belgija austrijska bila kao attaché političkog pověreničtva. Razgovara se o politici, srdi se na Englezku, Francuzku i Prusku, a nenavidi Russiu koja raste silom političkog upliva. To sam iz vćrodostojnog pripovćdanja ćuo.

Ovdě se već vide blagodat i slobodnog i razumnog ustrojenja obćinarskog za koje u narodu slavenskom najdragocćnii znaćaju naroda prirodni živalj se nahodi, kog bi trebalo umnim autonomnim zakonom samo uredit i užitvorit. I sloboda crkve ovd mlogo doprinas k ućvrstjenju vćre, koja je temelj svakog narodnog gibanja i doprinosi izobraženju puka, jer se duhovnićtvo u podizanju ućilištah s drćzavnim i freimaurerskim zavedenjima nadtiće. Dakle je konkurencia u odhranjivanju. Najnovim zakonom je međutim vlada upliv veći u odhranjivanje dobila, neg do sad bi. Oćel to dobre poslćdice imat mora vrćeme pokazat.

Ovim ostajem Vaše preuzvišenosti odani pokorni sluga

A. T. B.

15. — Jelaćiću

(Iz Pariza, na odlasku u London, srpanj 1850.)

Primate prije svega moje ćestitanje nad uspćhom, kojim su po osmomćsećnom trudu Vaša trsenja u Beću okrunjena. Svakog će domorodca zadovoljiti carske povelje, koje dobro i doslćdno upotrćbljene, i od vlade i od naroda štovane, mogu temelj položit, onoj budućnosti, gdje će jugoslavenstvo po svojoj narodnosti primćrno položenje međ narodih europeskog izobraženja zauzimat.

Francuzka je u vrlo neugodnoj phasi prehoda i uzivanjah sloboda republikanskih od 24. veljaće 1824. u stališ u kog je vlada Dragutina X. i Louis Philipa želila ju stavit. Nema umćrenosti ni u vladi ni u puku, nema štovanja ustava, ni od jedne ni od druge strane. A što hasni imat najkrasnie pravice na papiru, kad ih nema u srcih ćovććanskih! Ovdě gospoduje strast i slćpota. Francuzi se nisu od prošastnosti ništ naućili. Reakcija povećava pogibelji socializma mećreć jih po kodeksu 24. lipnja, gdje je Cavaignac zloćinska namjerenja, kriuća se pod naćelo komunizma i socializma u vlastitoj krvi njirovj zadušio. Socializam se krćpi i umnaća ćim silniu i bezobrazniu predstavlja reakciu vlada Louis Napoleona i podpunu nesposobnost politićku, nemoralnost i razsulost ovog malo vrednog potomka Napoleonovog. —

Tako se natežu koalirane stranke i s jedne i s druge strane, kriću još namere sad bourbonske, sad orleanističke restauracije, sad bonapartiizma, sad republikanizma, roberspierrizma! Kud će to dovest vidit ćemo za koju godinu. Može se mirnim putem razvit ope postojanost stvari u Francuzkoj, a može nastat i katastropha nova, na kojoj će vlada toliko biti kriva iduć preveć natraške, koliko razpuštenost francuzkog značaja pripravnog uvek na prevrat stanja s kojim nije zadovoljan. Dokaz da vlada neide dobro crpim iz osvedočenja ljudih stojećih u opposicii, a za koje se zna da nisu revolucionari, kao Cavaignac i Lamorissière i još sedam drugih gjeneralah, koji su poslanici saborski, Victor Hüge, Girardina, Araga, ljudih bogatih i razumom više stojećih nego ljudi sadanje Louis Napoleonove vlade. Za dokaz nezadovoljstva sa sadanjim stanjem i potrebe korēnitog poboljšanja u društvenom odnošenju francuzkom mogu kazat, da sam vidio siromaštvo i bēdu, o kakoj kod nas i ne misle ljudi, čemu je krivo ono odnošenje poslenikah proletarskih prama svojim kapitalistom, u kojem biaše zemljodēlnik za vrēme feudalisma prama svome spahii. U Francuzkoj je novi feudalizam — ne zemljodēlstva nego rukotvorstva (industrie) se porodio. Ne treba se čudit da, kao što su se nekoč proti feudalizmu boljarstva dizali, sad se dižu proti feudalizmu bourgeoisie. Tomu bi se moglo pomoći mirnim putem, da držēci se načela štovanja osobe i imetka, reforme občinstva. podatakah i gradanskog prava uvedene budu.

Kod nas se tog hvala Bogu bojat nemamo, da se stališ kao što je sad u Francuskoj porodi, ako preveliko dēljenje zemlje uzakonjenjem patrialkalizma preprečimo, i dižuć fabrike (što je još daleko doduše) više mašine neg ljude upotrebljavali budemo. To je nauk kog iz izkustva ovdē dobljenog crpim i kojēmu u ostalom štovanje sudištah francuzkih i crkve kao i odhranjenja i velikih prednosti plemenitog naroda francuzkog, zahvalit imam.

Biah po Sampanji i sve što mogah naučih se o vinodēlstvu tamo, zato ostavljam Francusku koje dobre i zle strane imadoh priliku vidit u Parizu i provincii, te idem u Englezku, odakle ću takodjer preuzvišenosti Vašoj izvestja mojeg izkustva podnēti; koji u Vašu blagonaklonost priporučen ostajem Preuzvišenosti Vaše priponizni sluga:

A. T. B.

Osobito mi je išla na ruku i priporuke za Englesku, kud polazim, dala baronica de Bury, koja kao i kapetan Bentzman svoje Vam štovanje izrazuje.

16. — Jelačiću

(London 1850., koncept, bez naslova i datuma.)

Divna je ova država englezka u svakom obziru i dostojna pozornosti naše, da se od nje mloge stvari naučimo, koje su njoj za temelj bogatstva, mogućnosti i velikoće poslužile. Il se obratili ustavu, koji traje od 600 god. nepogažen i mlogo put krvju naroda spašen od

propada, kojim mu grozijahu zlim nagovaranjem podlih savjetnika na samosilje navedeni kraljevi, il pogledali na način i mir, kojim narod reformu parlamenta oživotvori, kojim pusti da se chartiste sami u svojim načelim da tako kažem utope, i kojim i danas svaku tegobu svoju pred lice vlasti doniša, il oko bacili na neizmjernu obrtnost i razširenu trgovinu, na sistem državnih financija — svuda moramo priznat, da državnik, narodni čovjek i economist i financier ima što da vidi i upotrebi za razbistrenje i razbiranje svojih mislih i čuvstvah.

Sad prave u Hydeparku velikolēpno gradište za izlog obrtnosti što će biti na jesen. Dostojno bi bilo da i naša domovina štogod donese na ovo veličanstveno saborište umu i rukotvorah i plodovah zemlje. Naša šljivovica, maraskin, naš kukuruz, staklo i mloga ina mogla bi nas predstavljati kao narod, koji nuz slavu ratobornu i cvjetanje zemljodēlstva i materialni napredak ljudi. Da u tom obziru od Vaše visoke osobe impuls izade doista nebi bez uspēha ostao. A vlada bečka bi mogla i iz naše domovine koga odredit u onom poslaništvu koje na rečeni izlog poslat se ima, u kojem slučaju ja u Vašu zaštitu preporučujem se, buduć da sam imao na mojih putevih priliku s obrtnostju Europe upoznat se i cēnit ju.

Englezim ste Vi ko celom svetu osobito zanimajuća osoba, svētlj bane, a svi Vas i slavenstvo smatraju za spas carstva, kojem se ne mogu dosti načudit, što, spašeno silom slavjanskom, ipak toliko nēmštinu razširivat uzima kao što naredbe popečiteljstva o nēmačkom jeziku pokazuju, posve slične magjarskim naredbama.

Lord Palmerston ima vrlo veliku stranu naroda za se i protiruska politika englezka interesom trgovačkim i opoposiciom proti absolutizmu vođena, moći će nam Jugoslavenom mlogo u tom naškodit što će gledat Tursku à tout prix držat i tako vrēme jarma naših prekosavskih narodah produžit. Srpskoj kneževini to vrēme medjutim na ojačanje služit može.

Odovud kanim na obale Rena poći i vidiv tamo vinodēlstvo na Italiju se kući vratiti, gdje na Vaše i domorodacah raspoloženje svoju osobu i službu stavljam, jer ništ ne želim toliko koliko slavjanskom narodu bez koristoljublja biti hasnovit i za slavjanstvo živit.

Primite ovaj moj odziv iz Englezke običnom Vašom ljubeznostju i dobrotom prama meni, Vaše Preuzvišenosti oddanom službeniku

A. T. B.

17. — Adamu Sukiću

U Beču 11 Travnja u 1/24 po podne 848.

Velečastni gospodine!

Bio bi Vam od ovog g. Stroszmayer pisao, jer je stvar velika, važna: al jer baš ovaj čas čusmo ju, jer ga nije doma, jer stvar brzo se mora obavīt, zato ja u ime njega pišem i molim Vas, da mogućim

Vašim uplivom Deputaciju onu požunsku, koja pod čelovodstvom grofa Pejačevića po Slavonii i Hrvatskoj puk za Magjare predobit namērava (iduć iz Vukovara do Zagreba) sveg činjenja lišite. Ona će nastojat puk obsvędočit, da su sve njemu korisne Reforme od Magjarah izašle, ovim indi da zafalnost, štovanje, posluh ide. Ako Vi već to niste možda znali, tim Vam na znanje dajem i molim da radite i duh osobito narodne straže i sami po ostalim Domorodcima za nas pridobit gledate, nalič da Bana svi obljube i kud rekne ić pripralni budu, ako do boja s Magjarima dodje. Ban je sasvim Naš. Sve dobro od njeg. Zakletvu nije htęo u ruke Magjarah položiti, neg samog kralja. To je bila sjajna demonstracija. Palatinov list, gdje ga napominje, da mir drži u Domovini, naše Deputirce kaštiguje, zavrgo je. Očitovao diplomatski Caru i Ministrima, da on za kraljem prvi u Hrv. i Sl. ne Palatin, da Magj. Ministerij ne priznaje. Čovęk je on, koji će Epohu učiniti. Sutra će doć službeno: a već je učinjeno, da je FMLiet. i komandirać Hrvatski, a za kratko i Slavonski; jer će se slavonski general kassirat, kad granica pod gradjansku upravu dodje. Samo hrabro se držite sad i puk za nas obraćajte, jer će mlogi Emissari magjarski doć.

Tim od moje i Jozine strane

sniženi pozdrav.

And. T. Berlić.

18. — Šuleku

U Beču 29. 5. 848.

Dragi Priatelju!

Po ovom gospodinu Nikolii Ivanoviću, Kotoraninu, našem čovęku, poštenom i pametnom, šiljem Vam 10 for. sr., koje sam u Vrbančića listu, posle odlaska njegovog došavšem, našao i zadržao. —

Našem ovom domorodcu, koji je došao k Vama, da za Miloša uljudnii način postupanja izradi, budite gostoljubni.

Budite mu u tom na ruku! —

Vaš svesrdni Priatelj

A. T. Brlić.

19. — Kukuļjeviću

U Beču 29. svibnja na polazku u Prag 848.

Štovani Gospodine!

Ja sam evo priuzeo priporučiti Vam g. Nikolu Ivanovića, čovęka poštena, koji iz zahvalnosti prama dobročinitelju svom Milošu ide, da bude š njim u ovoj nevolji utęšitelj mu i priatelj. On je u ostalom političkog mnęnja glede sveg našeg. — Idite mu u svem na ruku i priateljno ga dočekajte.

Vaš svesrdni

And. Berlić.

Hodži, Hurbanu. Šturu.

Kurir: Štriga.

Ljubezna Bratjo!

Evo šaljem Vam Štrigu, kao poslanika, koji Vam ima kazat, da je Ban nagnut Vam i kazat Vam, da sam ja tu, i da je bolje da oko Bana ostavši Vami koristim, zašto i nehtedoh odaljit se od njeg da dodjem k Vama: neg dadoh mu putbinu: a ostadoh o svom trošku tu. Kako mi u Beč dodjemo, dodjite i Vi.

Nova Expedicia u Slovačku će bit moguća al težka, jer je zima. U ostalom je Hammerstein umarširao iz Galicije na Košice u Ugrsku usled čeg se je vojska ugrska potegnula od Bruka na Szad.

Naše stvari dobro stoje. Kad se bude s Bečom gotovo ići će se u Budim. — Ban je čověk naših ideah. On je skroz Slavjan. — Ja poslove banske civilnog upravljanja kod njeg za sad svršavam, dok mu sekretar nedodje. U ostalom sam u sviti njegovoj. — Pušakah možete od njeg dobiti koliko hoćete: a u političkoj strani pobjede njegove ste i Vi za čelo uračunani, jer on garancie za Slavjanstvo samo u tom vidi, ako svi Slavjani slobodni budu.

Pošaljite Štrigu il koga čim prie i odkrite mi Vaše naměre, da ih Banu saobćim, i budite uvěreni, da će ih podupirat.

Ako s Bečom srětno svršimo tad je u Austrii najgorje prot-slavjansko, frankfurto-magjarsko gnjezdo palo.

Imamo punu nadu pobjede. — Akoli nam loša srěća bude, što bože saćuvaj, tad ćemo hrv. slav. vojsku dol povuć — a Běograd je, veli Ban, město, na kom najlěpši Carigrad Europe stajat može. — Njegovo srdce ga vuće u Iztok Europe — u Thraciu.

To malo rěčih njegove naměre Vam otkriva, koje samo za se znajte. — Za koji dan ćete čut grmljavinu topovah nad Bečom. Štrigi dadoh 20 fr. sr. To ima dost do Praga. Gledajte, da mu putbinu za natrag date: a i meni, ako oćete da nuz Bana budem pošljite što. Za měsec danah mogu nešto iz svog dodavši još obstajat.

Vaš iskreni

Brlić

U Zwölfaringu glavnom stanu vojske hrv. slav.

21. oktobra 1848.

poslaniku iz Dalmacie
u Beču. Longrée.

Proglas talianskoj braći, Vojnikom u gradu Leopoldštadt —

Car je slobodu podělilo svima narodima Carevine svoje: al evo u ovom kraljestvu Ugarskom jedini narod magjarski otu carsku milost čelu pograbi i uze uživati: a ostalim narodom osobito pako nami Slovskom od ove slobode ništ nedopade. Što više ne samo da nema nam slobode, nego ju od onieh koji su ju čelu svatili ni iskat nesmiemo, jer nam se odmah vēšalima groze. Pozatvarali su u tamnice najvrēdnie naše domorodce; drugi, da nebudu zarad pravednih svojih zahtēvanjah ubijeni od okrutnih Magjarah moradoše pobēč i po tudjem svētu pomoći tražit i naći. Sad su ēvo došli i narod slovenski bude na život slobode narodne: ne na palenje, robljenje i samosilje nego na obćuvanje pravah, koja idu imetak i osobu slovensku. —

Vi vidite, da je ovo zašto smo mi oružje latili pravedan uzrok, znajte da neidemo proti Caru ni kralju nego za njega, koji oće da ne samo Magjari neg i mi slobodni budemo. Zato je naš barjak Carsko — slovenski, naša parolja: Živio kralj Ferdinand i naša sloboda!

Ovo Vam saobćavamo da vidite što mi ištemo, da nas nedržite za rebelle Caru nepokorne i da uvidite kolika bi Vam grēhota bila, da proti nam bojujete, koji Vas kano braću štujeemo i ljubimo i svim mogućim načinom u pomoći Vam biti želimo, ako uztrēbujete. —

Živio Car! Živio Ban Jelačić naš priatelj! Živili Slováci!! Živili talianski dobri vojaci grada Leopoldstadta.

Narodno vēće slovensko.

Molim Te, da bude sutra po po dne gotovo.

Tvoj Tebe iskreno štujući

Berlić

II. PISMA J. J. STROSSMAYERA A. T. BRLIĆU

1.

Dragi moj Andria!

Ja sam u Encersdorfu, mžoete si i sami mislit gdi. Veoma bi mi drago bilo, da me pohodite a i probitačno bi bilo. Varoš će se po mom sudu do naiskraine skrainosti braniti. Ako je namiera varoš zatvoriti i gladom na pridaju primorat, onda znaite za cielo, da će to dost dugo, barem sigurno dost duže, neg što se misli trajati, drugo: onda će se baš ono, što se mimoić želi još u većjoj mieri dogoditi, t. j. da će mlogo više kervoprolitja biti, neg drugčie. Sigurno bo u tom

slučaju dvie stranke porodice se u gradu, jedna bit će za pridaju, druga će se hotiet do poslednje kapi kervi branit, iz toga šta će sliedit svaki more si lahko mislit, kad zna da je oružje izmetu čoviečanstva dano. To si doduše Bečljani sami pripisat moraju, ali ako je drugčie moguće bolje bi bilo. Medjutim poleg te taktike štedila bi se naša nevina kerv. Svetujte Svetlomu Banu kako Vas je Bog naučio. Pozdravite ga hiljadu put od moje strane. Drago bi mi takodjer bilo, kad bi se šnjim sastat mogo, ali s najvećom providnostju, jer drugčie mogu bit siguran, da će me uzvisit. Korak Banov, kog da Bog blagosovi, jest veoma važan, jest sad već ne Horvatsko-Magyarski, ne Austriski, nego obće Europeiski. Nek se Ban više neupustja sa saborom u nikako parlamentiranje, to ni malo nevedi k sversi. Ja da' sam bio šnjim, jabi saboru gorke istine u kratko kazo. Zaludu je tim terroristam kazat, da si priatelj slobode, kad oni nećeju slobodu, nego bi rad svakako Austriu razkomadat, samo da Slavjanstvo do one važnosti nedospie, kojamu po naravi i Božjoj providnosti u Austrii i Ugarskoj pripada. A nedokučuju magarci, da što mora bit bit će. Zaludu se sile čoviečanske prot naravi i redu providnosti uzdižu. Česki poslanici Strobach, Palacki, Rieger, Brauner etc. protestiraju prot zaključkah ovdašnjeg sabora, koji po mom mnjenju ni nije više sabor. Svakako moro bi Car svoje constitutionalno pravo upotrebivši ovaj sabor razpustit, ko i magyarski, ter u kratko vrijeme novi ali na svaki način demokratski razpisat. U Beču mora se sve obezoružat, pa narodna garda reorganizirat, Akadem. legia za uvekue uništiti, demokratski klubbi raztierat etc.

Ja se vama danas na večer ili sutra do podne nadam.

15^{tog} 8^{bera} 848.

Ovo pismo mislim ovdašnjem Rittmeisteru dat. Ako Vas ne bude oko Bana, nek ga prošitje njegov adjutant.

2.

Dragi Andria!

Znam da već odavno očekujete od mene lista, ko ozebo sunca. Evo me! g. Metell Ožegović, koji je popečiteljnim večnikom posto, još njegdi prie Božića dademi za vas sto for. u Srebru. Al kako daji Vama bez velikog gubitka pošaljem? Ovdašnje tergovačke kuće u savezu sa Parizom stojeće izču 20 od 100. U zo čas onoj deržavi, koje udes u takvih kramarah ruke pane! Sve dakle mišljah pa najedno smišljah t. j. nek akoje G. grofu Gučetiću moguće gleda, da vam ti novci u ruke dojdju, a ja ću kod ovdašnjeg saksonskog poslaničtva, u kom on sěgurno poznanieh ima, to 100 for. položiti. Gledajte indi šnjim tu stvar obavite. S Baronom Kulmerom od kako je popečiteljem posto nemogah se nikako sastat. Metell pako obečah, da će me poslie ovieh Svetacah pohoditi, ele do sad tog učinio nije, premda se kako čujem od njekoliko već danah ovd nalazi. U Serbskom naprědku oboicu neki Serbin ljudski rešeta, kano ljude ostarielih

mislih od kojih dakle horvatski i serbski narod iskreno i muževno napried stupat želeći ničem se nenada. To nepovierenja izjasnjenje biće veliki udarac za Bar. Kulmera i Metella, taki bo su ljudi već privikli, da jim se vazda samo laska, a danas treba, da onaj koji znamenitiu čast primi, priznaje, da ga svud i svagda brižljivo i kadkad i sumnjivo obćeg mnjenja oko pratit ima. Koji tog sudca poleg sebe terpit neusudjuje se, taj nek se danas časti nikake neprima. A bora mi Serbski naprédak u mlogih istinu govori. — Što o Madjarskoj pišete i o Košutovih nastojnicih u Parizu evo vam mog i mlogieh inih mnjenja. Madjari su bez iznimke svi svagda, a osobito u nainovie doba nama su o glavi radili. Narod bez narodnosti veli naša poslovice jest tielo bez kosti, a nikad oholi Madjar našu i naše ine bratje Slavjanske narodnost dobrim pripoznao nebi. Naša je dakle zadaća morala bit, kad nije drugće moguće bilo, maćem u ruci oholost asiatsku i osnovano na njoj gerdno samosilje, u prah satert, i tako nam kako Bog i razum zahtieva ravnopravnost s madjarih priskerbit. Hoćejul po dokončanju boja Madjari priateljski i bratski, onda evala! Mi nikad nismo gospodovat hotieli, nego smo samo želili u narodnom političkom i gradjanskom smislu isto ono biti, što i Madjari. Od tog nit smo mogli, niti ćemo igda ni što je cernog izpod nokta odpustit. Uzvidil se Madjarom i poslie još vojevat i za gospodovanjem hlepit, onda nedvojim, da su iz broja narodah izbrisani, a onda nek nikog, nego samo svoju oholost, nekrive. I onako poleg nećuvene kervoločnosti, s kojom prot nam, Slovakom Vlahom i Saksoncim u sadašnjem boju postupaju, strašna prot njim u ovih narodih razjarenost vlada, koja ko zna hoćel se ikad ograničit ili sa svim utažit dati. Vierujte Andria po duši vam kažem, i sam se čudim, kako taj oholi narod baš ni iskrice junactva nepokazuje. Naši su 5 ovog mies. u Peštu i Budim ušli. Nigdi se Madjari izbilja operli nisu. Drugće pako prot neoružanim tako postupaju, kako ni naidivji divjaci. Na priliku od čete Teodorovićeve do jedno sto graničarah odsiećeno, uvidivši dase nidje protiskat nemogu, otidju u Güns i tu vam oružje polože umoljavši gradjane da ji ko uhvatjene smatraju, kud će pametnie i poštenie? Gradjani jih primu, pa poslie Honvedim pridadu, koji jih na peke izsieku. Sad je knez Vindišgrätz na njih namet od 100 hilj. for. u Srebru nametnio, za obitelje poraženih. Takih vam dogadjajah do hiljadu nalazi se sad u Madjarskoj, tako da se čojeku izbilja koža ježi, kad jih štije, a junackog diela još ni jednog neućiniše. Sad je Kossut sa jedno 10 hilj. svojih odpirio iz Pešte put Debrecina, i pono sa sobom krunu .S Stiep. et reliquia insignia coronationis. U Osieku su još Madjari. Moj čako moro je pobieći, dobro su mog otca, ko i mlogih drugih domorodakah, prodali. Nije mi toliko za tim stalo, znam bo da svaki pravi domorodac pripravan biti mora u ovako vrieme nješto na Oltar domovine žertvovati, ali se samo bojim, da mi nisu majku, koja je u Osieku ostala, zlostavljali. Ja kako sebe, tako i moje i cielu stvar našu u božje ruke preporučujem. Do sad nisu Madjari dalje od Osieka prodret mogli, neznam kakoće sad bit, dočim je Theodorović u Banat odzvan na miesto umervšeg ovieh danah serbskog Vojvode Suplikaca. Oni

su tamo u Banatu čujem verlo znamenitu pobiedu nad Magyarim oderžali. Što mi s Austriom deržimo uzrok je ne taj, kano da je Austria nama prie mila bila il kano da mi težimo s Austriom nazad; nego što u sebi još mlogo slabii smo, neg da sami u ičem uspiet možemo. Deržimo dakle s Austriom slobodnom da i mi po njoj i ona po namih jača i mogućnia postane. Pogibel, koja nam od strane Madj. pritjaše, potrebu s Austriom još nam očevidniu učini. Pak onda želismo s inom bratjom slavjanskom u čverstji savez stupit, i tako njim prot nemcem, ko oni nama prot Madj. u pomoći bit. Ta, i tim slična promatranja praktična put našoj politici u ovo vele uzkolebano vrieme naznačiše. Kad jedan put naša narodnost obezbiedjena bude, i mi u Sabor Austriski stupimo, onda je udes naš u našoj ruci, onda treba, da se svojski posla latimo, pa nam ništ falit neće. Što se Italie tiče, tu bi se mlogo imalo govorit. Nek je Tomaseu njegovo, ko i svakom svoje mnjenje. Ja sam osviedočen, da je Ital. aust. udarila zliem putem i u nevrieme k slobodi i nezavisnosti svojoj. Onaj koji misli, da je jaka i mogućna Austria i slobodno narodah u njoj razvianje A e g r i s o m n i u m, il koji ogorčenost prama staroj Austrii još ni dan danas položit nemože, taj da kako mora se čudit kako mi naše vojake iz Italie neódzovemo. Ali koji misli da u jednoj deržavi Slav. Nemci, Ital. Magy. etc. mirno i slobodno jedan poleg drugoga živiet tako mogu, ko Elstajtani sa francusih taj naravno s drugog vida stvar smatra. Ponda pitam ja kud bi se bili mi dieľi kad bi Lombardesa i Ven. kojih smadjarih u jednu tikvu duhaše korake odobrili? Ko bi deržavni dug platio? prima lex est: Conserva te ipsum. Mi bi nož sami sebi u gerkljan rinuli, da smo se dali Austrii razpast. Medjuto ja nisam prot oslobodjenju i nezavisnosti Italie, ali na pravedni i pošteni način. Jel osviedočen sam da su Tal. do sad, a in specie Carl. Al. nepravedno i nepošteno postupali, i samo, barem ja tako sudim, ona Austrie confusia, koja pri pobiedi Radeckovoj vladaše, kriva je da nije naša vojska u Turin ušla. Jerbo je perfidia strašna od Eng. i Franc. dopustit Carlu u Lomb. nahrupit, a poslie Radecku kazat: Dovle a ne dalje. Neće se ako Bog da Austria kad ojača, dat od Eng. ili Franc. za nos vodit. Što se pako Francusa tiče oni su po staroj svojoj tradicii nepriatelji Austrie. I toj se politici zahvalit ima, što je protest. u Nemačkoj razširio se. Imo bi vam još mlogo kojekakvih sitnariah pisat, al sad nedopustja mi vrieme. Drugi put i to uskoro. Gledajte se upoznat s věrozakonskiem i cerkvenim tamošnjim duhom. Ujedno pišem i njekoliko riečih i gosp. Gučetiću. Znete čega se jako bojím? Nemačkog carstva koje je Franc Jos. ponudjeno. To može naipervo Austriu uništít. Eh onda kud Bog da. Sad mi s Bogom ostaite i pozdravite Tomasea. Institut vegetira. Dojduće nedelje počimlju pri-davanja.

Gerli i ljubi vas Vaš

priatelj Jozo Strossmayer.

11 Jän. 849.

Dragi moj Andria!

Vaše listove točno dobivam, i naloge koliko je moguće izpunjujem. Gospodin Metell Ožegović izradio je kod Stadiona, da još nje koje vrime dobijate po sto forin. na mjesec, i to putem tamošnjeg austrijskog poslaničtva. Drago mu je što namieravate oproverč Telekya, i evo vam tu šta materiala šalje. Samo gledajte u svačem verlo umieren i opazni budite. Naše popečiteljstvo sve polako natrag ide, od ravnopravnosti neima ni traga ni glasa. U Ugarskoj ako nas Bog pozivi imaćemo opet madjaraštinu. Samo in einer echt Erzmagyarischen Auflage. Slovaci za komissare od Vindisgrätzta dobijaju die vollblütigsten Magyaren. Samo naravno konservativce. Čudim se kako Ban to mirnim okom gledat može. Naumio sam mu ovih danah o tom pisati. Bog i duša ako tako postupano bude i nadalje, onda je pokojna duša Austrii. Ja sam baš jučer piso jedan članak u Slavjanski jug, u kom sam ministerstvo ljudski nasadio, a nisam prostio ni zastupnicim naših interesah ovdie, premda lahko si mislit mogu, daće Metell pogodit koje članak piso, ter da će se možebit ljutit. Pismo o kom vam vaš mili čako piše nisam ja dobio, dakle se je moralo izgubit. Predvaroš i ossiečki su u ruku naših graničarah, a dosad možebit i isti grad. Dost nepovoljni glasovah čuo sam dosad o majci mojoj, sad očekivam svaki čas od Mate našeg list ko ozebo sunce. U kratko vrime dva kan. Zagreb. Clemen i Vračan umrieše. Lahko daću ja recurrirat za Can. Mogo bi vas onda i litteraturu našu popupirat, i naše misli njeke odietvorit. Moj biskup je još u Zagrebu. Drago mi je što ste se s Arci Biskupom poznali gledajte se upoznajte i s Montalambertom i slobodno mu kažite eum sincere amari et aestimari ab omnibus hic quotquot sunt vere catholici. Ille per fidem et zelum suum non Franciae solum, sed totius terrarum orbis vir est. Hoc catholicum est. — Ovd neima ništ osobitog novog. Hänslje je izdao ovih danah novi Studien — Plan nisam imao još kad pročitat ga. Vaši članci točno izlaze u naših novinah. Molim vas osobiti pozor uzmite na cerkvene i rel. stvari.

Bog zna kako je tamo sad kod vas. U koliko sudit mogu bi će u Parizu opet strašnog okeršaja. Deus illuminet et benedicet nationi huic. Thomaseo je o Italii i Papi krasno pisao. Ko da mi je iz serdca vadio. Pozdraviteg s Bogom.

Vaš priatelj

Jozo

5 tog Feb. 849,

(U Pariz).

Dragi Andria!

Evo vam šaljem po grofu N. dvie slike našeg Bana. Po mom ukusu najbolja je dosad barem ona od Kriehubera. Jučer bia kod mene Metell Ožegović i drago mi je, što me je pohodio, jerbo sam se na novo osviedočio da je on verlo poštenog serdca čovjek, prem da se drugčie u političkih načelih samnom neslaze. Ja pako današnjeg doba, u kom toliko strasti i sebičnosti u svakojakom odielu gospoduju, sverhu svega pošteno serdce scienim. On mi skoro sa suzami u očiih izpoviedi, u kako nepovoljnom stanju naše stvari a po tom i on sam nalazi se. Ovdašnje popečiteljstvo hoće silom staro Madjarah carstvo da na novo ustroi, jerbo tu još naivše vidi boljarskog življa. Misli ministerium prot nemieckoj i slavjanskoj demokracii ogradit se magyarskim aristokratizmom. Vićete se čudit, ako vam budem kazo, da se nama u Zagreb već magyarski piše. Jase tom nimalo nečudim, budući imam oči, pa gledim, pa i naimanji prot nam pokret opazim. Ja se samo čudim, kako Ban u Pešti se još sveudilj haveć to gledat i dopustit može. Bože! jel da moguće, da smo se mi i u tom čovieku prevarili? Jelte da nije? Tako i ja velim. Metell siroma u dvie vatre nalazi se. Ovaj ga Ministerium, kad ga-na pogibel opominje, kad ga na pravi put hoće da dovede za prenapeta, za ideologa proglasuje, pa mu se smie, a u domovini ga za nazadnjaka i sviuh zalah, kojih nas gnjetu izvor deržu. Šta o našem upraviteljstvu i Bar. K... mislit imate, sudite odtale, što oni za strašnog demokratu derže Metella. Medjuto, dragi moj Andria, to ja vama samo pišem, vi pako nipošto i nikako u javno tiuh stvarih pretresanje nekat se upustjat. Estote simplices sicut columbae et prudentes sicut serpentes. Meni je drago, da ste vi u Parizu i na vašu je veliku korist, a ako vas Bog u životu uzderži biti će i domovini danas sutra na dobro. Trošak pako imate od ovog popečiteljstva, naime od Stadiona, On i Kulmer na svaku vašu riječ pazu. Vaši članci u naših novinah svakom su poznati, zabadava kriete imena. Pa već to je jako nikoji dan kako čujem uvriedilo Kulmera, što rekoste: pazite domorodci na popečiteljstvo. Uvažajte vaš položaj, pa se čuvajte. Dojti će vrieme, kad ćete vi bit sa svim nezavisni, ponda možete svaku stvar, koja vam se nedopada s toljagom po glavi. A za sad još jezik za zube. Predgradja Osiečka već od 30 prošlog mieseca u ruku naših su. Moji su hvala Bogu čitave kože. Vuk izdaje mlogo mlogo knjižicah. Ja sam se na sve predbroio. Nikoji dan me upita carski plovani, gdi ste vi? Ja mu iskreno sve odkrih, i on se radova. da ste u tako dobroj priliki vaše umne i serdačne sposobnosti izobrazit. Mi smo naš običajni red već odavno počeli, i zato verlo mlogo posla imam. Znete kaki je Hänsle? Zbilja on je izdao novi plan theol. studiah po najnovijoj niemeckoj modi. Mlogo dobra u njem ima, medjuto nama Slavjanom treba i ste strane niemačkog se duha čuvat. U zavodu ima nas samo 12. Hoćel zavod

obstojať il ne, to je još za sad u Božjoj ruci. Zbilja ja namieravam rekurirat za jedan kanonikat u Zagrebu, tri su kôliko čujem sad vacantie. Šta mislite bil to dobro bilo? Moj biskup se još jednako u Zagrebu nalazi. Bog zna šta taj čojek misli? Zagrebčani u sadašnjih okolnostih ništ nećeju da znadu od Austriskog ministeriuma i poslali su na bana molbu, da u sadašnjem opasnom stanju taki sabor naš sazove, koi je i onako samo odgodjen. Viditel kako fractim pišem. Duh mi je jako zanesen s kojekakih mislih, zato oprostite i ljubite vas ljubećeg

priatelja

Jozu Strossmayera.

Mato je izdao pismu na Cara novog sličnu onoj Gott erhalte. Znam da će vam ju on poslat, zato nešaljem vam ju. Al ipak evq je:

Bože živi našeg cara
Franju Jozu pervoga!
Kog nam poda za vladara
Iz doma Habsburgskoga.
Nek desnica tvoja sveta
K pukah blagu njegovi,
Uzderži ga mlogo leta,
Dugo nek nam poživi!
Daj mu krepost jaki Bože
Protivnike svoje sve
Da nadvladat svagda može
Proslavi mu zastave!
Nek mu prestol okružava
Mir i red i sloboda
Věrnost, ljubav moć i slava
Svih njegovih narodah.

Neka slobodnu Austriu
On podpuno uzkrisi
Tim dēdovah svojih sviju
Ime, slavu nadvisi!
Po njegovom carstvu silnom
Zakon Božji nek cvate!
Pravda, blagost svud umilnom
Njega nogom nek prate!
Bože živi našeg Cara
Franju Jozu pervoga!
Udostoji njega dara,
Ti s nebesah svakoga!
O da srētan snama bio!
A mi srētni snjime svi!
Mi njem mili, on nam mio
Dugo nek nam poživi!

15^{to}g Feb. 849.

5.

(U Pariz).

Dragi moj Andria.

Nije to moguće da ja na vas zaboravim. Ja sam sva vaša pisma dobijo, i na sva odpiso, dobro dakle slutite, da jih njeko ždere. Poslo sam vam takodjer sredstvom poslaničtva građiva za knjižicu, koju ste naumili prot Telleky-u pisat, a po drugoj sēgurnoj priliki dvě slike našeg ljubimca Bana, jednu od Krihubera, a drugu od Heinricha. Gdē bi za vaš daljni ostanak kucali, tu vam svētovat u sadašnjih osobito okolnostih, u kim se baš bogatuši natrag povukoše, verlo je teško. Ja

vam mlogo u pomoći nemogu biti, i naši su dohodki po odlazku N. Vel. vrlo umaljeni tako da mi za svakdanje potrebe a osobito za knjige, ako mislim s duhom nainoviiim u sporazumenju ostat, skoro nedosižu. Ja sam s Metellom i B. Kulmerom o vam govorio, a njegdi prie pisavši Banu takodjer vas preporučio. Metell je sa Stadionom govorio i mislim, da ćete za vrēme vašeg u Parizu bavljenja obećanu summicu dobit, kako i troškove za natrag se vernut. To pako da odmah činite, savet je obe napomenute gospode. U slučaju, ako od Thome nedobijete novacah, vi uzajmite pa natrag dojdite. Ban bo je ovih danah piso Kulmeru, da ako ovdašnje popečiteljstvo neće za vas ništa da zna, da će on sam sve platit. Evo to po nalogu Metella i Kulmera pišem: Činite što znate. I ja mniem da se kući što skorije povratite. U vašima člancima opazit je da u nikakvom obćenju sa domaćim našim stvarma nestojite. Želit od Kossutha i njegovih priverženikah, da se na temelju ravnopravnosti mirimo, jest želit, da cernog arapina sjednim umivom obeliš. Nikad taj ne će da priznaje ni da ima u ukarskoj drugog naroda osim magyarskog. Molim vas pljunite Pulskey-u u moje ime u usta, i kažite mu, da je on i njegova partaja samo iskricu jednu pameti imala, da su uvidit htēli, što je i naimanje diete uvidjalo, i da jim nije baš sam vrag oholosti oči zaslēpio, da bi danas i njihove i naše stvari drugče stajale. Oni su po svem svētu priatelje tražili i traže još i danas, a prot kome? prot Slavjanom, koji su po naravi po dogodovštini po božjoj providnosti prvi njihovi priatelji, da su znali pravedni bit. Al gdi će oholost asiatska pravedna bit? Još jedanput pljunite Pulskeyu u usta, kad vas varat počme. Kaki je to narod najbolje je vidit i iz politike conservativacah kojih još ni danas nemogu dokučit, da itko na svetu misli, da ima Slavjana u Ugarskoj. Samo da čitate encykliku nainoviu Biskupah magyarskih na narod ugarski, pa bi se o tom osvēdočili. Koje ohol, tog stara je poslovica, Bog oslēpi. Tako su slēpi svi Magyari bez iznimke liberalci i conservativci, svetjenici i svētovnaci. Iz čeg ja sudim da je Bog naumio ih uništiti, ko njegda Kanance. Nota bene Conservativci su za nekoliko gradih gorji od liberalacah. Šta se je kod nas ovih danas zbilo, to valjda se već i u Parizu znade. Ja sam već odavno proricao, da ćemo mi oktroyran ustav dobit. Priatelju vērujte jedan od naiglavniih nesretnog tog slučaja uzrokah jest pretēranost prenapetost zastupnikah slobodnih ideah. Ja se jako bojim, da slučaj taj nebude ubitačan udarac za monarchiu i dynastiu. Valjda neće uvēk vonjstvo vladat. Što se ustava tiće mlogo nevrēdi. Bog i duša ja se kako znate nisam nikad s otakih stvarih bavio, pa bi za njekoje vrēme bolji za Austriu izradio. Da ste ovd rad bi vam obširno moje opazke priobčio, te bi u koje naše novine metnivši jih u bēli svēt poslali, a onako sam neću da tog činim, jerbo bi moglo za mene zlih posledicah imat, a znate da ljubim narod moj ko dušu moju, i da bi mu rad danas sutra, ako milost Božja dopustimi, na korist biti. Meni je zbog tog takodjer taj čin jako nepovoljan, što našeg Bana compromitira. Vi znate da su Česi u Saboru naizobraženiih muževih, nazreliih bili i naipoštenie se

politike deržali; da su onih dynastiu u 8beru tako rekav spasili, da su oni Bana i pravednu stvar njegovu dušom i telom branili. Sad uzmite da udarac kog očuti se stranom barem vidi se, da i od Bana dolazi, dočim se je popečiteljstvo na vojničku moć oslanjajući usudilo takog šta učiniti; dočim se podpisan u proglasih i ustavu i B. Kulmer Banov priatelj nalazi etc. Znam ja da Ban nije tomu kriv, znam ja dobro plemenito serdce njegovo, znam dabi izbilja Austria sretna bila, da je njegova načela slédila, ali vèrujte tako je vragometno stvar uređjena, da skoro nije drukće mislit, neg da je i on tomu kriv, premda ko iole pozna njegove mislih, priznat mora, da je i njemu Strich über die Rechnung načinjen, a njemu može bit više, neg ikom drugom. Da mi se je s vama il s priateljem našim Gozzom sastat, ter da vam sve izlijem što mi dušu i serdce tišti, imobi dneve šta govorit. Ovdě ne nalazim čojeka skojim bi mogo svojski i pametno besěditi. Al molim vas kaku ludost učini Mato naš Topalović. Ode čojek za Feldpatera u Italiju. Alaj je baš bez svakog suda. Sad odilazi iz domovine, kad joj domorodacah naivše treba, za odvratit od nje pogibeli od vlade, pogibelj od nazadnjakah naših, pogibeli od pretěranosti naših liberalacah, pogibeli sdesna i slěva. Šta ćemo, kad čojek nedokučuje vrěme ni samog sebe. Moj Biskup ovdě se bavi i za cielo odreći će se svoje časti. Někoi dan načini-mi predlog, da budem njegov coadjutor perpetuus cum jure successionis et obligatione ei 2000 Fl. C. M. quotannis titulo intertentionis ex proventibus episcopalibus dependenti. Ja sam tu stvar iz važnih uzrokah liepim načinom od mene odbio. I on će sigurno bezuvětno odreč se biskupie. Može bit da će onda na me kocka past. Ja korake neću nikake činit već zato što se nebi sadašnjoj vladi rad obvezo, što nebi rad, da mi danas sutra kaže: vidiš kako je nezahvalan, mi ga čojekom učinismo, a on je danas prot nami. I onako ako su izbilja moj posljednji prije jedno dvě nědelje na vas poslani list otvorili imali su šta čitat. Ono o mom Biskupu sub sigillo silentii sancte observandi. Što zato napominjem, jerbi vi može bit stvar u novine metli, što bi verlo neprovidno bilo. Još nisam imo kad naših novinah čitat, da opazim upliv, koji napravio posljednji čin vlade, al mogu si lahko mislit. Ako nadjem ceduljku, u kojoj vas Šulek oprovergljava primetit ću ju. Vaše listove sve sam točno primio, i sve na Šuleka u Zagreb odpravio. O našoj vojski, o Banu o njegovom odnošenju prama Vindišgrätzu neznam vam ništ izvěstnog kazat. Molim vas propitajte kod gospodina na priloženoj cedulji zabilježenog, hoćel izdanje Svetih otacah nastavit il ne, kamo sreće da su slova malo veća a format svezakah malo manji. Odpišite mi odmah, i vratjajte se odmah.

Gerli i ljubi vas Vaš priatelj

Jozo Strossmayer

Adresa: Na Gospodina **Andriu Berlića**
Njihove Svietlosti g. Bana poručnika
u **Budimu**. Im Kloster der Ehrwürdigen
Franziskaner.

Dragi Andria!

»Sigurnu našav priliku nemogu na ino nego vam nekoliko riečih pisati. Vi ste blaga serdca mehke duše čojek — pravi Slavjanin. Moj Andria nesretan je naš narod jako nesretan, a nije te nesreće zaslužio jer je dobar blag poslušan za svaku ideu lahko oduševljiv, ali ali neima ljudi koi bi mu se na čelo postavili; koi ni lievo ni desno gledač samo bi dobro i blagostanje njegovo hotieli i namieravali. Nemo mittens manum ad aratrum et retrospectiens dignus est regno coelorum. Mi neimamo čojeka, još spava mertvi san naš Kraljević Marko. Vidil sad Ban što o njemu dvor i dvornici misle? Vidil on kako je u ovom novom naimenovanju i on i banska čast, kako je isti naš slavni narod, kako je sve Slavjanstvo pogerdito? Vidil on da je i on i naš narod samo golo orudje njeke Cotterie? Vidil on da polek ovih načelah austrijska monarchia'propast mora? Jel on spreman sve učinit za okaljano ime svoje, ime naroda svog osvietlat? Ako je on pojmio iole zadaću svoju, zadaću našu i Slavjanstva, ako misli popularnost koju je već silo izgubio opet priskerbit si, on mora sad umah odstupit i u Zagreb povratit se. U Zagreb rekoh, ondie, ondie je njegova budućnost njegova slava njegov krug dielatelnosti ondie je sve njegovo. Hiljadu milion putah višeje Ban neg General. Ako on to nedokučuje onda je sliep. Još jedanput vi ste verlo mehki i dadete se u vašem sudu lako zavest. Slobodno prilikom možete to moje mnjenje odkrit Banu, naravno ako mislite dami nećete škodit.

Jestel dobili dva pisma od mene sredstvom pošte? Ja sam još jako bolestan i Bog zna šta će iz mene bit, Bog nek mi se smiluje. Naivolio bi u ladni grob leći i ništ od himbenosti ljudske neznat. Daće Bog i tom vrieme. Samo da mi je prie smerti barem iole sretna i zadovoljna vidiet naroda moga, ali sva je prilika da će on još za dugo u okovi sužanjstva stenjat, da će još dugo tudjin šnjim vladat. Što je pako najgorje da isti sinovi njegovi i oni koji bi spasitelji njegovi bit imali s maloumnosti svojom u prevelikoj dobroti podpomagaju okove mu kovat. Siećam se daje B, Kulmer kad je Lamber za verhovnog vodju u Ugarskoj naimenovan, od žala i žalosti predamnom grozne suze lio. Bog sam zna koja sam ja onda činio za ranu tu, imenu našem zadatu, zacieliti, i koja su vriedni Česi — koihma je strašno naplatilo — za Bana našeg činili; sad pako isti gospodin u vieću popečiteljnom valjda nim i gluv bio, ko što je on na sve nim i gluv što po boljarskom duhu nesmerdi, tog pako gada i smrada ogerlja obieručke svagda makar na koliku škodu bio. Ni oni nisu nimalo pred mojim očima izvijeni, koi Bog zna kaku dobru volju lisiće; što mi šnjihovom dobrom

voljom? Ja one za lude deržim, koji njeke ljude brane. *Infernum* veli liepo *S. Bernardo est plenum bonis voluntatibus*. Sad se čini tražu. Sad nije moguće prot načelim vojevat, bez da osobe koje narod upropaštavaju nediraš. S Bogom mi ostajte i pišitemi uskoro.

15. ap. 1849.

7.

Dragi moj Andria.

Vaša dva pisma primio sam i želju vašu po mogućnosti ispunio. Ja još ne izlazim napolje a i Bog zna kad ću izlaziti. Danas mi je malo bolje, ali se jako bojim, da mi opet gorje nebude, buduć mi je već višeput bolje bilo, pak malo posle gorje. Bog zna kaka je ovo bolest. Dušu mi, koja i onako iz poznatih vam uzrokah terpi, još gorje tišti, neg tielo. Željan sam umrijet, ele što Bog da. Liekar veli, da ću još dulje vriemena terpit, ali da pogibeli nikake nije, pače da ću poslie mlogo zdravii bit neg prie. Ja znam dobro, da vi niste amanuensis, niti da želite to bit, amali tio sam da što sigurnie moja pisma dobiete, zato i ne frankiram, kad ovamo dojdete ja ću vam štetu nadoknadit. S našim domorodcih da u sadašnjih okolnostih nemogu se sastat, to se po samom sebi razumieva. Vi znate, da ja nisam nimalo pretensiv i da ja na ništ manje ne pazim nego na formalitäte, ele bi ipak naši domorodci znajuć da sam ovd i znajuć da sam bolestan mogli mene pohoditi. Svetloga Bana mi sto hiljadu put pozdravite, nek on ni malo ne zdvoji, još veliku zadaću on riešit ima, još je ime njegovo slavno, još on kod našeg naroda neograničeno povierenje poseduje, i sigurno da će hiljadu prilikah bit ljubavi i povierenja naroda dostojnim se ukazat, i rodu svom neizmerne važnosti usluge učinit. Baš njeg samog s plemenitih vlastitostih njegovih Bog je za branitelja i Spasitelja naroda svog izabrao, i ja sam tvrdo osviedočen, da će on uskoro priliku imat jasno pokazat tkoje i šta važi? Ja mu samo iz sveg serdca dobre poštene iskrene i pravo prosvietljene od nikakog samoljublja nezasliepljene priatelje i savietnike želim, priatelje onake, od kojih *S. pismo* govori, *quod sint omni auro pretiosiores*. Meni je jako žao što sam sad bolestan, drugčie bih ga kako se je dugo u Pešti bavio, pohodio, ter mu njeka priobčio, koja u pisma stavljat nesmiem, buduć sam opazio da mi pisma na pošti nestaju. Što se mirenja tiče s Madjarih, ja se takodjer s otim slažem, samo nevidim nimalo mogućnosti cilju dospiet. Vierujte mi Andria ta asiatska oholost nikad dobrovoljno neće priznat ono prirodjeno pravo, što svim narodom pripada. Madjari nezna se koji su gorji, oni koi su pred vojskom našom s oružjem u ruci, ili oni koi vojski za ledji stoje tobož umireni i caru svom vèrni. Jedan vrag ko i drugi. Još su ovi poslednji svojim hamišlukom svojim machiavellizmom opasnii, neg pervi. Onijuh pervih dielo je šesti oktober, onih poslednjih dielo je, dielovanje Vindišgrätza, politika Cara i njegovih savietnikah, zapostavljene našeg Bana, kom bi pete cèlivat morali, a Boga mi ako nam ga Bog

poživi još će i ćelivat. Naipervo i naipervo što bi za pomirenje pomom slabom sudu učinit se imalo, jest: Očito izpoviedit prid svim svietom, da će se oktroy po želji narodah u prvom zakonodavnom, i tako barem stranom ustavodavnom saboru revidirat, u saboru u kom će bit svi aust. narodi zastupljeni, u saboru koji bi ne 50.-te, nego što beržje sazvat se imao. Za mierilo i povod moglo bi se uzet verlo umiereni i pametni predlog Riegera i Havličeka u ime slavjanske lipe Njihovom Veličanstvu Cum omni debito respectu et reverentia predstavljjen. To bi i N. Svietlost očito podupriet imala, pervo zato jer je razuman, i u sadašnjoj opasnosti jedino spasonosan, drugo što bi si po tom naš Ban priverženost Čehah opet priskerbio, koja mu je potriebita. Čehi su najizobraženiji politici u Austrii i zato za nas Slavjane od velike važnosti, a ma ko šta reko, Čehi su se na saboru tako umiereno tako viešto tako krasno vladali, da to samo sa sviem zasliepljen nazadnjak tajit može. Kad bi se to učinilo i tako ogorčenost koja sigurno kod narodah prot oktroyu i prot sadašnjem ministeriu vlada utaložila onda bi se mogla liepa proklamacia na oružane madjarah, čete i ponukanje na pomirenje poslat. Tko zna bil madjari na to pre-stali? Ele na svakaki način neizrečene moralne sile bio bi taki korak. Pervo sympathiu bi vlada onih narodah stekla si a možebit i mloge oružane madjare s otim obezoružala, drugo bi se pred celom Europ. očevidno pokazalo da Aust. neboji se od liberal. instituciah, i da madjari za tyranismom hlebe, nepako mi. Sad ni ja ni nitko nezna upravo zašto se rieke kervi čoviečanske prolievaju, dočim Austria po svom novom ustavu, i po hiljadu svojih zadnjih koračaja očevidno ništ od Gleichberechtigung neće da zna. Osim ako bi se tkogod prevarit do, što ta rieč nalazi se u samoskroju, a to samo mogu diecabit, a ne samostalno sudeći muževi. Ban bi se takodjer oštro prid Vladom izrazit imo za narodna prava Slovakah a i Vladah, koih dočim jim želje neispunjene ostaše za ljubav Conser. Madjarah, brate se s Bemom i s Madjarim u Sedmogradu. Sed satis de hoc. Si Austria perierit, interibit per inscitiam eorum, qui illam salvare cupiebant.

Bio jučer na večer kod mene Pavišić koji je kako znate Makaranac, i kaza mi da sadašnji privremeni praetor Vidaković obću ljubav i povierenje poseduje, da je muž čestit, i točan ali da neimaju Makarani nade da će jim u Makarskoj ostat. Ja bi savietovo Nj. Svietl. da piše Strasoldu da taj muž u Makarskoj do došastja S. Bana u Dalmaciji ostane, pak onda ako S. Ban osviedoči se, da je Vidaković takav kakav ga opisuju, da komuna ga želi, onda da ga ond ostavi. His paratur gubernatori amor et fiducia. Talia negligenda non sunt. Sad mi s Bogom ostajte. Ovd sila Božja Slovačkih biegunacah imade. Ovdj je Štur i Hodžja etc. koje vlada po izveštju madjarskih komiss. za Communiste derži. Cujem da su ti komiss. Vind. svedok naimali koi će sviedočit da su ti Slav. pat. komunizam predikovali. Ja sam se za vas u Zagrebu pobrinio. Uspieħ ću vam priobćit u dojdućem pismu.

Ljubi i gerli vas vaš Jozo.

22. aprila 1849.

8.

Dragi moj Andria!

Evo vam pisma od krasnog i vieštog našeg priatelja, kom iz sveg serdea želim, da mu uskoro dopustjeno bude, svoje sile, svoje izkustvo dobru domovine svoje sa sviem žertvovati. Vierujte ovaki puni zakona poštenja domoljublja iskrenog i vatrene revnosti ljudi nama današnjeg doba, u kom mlogim domorodnost ništ drugo nije, nego plašt koji slavohlepje i gadnu sebičnost skriva, od neizrečene potrebe i koristi bi bili. Vaš Biskup u koliko razumiet mogah iz pisma Matina, nema baš pravu volju vas redit. Ništa zato, meni je to s jedne strane drago. Vi znate kako kod nas stvari stoje. Promiena će svakako uskoro dogodit se, pak onda ako i ne po meni a ono po mom uplivu vi će te svojoj sverhi dospjeti; u obće, ja vas kano dobrog poštenog nevinog i izobraženog čojega verlo rad imam i ma vi gdje bili baš bratinski skerbit ću se za vas, neg dražje bi mi medjuto bilo, da vi gdiegod oko mene bit možete. Dabit deus! O stvari mojoj nikom ni ričice, ali Banu slobodno sve kažite. Njemu moje strahopočitanje, Vašim pako svima priateljski pozdrav izručite. Ja sam malo bolje, al jako polako stupam napried. Nadam se od vas ured pisma onda će te od mene veliko pismo dobit.

Beč, 4. 5. 1849. Wien 4. V. 849.

9.

Dragi moj Andria!

Neznam gdje ste ni kako ste, ele slutim da ste naipervo kod Vaših u Brodu, koje serdačno pozdravljam. Evo vam pismo iz Pariza. Valja da ste list priatelja našeg Draždjanskog primili, koi sam Vam nekoi dan poslo. U sto sam brigah za našeg Bana. Ovdie on sad više neg igda sympathiah ima; svako kaže, da je vlada u Ugarskoj svoje punomočje njemu povierila, već odavno bila bi stvar sretno dokončana. Tarde post festa cantare. Njegov memorandum na Cara s uzhitjenjem je ovd od istih Niem. i barem nekijh Madjarah primljen; ja pako velim: Afaerim tako valja! Uviek nek on tako odperto naprama vladi postupa, a u svačem interessa naroda svog nek se derži; pa ma šta bezumni i zlobni ljudi rekli ime će mu post u poviestnici neumerlo. Fala Bogu kad nam ga je Bog tako plemenitog darovao. Samo da mu se nije štogod neugodnog na putu dogodilo, ovd neki svašta pogo-varaju, neki vele, da su ga Fetter i Kaz. Batjanyi hamitice potukli, tako da je jedva on sam samcat glavu spasio. Ja to nevierujem ele se ipak bojim. Molim pišite mi ured i oslobodite me pečali. Ovo sub rosa. Ostavka mog Biskupa po Njihovom Veličanstvu primljena i već k svetom Otcu za potvrđjenje poslana. Biskupu za priznanje njegovih zaslugah podieljen je Titulus Excellentissimi. To sve ostaje tajno dondle, dok potvrđjenje iz Rima nedospie, što će sigurno uskoro biti. O tim medjuto nikom negovorite, nego samo Banu, kome moj

naklon i pozdrav izručite i moju ništetnost preporučite. U meni će on sigurno steć vjernog prijatelja, u svim plemenitim namjerama svojima revnog sudjeljatelja. Bilo bi pako od velike koristi, da se stvar uskori, i onako diöccesa već skoro godinu danah na klinu visi, a razpre medju jednokervnom ali raznoviernom bratjom žalibože sve više i više mah uzimaju. I ko bi tom predusriest imao drugi, nego biskup svojim mudrim razboritim i ljubeznim postupanjem! Ja sam fala Bogu od dana do dana bolje, ele još toliko sam krastav da u pošteno društvo nesmiem, osim ako sam gdiegod jako poznat. Car da je ovde, — to ste valjda već čuli. Kažu da će on se stavit na čelo celog vojništva, budući su se ruski generali izrazili, da nećeju, da budu Veldenu podstavljeni. S ratišta samo to sve jednako čujemo, da naši svejednako nazad idu, jel to strategia il je šta drugo, Bog zna, Ovdie mlogi u strahu žive.

Sad mi s Bogom ostajte i što prie pišite.

Gerli i ljubi Vas Vaš prijatelj

Jozo.

5^{log} Maya 849.

10.

Dragi moj Andria!

Dobih od Trojice pismo u Jedinstvu. Dobih takoder nekoi dan vaše pismo, s pismom u Pariz, i odmah izpunih vašu volju. Kako ovd stvari stoje? Po mom sudu zlo. Zlo ne baš toliko za to, što do sad još nikakog uspieha nevidimo Austrisko-Ruske vojske. Valjda bo još nije sva ruska vojska na ratište dospjela, premda bi želiet bilo, da se stvar što skorie počme i okonča. Ja zlo naiveće u tom vidim, što upraviteljstvo baš nikako neće sa stare svoje staze na novu da stupi, prem da je očevidno, da stara staza Austriu k propasti vodi. Koja je to stara staza? Stara ta staza jest, »nepovierenje u pučanstvo« a napose nepovierenje skraino u Slavjanstvo. Upraviteljstvo furtuči; ono je danas ovako, sutra onako; ono lice i politiku svoju po vriemenu tako mienja, ko što melancholik kad je oblačno on se namergodi, a kad sunce siene a on se smieši. Vi ste valjda sami opazili, da je ovo upraviteljstvo Slovacima se dondle priatno ukazalo, dokle je u nuždi i nevolji nalazilo se; posle kad mnia, da ga je pogibel mimoišla, namer-godi se na Slovence, oružje im oduze, Vindišgrätz, kojeg politika, to si dobro zapamtite, ništ drugo nije bila, nego odjek načela Schwarzen-berg-Stadionovih, posla Kossutiance za komissare Slovacima etc. etc. Sad po reteriranju naših, poče popečiteljstvo istu komediju igrat. Nai-pervo ukaza se Slovacima na njihovah izkanjah sklono, počejih oružat etc. sad pako valjda misli da to nije nužдно, da će ju Russi i bez te pučke pomoći sve u red postaviti, sad od Slovačkih petitiiah ni govora neima; sad se Slovaci desarmiraju, riečjom sad se protuslavjanska politika ovdašnjeg popečiteljstva u svoj svojoj goloči i gerdobi opet pokazuje. Molim vas kažite to slobodno Svietlom Banu, i umolite ga,

da ako ništ drugo, a ono barem odperto nek istinu kaziva i svejednako kaziva popečiteljstvu. Jer Boga mi propade drugčie Austria, a tolike žertve toliko kervoprolitje bit će uzalud. Ja sam baš za to mlogo doprineo k tom, da Slovaci u svojoj ovdašnjoj skupštini Bana našeg za svog Commissara izču. Znam ja da je Švietli Ban tako posloviht obterečen, da mu nije ni moguće mislit na Slovačke stvari; znam ja da će lahko popečiteljstvo njemu savietovat, da tu čast neprimi, jerbo bi to popečiteljstvu i njegovoj germanizirajućoj politici Strich über die Rechnung bio. Ali molim vas molite i zaklinjajte u ime moje Bana, nek on to primi. Ništ više Slovaci netrebaju, nego slavno ime njegovo, plemenitu dušu i serdce njegovo, koje sigurno na ništ drugo toliko nemerzi, neg na Machiavellizam. Molim vas molite ga, nek to primi, to njemu i onako ko Banu punim pravom pripada. On nek u ime svoje na priliku Metella Ožegovića, koji prem ako malo slab, ipak iskren, pošten, slavjanskoj stvari s dušom i tielom priveržen je, pošalje; nek pošalje š njim Ceha pametna i umierena Braunera, da tako sympathiu Čehah zadobie; k tim nek pridoda Štura il Hurbana kojih bez dvojbe najveću popularnost kod Slovakah i to punim pravom posieduju, i koje Madjaroni u svom Madjaronskom interesu Bog zna kakim nepotvaraju, a niemačko popečiteljstvo weil diess in ihren deutschthümerischen Kram ebenfalls passt, lahko jim vieruju. Medjutim sastadoh se slučajno nekoi dan na Bastaji sa Pečiom bivšim verhovnim županom Zagrebačkim, pa mi on na veliku žalost moju pripovieda, da je on popečiteljstvu za komissara Sieverne Ugarske, dakle Slovakah odredjen, za Civilnog pako Gubernatora Madjarske da namierava vlada Jožiku naimenovat. Das wäre doch eine Niederträchtigkeit. Vierujte: ti ljudi su taki psi, taki nepriatelji naši i Slovakah, kaki može bit Kossuth i njegovi priverženici nisu. Samo da hoće Ban komissariat taj u Slovačkoj primit. Medjuto i to može bit, da popečiteljstvo za dobro najde, tu želju i odluku ovdašnjih Slovakah s Banom ni nepriobčit. Ovo su vam veliki Machiavelli, a naši ljudi driemaju il samo na pol oka glede. Niekoi dan sam dobio pismo od Gučetića. Taj bi čojek premda ga Schwarzenberg za komunistu derži, nama, osobito jako u odsieku prosvete od velike koristi bio, ele to kako rekoht nemože bit, jer njeg Schwarzenberg pa i naši ljudi po njegovom uputjenju za komunistu derže, a ja bi želio, da cielo naše popečiteljstvo samo polak one viere i zakona, onog poštenja i iskrenitosti posieduje, koju posieduje Gučetić, pravo slavjanske prirode muž. Za Boga nek Ban mlogo nepazi na Weldena i instrukcie ovdašnjeg upraviteljstva, nego ako mu je iole moguće, nek gleda što skorie Serbe u Bački i Banatu od jarma Madjarskog oslobodit, a sotim i Sriem i Slavoniu od opasnosti u kojoj se po tom nahodi. U tom slučaju lahko bi on Vojvodom posto; što bi za našu slogu, jedinstvo i budućnost verlo blagih posliedicach imalo. To takojer nije u planu naših popečiteljah, jerbo bi onda drugčie dakako vojvodina i njena prava ispast morala, neg što sad oni namieravaju. Ja sam od njekojeg vriemena u velikoj brigi. Pozdravite mi hiljadu hiljadah putah Bana. Ja se za njeg i našu stvar uvijek Bogu molim. Sad već fala Bogu mogiu S. Missu čitat. Žao mi je samo

što zbog mojih krastah još u odličnie društvo nemogu. S Nunciusom sam ipak ovih danah bio. On meni sva dobra želi. Za Čanadskog Biskupa najbolji bi po mom sudu bio Bečula kanonik Kaločky. Čojek naš i svim jezicim u dioecesi istoj viešt.

20 Maya 849.

S Bogom, pišite mi uskoro Vaš Jozo

11.

Dragi moj Andria!

Meni će zaisto sotim dražje bit, čim čestje od vas iz Osieka pisma dobivo budem. Vaše poslednje visino medjuto, iskreno izpoviedit moram, neugodno me je dirnulo. Ban veli, da mene nepoznaje. I doista nepoznaje, jer da me poznaje, nebi mislio, da sam toliko častohlepan. To pako častohlepje, ja barem iz nekih datah tako slutim, pokazase mu u meni, njegovi najnovii preverženici, štovatelji i priatelji Zagrebački, koje dakako, da on bolje poznaje, il bi barem poznavat mogo, neg mene, Ja sam se njegovoj milosti i pokroviteljstvu et respective njegovom priateljstvu zato preporučit dao, što sam mislio, da će to i samom njemu drago bit, što sam sebe za to vriedna i dostojna deržo; i što nisam nikako mislit mogo, da sam ja njemu tako nepoznat, dočim me je već jedanput biskupu mom za Vikara preporučio, kano muža sposobna, kano vatrekog domorodca, kano takog, koi takodjer povierenje dvora posieduje dočim me je, kako ste mi vi jedanput iz Budima pisali, sa našim Wukom, za najviernieg svog priatelja deržo, dočim mi je i sam Metell kazo ne jedanput, vi kad šta važnijeg imate, slobodno neposredno se obrnite na Bana, on vas veleštuje, i vaša će rieč mlogo važit kod njeg; dočim ako i ne Baron Kulmer, a ono barem sigurno Palacky prepoviedo mu je, koliko sam se ja za udes njegov, i njegove vojske brinio, i ako mu nisam ništ pomogo, barem sam moju dobru volju svagda obielodanio. Ja mniem, kako rekoh, da on mene stade nepoznavat, od kako je iz Zagreba došo. Bivši jedan od najrevniih i najštovaniih naših domoljubah zagrebačkih njekoī dan kod mene, reče mi: alaj gospodine! vi nemožete mislit, kako njekoī ljudi u Zagrebu na vas merze. Upitah ga ja, koji su to ljudi? imenova mi ljude, od kojih dobro znam, da su ako i ne stari, a ono barem novi priatelji i ljubimci Banovi. To vam je vierujte mi ciela zagonetka. Medjuto Ban se jako vara, ako misli, da će mene zato ikad glava zaboljet, što Biskupom diakovačkim postat neću a i vi se varate, ako mislite, da sam ja u stanju u tu sverhu sixtizirat. Dragi moj Andria vierujte mi, da svetjenik, koi iole pojmi stanje i zvanje svoje, koi iole misli s blagoslovom gospodnjim u vinogradu gospodnjem diestvovati, sve krive putove prezirat mora. Ja napose volio bi poslednjim na ovom svijetu prosjakom postati, nego k tako važnom dostojanstvu ne na prava vrata dospieť, i znajte za cielo, da ja u ime to ama baš ni riečce nikom izustit neću, pače tvrdo sam si preduzeo, dok se ta stvar nekonča, nit Barona Kulmera, nit Metella Ožegovića, a naj-

manje Petra Pejačevića pohodit. Moj Andria na slabačkoj grani se mi nalazimo, ako smo na to došli, da najrevnii domorodci, ako hoćeju šta postat, k ljudmah od masti Petra Pejačevića utočištje svoje uzet moraju. To mi nismo ni jednim korakom dalje došli, od vriemenah Metternichovih. A sve mi se čini, da i je tako, i da naš priatelj Draždjanski sa sviem pravo ima. Ele dost o tom, ja s nikim na svijetu nebi rad o tom više ni rieči progovorit. Što se vojenih operaciah u ovih stranah tiće, baš ništ bitnog nečujem. Jedni vele, da je 200 hilj. drugi 400 hilj. russah ovd, pa ipak nečujemo, da naša vojska napried stupa. Moja kratkoumnost mnie, da je to odgadjanje, odvlačenje za Austriu, poleg sadašnjeg položaja inih deržava jako opasno. Budim je pao. Henci komendant Budima od zadobijenih ranah umro. Naši kukavni graničari, kako svet govori, ko marva potučeni. Alaj je to bila pamet. Ljude ko u messari ostavit, kad nisu mislili skoro se povratit. Pa opet moradoše naši graničari žrtvom pasti. Ko će za to odgovarat? Ovd u Beču mirno je za sad sve. Moj Biskup fala Bogu od dana do dana bolje se nalazi. I meni je bolje, al ću još najmanje miesec danah trebat, da sa sviem ozdravim. Pozdravite mi Szukića, njegove pomoćnike, i moje. Mom čaki kažite, nek nedosadjuje Banu, on siroma i onako nezna od poslovah gdje mu glava stoji. Molim vas akobi iole moguće bilo nekog Stipu Dungyerovića, o kom će vam moj otac kazat, koje i štaje, G. Zidariću za kaku varmedsku službicu preporučit, učinite. Od Szukića još nisam primio lista, ele valjda je na putu. S Bogom mi ostajte. Gerli i ljubi vas vaš iskreni priatelj

Jozo.

Na 3 dan duhova (t. j. za V.) 849.

12.

Dragi moj Andria!

Prem da sam vam nedavno piso, i vi meni odgovorom dugujete, ipak prinuždjena nalazim, nekoliko redakah vam u obziru opasnog stanja, u kom Ban naš, Slavonia i Horvatska po mom slabom sudu nalazi se, pisati. Velden je od verhovnog upravljanja vojničtva, kako ste to valjda već čitali u novinah odstupio, i na udivljenje sviuh ne obće ljubljani Slick, nego mladji od njeg Hainau na miesto njegovo postavljen. Vojska se ova gornja nit miče nit pomiče. A Madjari, kako sam iz vierodostojnog izvora čuo, navalićeju najvećom silom sada na Bana, na Slavoniu, na Horvatsku. Na Slavoniu kod Osieka il njegove okolice. Na Horvatsku kod Varaždina. Neznam znatel vi to dole, pa ako znate jestel prepravni nepriatelja ljudski dočekati, i svakako natrag protierati? Borne ja se za vas jako bojim. Ako ti Asiatski psi tamo k nama navale, onda jao i naopako siromašnoj Slavonii. Neće joj ni traga ostat. To je sve nama na pogubu. Ja se bojim, da se systematički o tom neradi, da se Ban, koji je zbog svoje liberalnosti mlogim ovd tern u oku, uništi; da se Slavjanstvo južno porazi i t. d. Bog bi dao, da se ja varam. Ele skraino bi bilo vrieme, da Ban odperto Caru rekne, da nekoliko, barem još dva liberalna Slavjana u ministerij

uzme. Ako je išta na svijetu pravedno, onda je to. Mi Slavjani u većini smo u Carstvu, mi kerv prolievamo za celokupnost Austrie, dočim joj Niemci i ini narodi Austriski o pogubi rade, pa mi u popečiteljstvu i u diplom. tako rekav ni zastupljeni nismo, imo vero smio bi se zakleti, da veći dio sadanjih popečiteljah prezire nas, i o glavi nam rade. Ban bi moro tako kriečko Caru progovoriti, šta rekoš progovoriti, zagromiti, da se sva residencia trese, da tako ostat nemože. Ovo što sad sledi samo za vas i za vašu privatnu porabu. Znam da će popečitelji ovih danah poslat na bana knjigu cernu, u kojoj se tuže, da nije još dao oktroy zvanično u našoj domovini proglasiti. Ja tog da sam s Banom nebi nipošto činio, ili barem ako bi se oktroy s mojim osvieđenjem slagao, a ono bi barem njeke pogodbe stavio, koje bi se prije imale izpuniti; najglavnije bi bile, da se Slavjana još 2 u popečiteljstvu uzmu, i na važnia dipl. mesta Slavjani postave. Ako budete o tom Banu pisali, nekazujte, da ste od mene to saznali. Od Bana je do sad mlogo zavisilo. Multa ille peccata omissionis fecit, quae tali periculoso tempore omnino grandia sunt. Sad barem nek govori. Ono je jako ludo od njeg bilo, što je onaj memorandum desavuiro. Pozna se da baš nije nikaki politiker. Ja da sam bio š njim, pa da nisam nikog imao svog na ruci, ja bi ga sam na dobri način u bieli svet turio. Da je on kojom srećom već odavno odvažno i javno govorio, nebi sad u Austrii i u Europi zviezdu njegovu tako tmasti oblaci krili, da mlogi pametni ljudi verlo sumnjaju hoćel da se svietlost njena ikad ugledati dati. Kolika je moralna sila u njegovih rukuh bila, da je on umio, se š njom upotrebit. Ej da mu je Bog bio poleg najplemenitieg serdca, kog ima, um, vieštinu, a bar ću reč prot lisičarenju švabskom, lukayštinu Gajevu dao, gdje bi mi danas bili? Zbilja Gay je ovd. Pohodio me je. Borme kako on prepovieda, sva stvar ništ drugo nije, nego spletke i intrigue, a iskreno vam izpoviedam, ja da sam na miesto Bana bio, ja bi Milošu tužećem se odgovorio: Vi ste Vaše novce, na dost nepravedni način, guleć i globeć puk serbski priskerbili si; drago mi je, što je barem neki mali dio tih novacah, koje vi na najgorje sverhe potrebujete, u ruke poštenije došo; samo mi je žao, da nije Gayu za rukom pošlo sve vam novce izmamiti. A da sam Ban bio, s Gajem bi u sojuzu osto, kano prvom diplomatskom glavom u našoj domovini. Gaju nema kod nas para. Da je srećom Ban, u miesto što ga je pred celim svetom prostituio, da ga po svom uplivu Ministra ovd učinio, pa bi vidli gdje bi danas bili. Jel te da i vi tako sudite? Gospodina Sukića pozdravite. Dobio sam njegovo pismo jučer. Nek se neboji tačah velikih. Sepulta est Cancellaria St. M in cuius abyssos ejusmodi rivuli prolapsi sunt. Pisaću mu kolik sutra. O meni nekat Banu više ništ govoriti. On je kako čujem intim sa Biskupom Zagr. i Moysesom. Ja mu gratuliram na takvoj acquisitii. Još to malo popularnosti što ima može po Moysesu izgubiti. Pozdravite moje a i vaše kad njim uzpišete. Za verhovnog župana bil bio dobar Janković, kad nema boljeg? Ljubi vas vaš iskreni

prijatelj Jozo.

3. juna 849.

Dragi moj i mili Andria!

Ja sam pomljiyii neg vi. Vi obrekoste, da ćete skoro svaki dan mi pisati, pa evo u miesto da vi meni, ja vama skoro svaki dan dosadjujem. Ja sam u sto brigah zbog Slavonie i Horvatske. Molim pišite mi što beržje i što čestje, dok ta opasnost sadanja po božjoj pomoći neprestrani se. Evo vam pisma od našeg štovanog Gučetića. To vam je plemenita duša. Ja ga iz njegovih dopisa sve više i više štujem i Boga molim, da mu Bog krug djelovanja kod nas podieli; ali kako sad akcie stoje, nebu ništ iz tog posla. Njeg je Schwarzenberg za communistu razglasio, pa ga za takog i B. Kulmer a po njem valjda i Ban ima. Ah kamoli sreće, da mi jedno stotinak takih kommunistima imamo, kaki je Gučetić. On odlazi u kupke, ele ja ipak namieravam sveudilj šnjim u pismenom savezu ostat. Sve mi se bolje i bolje taj čojek dopada. Učinite vi kod Bana, što možete. Gučetić bi bio vrlo sposoban, il za koje odličnie diplomatičko miesto, il za Chefa odsieka prosviete kod nas. Ja bi ga u posljednjem krugu vrlo rado vidio. Moses za taj poso nevalja baš ni po ture. Naš je Biskup od nekoliko danah ovd. Baviće se u Beču, dok se biskupska viećanja nedokončaju. Ja sam ga jučer pohodio. Verlo me je na očigled prijazno primio i želju svoju izrazio višeput me, za vrieme svog ovdašnjeg bavljenja, vidieti. Hajde de, ja ću ga pohodit. Kako mu je medjutim na duši neznam. Ovdie se još ništ neposluje. Bog zna šta će to biti, i šta se namierava. Ja se za našeg Bana verlo brinim. Molim samo pišite mi što čestje. Ja sam fala Bogu od dana do dana zdravii. Nadam se za 14 danah sa sviem ozdravit. Molim vas to isto prilikom priobćite mojima, koji se sigurno jako za me brinu. Vukove dvie knjige; jedna knjiga serbskiah poslovia, druga serbskiah običaja ovieh danah izišle su na svietlo. Krasno blago narodno! U poslovicama najliepša naroda našeg philosophia i klasični naš jezik leži. Sad idem k nunciusu a od njeg k Metellu Ožegoviću, pa ako šta novog čujem, nadodaću. Gospodin opat Sukić valjda je primio moje posljednje pismo. Glasovi o kandidaciji i svi ostali puke su izmišljotine. Sad baš dojdoh od nunciusa, koji me verlo ljubeznivo primi i želju svoju izrazi, samnom što čestje sastat. I on je mnenja tog, da Ban naš i Baron Kulmer u naimenovanja ne samo naših Horvatsko-dal. Slav nego u obće i Ugarskih Biskupah što više uticaju. Ja pako mniem, da bi to sotim potrebitie bilo, što i slavjanski interesi u Madjarskoj to iziskuju. Ja ću ovd sva moguća činit da Slavjanstvo u toj vele važnoj struci baš kako se valja nezastupljeno neostane. Što se moje malenkosti tiče, Nuncius je rad da ja postanem u Diakovu Biskup, a i nedvoji o tom, buduć misli, da mi je Ban i Baron Kulmer priveržen, s Metellom nisam o tom govorio, niti ću; medjutim o njegovom iskrenom prama mojoj nevriednosti priateljstvu nemam nimalo uzroka sumnjat. Ohrabri me ponješto Metell danas i oslobodi strahom straha zbog Slav. i Horv. On bo veli da ciela Austrianska vojska od strane Horvatske i Slavonie diestvovat

će prot buntovnikom, i da je već na putu na svoja opredieljenja. Daj Bože! To znam vlada ne toliko u namieri čini naše krajeve, iz kojih je spasiteljni genius za Austriu proletio, obezbiedit; koliko načalnikom buntovnikah biege po moru onemogućit. Kako je, da je, samo Bože oslobodi nam našu krasnu domovinu! Paskiević će sa Ruskom vojskom od ovih sievernih strana udarat. Naš Ban je dobio ovieh danah zapovied, da napried nestupa, dok i ova vojska u kret se nemetne, što i ja za dobro deržim. Govori se jako, da će ju operacie danas sutra početi. Brašančevo ovdje je ove godine verlo svečano obderžavano. Car je bijo u procesii, čako i bratja njegova. Sva Carska obitelj je u Schönbrunu i ostaće ovd. Biskupi veli se, da u svojih poslovih dobro napreduju. Zbilja kako vi s Čordašićem dobro? Ta i on je jedan od Osiečkih Madjaronah. Sad mi pozdravite sve što je domorodno. Illust. Zidarića makar i lično nepoznatog. Prečastnog opata, Vaše kad njim uzpišete i moje kad jih pohodite. Gerli i ljubi vas vaš iskreni priatelj

Jozo.

8 Juna 849.

14.

Dragi moj Andria!

S velikim veseljem pročitah jučer Vaš list i razumih iz njeg, da je naša Slavonia barem za sad bez ikake opasnosti. Osobito mi je drago bilo čuti, da je Pečuh, Šikloš, Darda još u rukuh naših. Odmah to isto priobčih pečuhskom biskupu ovd bavećem se i u velikoj skerbi zbog Pečuha i svojih stvarih nalazećem se. Umolih me isti gospodin, da vam odmah pišem i u ime njegovo zaprosim, da mi još jedanput, ito odmah kako moj list ovaj dobiete izviestno javite, da li je izbilja Pečuh još naš. Njemu sumnju radja izostavša od nekoliko dana običajna pisma. Učinite dakle rodu glas, pa mi i to i sve drugo umah obznanite. Čim čestje od vas list dobio budem, tim će mi radostnije biti. Ovaj čas dobih collationales našeg novo-imenovanog opata. Poslaću jih il u subotu po kondukteru pomljo voza, il ako mi se ta prilika izmakne po istim pečuhskom biskupu, koji će uskoro u Slavoniu i po kom on blagoslovljen bit može — opat naš. Ovom listu pridodaću riešenje popečiteljno, al nek vam poštarinu opat nadoknadi. Drago mi je verlo, da ste šnjim tako dobri. On je pošten, dobar, pametan i velikog izkustva muž. Zao mi je bilo čut pretstavljenje Komičevića. Taj bi čojek u vinogradu gospodnjem još dugo koristit mogao. Ele božja volja. Bog mu dao duši lahko. Poznam ja dobro te naše tromе osiečke domorodce. Neumayera barem nisam deržo za gorjeg od drugih. Medjuto ova novia vriemena su kano vatra, koja izdaje šta je zlato, štali je herdža. Ovd se još nimalo nedieluje. Schvarzenberg ostaje Schvarzenberg. O ravnopravnosti u pravom smislu nema ni govora. Mi smo već stermoglavljani u ralje Schvabah. Od naših idea, za koje smo mi ustali nema više ni traga ni glasa. Jedno me tieši, da ćemo mi u užji sojuz sa sunarodnim nam Rusi doći. Ako se te aristokratičke

skitalice u kako pomirenje upuste, gledajte da svakako prisustvuje Petar Rogić Parok Petrievački. Ako ga nepoznate, gledajte upoznat se šnjime. Pohodite ga i pozdravite ga od mene. Njeg je Prandau lažljivo kod Biskupa opisao, ele sam ja čistu juhu Biskupu predstavio. Možete i s pečuhskim biskupom, kad se u onih strana nalazio bude, u poznanstvo stupit. Pozdravite mi serdčano opata, Vaše, Moje, svu domorodnu bratju osobito Moysiu Georgieviča. Meni bi drago bilo, da je on barem drugim podžupanom posto. Quod difertur non aufertur. Gerli i ljubi vas vaš priatelj Jozo.

14 Juna 849.

15.

Dragi moj Andria!

Vaš listak ko svagda, tako i jučer s radostju pročitah. Knjigu skupa s mojom poslah taki našem milom Gučetiću i nadam se uskoro od njeg odgovoru. Na priobćitom utiešiteljnom proglasu liepo se zahvaljujem, i mene je ponješto umirio. Odn sam ga umah Baronu Kulmeru, koi ga za svoju porabu zaderžah. Morao sam u razgovoru šnjim i nehotimice skoro sixtizirat. Dragi moj Andria taj vam čojek baš nimalo nije uteko od Meternicha. U njem baš ni iskrice patriotizma Slavjanskog nema. Slovace sve uzduš i poprieko derži za bogce za glupe i surove, za opčeničkih načela priverženice, za ljude, koi nikakog obzira vriedni nisu. Ja nemogah prigriet da nereknem: kerstjanska politika iziskuje, da se tom narodu shodna sredstva pruže, da se iz tih zala i jada što prie oslobodi, osobito, jerbo nije se navalice sam u to zlo stanje postavio, nego zlobnom dušmana svojih politikom u njeg stermoglavljen bio, koju politiku obnovit, bila bi velika nečoviečnost, nepravda, grihota. Ja bi, rekoh, onog za zlog čojeka deržo, koi poleg bunara prošavši čuje glas za oslobodjenjem vapiućega, pa prodje nehajuć za njega, il skersteć ruke raduje se nad nevoljom tudjom. Osobito bi pak taki grišio, ako bi mu još osim obće kerstjanske dužnosti tu dužnost i zvanje svoje nalagalo. Na Serbe se pako serdi i ljuti do Boga. Ti su ga morali baš za serdce i dušu ugrist. Od njihove vojvodine, od patriarchata, od saveza s nama, od njihove viere gadno govori. Ja sam moro jako mutit, a mlogo šutit. Vi to što vami ja o njem pišem samo za se, i za vaše ravnanje zaderžite. Sta ćemo kad smo tako nesretni, da nas taki ljudi zastupaju. Naprama meni je verlo dobar i milostivan bio, tako da slutit mogu, da će mi bit priatelj. Videremo! Gaja nema više ovd. Jel u čem uspieo neznam. Ja bi mu želio iz duše i serdca, samo nek u viero zakon nedirkavaju ti naši domorodci. Viero zakonско osviedočenje čojeka svakog a i viero zakon-skih društva smatrat se ima kano kaki u dnu saviesti podignuti žertvenik, u kog nsmie nikada ljudsko samosilje da dira. Nek svaki čojek, svako društvo po svom osviedočenju živi. Vas Consistorij odpusti. Baka momče! Alaj će vas zabolit glava! Meni je to drago. Vama je sav sviet otvoren. U meni imate najiskrenijeg brata i priatelja.

Molite se samo Bogu meni za sreću i zdravlje, Bog poštene i pametne ljude štiti i štitić će i vas. Danas bia kod mene Ranolder kan. peč. i pripovieda, da se čuje, da od Tolne 15 hiljada honveda na Baranju i na Osiek ide. Jel šta u tom istine? Pozdravite mi presv. Gosp. Zidarića, preč. opata, Vaše moje, i ljubite ljubećeg vas iskreno priatelja i brata

Jozu.

17. Juna 849.

Ovdie se i to pogovara, da su madjari ovih dana kod Soprona uhvatili jednog našeg pukovnika, kod kojeg se je sav ratni plan naših nalazio. Ko zna da nije to izdaja? Usled istog događaja naveliše takodjer na jednog našeg Dženerala, te ga izbiše ljudski, a nekoi vele, da su baš i njeg sama zarobili. Presse zove ovo poslednje eine unbedeutende auf den Fortgang der Operationen durchaus keinen Einfluss habende Schlappe. Ja sve jednako to otezanje naših nedokučujem. Sav svet govori, da je sadašnje popečiteljstvo nesposobno, već mislim i vrepci na krovovih to isto cverkću, al naši popečitelji ogluhnuli pa ništ nečuju, dok jih munja neošine. Jedno mi se dopada od Barona Kulmera, što i sam priznade, da nam je ovaj novi savez s Austriom mlogo opasnii, neg priašnji s Madjarih. Al koje tom kriv? Danas izlazim malo van u polje nebi se prie oporavio, al glava krastava te krastava. Primassu, nekoi dan na ručku kod Cara bivšem, reče Sophia: »Mein Sohn spricht nicht nur magyarisch sondern denkt auch magyarisch.« Neznam jel to izbilja ili samo kompliment. Da jih neujede jako njihov madjarisch. Madjarskog učitelja imadu još svejednako, a Slavjanskog ni od korova. S Bogom.

16.

Beč, 23. VI. 849.

Dragi moj Andria!

Baš vam hvala, što se tako za moju bolešljivu majku skrbite, budite joj molim vas to, što bi joj ja bio, da sam doli, a njoj ćete vi bit mesto mene. Pozdravite uljudno Bischoffa. On je verlo pošten i pametan čovjek, svakog proštímanja vredan.

Vojene operacie su se od jučer prekjučer, neznam baš upravo dan, započele, Naši vele pobiedonosno za nas, ele to ja deržim za jednostrano, jerbo znamo, da od jedne i iste bitke protuslovnii bulletinii izilaze. Nedvoim medjuto, da čuju Magyaropoljci doskora u rog uterani bit, jerbo pariski pokret červenjaša, u kog se oni jako uzdali, učini fiasko, a mislim Odillon Barott duša sadašnje vlade, sa malušnim Thiersom, tako se straše svakog ustanka, da nije nimalo bojazi, daćeju oni igde ustanike podupirati. Čujte samo šta je vlada pariska uradila! Ne samo da je nekoliko červenih žurnala ugnjela, nego i Nationalu i

drugim oppositionalne boje novinam izdade strogu zapovied, da mnjenje i odluke većine sabora štuju i ništ protiv tim pisat se neusudjuju. Šta velite na to? Šta bi bio reko Odilon Barott i mali Thiers, da je Guizott pod Philippom takog šta učinio? To toliko znači, koliko skraini tyranimizam većine prot osvędočenja manjine, pa ipak je prirodno pa po tim božestveno, da se osvędočenje pojedinih štuje, neugnjetava, da i pojedinim isti kanali k javnosti glede svojih mnjenja pristoję, koji i većini. Najlepše theoriје medjuto poleg pokvarenosti moralne ćudi ćovjeka izvest se nedadu. U francuse dakle madjari uzdat se nimalo nemogu barem za sad. N. B. Teleky sidi u ladu.

Što se Engleza tiće, to su vam kramari, oni njekim načinom pomagajeju i nama i njima, u koliko t. j. njihov materialni interes to iziskuje. Madjari ako dobro platjali budu imaćeju od njih sva moguća, a ako Austrijska vlada dobro plati, i ona će sve što treba iz Englezke dobit. U ostalom u Engleza se ni toliko madjari uzdat nemogu, koliko u verbov klin. Turčin pako na svaki način izdiše, ali po sudu božjem baš izdišući još po svoj prilici će Europi strašni udarac dati, jerbo najlępši, najbogatii i najvažnii Europe priděl posęduje. Nije ni dvoit da će onaj od Europeiskih potentata, koji Europom turskom zavlada bit goso u cijeloj Europi a i u Asii. Nije ni dvoit da će to bit Slavjanska moć. Al će se zbog tog mlogo, kervi proliet, a možebit i deržavni europieski sustavi iz korena promęnit. Ja ova sadašnja kretanja deržim za malenkost, pored onog što će uskoro slędit. To što šad biva samo su priprave za strašne stręle, gromove, potrese, poplave, ognjeve etc. Naša je zasad najveća ćut narodnosti koliko je samo moguće probudjivat, a nedat narodu, da u indifferentizam i apathiu strmoglavu se, vi ste to dobro pojmilli. Radite koliko možete. Austria dok je ovaka po mom mnjenju makar kako pobędila madjare, nema nikakih garantia budućnosti. Samo gledajte svud žar ljubavi k narodnostju poticajte. Dobro bi bilo takodjer opominjat narod, da su Rusi naši sunarodnici, da je njihov jezik s malimih promęnami naš jezik, da su njihovi obićaji naši obićaji, da je njihov zakon s neznatnom razlikom naš zakon i t. d. Ja sam ovd dva verlo liepa slućaja doživio. Jednom najдох njekolićinu granićara u hrpi, nazva im pomoć Božju, i upita ih od kale i kakę su? porazgovorismo se nješto malo, pak jim ja onda s Bogom rekoh, kad već njekoliko koraka udalj se od njih, reće jedan prostak izmedj njih: Alaj gospodine lępo li Vi govorite naški! odkle ste iz kojeli zemlje? Ja mu odgovorih: ja sam ti brate moj Slavonac, rodом iz Osika i t. d. Alaj gospodine nastavi prostak, jel te da neima na svętu lępšęg jezika od našęg i kad mu ja potverdih, da je baš tako, kako on velja, reće: baš što je sunce na nebu izmedj ostalih zvęzda, to je naš jezik izmedj ostalih jezika. Nekoi dan pako sretavaši naše granićare upitam jih: jesul se gdjejed s Rusima sastali?

Jesmo odgovoriše. Pa kako vam se dopadaju: Mlogo bolje veljahu neg Schvabe, to su naši ljudi, mi jih mlogo razumęvamo, njihovi obićaji mlogo naliću našim obićajima i t. d. Šta sam jim ja govorio

lahko ćete pogodit. Kam sreće, da svi naši ljudi do jednoga take čuti goju, pojam o Rusima imaju. Naša budućnost je baš u panslavizmu. Kad intervenciju rusku preinačit nemožemo, a mi ju upotrebimo na naše sverhe, u koliko je samo moguće. Zato ja za jako nezrelo deržim ponašanje onih kojih narod hoće, da obsvėdoće, da bi za nas mlogo bolje bilo, da nam francusi za vrat sednu, neg rusi. Toje fanatizam politički. Sve političke stečevine naše su za čas ako budemo u narodnosti i domoljublju i najširjem smislu čversti. Zato mi se jako dopada ako kad novine naše o Rusima dobro progovore. Ja deržim da i u cerkvenom obziru prvi čuju biti, kojih iz razkolništva u naručaj S. M. cerkve povratit čuju se, prije sigurno neg naši istočni Serbi. Kako sadašnja jakost i samosile vladarstva prestane, prestala je najveća preprička tom za slavljanstvo velevažnom koraku. Car ruski je nekoi dan naslėdujuć valjda Bana, prostog jednog svog vojnika, koji se odlikova, pred celom armadom svojom poljubio. Tai kad je car, bar zna carom biti. Nek je medjutim otom dost. Mojeg zdravlja što se tiče, ja sam bez dvojbe bolje, ele trebam neizměрно mlogo uzterpljivosti. Sad mi je vrat i desna strana lica sa svim čista. Koža nova tako glatka da bi se mogo po njoj škljizati. Desno lice još malo je krastavo, al glava mi sve jednako još gori i krasta se. Kad će ona ozdravit neznam. Sveudilj moram u ladnom se kupat. Doktor veli i bolje je, da na jedan put vaša bolest ne prodje, jerbo bi se bojat bilo, da se opet u svoj svojoj žestokoči nevrati. Ja medjutim u toliko sam drugče zdrav, da svaki dan izlazim, svaki dan misu govorim, svaki dan u zavodu moje dužnosti točno izveršujem, samo zbog krasta nemogu u carskoj kap. missu govorit, missu pėvat, kod misse služit, prepovėdat, u Schönbrun izlazit. To me peče. Ele što znam fala dragom Bogu. Njegova je sveta volja da terpim, pa ću drage volje terpit, nebil mi množinu mojih grėha odpustio, i milostju svojom okrepio me.

Zavėrio sam se pėše kad ozdravim pohodit majku božju in Cellis Marjanis. Što se Gjuro natražnjaka tiče i kanonikata mog. Hvala mu! Naš će zavod ćujem za očlo uzderžat se, i ćujem mi Direktori svaki dobit jednu od najboljih kanonia monarkie. Kud će bolje? Medjuto u cerkvenom obziru u madjarskoj predstoje velike promiene, koje ja stranom barem neodobravam. Nješto ću vam nagovetnut al pod uvėtom, da osim našeg opata, nikom ni rěč nekažete. Staro Biskupa ugarskih naimenovanje uništiti će se. Nit će primas, od kog nema boljeg ni vriednieg, biskupa u madjarskoj, nit će Lonović, koji ni za svinje dobar nije, nit ostali biskupi ostat. Koliko ja slutim primas će postat pečuški biskup, kog ćete uskoro u Slavoniji vidit, a Egerski nad-biskup Gjuro natražnjak, a Pečuški biskup lahko Ranolder pečeni madjar, koji ni riečce naški negovori. Jel to pravo? Da su mene pitali Bog i duša, ja bi vladu mlogo bolji i koristnii saviet dao, a i tako razložio, da bi svaki razuman čojek kazat moro: tako je! Što mogu učinio sam, i učiniću još. Al su naši ljudi ovd verlo nemarni, mlitavi, samo švabama ovd ma šta rekli i hteli gehorsamster Diener i duboke naklone čineći. Metell bi bio dobar da ima samo pomagaa. Njekoi dan, štio sam od njeg sastavljeni Staatsschrift glede ustrojenja

Ugarske na temelju ravnopravnosti. Krasno dielo! načela verlo dobra, al bojim se, da ćeju poleg neodvažnosti popečitelja, ostat samo na papiru. Biskup pečuhski danas sutra odlazi u Varaždin, pak će ondě čekat vrieme, kad bi mogao u Slavoniu. Ako vi Andria od naših officira čujete štagod povoljnog iz Baranje, a naime iz Pečuva, dobro bi bilo, da mu u latinskom jeziku u Varaždin pišete i baš upravo kažete, da to po mome naputku rado činite. Samo gledajte, da vi prvi budete. Neustädter bi mlogo mogo učinit, da je energie i pameti. Naši ljudi su tromi ne samo tēlom nego i duhom. Ti ljudi nisu nikad svog života samostalno mislili, pa nisd neznadu ništ izmislit. Sram jih bilo! Očekivam od našeg Gučetića pismo. U Njmeckoj se hvala Bogu tuku. Bože mi oprost, da nisam kerstjanske vėre i sveštenik moro bi se u interesu Slavjanskom, tom radovat, jerbo njemci uvėk vėkova bit ćeju naši dušmani. — Mato vama tamo pisa, meni nigda nepisa.

S Bogom. mi sad ostajte dragi moj i mili Andria. Gerli i ljubi vas vaš iskreni brat i prijatelj Jozo.

Pozdravite verlo lepo našeg čestitog opata i kažite mu, da ni po ture neće platit u ime taxa, pozdravite mi sve vaše i moje, pišite mi uskoro.

23 juna 849.

Kad sam evo već napiso i zapečatio ovo pismo, dobili iz Berlina list na vas, mislim da je od našeg dragog Gučetića. Koliko god putah pišete Banu preporučite ga pridodav ujedno, da neveruje nipošto o njem, što Schvarzenberg i Kulmer o njem lažu! Pišite izbilja biskupu pečuhskom u Varaždin, ako bude štogod o Baranji i Pečuhu za pisat. Danas čitam sa žalostju da je Zengival satnik-u Kratelju umro. To je mislim onaj, što je s vama posljedni put iz Budima u Peštu putovo. Pečuhski biskup danas u 3 sata popodne odlazi. Zagrebački biskup još je ovd. Kako Penjić? Dolazil često našem opatu? Ja sam novce i collationales Szukićeve baš samom biskupu pečuhskom izručio. Ako dakle njeg gděgod uhvate il-ubiju, onda ćeju bit novci izgubljeni. Kađ bude biskup pečuhski u Petrievci ako ne prije pohodite ga, i upoznajte se s Rogićem, kog od moje strane pozdravite i upitajte, zašt mi neodgovara?

S Bogom.

U današnjima bečkim novinama iz ratišta ništ osobitog nova.

17.

Dragi moj Andria!

Već nekoliko dana imadoh veselje svaki dan vaše pismo čitat. Hvala vam na toj ljubavi, ko i na sinovskoj skerbi prema materi mojoj. Drago mi je bilo čut, da joj je bolje. Pozdravite ju, nek se u ovo doba, gdje i onako verlo opasna krateljska pošlica vlada od svakog razladjenja, od svake i najmanje pogrieške u jelu i pitju čuva. Ja sam bolje, al još nisam sasvim zdrav, počeo sam medjutim mojim

dužnostim u zavodu zadovoljavat, zaoto ako odsle tako često ko dosad od mene odgovore dobivali nebi, nekaté to manjkanju ljubavi, nego množini poslova h mojih prepisat.

Vaše umstvovanje u današnjem listu o plemstvu istinito je, ja se u tom sa vama sa svim slažem i želim iz serdca, da sva na svijetu plemstva prestanu, i da jednom već zavlada u celom svijetu prave duše i serdca plemstvo, jedina kriepost i sposobnost aristokratia virtutis et aptitudinis druge aristokratie nisu ni govna vriedne.

To pako željno vrieme samo onda doživiećemo, kad se duh kerstjanski u većoj mieri nego sad, u serdca koliko vlada toliko i pućanstva razlio bude. To je jedini temelj sretnie budućnosti, to je jedini melem za gerdne rane društvene, to sviuh dobara, za koje smo stvoreni, jedini izvor. Zadaća cerkve i sveštenstva jest velika i ako duh pravi kerstjanstva u svakom obziru u Europi nezavlada, onda s Bogom europeiska civilizacio! onda s bogom prava srećo i napriedak, onda će se izpunit nad Europom onaj sud transferetur a vobis regnum etc. to medjuto neće bit, jerbo su Slavjani dobar, bogobojazan zdrav nepokvaren narod.

Što se vaših molba zbog mappe, zbog dielca naznaćenog, zbog kalendaria, zbog perstena čim prie i rado ispunit ću ih. Samo se malko uzterpíte. Da mi je moguće poslo bi vam, da vi i Sukić pročítate valedictiu, koju sam biskupu načinio, pa nesmie ju dat tiskat već sam naderlja njekoliko redakah ni sebi ni svomu, koje sam mu danas iz latinskog u illyrsko preveo. Čudo mi je što mi o Moysii pišete. Ja sam njeg nesamo za verlo sposobna i izobražena, nego ujedno i za verlo značajna muža deržo.

Laci Knežević dobar je domorodac od sam onde bio al je veliki hvališa, jako trošan, ohol pomalo i mislim rado masti. Vi taj izraz posliednji valjda razumiete. Petar Rogić je verlo dobar pošten i pametan čojek, al jerbo mu je uvijek jako dobro bilo zato malo razprokšen i razpušten. Dobro je za njeg što nije više u nikakom odnosjenju s Prandauom. S Bratom Prandauovim sam verlo dobro. On je verlo dobar Švabčić, a kad ja hoću i domorodac. Od mojih ustih sasvim zavisí. On svojim bratom dobro neživi. Ja ako dolje po milosti božjoj dodjem, ja ću te lude velmože tako malo cienit, košto zaslužuju. Kod mene će samo kriepost i sposobnost u cieni biti, niti ću ja iz mog suda tajnost činit. Dražji mi je hiljadu hiljadah putah pošten čojek u surki i opancih, nego nepošten neznačajan fűrst ili grof, i pervog bi vazda radije kod terpeze moje upazio, nego drugog. Ama pune su ovdašnje novine o njekoj strašnoj bitki i pobiedi banovoj kod S. Tomaša, a vi mi ništ otom nekazujete, možda nije istina. Kaže se da je 4 hilj. Magy. palo. Ovdašnje operacie s obe strane Dunaja počele su se. Od Paskievića već se govori da su mu predstraže u Hatvanju njekoliko sati od Pešte, i da Kossut u Pešti već pakuje, pak će po obćem mnjenju u bakonjske šume. Rukavina se u Temešvaru junački vlada. Njemu je na taj način krivica učinjena. Stratimirović je ovd. Odsieo je kod magyarske krune, ako dospijem pohodiću ga, da šta god od onih stranah razumijem. S baronom Kulmerom ništ nije početi. On

je danas ovako a sutra onako. Biskupi ovd bivši sveršili su svoj poso, i kućama svojim povratili su. Odluke još nitko nezna, al je na svietlo izišla okružnica na puk od Diepenbracha. Krasna je, al se vidi da je od Schwabe i da sam ja udioničtvovao u pobudu narodnostih nebi se tako govorilo, košto se govori. Znam da će vam doć u ruke, pak onda me opomenite, da vam ja moje mnjenje otvorim, il bolje molite Boga da mene Bog blagoslovi i u domovinu povrati, pak ću onda ja moje mnjenje i o tom važnom predmetu pred praviernim pukom izrazit.

Pavišić je ovd, dobar mladič. Ja sam mu kako znadete dobar, al samo da nije tako isprazan vaniculus pak onda čuo sam ovih dana da je strašni ženar i da u toj verlo delikatnoj stvari verlo bezobzirno postupa. Ako mu vi kadgod uzpišete opomenite ga na to, al bez da ma izdaleka kažete od kog ste to čuli. Vaše je odnošenje k njemu tako da mu prie možete šta kazat neg ja. Kad su neki u zavodu o njem zlo govorili, ja sam ga vruće branio, a sad vidim, da je barem p-nješto istina. S Biskupim Dalmatinskim upozno sam se. Dobri al verlo kratkovidni ljudi, običajno zlo naš jezik govoreći i za narodnost našu verlo malo il nimalo plamteći. Molim vas opazna učinite Bana na klastično Slavjansko zemljište dalmatinsko. Neka osobito pazi da se u njoj narodni duh što više ukrijepljava i narodni ljudi u cerkovne i svietovne časti meću.

Pišite mi molim vas o Banu gdje je on i gdje mu je upravo voj-ska, koje je bitke imao. Jerbo nećeju Švabe ovd o njem i njegovih uspiehi ništ da proglašuju. Boga mi mu oglavi radu. A neka to će njegov još ozdravit. Pozdravite mi liepo Opata Vaše moje i ljubite ljubećeg vas brata i priatelja.

Na Petrovo 849.

Jozo.

18.

Dragi moj Andria!

Evo na berzo dvi tri. Čordašić čujem da se ovud skita, a k meni ga nema. Taj bezumnjak, ko što su svi Švabe ossiečke, svašt ovud laje, najviše tobož prot racima i vojvodini. Majka kćerku kara snahi prigovara. To su još gorji obiešenjaci, koji na našu bratju viču, neg koji nas iste ujidaju. Budite pak s otim švabskim metežom strogi. Slovaci siromaci baš ni korak poleh ovdašnje vlade nenapreduju. Čuda ljudi! Izdadoše Cara i carevinu Niemci Madjari i Taliani, pa ipak njim se na svaki način na ruku ide, a Slavjani preziru se, i ako jim išta dadu, a ono ko pastorčadu posliem trista moljikanja. Ban je representant Slavjana. Molim Vas pozdravite ga, nek hiljadu put trubi da Serbom dade što je njeno, i što su oni kervavo zaslužili. Slovacka Kronland za sebe da postane i. t. d. Ako sad šta neizposluje, poslie ni do gotova. Bog sam nek nam je u pomoći, nikako naše stvari baš nećeju da naprieduju. Il je Bog kriv il su ljudi? Ako Bog onda smo ga jako uvriedili i bič taj zaslužili. Ako ljudi, onda neznam kako će ju za tolike potoke za bambadava prolievene slav. kervi prid Bogom i

pred ljudma odgovorit. Ah slučaju gvozdeni etc. Molim vas opomenite prilikom Bana, da svakog nepustja sebi, nit svačim ustma nek nevieruje. Gdikoji put najpoštenije ljude odbije, a gdje koji put hulje sebi pušči. Čujem da je neki Rohrer, bivši Prandauov častnik, za Bog zna kakog domorodca izdavajući se, pohadjo ga. Taj čovjek bio je i kod mene u milosti, al je poharo kassu spahinsku, buni kako čujem strašno puk prot poglaverstvu ergo videndum est, cui fides habeatur. Jako se ljuti Karlo Prandau, što mu Brat nije pohodio Bana. Ako budete s njim slučajno, slobodno mu to kažite. Ako vam je moguće propitajte, jel Ban dobio Marš komponirat od Karla, koi je posljednje vrijeme u Budim poslao? Pozdravite poznate. Gerli i ljubi Vas

Vaš Jozo

20 Juna 1849.

19.

(Beč juni ili juli 849.)

Dragi moj Andria!

Alaj po celom Beču najpomljivije tražec kalendara, kakog željaste naći do sad nemogah, dao sam medjutim nalog Pejakoviću, da se za tu stvar pobrine. Pejaković verlo me slabo pohadja, ičini mi se, da on za ništa nije nego za u lienosti i neradenosti tudjom mukom dneve provadjat. Kako naši mladi domorodci malo il nimalo ciel života svoga nedokučuju? Najvažniju i najplodonosniju života svoga čast ne u krie-posti i znanosti sve više i više, ko što bi morali, napriedujuć, nego za bambadava dneve trošeći i najopasnijim nagnućim bezobzira služeći i tielo i dušu gube.

I knjiga, koju želite nije za sad ovd dobiti, al sam si ju naručio. O Russima što pišete dobro pišete i osim tog što bistri razum i zdrava politika zapovieda, da stvar, koja se nikako preinačit nedade, u koliko je moguće na naše sverhe upotriebimo i prot opasnosti njenoj najbolje obezbiedimo, osim tog velim dužni smo mi Russe kano sunarodnike naše i kano jednoč s nama jedan udes dielit imajuće ljubiti i naklonost našu prama njima svakom prilikom obielodaniti. — S otim se prepravlja budućnost naša. Zbog političkih načela od jednokervne bratje otudjivat se hotiet, jest u pogriješku poljaka past, u pogriješku, koja je po mom slabom sudu najveća nerazumnost politička, i koja dočim za poljake najhudnijih posliedica i zala svakakih puna je, nikad njih ni za nokta širine neće cilju svom preblížiti. Da su se pretierani politici poljački već odavno ostavili mržnje Russa, Boga mi bi oni već daleko došli i usvakom obziru najplemenitiom grāčicom gorostaznog slavjanskog debila postali. Po mom slabom umu i najzadnji njihov pokret prot Russa, bio je nerazum nesamo zato, što u političkom obziru, samo onda valja gibanje, kretanje, novarenje kad svim pravom uspiehu se dobrom nadat imaš, i najplemenitija načela u nevrieme oživotvoriti hotieti ludost je skrajna i hiljadu put više škodi,

neg hasni, nego baš i zato što, u koliko sam barem ja š njihovom noviih vriemena dogodovštinom poznat, što bi oni liepim nekim mudrim i uljudnim načinom onaj čas neizmierno mlogo mogli od Vlade ruske dobit, koja je na Concessie onda verlo sklona bila, u koji su po francuzi uspaljeni buneć i oružja latjajuć se sve a i skoro svu svoju budućnost izgubili il barem na kocku metnuli. Od ludog njihovoga u najnovie vrieme postupanja neću ni da rieči potrošim. Znam ja, da Russi danas nama i našoj stvari nimalo hasnit nećeju. Da naša budućnost, kaku si barem plemenita serdca naših domorodaca žele na daleko stoji, ali bojim se ipak, da nebi ona ista čut, koja obvlada s poljacim i u naš puk put si otvorila, ako izobraženici naši trubili budu: eto vam vaših Russa, oni su vam taki nepriatelji, ko i madjari i niemci etc. etc. A iskreno vam ispoviedam, da ja mlogo radie imam, što će Austria appendix Russie postat, neg da je Švabo il madjar šnjom zavlado, koji systematički na Slavljanstvo merže i o glavi mu rade.

Hoćeju doduše Russi niemačku vladu ovd podupirat za sad, ali valjda neće ni u Rusii uvijek vieka ovako oštat. Varate se, što mislite da k siedinjenju s nama u russa manje živalja imade, neg kod naših istočnih Serba. Kod Russa o siedinjenju dotle neima ni govora, dokle ova vlada vlada i dok je Russia absolutistička. Ja sam osviedočen da bi u suprotnom slučaju Russia u nekom obziru slična Engleskoj postala, dočim kod nas žalibože serdca raznoviernika jako su odaljena. Da je vriemena, ja bi tu misao, verlo važnim dokazi utemeljio. Ele izgubih se skoro i zaboravih da slična razglabanja mlogo bolje od usta do usta, nego u listih vodit se mogu. U tom se na svaki način slažemo, da trieba nastojat da u zakonu i u vieri, u čutorednosti u jeziku u narodnosti i domoljublju u pravoj prosvieti sve jednako napriedujemo i to od najvećih visina, do najdubljih dubina, koje poslednje su kod nas bolje i zdravie i na svako dobro sposobnic, nego perve. Ozgor je kod nas sve skoro pokvareno. Novine ovdašnje siegurno da već znate. Naši jako naprieduju. Ja se malo brinim za Bana, ele se u njegovu mudrost i providnost, u njegov strategički talent, koji je on na veliku moju radost u velikoj mieri pokazao uzdam. On kako sam vam mislim jedanput već piso ovd mlogo popularnosti posieduje kod pučanstva, al kod vlade opazio sam ne toliko. On je ipak jedna od najplemenitiili duša naših, nije s gorjeg što on očitó veli, da su Slavljeni Austriu spasili, da je on tomu najviše doprineo, samo nek ujedno uvijek i to vladi kaže i Schwabama da nećeznu za gospodstvom i tyranstvom, nego da ustupe in staatlicher Rücksicht Slavljanstvu ono miesto koje mu po prirodnoj pravdi pripada. jer borme će drugčie i Austriu i Schwabe u njoj doskora Djavo odnieti. Accidit in puncto, quod ñ speratur in anno. Što se lani zbilo zbit se može i opet. Samo nek Ban i naše domače vlasti škole ko oko u glavi čuvaju, da nam se tudjinstvom neokuže.

Baš sad dobih od vas opet pismo. Nevalja pečuhski biskup što se narodnosti naše tiče ni kraicare, al nije gorji od drugih. Eh moj Andria, to je strašna miseria. Nedo vam Bog biskupe magyarske poznavat. Jedva skoro viera nanukat čojeka može onu višju moć (cha-

rizma) u njihma štovat ad eo miseralibes et nihil valentes sunt. Miseria je to velika. Drago mi je neizmierno, što moje osobito majku moju tako obljubiste i oni vas. Budite im molim u odsutju mome a i vazda ono što sam jim ja. Moja bolest nije pogibelna. Vi vidite već odatle što ja tako često pišem, da radit mogu. U nutarnjem mom sasvim sam zdrav, pače mogu iskreno kazat zdravii neg igda, al me ipak jako genira glava i obraz, a na Doktore ljutim se za strahotu. Bog zna može bit je dobro, što ovo iz mene izlazi, samo mi je došlo jako u nevrieme. Ele daće Bog ništ se vi nebrinite. Malo po malo valjda će jedanput sve ozdravit. Moje mi sve liepo pozdravite, nek se pomljivo za me Boga mole. Vi se valjda nećete srdit, ako vam pridružim ovd ovaj listak na gosp. Szukića, kog hiljadu put pozdravljam. On se sa svim suvišno pečali zbog taxa. Pro illius pacificatione et officioso etiam penes banale consilium usu esto ei haec chartula, popolovite poštarinu. S Metellom već nisam dosta davno sastat se mogo, nekoi dan al samo na mali časak.

Danas ću pokušat i ako razumiem šta novog nadodat ću. Vaš Gjuro natražnjak lahko još može postat pervostolnikom. Eto vidite constantiam regiminis et stabilitatem principiorum regendi. Cojek koji danas nije ništ, sutra dan Bog zna koliko važi. Naša vlada tumara u tmina, al baš razuma neima, ni kolik cernog ispod nokta. Neugrabiš Ožegovića kod kuće, zadovoljite se dakle stim što napisah. Uskoro ćete opet dobit pismo od mene.

20.

Dragi moj Andria!

Ja vam sutra odlazim u kupke i to u Veslau to je statiu jednu dalje od Beča neg Baden, želio bih ipak da mi pišete tako često ko i dosad jerbo ću ovd uredbu učinit da mi se listovi odmah pošalju u Veslau, dobivat ću jih dakle samo nekoliko sati kasnie, neg što bi jih ovd dobivo. To isto molim izručite i viernom mom priatelju opatu. Ja ću se tersit takodjer vama s odgovori zadovoljit, premda će mi ponešto teško bit, buduć od sriedišta novostih udaljenom. Jučer sam dao Pejakoviću 8 for. u srebru da vam željeni papir kupi, pa ću ga ja prie mog odlaska sutra predat tergovcu osiečkom i poslat vam i za molitvene francuske knjige propitat ću sutra.

Stožer kanoti sviuh ovdašnjih novina sad je vojeno napriedovanje. Bia jučer kod mene Hanrich slovakischer Vertrauensmann i Andreansky u nekih gornjih komit. komissar. Oba izobraženi i revni Slavjani. Ovaj posljednji je jedan jedini dobar, odlučan Slavjan izmedj komissara, drugi su madjaroni, da jim para treba tražit, jedan od njih je baš onaj koi je pismonošu banovog prošlog 8bera uhvatio, i list banov na Latoura i Kulmera madjarskom popečiteljstvu prvi priobčio. Vidite kako ovdašnja sriedotočna vlada put kerči pohvaljenoj ravnopravnosti naroda austrijskih, kako se ta božanstvena idea za temelj stavlja preporodit imajućoj se Austrii! Neka! Neka! ko drugom jamu kopa, sam

obično u nju upade, baš kako god nestoji u moći čovieka suncu zapoviedat da ne sja, tako nije mu nipošto moguće preprečit da pravda i istina jednoč medj ljudmih nezacarstvuje. Stvar Slavjana nije izgubljena. Samo budimo pametni i nerazdvajajmo se sbog sitnjarija nego jednu' ciel imajući složnim silami radimo, narod iz mertvila i nehajstva budimo, o pravoj prosvieti svud i svagda skerbimo, sverhu svega pako svake izobraženosti temelj vierozakon i kriepost štujmo i štovat činimo, pak će sve biti dobro. Što nebude danas, bit će sutra, što nebude sutra, bit će prekositra. Što mi nedokučimo, činimo da po putu po nam ponješto barem prokerčitom potomstvo naše dokuči. Ali kud zabasa?

Novost dakle sviuh novosti sad je napriedak naših vojakah. Novine o tom mlogo blebetaju, ali nije sve istina što ljudi govore i pišu. U koliko ja dosad razabrat mogah evo mog mnienja potvrđenog takodjer mnienjem gore naznačenih Slavjana. Naši bez dvojbe napreduju i stvar Madjara na bojnem polju za cielo izgubljena je, ele od strane naše još tako bitnih uspieha neima, ko što novine trube. Madjari nisu ni namieravali Gjur tverdokorno braniti, nego samo vojski našoj napried stupanje okasniti. Ciel njihova je Komoran za basu svoje vojne dieljateljnosti uzimavši s lieve obale dunaja tia do gorskih varoša u nepretergljivom sajuzu ostati i pod zidina komoranskih bitku primit i do poslednje kapi kervi branit se. Ja mniem da će do skora oko Komorana strašno kervava bitka bijena biti i da će našim bez velikog požertvovanja za rukom poči madjare u Komoran utierati, tek onda ćemo vidiet šta će sa sieverne strane biti; tek onda će bez opasnosti moguće biti našim sdesne strane Dunaja put Budima pievajuci i konje igrajući putovati. Koszut sa celom vladom odputova u Szegedin i misli onde otvorit sabor, kog u peštu ureče, al mu Rusi pokvariše račun. Što to znači? On dakle ako nemisli sa ostalim kolovodjam u biegu spasenje tražit, što mi se još za sad prerano čini, on se nada da Banu nije moguće Szegedin osvojiti. Ja se jako bojim i ovdí se opće pogovara, da ako ne iz druge sverhe, a ono iz pohlepe za osvetom, madjari namieravaju strašnom silom na Baňa udariti, svu njegovu vojsku poraziti, njega il ubiti il živa uhvatiti, Slavoniu i Horvatsku sa svim uništožiti etc. etc. Znam ja da to nije lak poso, ele drago bi mi bilo ipak da Ban naš barem čuje ma na kaki način, što se ovde misli i pogovara. Ja se u njegovu genialnost i providnost sa svim uzdam, ali jerbo ga iskreno ljubim i štujem i jerbo znam da je on najslavniji muž Austrie, i da on za austriansko slavjanstvo, samo ako bude družtvo imo dobrih i viernih priatelja, neizmierno mlogo dielovat i može i hoće, za to se za njeg i za njegovu vojsku jako brinem. Sve carstvo a osobito mi Slavjani u njem bi najkrepčii stup izgubili. Bog ga štitio i branio! Mogli bi mu vi bar upravo pisati. Njegova popularnost kod ovdašnjeg žiteljstva još sve jednako raste, i svatko živ tvrdo je osviedočen, da bi bez pomoći inostranske stvar madjarska odavno okončana bila, da ju je vlada izperva taki njegovim rukama povierila. Od mladog našeg Cara sad baš kod mene bivši naimenovan Stolno-biogradski biskup Karner pripovieda, da se jako pogibeli izver-

gava, što ja jako neodobravam. Nije to od potrebe, a život njegov je jako važan, nit je već sad samo njegov, nego više puka, kojim ga promisao božja za glavara pokloni. Isto to ja mislim o Baņu, kog će nam valjda Bog dragi od svake pogibeli sačuvati. Baš ću vam opisati curiosum koji se sbi u Gjuru, i kog iz vjerojatnih usti Karnera čuh; Malo to jest po zauzetju Gjura prošeta se pieške po ulica gjurskih Car i prodje pokraj kuće luteranskog superintendenta, desivša se pako na prozoru milostiva gospa superintendentica i njena kćerica pljunuše za Carom u znak skrajne meržnje i preziranja, mniuč dakako da jih nitko nevidi, al to opazi sokolovo nekog generala oko, ter Ivanu Cirakiju bivšem mom negda na peštanskom sveučilištu součeniku priobći, za da se ta rugota dostojno kazni. Taj obe majku i kćercu dade odmah uapsiti i dvie jake proste dievojke dovest, ter odluči svakoj po 25 kandžia podieliti, ele materi kano nosećoj oprosti, fraulici pako 25 izbilja dade odrezati. U obće se veli da su protestanti veliki priverženici Koszuthovi. Da nisu ni naši svetjenici mlogo bolji, to vam je poznato. kad god pomislim na cerkvena odnošenja u Ugarskoj, na potreboće Cerkve, na oskudicu pravo izobraženih svetjenika vierujte da me ternici prolazu i groznica hvata. Messis multa operarii autem pauci. Tako je i kod nas. Naše novine od kako četiri izlaze, odonda sve jednako jalovie i suloparnie postaju. Gaja neću da osudim. Možebit da je pojo zlatnu udicu ovd. On je koliko razumih bio kod Metella i možebit baš na ponukovanje Metellovo preinačio pravac svojih novina. Ele sa Šulekom duh njegovih novina priselise u Jug. Metellu je jako drago, što su naše narodne novine umierenie, a ljuti se na Šuleka, što tverdi, da mi nismo još oktroi primili. Gdie bi se veli on mi sami oktroju opirali doćim su ga već svi ini puci ogerlili?? Alaj gledajte vi dobrotu našeg Vuka. Čuo on od nekog da će kod nas biskupija vacirati, ter se potruđi k Metellu i svojski ga zamoli, da neučine drugo, nego da iz petnih žila upre se i nastoji moju ništetnost preporučiti. Vierujte da me je taj znak serdačnog priateljstva od tako poštenog i tako važnog čovjeka verlo ganuo, sotim većma, što već odavno, to jest od kako sam okrastavio, nisam ga pohodio. Ja si siromašak izbilja predstavljam da nješto milog i ugodnog u meni biti mora, kad me tako značajni i pošteneiši ljudi preporučuju. Bog bi medjuto dao, da ne ja, ne ovaj ili onaj, nego baš božji sin to jest čovjek pun pravog duha, božji ljubimac, biskup postane, i u ovo vele kobno doba onako slavu imena božjeg, spasenje duša pravoviernih, pravu prosvietu i pravi napreidak prosvietla, sahrani i rukovodi, ko što je vriedno i dostojno. Zaoto baš ja, ko što vam jedan put već pisah, nikakih koraka činit neću. Neka bude božja volja. Ja gdiegod budem ljubiti ću svoju domovinu, i u koliko neznatne sile moje dopustile budu, dobro njeno vazda podupirat ću.

Što sam u tom obziru činio, to sam činio onda, kad je moj biskup mene pro coadjutore perpetuo cum jure succesionis prozio; što sam onda činio, činio sam ne sebi, neg svom biskupu za ljubav. Bio je jučer kod mene Hegeđušević, pozdravlja vas. Ja mu svaki miesec niešto koliko mogu dajem. On je verli mladić, pomnjiniv i otvoren, može danas

sutra iz njeg dobar professor likarie na Zagreb. sveučilištu postati. Dobro bi bilo da ima kaki fundus, iz kog bi se siromašnoj našoj mlađeži izobrazit hotiućoj se kaka taka podpora pružila. Ej al smo u svakom obziru zaostali! Šad mi zdravstvujte Andria i pozdravite opata svoje moje Rogića Penjića Neumayera sve sve štoje naše.

Gerli i ljubi vas vaš brati priatelj

Jozo

8 Julu 849.

21.

Dragi moj i mili Andria!

Evo papira, neznam samo kako će vam se dopast. Ja dadoh Pejakoviću 8 for. u Srebru, pa mi danas doma nebiššem ovo donese. Nješto mi se to jako skupo vidi. Vidi ću šta je u stvari, kad se šnjim sastanem. Molitvene dvie knjige tražio sam kod Gerolda jedna je 12 druga pako 8 for. u Srebru. Jedna u zlatu svezana 30 for. u Srebru. Ja danas odlazim u Veslau. Valjda ste već dobili moje jučeranje pismo po pošti. Novostih od jučer neima nikakih. Pozdravite mi opata. Valjda je sad već blagosovljen. S Bogom. Gerli i ljubi vas vaš brat i priatelj

Jozo.

9 jula 849.

22.

Dragi moj Andria!

Ja sam iz Vöslaua jučer u Beč ušo, za sastat se s Jozom Jankovićem, koi me je u mom nepribitju pohodio, i odlučih vam prie neg što se povratim u Vöslau odavle pisati.

Jozo Janković je čojek pun dobre volje, al opor jako i ustavnom životu u koliko ga barem ja svatit mogah, sasvim neviešt. Ostajem ipak poleg moje želje, da on verhovnim upraviteljem naše gradomedje postane, jerbo boljeg, poštenieg pravednieg neimamo, al bi na svaki način u tom slučaju pri ruci mu moro bit mladić kaki noviih načelah poznavatelj i štovatelj ustavnih ideah. Imenjak se moj vratja prieko Zagreba i ured će kući. On će vam novostih punu torbu doniet.

Danas je izišo nekaki tobožnji vojni bulletin. Mlogo neznači. Insurgentni su u velikoj massi oko Komorana. Hoćel našim za rukom poč tud uništiti jih, pitanje je. O pravoj insurgentah namieri i o njihovom bojnom sustavu do dan danas baš zacielo ništ se nezna. Bome da nije kuma ruje pogodila bi Austria u zapečak. Iz novinah će te razumiet da su dva naša biskupa Zagrebački i Pečuški odlikovani prvi valjda za to štoje u Požunu, gdje bi po dužnosti i saviesti svojoj kako ondašnji Ban govorit imao, mućao, i od onog doba sve jednako krivudao ko zmija, što se nikom ne pristoi a najmanje svešteniku, kojeg značaj trieba da je tverdji od kamena, gdje se veli za istinu i pravdu na bojištu pokazat se. Drugi valjda zato, što je iz rukuh naših

graničarah prisegu primio, da nećeju više vojevat prot dušmanom Cara i Kralja. Odtale slutite na politiku vlade. U ostalom vlada baš nimalo ne respectira slobodu i nezavisnost cerkvenu niti se je nadat, da će uskoro Cerkva u Austrii starih svojih okóva lišit se. Ja stranom barem izvinjavam vladu, buduć ona po običaju stvar sa ljudima spaja koi ju predstavljaju i iz ništetnosti ovih, na malenkost one sluti. Od sadašnjih stupah cerkvenih može vlada činit skoro šta hoće, oni i onako ne podupiraju ogromnu zgradu cerkve božje, već porazbacani po sokacih leže, pa ond stoje i ono podupiru na što ji vladarska ruka upotriebi. Škoda je to velika ne samo za cerkvu, nego takojer i za državu. Jerbo se nemože dost vladi nakazivat, da cerkva samo onda državi i pristolju carskom prudit može, ako je slobodna i nezavisna. Trulost koja se u tielu cerkve nalazi takojer putem slobode i nezavisnosti prestranit se dade. Sloboda bi novi život u cerkvu uvela, a novi lanci učinit će lahko, da se u Austrii barem trulost baš do serdačnih cerkve žilah dovuče i istu sa sviem nesposobnu za pristanište duha svetog učini, koji trieba odatle da se na sve puke razlie. Imal medjutim kog od naših tako zvanih Staatsmännerna, koji bi baš upravo dokučili, da su samo ona načela jedino spasonosna, koja tvorac neba i zemlje, a ujedno i sin čovieka iz krila oca svog na lice zemlje donese, verlo dvojim. A vierujte mi dragi Andria kako god bi bez Sunca u prirodi sve propalo, tako državnim i društvenim ranam neima likara osim onog, koi sneba dojde i samog sebe za spasenje ljudih žertvova. Njeg dobro zove Sv. pismo Suncem pravednosti. O kad bi to svi vladari i sve vlade u svoj svojoj dubljini i širini dokučili! Vi barem Andria moj poleh vašeg političkog izobražavanja i umstvovanja nikad to nekafe zaboravit. Samo će te onda velikim čoviekom postati i danas sutra upravo domovini svojoj koristit.

O caru se je ovih danah ovd pogovaralo, da je naumio k južnoj vojski odlietiti i prisutnostju svojom ohrabrit i oveselit ju. Hoćel se to obistinit neznam toliko znam, da će se popečiteljstvo tom jako protivit. Naše ideje, naša ufanja za sad pogrebena su tako, da za sad domorodcem ništ drugo neostaje nego u koliko je samo moguće za budućnost prepravljat se. Pisa mi jučer Rogić, kog liepo pozdravljam, kako krasno o promicanju duha narodnog i izobraženju narodnom nastoi. Tako trieba, kam sreće da sveštenstvo sve svoju zadaću u tom smislu dokuči i svom dušom i serdcem nje se lati. Neizrečenu bi po tom uslugu Bogu i ljudma učinili. Vas on kandidira za predsiednika društva učiteljah kod sebe ovih danah deržat imajućeg se. Činite koliko možete.

Ja po nekolikom kupanju sluteć ufam se, da ću uskoro sa svim ozdravit. Danas taki popodne vratjam se u kupke.

Biskupa mog stvar u Gaeti još nije riešena. Od provinciala danas, kom je Ranolder piso, saznah da je naš opat već blagosovljen. Pozdravite ga liepo. Kako vam se Žitvay dopada? Mojima sam po Jozi piso, koi vas pozdravlja. Pozdravite mi vaše, moje i ljubite iskreno ljubećeg vas brata i priatelja

13/7. 49.

Jozu

Dragi moj Andria!

List vaš taki po došaštju vašem u Osik na me odpremljen jučer primih u Vöslau gdje se sad zdravlja rad bavim. Odkale ta bura na Osik? Meni se ta stvar jako nedopada. Ban je verlo nago et primo ut dicunt informationis homo. On ima dakle svojih špiclah u Osiku, kojim više vjeruje, nego istom svom poviereniku i vama a to je absurdum. Gledajte kako znate iz te nevolje izpačat se.

Vaš mi udes tako na serdцу leži, ko rodjenog brata moga. Ja sam verlo često na vas i vašu budućnost mislio. Nisam medjutim htio u tajna vaša nakanjenja dirnut, za to sam do sad šutio. Ja ništ nebi imo proti tom da vi kod Karle upraviteljom spahinskim postanete, ali bi volio vas na drugom polju uzrieti. Oekonomija je sad ništ. Dalo bi se inače i u tom stanju za domovinu mlogo dielat, samo neznam hoćel mi to za rukom poč. Ja ću što bude moglo bit prie Karla pohodit i š njim o tom govorit. Šumnje moje da će mi stvar za rukom poći su sljedeće: Karla je u koliko sam razumiet mogo spahiluk svoj predao bratu svom Gustlu, što ako je, onda da je želja vaša s one strane mogućnosti uvidjate lahko, ako pako Karla zaderži spahiluk, onda su taka vriemena, da bi on i samog Košutovog brata, a kamli ne Pichlera za ravnitelja dobarah svojih imat mogo... On Pichleru je tako odan, ko otcu i majci svojoj i ako iole moguće bude, on će ga zaderžat. Moguće će pako po svoj priliki bit. Ured ću razgovarat š njim i uspieh preobčit vam.

Sad pako kad mi iskreno odkriste namiere vaše, evo da vam i ja aequę »sub rosa« odkriem moje. Providnost božja činimi se, da je udes vaš s mojim usko spoila. Ja sam mislio ako izbilja biskupom postanem vas za sveštenika redit i za svog tajnika odmah imenovat vas i brigu za vas i u dojdue imat. Hoc planum interim ei innititur supposito quod veram erga statum sacerdotalē in sinu cordis sui foveat inclinationem sine qua sacerdos deterrima res est. Nunc autem si mihi revera successerit culmen conscendere sacerdotalis dignitatis et supremi pastoris in patria nostra munere, defungi alia mihi est intentio. Sunt bona ampla Episcopo Diacovariensi quorum conscientiosa administratio eo magis necessaria est, quo gravior dein olim Episcopo ratio coram Christo redenda erit. Nollet ergo in casum hunc officio supremi oekonomi episcopatus fungi?

To medjuto za uvijek nek zakopano u persima vašim ostane. Biskupa našega odriećenje jurve u Gaeti potvrđjeno amo je prespielo, nadat se je dakle, da će uskoro biskup diakovački naimenovan biti. Molite se dakle Bogu da mojoj nevriednosti za rukom podje biskupom postati, pa sveršen poso. Ako me pako pitate Andria imamli ufanja, odgovaram vam »baš nimalo«. Ja ću se medjutim uvijek za vas bratinski brinit. A zar se vi u Bana već nimalo neuzdate! Zar on vama nebi il u Zagrebu il u istom Osiku kod varmedje ugledno miesto preskerbit mogo. Ja bi jako rad vidio, da vi kod varmedje pervim bilježnikom postanete. Žao mi je što ove derne kraste tako polako prolaze,

pa mi nije moguće sad svoje pohoditi i s vama se lično u Osiku porazgovoriti. Auch meine Finanzen sind in Folge der Kränklichkeit sehr zerrüttet. Stiepanu sam nalog dao da kolendare traži. Gučetić mi odavno nepiše. Valjda me za mystikera derži. Zdravi pako mysticizam u kerstjanstvu leži. Nadam se od vas listu uskoro. Za našeg bana, za Slavoniu i Horvatsku više me sad briga mori, neg ikad. Lahko da ćeju insurgenti prevalivši na silu Tisu i pobivši ako iole bude moguće Bana i Kničanina svu Bačku, Slavoniu, Horvatsku, pak onda Baranj Szomögiens etc. etc. comitatus iliti sve južne i neki dio zapadnih i iztočnih stranah carstva osvoit, i tu gledat uzderžat se tako, ko lani u Debrecinu i za Tisom. Vierujte ako to misle, onda zlo nemisle, a nama u zočas onda. Pod kratkovidnosti naših gjenerala sve može bit. Mislite si samo kaku bi onda strašnu positiu insurgenti dobili. Njeki dio Dunaja i Tise, Dravu, Savu, More i Turke za ledjih i Taliane sa strane priatelje. Ja da sam s pečuškim biskupom još nebi išo kući, il bi barem prepravan bio skupocienosti svoje odmah kako pogibel zaprieti spraviti; poslednja naimenovanja biskupah uništena su. Pečuški će biskup prvostolnikom postati. Moj naklon mu izručite ako bude pri-like, pozdrav opatu. Gerli i ljubi vas vaš brat

Jozo.

24.

Dragi moj Andria!

Baš prekrasno vaše bratinstvo željam mojim odgovaraše. Možete misliti kolikobi se inače staro bio i pečalio čujuć zle iz donjih naših stranah glase. Sad me je samo briga, da nebi ta magjarska paščad u velikoj množini iz Varadinskog grada navalivši na Bana, i može bit ujedno niegdj za ledjimah mu prebrodivši Dunav, u biedu ga veliku nanela i siromašnu našu Slavoniu opustošila. Ufam se u Boga, da će to prepriečit. Od Bana mi verlo milo je bilo čut, da je prema vama tak i kaki mora da bude i da je poslie dobiti magjarske još dobre volje bio. To je čojek, koji zna ne samo dobru, neg i hudu sreću ravnodušno ponašati. On je doduše malo nagle, ko što sam i sam, ali plemenate čudi. Njegovo pismo na urednika biogradskih novinah u Presse niekoi dan priobčeno verlo mi se je dopalo. Njegova su načela verlo dobra i on će imajuć oko sebe dobre i poštene ljude š svojih načelih celokupnosti više hasnit, negli pobiedamih svojim. Samo nek ostane vieran koliko Kralju i celokupnosti, toliko narodu svom i samostalnosti našoj. A to on hoće, ali je neobhodno, kako rekoh, od potriebe, da ga okružuju domorodci, kojih na sebe same zaboravivši i svako osobno koristoljublje i strastnu čut od sebe odbivši, samo na obće dobro, na pravo prosvietjene i blagostanje domovine pozor imaju. Ovdie do sad barem o Banu se ništ zlog negovori uslied poslednjeg gubitka, pače obće je mnenje ovd, da su ovdašnji tom krivi, da je to predvidit bilo, da će ju nabunjenici na Bana velikom silom udariti tako, da on joj bez pomoći odosgora sam odoliet neće moći; sve Bana sužaljuje kano i opeta žertvu zle politike i jednostranog postupanja.

Molim vas, ako budete Banu uspisali, da mu to na utiehu njegovu, pleg smiernog naklona od moje malenkosti priobćite. Kničanin je verli čojek. Bog ga blagoslovio, a domovini našoj hiljadu hiljadah tako poštenih, tako iskrenih, tako prostopametnih i značajnih ljudih poklonio, ko što je on! Onda blagoli si tebi domovino moja! S onakim ljudma, ko što je Gjuro natražnjak koi se sad ohole, sad ponizuju, koi u licumierstvu i machiavelizmu njeku mudrost nalaze, koji nisu ni sebi ni svome, u sadanje osobito vrijeme, nisu ni pare vredni. Deo et patriae etiam exosissimi sunt homines in utramque partem claudicantes, Deo et diabolo una servire cupientes, nec frigidi nec calidi sed vere nauseam et vomitum causantes.

Budi što si, pa ma te siekli i pekli. Jel te da je tako Andria? i Gay je gadne čudi čojek. Zašto to govorim, znaćete, ako njegove novine, sa njegovim unutarnjim osviedočenjem sravnate. Taj se izbilja dao ovd kupit, pa drugo čuti a drugo hini. Nije ni domovini, ni vladi mlogo pomoženo s tako neznačajnim ljudma. — Moji pogoriše. Staćemo de, iz pod Božje ruke nikuda nikamo. Bog dao, Bog uzeo, hvala mu! Ja koliko budem uzмого podpomagaću jih. Pozdravite jih, da bi mi baš drago bilo, da gdje god na drugom mestu kuću si kupe. Renenbergerova kuća, ako nebude jako skupa, dobra će bit, ako nebudu toliko jasprah uzimali, koliko kuća košta, a oni nek slobodno na veresiu ju uzmu, pa će mo kako uzmožemo malo po malo zajedno vraćat. Ja ću se malo uztegnut, malo manje knjigah kupovat, pa će mo mi to, ako Bog da život i zdravlje odužit, i na nesreću, koja nas snadje, u ime Božje zaboravit. Pismo, koje sam jim po prečasnom opatu pisao, nek si višeput proštit dadu. One čuti, onaj način misljenja nek si osvoje, što je svakom, osobito pako onom potriebno, koi već jednom nogom u grobu leži. Sva vaša pisma, i ono o kom slutiste da je izgubljeno, u kom mi mimogredni sastanak s Banom, u kom vas u Titelj pozva, opisujete, primio sam. Jučer se je ovdi u Beču govorilo, da je Ban kod Titela Magjare potuko 2 Bat. Honv. i 13 topovah uhvatio i osvoio. Jel istina nijel Bog zna. — Papiri vam poslani šta koštaju neznam, jerbo ih je Pejaković kupio, kom sam ja 8 for. dao, al nevierujem da 8 for. koštaju. Za mog biskupa još nije iz Gaete došlo. Kako dodje, obznaniću vam. Pechuiski Biskup posto je pervostolnikom. Od njega kano takog mlogo će zavisit ostala naimenovanja. U naimenjivanjah biskupah barem u naših stranah moro bi Ban što više upliva imat, to mu slobodno uvijek trubite, jerbo je od neizrečene važnosti, da ljudi narodoljubivi, odlučnok značaja, osviedočenja čverstog i prosvietu pučku ljubeći kod nas Biskupi postanu, koi su u stanju preporoditi i sveštenstvo i pučanstvo. Drago mi je, što ste zaonda pečuhskom biskupu a sad već pervostolniku pisali. Dobio sam pismo od Petra petrevačkog, u kom ga ružnim bojam bojadiše, ako je tako, nećemo se mi od daleka slagat. On slovak pak ponješto *astuti omnem in partem versatilis characteris homo*. Mlogo bolje mi se je dopado odstupilvi pervostolnik Ham. To vam je pametan i ponizan čojek *sacerdos secundum ordinem Melchizedek* falila je vlada što je ga na ostavku prisilila. Lonović je u zaptu. Odveden je iz Lancendorfa u Požun, gdje će pred vojeni sud postavljen biti.

Ja doduše neznam šta imaju prot njemu, toliko znam, da ako to bez verlo važnih razlogah biva, da je najčednie rekavši ein unpolitischer Schritt. Š našim spahinama ništ se opraviti neda. Oni su marva. Ako Gustav amo dodje, ja ću se sigurno, ako ne drugdie, a ono kod brata njegovog Dragutina š njim se sastat. Ja sam u Vöslau i hvala Bogu kupke mi dobro činu. Piismo vaše na našeg priatelja grofa Gocu odmah samu poslo, nadodavši svoje pismance. On vam je krasni čojek al kod sadašnjeg popečiteljstva cernii od vraga. Danas sam slušo njekoliko od politizirajućih advocatah. Naopako ako tako bude, ko što ovi gataju! Absolutizam te absolutizam. Sadmi liepo pozdravite Presvietlog gosp. Zidarića, Jozu Jankovića, opata i sve poznate domorodce, Vaše, moje, ter ljubite i odsle ljubećeg vas iz sveg serdca brata i priatelja

Jozu.

27^{mog} Julia 849.

25.

Dragi moj Andria!

Bor me iz vaših visitkartah ništ neće biti, te koštaju 9 fl. u srebru, buduć bi se morala ploča osobita za gerb napraviti. Nadam se prie negšto odpravim ovo pismo sastat se sa Pejakovićem, ter ću vam obznaniť šta papiri koštaju, da se s Lacikom namirite.

Gustav B. Prandau nenadjavši me ovd u Beču, gdi ovo pišem, posla mi vaš cienjeni list i odredi me pohoditi u Vöslauu, elega ja predhodoh i jučer na večer sriečno kod kuće naidoh. Pod pametnim, umierenim, ali ujedno ostrim i odlučnim upravljanjem može ipak, ako i ne mloge, iz ovake zanemarene gospode biti. Iz celog medjyto razgovora našeg to je slijedilo, da seje on predamnom zbog sumnjivog svog u narodnoj stvari ponašanja izvinjavo. Meni je na silu, a ujedno i sebi i domovini gratuliro, da ću doli doć. Ja mu odgovori: ja neznam o tom još ništ i kad bi svoju samo korist pred očima imao, onda bi volio ovd ostat, ali revan domorodac i pravi sveštenik onamo rad ide, kud ga po volji svojih starešinah božja providnost zove, i pripravan je svemoguće žrtve za stvar cerkve i domovine učiniti. Ja da dodjem dole, stao bi u krug onih muževah, koih je namiera, razboritim ele odlučnim načinom svetu domovine stvar promicati i narodno pučko odhranjivanje iz svih silah ponapriediti; nadam se pako da u toj svetoj odluci velemoži Slavonski poslednji barem biti nećeju. Vriemeni su, rekoh mu, izbiljna, cilj kratkog žitja ovdašnjeg verlo plemeniti, proklet dakle pred Bogom i pred ljudima onaj, komu Bog dosta sriedsta u ruke daje, za uspješno na oplemenjenje svojih bližnjih sudielovati, a nedieluje, nego o ništetnostih i samih razkošnjah misli etc. etc. Sva mi moguća obeća a ako izbilja uzbude čojeka, koi će kriepko na čelo dobre stvari postaviti se znati, taj će mlogo diestvovati moć. Vi još sumnjate, jedali sam vaša pisma iz Kača mislim i iz Karlovaca dobio. Jesam, i to sam vam mislim već piso. Dobio sam

pismo od 14. u jutru prošlog mjeseca, gdi mi kažete, da ste pod vedrim nebom spavali, poslie pako sa Secretarom Banovim malo ko doduše biegali; dobio sam pismo u kom mi velite, da ste mimogred se s Banom sastali, gdi vam reče, da u Titel dojdete i opisaste mi sastanak vaš s Banom u Titelu, i ponos Serbstva Knićanina. Ja sam, mislim, to isto vama već jedanput piso, i zato slutim, da su njekoja od mojih pisama na vas izgubljena.

Opaata mi hiljadu hiljadah putah pozdravite, ja sam njegovo pismo primio, u kom mi požar mojih obžnanjuje, i onaj čas mu odpiso i priložio pismo na moje u komu ih hrabrim i na pouzdanje u božju providnost ponukujem. Od kog pisma radbi znat, jel ga opat dobio i mojim priobćio. U tom sam pismu zamolio opata, da ako bi moji oskudicu terpili, da jim na ruci bude, in specie da jim za sad na ime moje 100 f. u srebru posudi. Molim vas umah mi pišite, jel opat to moje pismo dobio. Ovi obiešenjaci spicli možebit hvataju poštenih ljudih pisma. Sad vam ovd već veče strahoderžanstvo (terrorizam) vlada neg prie. Lonović čujem, da je protestiro contra competentiam fori. Si hoc fecit eo sensu, quo haec juridica expressio communiter accipiebatur, errat; si autem existimat modum procedendi in genere et constitutionem judicii qualis est, omnibus judiciorum, qualia in regnis constitutionalibus haberi solent, formis e diametro oppositam, tunc ex parte rectum habet, dico ex parte quia judicia specialia seu exceptionalia, ad certas graviorum delictorum species dijudicandas etiam in regnis const. habentur.

Ja da sam š njimi, ja bi bio drugim putom udario, al u obće se govori, čemu se čudim, da je taj genialni muž prisutnost duha skoro sasviem izgubio. Tako je svakom, koi se samo na svoje sile oslanja, za vieru i Boga jako mlogo nemari. I opet se dakle potvrđuje ono staro iskustvo: da samo viera i čversto pouzdanje u Boga i čista saviest u terpnjih života ovog onu kriepost, onu postojanost, onu radost pri-skerbit čojeku može, koju motreć iznebivamo, i koju samo onaj dokučit može, koji zna, da Bog iz kamena sinove Abrahe učinit moguć je, i da je u duševnom obziru mlogo više do krieposti odozgora, neg do naših vlastitostih stojeći. Možebit ćete me ukorit što toliko moraliziram. Oprostite mi! taka su vriemena. Jučer sam vam poslo pismo od našeg priatelja Draždjanskog. Baš mi se dopada, što mi piše, izbilja radbi, da se nas nekoliko dobro mislećih i o božanstvenosti viere i cerkve kath. tvrdo osviedočenih kod njeg u Draždjani dojdućeg mjeseca sastanemo. Nemožete si misliti Andria, koliko bi rad već jedanput sastat se s ljudma ozbiljno i bistro o stvarma i potrebočama našima mislećim. Ovd sam osamljen, ovd samo se s serdcem svojim porazgovorit mogu. Velika me tuga obuzima, kad pogledam na razpru, koja se izmedj Bana i banalskog vieća probudi. Viva contradictio! Banus dum consilium banale Zagrabrae reliquit, reliquit semetipsum Zagrabrae, et modo haec duo entia, aut rectius hoc unum ens per novissimam contradictionem monstrum evasit. Ita fit, dum homo omni vento doctrinae rapitur et non a proprii sensus maturitate sed ab alie-

norum judiciorum inspirationibus totus quantus dependet! Omnia interim bonam etiam suam partem habent. Ja se nadam, da će ipak nešto dobra iz takih razprah za naš narod izniknuť. Samo bi želio strani narodnoj čiste namiere, da sja ko suvo zlato, s otag gledišta drago mi je što Gay nije više na narodnoj strani, on nije nigda čistih namierah domorodac bio, on je više vazda sebe i svoju korist ljubio, negli domovinu. Nisam se prevario, doćim već od nekog vriemena mislim, da je kod nas čisto mali broj pravih domoljubah, zato će se triebat hlatit narodnog odhranjivanja obiručke. Ovaj čas dojdoh iz varoši i najdoh dva lista, jedan od vas a jedan od gosp. opata. Ovo što napisah, napisah. Fogarasy je magarac. Prid amnom lisiči ko lija i kaziva mi se najboljim; on ako mene za nesposobna derži, to sigurno ne izdrugog uzroka, neg što zna, da sam revan domorodac, a to je magjarom još i dan danas zazubica. Medjuto meni je stalo do cerkve i naše domovine mi smo samo orudja u ruci Višnjega, sve jedno bio ko mu drago, samo nek je pošten saviestan, misnik po serdцу božjem; osobe mienjaju i za čas izčezavaju, a načela ostaju uvijek vieke i sieme u dobru zemlju bačeno plod nosi bez pristanka.

Ja tvrdo se deržim i deržaću se vazda onog, da sviešteniku ne triba se proturavat, i da taki proturač nije za ništo. Bog zna što radi a radi se o njegovoj stvari, o srieći vriemenitoj i viekovitoj puka svog, za kog žertvova jednorodjena sina svoga. On će se valjda brinit i za našu kukavnu Slavoniu, koja je takojer baština njegova osvojena s kervjom sina svoga. Čujem da Moses kano Vertrauens-Mann s nogama i petama ovd za to dieluje, da se biskupata dokopa. A baš mislim za to da neće bit, il ako bude ne će mu bit blagosova.

Što me dragi naš opat pita, kaki mi je Burgpfarrer, odgovaram mu, kaki mi je i ispervice bio, jerbo neima uzroka drugačim mi se ukazati, ja pako po načelu mom o mom uzvišenju nikad ni ričice nebiesedim. Saviet opata slieditću, premda i inako se nadam najdulje do sverhe ovog mieseca očistit se, oprostit se krastah mojih.

Što opat kaže, da je bolje što to iz Gaete ništ nedolazi, vara se, bolje bi bilo, da baš sad dojde, bar bi se u kerko stvar prebila. Primas će u tu stvar bitni upliv imat, a kako mi Ranholder govori, on mi je jako priveržen, i baš me sasviem za sposobnog derži. Drago mi je da su se moji već ustanili. Pravo čaki biva, jer da je majka za novce znala sigurno nebi izgorili, u ostalom Bog do, Bog uzo, hvala mu! Šešir će gospodin opat po želji svojoj. Moj šešir kog vi poznajete dobar će bit, ja mog života ma Biskup posto neću si drugog namicat. Za sad neka bude dost. Uskoro ćete opet od mene dobit lista, u kom ću vam javit, kako, naši Vertrauens-Männeri, koji valjda više soli u glavi imat moraju, neg cio naš sabor, naprieduju. Sad naš sabor ništ nevalja, a Bog mi, on je spasio i dy... i moreas, ljudi mlogi pluju sami sebi na obraz. To je značajnost!

Gerli i ljubi vas vaš b. i priat. Jozo.

30. VII. 1849.

Dragi moj Andria!

Nadjeme potliednji vaš listak s 10 for. u Srebru u Beču, bez da znam koga donese. Šta papiri koštaju još neznam, dok s Pejakovićom neuzgovorim. Ono što želite, uskoro će te dobit. Jučer na večer bieh kod fratarah, za da se sa Ranholderom sastanem i sa Benišićem fratrom, verlim našincem, koi je iz tverdžave aradske amo dojurio. Ranholder čujem, da je ovd kano popečiteljni savietnik namieštjen. Taj mi jučer u ovo reče: Ihre Akzien stehen sehr gut; ihre Sache ist so wie gewiss. Govori ću š njim po podne dulje, da vidim, šta je u stvari, ništ medjuto odlučnog već zato nemože biti, što još potverdjenje iz Gaete došlo nije, barem u koliko ja znam.

Niekoi dan mi je piso Mojo Georgiević. Ništ nije mogo novog pisati, što ja nebi iz vaših meni vele ugodnih listovah već znao. Ja sam mu umah odpisao. On se je meni ovd verlo dopo, a i sami kažete, da je on perva politička intelligentia, trieba dakle take ljude preporučivat, a na mane, ako kake imadu, a koje koi bi bez njih bio? jedno oko zatvorit, il što bi po duhu kerstjanskom bolje bilo, priateljski opomenit; jerbo je to baš po kerštjanstvu bitni cilj sdruženja i priateljenja. Ja sam mu kako scienim ugodno pismo piso, može bit će vam štagod o tom govorit, košto mi se hvali, da mu i vi kašto viesti od mene dobivenene suobćujete. Za cielo je već, da je pečuhski biskup pervostolnikom posto, i ovamo pozvan bio. Popečitelji ga svakdan očekivaju. Zbilja kako vam se imena novih popečiteljah dopadaju? A šta pitam, kad vam u toj struci uprav u serdce gledam. Schmerling Schvabo, koi se od panslavizma, ko od kuge boji, koji o njem i bdiuč sanja. Leo Thun vaš veliki priatelj, il da bolje rekнем vi njegov velik priatelj.

U Gaeti urgirat, da se stvar mog Biskupa što skorie rieši drugim putem neg ovdašnje nunciature bez uspieha bi bilo a nunciusu je stvar poznata, i na serdцу lezeća. Vaše kod Gustava Prandaua namieštjenje možete vi lepim načinom doli prometnut. Ja mu po vašoj želji ako se i sastanem š njim o tom ni riče neću govorit. Što se Pichlerovog odnošenja naprama Gustlu tiče, toliko za cielo znam, da ga Gustl neterpi, i da on nigda Gustlov upravitelj bit neće, tu bi dakle vama bilo miesta, ali iskreno izpoviedam, da bi za vaše sposobnostih za vašu radinost i energiu drugo miesto, bolje bilo. Medjuto vidi će mo, kake ćeju okolnosti domovine naše biti, pa onda što bog da. Ja ću vas u ostalom Gustlu preporučiti kano mladića stare t. j. mudre glave, i savietovat ću mu, da svagda i u svaćem vaše saviete slidi. I bi sigurno za taku ludu gospodu verlo dobro bilo, da pravo razsvietjene ljude oko sebe, osobito u kobnih vriemenih imaju. Kožić je pianac hulja i kukavica. A moj Andria kaki smo siromašni u tom obziru! Kako malo pravoizobraženih ljudih kod nas ima! Medjutim da će Bog, samo budimo dobri, radeni, a ujedno u njegovu svetu milost, koja dobre volje ljudma uvijek u dio pada, ufajući se. Moje mi liepo pozdravite, nek budu dobre volje. Ja sam hvala Bogu od dana do dana bolje. Ufam se najdublje za miesec danah u Vöslau-u sa svim ozdravit. Njekoliko

danah već sam jako dobro. Kraste malo po malo sušese i spadaju. Liekari drugčie velike varalice, kažu da sam na konju, al ja sve čekam da skočim, ponda ću reč 'h o p. Kažite mojim, da jih.liepo molim, da se pomljiivo za mene Bogu i Blaženoj Majki božjoj utiču. Nasliedovanje će sliedit, kad se potliem podne od Metella i Ranoldera vratim. Pohodio sam do sad mog biskupa i Hama, al ništ osobitog mi nepripoviedaju. Lonovicium audio valde indigne tractari, quo indigno tranctamento bonae rei valde nocetur. Ministros religionem spernendo et prostitutioni exponendo spernitur ipse auctor religionis, et religio ipsa convellitur, et tamen certo certius est aditum ad corda populorum nonnisi via religionis reperiri, sine possessione autem cordium, regimen populorum impossibile et throni firmitas instabilis est. Mihi continuo videtur apud nos tantum politico respectu defici, quantum armis proficitur. Ako budete uzpisali Banu, molim da mu kažete, da zdravia i bolja načela mladom našem vladaru vazda preporučuje. Nemo ad huc diu atque feliciter rexit, qui religioni addictus non fuisset. Sad idem k Metellu. Metella neñadjoh kod kuće, pa neću š njim za sad moč bit. Ranolder pako znam štaće mi kazat, medjutim neću još zatvorit i odpremit pismo. Gdigod se skim domorodcom sastanem, perva je rieč taki: kako stoje stvari doli? hoćel da magjarom za rukom pojt proderť u Slavoniu i Horvatsku? Ah! šta smo jadnici dočekali? Ja pako na sve strane hrabrim, a i serdce mi zna kako mi je? Gle zbilja! ostavite se vi hajdukovanja. Uzalud će te izgubit život. Štedite se. Triebamo mi takih ljudi. Ban čím bližje je stradanju, sotim više sympatiah ovd posieduje. Ranholder mi pripovieda, da će i Zagrebački biskup vacirat i da će se mojoj malenkosti nudit, šta volio budem.

S Bogom, pozdravite opata i Vaše.

Gerli i ljubi vas vaš brat i priatelj

Jozo.

31/7. 49.

27.

Dragi moj Andria!

Prem da sam vam jučer iz Beča pisao, ipak mislim da neće bit suvišno ako vam danas u ime odgovora na vaš list od 27 Serpnja uzpišem. Vi gatate da su magjari samo licumierili, kad su bitki od 14 toliku važnost prid svietom podavali, da je isti njihov kolovodja u Varadinsku tverdjavu došo. Vi mniete da su oni to sbog stiske, u kojoj jim se bratja kod Komorana nalaze učinili, a ne iz sverhe Sriem Slavoniu itd. osvoiti. Ja sudim da se vi u vaših razlozih varate. Evo mog mnenja: Magjari kod Komorana nisu već sad, dočim je Görgöju za rukom pošlo našim se odhervat i pobieč, u većoj stiski, neg magjari u Petrovaradinu. U Komoranu neima njih više, neg što je od potrebe, da se tverdjava prot obsiednicim brani, nit će se kob magjarska ko što iz pervice slutit biaše, kod komoranske tverdjave riešit. Ja moram iskreno izpoviedit da su po mom slabom sudenju nabunjenici kako

u obće dōsad, tako napoše kod tverdjave komor. mlogo više razuma razvili neg naši gjenerali. Čisto se gersta čojeku štit članke od vojnih častnikah za ono vrieme kad su buntovnici još oko Komorana skupljeni stajali, pisane. Svaki treći redak govoraše. Sad su u stupici insurgenti: neima jim spasenja tu će se stvar njihova doveršit: čudo je kako su tako bezumno u zamku pali i t. d. pa moj Görgöj mir nichts, dir nichts na jedanput prevari jih i nadmudri sve i odbiegne jim bez ikakog gubitka. Al da se opet povratim na moje razlaganje. Magjari su morali Bana na svaki način iz Bačke izjuriti, ako nisu mislili u duplu pogibel past. Zašto? Eto za to jerbo će ovih danah velika bitka kod Szegedina izmedj Dembinskog i Haynaua biti. Da je Ban indi ma s najmanjom silom u svojem starom položaju, lahko će te dokučiti, kako bi za njih opasan bio dočim jim sad, ako bi i bitku izgubili put do tverdjave petrovarad. a može bit onda i u Sriem i Slavoniu otvoren stoji. Magjari sad sve što čine prot Banu i Dunaju, nije ništ, nego demonstratia; ovaj čas neima ni za Sriem ni za Slavoniu pogibeli, jerbo su oni svu svoju silu, kod Szegedina concentrirali, tako da je lahko dokučiti, da ćeju onih i brojem Haynaua nadjačati, da će ju to i umom, jamči nam poznata Dembinskog vieština. Bog bi dragi dao, da bi ta bitka za nas dobro izpala! Ele kako mu drago varate se, ako mislite, da za Sriem i Slavoniu opasnost je prošla. Vierujte, ta je samo odgodjena, nipošto pako ostranjena, pače moje je mnjenje, da ćeju insurgenti u svakom slučaju na Sriem i Slavoniu i t. d. udariti i udariti i prodert moraju. Budul uzbijeni kod Szegedina, jer oni kod gubitka znadu se tako viešto povuč natrag, da mlogo neizgube i svoju stvar necompromitiraju, onda će ju oni sa svom svojom silom u Varadin a iz njeg na Bana i provalit može bit kod Illoka Dunaj. Ako pako budu kod Szegedina dobitnici, onda naravno, da je njihov zajedno i Sriem i Slavonia i sav ostali jug, a može bit ujedno i zapad, budući su te strane, ja neznam po kakoj philosophii najmanje utverdjene i prot naporu uštitjene. Sad bi dakle, da naši iole mislit znadu, jedna od najbitnijih naših zadaćah moralo bit, Bana i sav Dunav ondašnji tako ojačat i utverdit, da ni djavo ga nadvladat i u one strane prodert nemože. Drugčie ako bi naši i nadvladali, sva dobit će bit zabadava, ako oni u Sriem i Slavoniu et. c. prodru. Od kolike je važnosti, da naši pobiedu oderže kod Szegedina, od tolikeje važnosti, da istu pobiedu dobro upotriebavajuć, nedadu magjarom u Sriem i Slavoniu prodert, kad već nisu il znali il hotieli Bana u njegovoj vele važnoj posiciji uzderžat. Siroma Kničanin će sve prilike skupo lekciu platit. Molim vas ako bude prilike izrecite te misli, il bolje da reknem skerbi pred Banom. Vierujte da će se lakho dogodit, što slutim t. j. Magjari namieravaju sigurno, i namieru će svoju izpuniti, dobili, nedobili kod Szegedina na Sriem i Slav. udarit i osvojiti jih. Budite slobodno svi pripravnici na tu paštetu potlje bitke kod Szegedina. Toliko o tom.

Gustl je ovd po vašem pismu. Ako me ko što velite pohodio bude, ja ću mu na najuljudniji način savietovat, da vazda domorodnoj strani priključiti se, i naznačiti ću mu načine, na koje bi to najbolje

odielotvorit mogo. Mlogom se medjuto od bezznačajnosti naših vele-
možah nenadam. Oni su danas ovaki, sutra onaki. Njim je cio svijet
ništ drugo, nego bludnica i najgadniek razkošja pristanište. A višjeg
i plemenitijeg žemaljskog žitja slabo oni znadu i od većih dužnosti i
požertvovanje iziskavajućih izpunjenja neima, poleo pokvarite već sa
svim moralne čudi njihove, ni govora; medjuto dužnost je naša ipak
učinit sva moguća, za na pravi put jih dovesti i budite osviedočeni da
ću ja na najbolji i najshodnii način dužnost svoju u toj struci izpuniti.

Pisah u berzu u potliednjem pismu, da će po sudu Ranholderovom
i Zagrebački biskupat ovom prilikom izpraznjen biti. To koliko bi
sjedne strane, želit bilo, toliko s druge strane boga mi, neznam, koji
bi muž u ovo vele odvažno vrijeme za to miesto najsposobnii bio?
Ako možebit slučajno se s milim Banom našim, kog hiljadu put
pozdravljam i najbolju mu sreću želim, sastanete, kažite mu molim
vas, da su ta naimenovanja verlo važna stvar, a osobito da je i za
njegovu osobu i plemenite namiere njegove od neizmjerne važnosti,
da u Zagreb dodje biskup, koji će s njim jedno serdce i jedna duša
biti, koji će mu iskreni priatelj i štovatelj biti. Ja mislim da ovd namie-
ravaju Haulika za jegerskog nadbiskupa metnuti. Ja bi mu iz sve duše
želio srietan put, samo da znam, da će mu nasljednik onaki muž bit,
košto ga u sadašnjih vriemenih triebamo.

Neznam još šta papiri koštaju, jerbo se još nisam s Pejakovićem
sastao. Za pohod-karte po želji vašoj pobrinuo sam se. Šta vi rekoste
o Sriemu? Da neima spadat na vojvodinu? * Čuvajmo se samo razpre.
Ja bih najvolio da mi jedno tielo, s jednom glavom postanemo. To bi
i za jedne i za druge bolje bilo.

O bataillionih požežkih što pišete, drago mi je, samo bi po mom
umu, najskrainije vrijeme bilo, da se sve kod nas što oružje nosit
može, oboruža. Ja bi i iste žene i dievojke oboružo. Što bi ne samo
na sigurnost izbilja služilo, nego Magjarim mlogu brigu zadalo i
možebit jih od svojih nakanah odvratilo, dočim sad znadu, da jim
Slav. i Horv. kano liepa pečenka na tanjuru već gotova štoi. Velika je
naša nemarnost! Bog zna tko je tom kriv. Georgiević mi piše, da se
oružje u miest da se daje otimlje. Dobro! Dobro! Vidi će mo, dokle
će mo na taki način doč? Štietel gnjusnu razpru u naših novinah
izmedj Gaja i Šuleka. Bože moj! pa to da su ljudi, kojih narodu za
izgled služe.

Molim pozdravite mi hilj. putah opata, vaše, moje. Gerli i ljubi vas.
vaš brat i priatelj

Jozo.

1 Aug. 49. u Vöslau.

Ako insurgenti košto se govori izkali budu mir, nek Ban savietuje
Caru da na to prestane na temelju pravde i istine.

* Non intellegit me bene! (opaska rukopisom A. T. Brlića).

Dragi moj Andria!

Dobiv toli žudjeno pismo od našeg vele cienjenog priatelja odmah vam pišem, i vaše vam pismo šaljem. Krasno u mom pismu umstvuje naš priatelj, da za sad barem na političkom polju mlogo se činit neda, da smo plahoštjom, nezrielostjom našom a ja mislim i vieštim vragoliam naših nepriateljah dotle došli, da se sad već ne više o tom radi, kako bi sgradu srieće i budućnosti naše sagrađili il od poraza spasili, jer joj više ni glasa ni traga neima; već kako bi barem temelj od propasti oteli, na kom potomstvo naše srieću si i blagostanje zidat ima. Temelj taj jest: pravo kerstjansko i narodno odhranjivanje pučko, sriedstvom Cerkve, kano na to od Boga i odkupitelja našeg opredieljene, i ako se tog posla svojski lati od istog milostju i svemogućim uplivom svojim podpomagane. U kolo za pravo kerstjansko-narodno odhranjivanje skerbećih se, imaju ne samo svieštenici, nego i serdačni svietovnjaci stupiti. Ej kamo srieće, da smo u viero Zakonskom smislu u jedinstvu? il bolje da rekнем, kamo srieće, da uvidimo, da su skoro nebitne stvari, koje nas razdvajaju, ter da na temelju prave bratinske ljubavi dielujuć sjedinimo se što prie, il barem tom velikom cilju približujemo se! Daće Bog, samo mi budimo dobri, pošteni, iskreni, pravim kerstjanstva duhom opojeni. Govori naš priatelj takodjer liepo o društvu kerstjansko-kat. koje bi se imalo u tu sverhu kod nas ostroit. S otom namierom ja se već odavno bavim, i ako mi Bog udili svoju milost, ter mi novu dieljateljnost opredieli, ja ću se na čelo stavit takom društvu kod nas. Govori grof, da bi mu verlo drago bilo, da se dođućeg mieseca Mato, vi, i ja u Draždžani sastanemo, ter o tom sdrženju i pročaja i pročaja porazgovorimo, materialna sriedstva veli da su mu u ruci. To bi dobro bilo, i ja bi sklon bio budućeg mieseca u Draždžane terknut. Šta vi mislite?

Ban mi se sad dopada, sad opet ne dopada. Ja nevidim u njemu ama baš ni štoje cernog izpod nokta dosliednosti i postojanosti. On je danas ovako sutra onako. Pismo na urednika biogradskih novinah i meni se je jako dopalo, ali o Bože moj! šta znači poslanje nekijh ljudih amo za oktrojirat nam nekaki ustav i vladanje. Gdi je dakle sabor naš? Tako si sami plujemo u usta, pa kako bi nas drugi štovo? Ja bi vam još mogo mlogo koješta pisati, al neću, jer nesmiem, i jer znam, da se i u vama ista mišljenja radjaju. Baš na političkom polju neima nama u nikom nade, spašenja od nikud. Škola i cerkva, Cerkva i škola, to su sad stvari koje najveću pozornost zaslužuju. Bože! samo sohrani nas od kuge tudjinstva, al ima ljudih, koji niemački bolje znadu, neg ilyrski, koji tobož trube, da je za nas nuždno niemečki znati, da u naših skolah niemečki zvuci zvučat moraju. Jao! Jao! šta će iz nas bit? Mati sam nekoi dan piso, al Bog zna hoće ga pismo naći?

Pozdravite mi opata, svoje, moje i ljubite ljubećeg vas iskreno brata i priatelja.

Jozu.

Dragi moj Andria!

Nemojte se zbog mene tako jako pečaliti, to je još u Božjoj ruci, sad mi se opet vidi, da moje akcie dobro stoje; Barun Kulmer po svojoj prilici veliki je furbariaš, al neće prepriečit, on sam svojstveno mislim da nedjeluje za Mosesa, neg je u najužjem sojuzu sa Juliusom Jankovićem, pa je tog nagovorio, da rukama i nogama za njega kopa, ele kako rekoh nećemu za rukom poći; moji prijatelji takodjer djeluju, mislim, da će se stvar ovih danah riešit. Drago mi je medjuto, da se o tom razni glasovi po Slavonii raznose. Moje mi liepo pozdravite, nek budu mirni, nek se ničem nenadaju, al nek ni nezdvoje, kako vam rekoh moje akcie sad tako mi se barem čini verlo dobro stoje. U uto-rak sam pozvan Bachu ministeru. Ljudi od kojih se nikad nebi nado, i s kojim mog života nikad govorio nisam, rade i nastoje za me ali moram iskreno priznat, da Metell ko što je pošten i značajan, da tako iskreno za me radi i njemu će se uspjeh, ako bude dobar, naivše pripisat morat. Kulmer je lija, koja lije dok nedolija. On elementu našem per suam nimiam indulgentiam jako škodi, a moju ništetnost, kako iz vierodostojnog izvora znađem, za radikalnog svietjenika derži, moja je srieća još, što ni Metell kod njega nije u boljem mirisu, pa Metell sebe pravdajuć, pravda i mene, i dobro opažuje da svetjenikah liberalnost nikad toliko deržavi škodit nemože, koliko lisičenje i neznačajnost. Pozdravite dakle moje prijatelje da nezdvoje, bdie još nad nama i nad siromašnom domovinom našom božje oko. Za 10 do 15 danah naidulje stvar će se riešit. Što se tiče Hainovića taj je kod primasa u velikoj gratii i sigurno je, da će niegdie kanonikom postat, to sam čuo, ali nesiećam se od kog, hoćel savietnikom ministerialnim postat neznam, nit sam od kog čuo, ele poleh načina mišljenja Scytovskog ne samo mogućno, nego takodjer i vjerojatno je. Za tu bi stvar medjuto po mom mnenju sposobnii bio, neg za paroka. Ovi ljudi i onako triebaju lisičjih kožah, a već boljeg lijaca od Hainovića valjda neima na svitu. Sad ću vam još niešto na biskupiu našu odnošenje imajućeg javit, al sub rosa rosissima, samo jedinom opatu kog inače pozdravljam to priobćite. Moj biskup strašljivica i kukavica inače velika kaza i primasu i Kulmeru, da za Boga inostranog biskupom nenaprave, da bi to nepravda bila prama biskupii, koja dovoljno sposobnih licah posieduje, da bi to cielu Slavoniu jako razdražilo, koja punim pravom iziskuje; da medj nima i Horvatima u svemu ravnopravnost vlada, da ako Horvati stanu hegemonizirat i svud svoje ljude utiskavat, da je zdvoiti o pravoj slogi i ljubavi; da inostranac ništ dobrog djelovat neće moć, i da će na veliki odpor nagazit etc. per primatem autem provocatus ad propositionem faciendam putavit homo plumbeus et nudis formis ab annis et annis innutritus hic tres candidari oportere ut candidatio valorem habeat, candidati autem hi sunt et ordo, quo propositi sunt, est sequens: ali Andria još jedanput velim samo vi to znat smijete i opat a nitko drugi na svitu, quia hinc

facile odiositates, quas prudentes prudenter devitant orientur 1. Strossmayer 2. Matić 3. Sukić. Drago mi je međutim ipak što imenova našeg dobrog i poštenog priatelja. Ele svakako je dobro, što po njegovoj naročitoj volji inostrani se izključivaju.

Sa stricom našeg Luxe niekoi dan bia. On što se društva katoličkog koje bi se imalo ustroit, ima 30 hilj. franakah. Cetera cum venerit exponam. Vi znate mene. Ja u toj struci već od male maloči sveršio sam moje osviedočenje, i znam da nigdie Halbheit nije manje na svom miestu, neg u vieri i Zakonu. Ja sam kath. pravi i pripravan sam na kath. sverhe sve svoje da i samog sebe žertvovati.

Vaš principal Zidarić je ovd, ovd je i Vukotinović. Nevierujte vi Zidariću a nevierujte ni Jozeti Jankoviću. Jozeta je dobar čojek, ali baba klafura, baš ko naše piljarice, taki su ljudi svi malog izobraženja, a naš Jozeta, ko da nije nikad u škole išo, kóda da nije svog vieka ništ čestitog štio (tako će i bit) ko da nije nikad u poštenom društvu bio.

Što se ponašanja Prandaua tiče, ja stvar verlo dobro dokučujem, to je duh našeg ministra, Vi samo budite oprazni i pozdravite mi sve domorodce, nek budu na oprezu, nek se štede, nek neizdaju doduše svoje osviedočenje, što pošten i značajan čojek nikad nečini, ali nek znaju malo i ošutit. Est tempus loquendi, est tacendi, ono što sam vam niemečki piso, ono je prava živa istina. Tempore tali, quali nos vivimus, oportet quaedam intra abdita cordis retinere quia in lucem prelata et nobis et nostrae rei nimium nocent. Čuo sam niko i dan, da će mlogi od Horvatah savietnicima ovd postat, nomina candidatorum sunt: Kukuljević, Vukotinović, Zigrović. Ja to nisam izpočetka vierovo, a sad dočim Vukotinović, i još njeki amo doterkaše, stvar mi se vierovna čini. Iterum ergo ex Slavonia nemo. Moysi mi pozdravite nek se pazi i čuva. Jel dobio dva pisma od mene jedno za drugim? I vi i on molim vas uništujte pisma moja, sed nullas ex hoc prudentiae praecepto sequelas nectat. Ovde je i Petar Pejačević, taki su ljudi sad in floribus. Alaj zbilja kaku vam bruschüru sad čitam od jednog poljaka pisanu pod naslovom »Die Deutschen Hegemonen« E moj Andria kako je to ludo pametno pisano al je jahko zabranita ta bruschüra, i da znadu da ju posiedujem Bog zna štabi samnom; nije moja već sam ju od dobrog jednog priatelja u zajam dobio. Još nije nijedan poljak pojmio tako viešto i dobro, kim putem trieba da Slavjanstvo u obće, a poljačtvo napose ide. Attingit etiam novissima fata, nexum polonor — cum Iliris, Banum nostrum, de quo honorifice loquitur, et cujus spiritum ex proprii spiritus praecordii, dijudicando grandisonam politicam eidem attribuit. A on kaki je majučak! Štiče te ju, kad ovamo dojdete. Alaj bi Huncvuta rad lično poznavat i o nekih se š njim de facie ad faciem porazgovorit, pobriniću se, da dobijem njeko liko exemplarah od tog dielca. Još jedan put, alaj ludo pametno piše.

Mato Topalović nije sigurno dobio moje pismo, jer bi mi inače sigurno odgovorio. Ako vi znate gdje, a Vi mu pišite, da mi umah piše, imam mu pisati verlo važne stvari. Ja bi jako rad, da i on bude

u Draždjanih, ta on i onako rado putuje. Šta naši Vertrauns-Männeri rade to ja neznam. Pozdravite mi serdčano Vaše, moje. Ja vas pako gerlim i ljubim hiljadu hiljadah puta. Bog svami!

Vaš brat i priatelj

Jozo.

Kazuje se da će ban preksutra amo doć.

9 rujna 49.

30.

Dragi moj Andria!

Vaša sva pisma sam točno dobio; budite dakle bez brige. Danas sam posetio Patriara, on je čojek poštenog značaja, dobre volje i koliko sotim učinit može, on će sigurno učinit. Njemu Ban neugadja. Ja mu njeka preporučih i rekoah sve od Bana zavisí, vi dakle gledajte oko Bana, jel ako Baron Kulmer i njegova kotteria nadvlada i okruži ga onda smo i mi i vojvodjani otišli u suvo groždje. E moj gospodine, veli, je verlo malo važim kod Bana on neće mene da sluša. Bog sam zna, šta će iz nas bit. Ovi naši Kulmerianci čak idu u Baden na dočik Banu, sva moguća čine, da Bana u svoju mrežu dobiu. Sve su već naši magjaroni i magjarski velemoži ovd za se a prot nami učinili, samo još čekaju na Bana, al ni nedvoje da će i on u njihovu tikvu puvati; ja se jako boim, tako će i bit. Ban je čojek danas ovako, sutra onako. On ko da ni neima političkog osviedočenja.

Neznam koje ono o Matiću i Leonu Thunu u Jugu piso! Meni se čini, da ste vi. Zlo pišete o Thunu. Minister prosviete neima se brinit za prevod naših knjigah, za to se narod sam mora pobrinit, i u zočas narodu, koji je na to pao, da se za take stvari minister brinit mora, taj narod mertav je zaisto. Vi pripravlajte se za kath. ma koju, ja ću vam bit na ruci, a valja da će i Ban pa neće falit.

Zidarić hode natrag bez da me je pohodio. Matića netriebe compromitirat, ja barem za to deržim onu opazku u Slavjanskom jugu. To nije pošten način. Iskreno mi pišite, jestel vi onaj članak pisali ili ne. Bia danas kod mene Stamatović i Doktor patriarov. Doktor je plieva, Stamatović pametan čojek.

Moje akcije nestoje zlo, sutra u jedanaist satih biću s Bachom. Ako nebudu na Bana čekali, a ono će sigurno denominacia ovih danah sliedit. Ako bude meni za rukom pošlo, onda se vi možete u Diakovu za catedru pripravljat, ima i tamo dost sriedstvah. Pozdravite mi liepo opata, ovih ću mu danah pisati. Budite bez brige zbog mene, kom Bog hoće, tom će komad u ruke past, ma i ljudi priečili. A tako je baš nuždno, da kod nas već jedanput pošten čojek biskupom postane, da će se on sigurno za to pobrinit, da baš upravo čojek postane biskupom. Drago mi je bilo čut, da su moji zdravi, da otac miruje to jest da već sad kojekud po tergovini ne tuklači se. Pozdravite ji sve. Pozdravite i vaše, gledajte se oprostít te statie, pa dojdite amo, Ja mislim vi bi ipak kad koju Banu reć mogli.

Naše se stvari sve većma i većma mute. Patria jure merito subsummit Banum, quod Knićanicio non dederit hospitium in sua domo. Hoc bonam impressionem fecisset in nationem. Neima nikakog takta, od Gjure natražnjaka neću ništ da govorim. Pozdravite mi i Moysiu i našeg perišu. Nezdvoite. S Bogom! sutra ću vam ako šta osobitog Bachom razgovarao budem, opet pisat. Gerli i ljubi vas hiljadu put vaš

Jozo

12^{tog} rujna 849.

Kad ban doće, onda ću mu u ime mog biskupa dat list, u kom mu zvanično javlja Biskup, da se je časti svoje odreko, onda ću ja isti list lahko obnarodit u naših narodnih novinah.

31.

15 rujna 849

Dragi moj Andria!

Naš Ban je dakle ovd. Drago mi je bilo viditi, da ga je Radecky nad svima odlikovao, on bo se je na carski koli s Radeckom vozio, a tek za njima Haynau i Velden. U koli u kojima bijahu Radeckzi, i Ban, siedjaše natrag Fürst Schwarzenberg i Gjulay. Ban nam je zdrav ko serdce, veseo ko prolietno usnce. Ja sam jučer ga posietio, ali samo mogoh jedan hip šnjim bit i to u društvu Vukotinovića i Kuševića, reče nam: Vi će te meni oprostiti, da nemogu svama dulje divanit, ja ću naimanje četir nedielje ovd ostat, pa će bit vriemena, da se sastanemo. Ovde je u Beču dobar upliv učinilo što je on perva do Radeckkog osoba, a obadva su Slavjana, to je i za našu slavjansku stvar od znamenitosti, u ponediljak počinju viećanja u stvari magjarskoj. Vidi ćemo na tom polju vieštinu i odvažnost bana. Od njegovog ponašanja mlogo zavisi. Bio sam kod sveteišeg patriare. On je prost, al dobre volje čojek, ako je sgriešio, Bogami nijemu volja, neg um il možebit još više okolica kriva. Biah i kod Knićanina, alaj krasnog čojeka. To je baš originalna Slavjanska narav. Blago narodu, koji mlogo tako prostih, nepokvaritih, pametnih ljudih posieduje. Govori naški, da se mi svi poniemčani i poromanjeni slavjani sakriemo. Baš mu teče iz ustih slavjanska rieč čista, ko srebro i zlato. Mene je verlo priatno primio bio sam mu bo prie vruće preporučén. Pripovieda nam silu o svojih bitkih. Baš uprav nepobiedni junak. Ja ću ga višeput pohodit. Vukotinović ode danas kući. Taj mi se nikad tako dobrim tako priateljnim nepokaza, ko sad, neznam što je to uzrok. Ako bi možebit kroz moje priateljstvo mogo ga od nekih manah oslobodit, drago bi mi bilo. On hvali verlo Moju Georgievića, zrielog uma i poštena serdca muža. I ja sam tog osviedočenja, al ga ovd ocerniše neki philisteri. Ima medju našim judasah puno. Dobro bi bilo da Moisia dojde amo, možebit bi mogli u društvu — — —

Ovaj čas dobih pismo od Mojsije, u kom mi piše, da je na putu u Zagreb i da će circiter 18^{tog} ovd biti. Baš će dobro doć. Gledajte

samo i vi da vas uskoro ugledamo. Dobio sam takojer sad pismo od Neumayera, pozdravite ga i svu njegovu obitelj. Što bude u mojih silah učiniću za njegovog sina. Dobih takodjer pismo od prepošta Pavića, to me opominja na Matievca i njegove izprazne govore. Ja sam naimre poslie naimenovanja naših kanonikah Matiću piso, misliv da će on toliko uljudan biti i obznaniť svojim coll. što sam piso, buduć pako on tog, ko što razumih od naših ovd bivših parokah, učinio nije, za to sam ja to isto obznanio i Paviću, koji tu uljudnost imade ter mi odpisah danas. Ja više nikom nepisah dakle, već jedanput Matiću a jedan put Paviću. Ako se razčuje, da sam ja Paviću piso, onda će se opet kazati: Pavić će bit biskup, buduć mu Strossmayer captandae benevolentiae causa piše, a to mi je stranom drago što su ljudi tako slaboumnii, ter tako ludo tumaraju. Matić mi nije odpiso, ipak je dakle Pavić uljudnii, ele Matić ipak ima više za se Chancha ovd. Ja sam medjuto još u dobroj nadi. Zbilja biah i kod Bacha. Das waren recht Staatsmännische Discourse. Über die staatliche Aufgabe der Geistlichkeit, insbesondere der Bischöfe Über das gegenseitige Verhältniss der Kirche und des Staates. Ja mislim da će bit s moji načeli zadovoljan, jer baš upravo onako ko što ja mislim, i reče mi doduše da mu je drago, da me je lično učio poznavat. Ožegovićev stric postaće ovih danah Excellencia. Primas me je nekoj dan mlogo uljudnie, neg prvi put primio, a Balaša jučer bivši kod mene, rečemi, da će doć na moju installaciju. Nezdvoite dakle. Valjada Ban neće pokvarit stvar koja se u najboljem tečaju nahodi. S Bogom mi ostajte dragi moj Andria, pozdravite liepo opata, Vaše, moje.

Gerli i ljubi vas hilj. hilj. putah vaš

Jozo

Prošti mi Metell vaše pismo. Biedaje, što nije vaše pismo dobio, dok je Zidarić ovd bio, da mu puls pipa, ele po mom mnenju ne bi ga napipo, jer se taki ljudi znadu pretvarat.

32.

Dragi moj Andria!

Vaš list 18^{tog} na mene poslan primio sam i sveseljem ko obično čito. Sva vaša pisma imam, jer bo se barem ja mislim bojat neimam, da će me vizitirat.

Ovo pismo prot mom običaju pišem večerom, buduć ću sutra toliko zbunjen biti, da mi neće moguće biti pisati. Imam sutra cio skoro dan u capeli funkciah.

Vaša seja danas bia kod mene, i zamoli me, da gledam da Ambroš ne u Ogulin kud je odredjen, već u Mehadiu za liekara pošalje se. Ja sam bio tog mnenja, da bi u tom rieč premilog našeg Bana mlogo prudila, i dogovorio sam se šnjom, da pokušamo sutra u 12 satih sastat se s Banom, i stvar mu preporučit, al je s Banom težko biti, denique neima Andrie oko Bana, pa naidomorodnii muževi nemogu k Banu okruženom samim vojništvom.

Andria žurite se amo, ja bi vas u mom poslu takojer jako trebova. Gledajte što beržje i bez odpustka da amo dojdete. Opet se velika nesgoda kuje. Iz vjerodostojnog izvora čujem, da je primas za Matića, taj izvor je sljedeći: Stanislo u Encensdorfu stanujući pozvan bi od primasa u Beč, koi mu ponudi Vacku biskupiu, ovaj nehtie ju primit, našto mu primas odgovori: in magna sum perplexitate propter penuriam individuorum, na što mu Stanislo: quare non applicat iuniores viros ex. g. Slovanjin et Stros Mayer na što primas: Isti sunt quidem boni, preaestantes, omni exceptione maiores viri, sed admodum juvenes, et praeterea primum aula dimittere non vult, alterum quod attinet, ille necessarius est instituto, est autem in capitulo vir gravis expertus qui jam qua Vicarius rexit dioecesim. Eto dakle vidite da je Jano huncvut i magarac, i da se sam Ban na noge postaviti ima, ako mislimo, da stvar naša spašena bude. Pohitite amo. Ovdie je Mojo. On mi risa Slav. ko što ju ja već i onako poznajem. Mi smo kukavice. Ban kako čujem verlo se dobro ponaša i stvar slavjansku svojski zastupa. Samo da hoćeju barem siromaci Slovaci oslobodjeni biti, makar iz mene ništ ne bilo, valjda neće ni drugi neprijatelj naroda biti. Ovdie je i Kontić, krasan čojek, meni se dopada, što onako tihačko mudruje. Ovdie je sad puna herpa Slavjanah. Posljednje pismo opata dobio sam takojer danas i pozdravite ga i kažite mu, da mu liepo na ljubeznoj namieri zahvaljujem. Ako Bog bude htio, zabadava ljudi prieče. U interessu naše domovine, a napose Slavonie bilo bi, da ja postanem a Ban bi da je pametan u meni iskrenog i najboljeg priatelja, a i u njekih i savietnika u meni imo. I njegov bi sam interess iziskivo mene podupirat. Ele kako bilo da bilo, moje će se stanje na svaki način poboljšat. Ako nedojdem doli, ja ću postat kanonikom, pak ću sverhu tog otvoriti na ovom sveučilištu cath. juris canonici i tako živiti ko bubreg u loju bez veće odgovornosti, znam sigurno da će mi u tom slučaju ponuditi i Ministerialrats=Stelle u cultus ministeriju, al neznam hoću primit. Ja dok ovo pisah, pade mi na pamet, da bi vi možebit Bana uvidili, da bez njegovog dopuštenja poviereničtva ostavite se i amo dojdete. Radite kako znate, ele znam, da vam je taj poso s gvozdenim tako čojekom, ko što je Zidarić sa svim dodio. Gaj se je tobož pomirio s Banom al kako mi se čini samo pro forma, to jest: Ban ga je primio i š njim se njeko vrijeme razgovarao, al iz njih nikad više nebudu priatelji pravi. Šta Vertrauns=Männeri radu, neznam. Naš Jozeta je baba blebetuša, baš nam mlogo poštenja nečini, bora mi bi Moysia mlogo sposobnii za taj poso bio. Opata mi pozdravite i ne kate se ništ pečaliti sbog huncfutarie primasa, koi je izbilja hulja i renegat.

S Bogom! pozdravljaju vas svi, gerli i ljubi vas vaš

Jozo

23 rujna 849.

Kad sam već ovo napiso, onda dobih Vaše ljubeznivo radosti puno pismo od 19 rujna. Ja ne mogah danas s vašom sestrom biti kod Bana, u obće nije mi moguće sastati se s Banom i porazgovoriti malo dulje.

Drago mi je što hitite amo, gledajte samo, da što prie amo dospiete. Danas svašim pismom zajedno, dobio sam pismo iz Subotice od Pachmana vrlo interessantno. Pachmann poštenog značaja muž. Ja ću mu bit gdi mogu na ruci.

33.

7^{mog} (X. 1849.)

Dragi moj Andria! Kad sam već ovo priašnje pismo, koje vam u prvotnoj svojoj odori šaljem, napiso, onda sam evo pismo dobio od dobrog našeg Gučetića, i u njem pismo ovo na vas od vašeg šogora i sestre, evo vam ga dakle ujedno šaljem. Drugo zašt neposlah jučer pismo ono, jest: Gospodin Moses obtužio je mene kod ministra prosviete, ali molim nikom ni riče o tom negovorite, ni ja neću nikom dok se stvar nekonča. Točki obtuženja sliedeći su: Ja sam radikalac od kog se čuvat treba ko od vatre i vodene poplave; zašt sam radikalac? jer sam pervo u savezu s Berličem koji je radikalac i koji u Parizu bivši Bog zna šta nije kovo i snovo, drugo: ja sam u savezu s Gajom koji je takojer radikalac i zao čojek i tretje: ja sam učestje imo u skupštini koja je amo pod rukovodstvom Gaja, Kukuljevića i Vranicanja amo došla. Denique. Ja sam prot Zagreb. biskupa agitiro i izposlovo, da se on svergne a ja popnem, kod ovog posliednjeg punkta opaziva se: kaki bi sad upliv u biskupa Zag, u cielu domovinu imalo, da se taki čojek uzvisi na biskupsko dostojanstvo.

To vam je što je Thun dobivši predlog Banov, koji mene vrlo dobro preporučuje, Zenneru kazo, naimenovavši naravno obtužitelja, al kako sami viditi možete, nitko nije drugi neg Moses. Ja o tom do konačnog riešenja stvari s nikim na svijetu, osim s Metellom neću govorit, i vas zaklinjem priateljstvom svojim, da nikom ni riče o tom negovorite. Ja sam s Zennerom koji će sutra s Thunom govoriti, dugo divanio i stvar mu upravo tako razjasnio ko što se ima. Kad se jedanput stvar rieši, onda ću ja o tom Svietlom Banu govorit. Medjuto dragi Andria vi jahko opazni budite u razgovorih i činih vaših; gledajte što bolje ta examina da položite o budućnosti vašoj kad se sastanemo poblizje će mo se divaniti. Ja bi u sadašnjih okolnostih vrlo želio, da vi u sporazumljenje s Banom metnuvši se barem za njeko vrijeme kaku pub. službu obnašate, dok meni moguće uzbude k sebi vas uzeti. Na svaki pako način vaša budućnost, sreća jedna je od najnježnijih skerbi mojih. Ele kako rekoh dobro bi vrlo u ovakih okolnostih i za vas i za mene bilo, kad bi vi u kaku javnu službu za vrijeme stupili.

Zenner je tok mnenja, da Thun neće na tu criminatiu uzet obzir. Vidićemo. Na svaki način stvar me jako peče. Oh! zašt medj svieštenstvom takih gerdobah se nalazi?

Vaš priatelj

Jozo

Dragi moj Andria!

Ja sam se prevario sudeć, da Ban toliko značajnosti neposieduje, da preprieči predlog popečiteljstva. Samo slušajte, šta je učinio, pa će te lahko umah dokučit, kud namierava.

Po dobivenom priedlogu popečiteljstva dade pisat biskupu Zagrebačkom, da svoje mnienje o tom izrazi. Vi znate kaki je prama meni Gjuro natražnjak, a što ban po svoj prilici namierava jest: prot meni očitovat se, buduć pako zato trieba razlogah za to se obratja na onog, koi mu je uzrok krivog prama meni mnienja. Ja sam sav skoro osvieđen, da iz mog ufanja ništa biti neće. Pismo na biskupa Zagrebačkog prošle subote je otišlo, dakle sigurno dojdüće nediele možebit odgovor ovd.

Lago bi Andria, kad bi reko, da me stvar ta neugodno nedira, ne baš za to što se ja biskupske časti dočepat neću, znam ja, da božja promisao to hoće po ljudma da preprieči, i da bi ja dragom Bogu desnicu poljubio za to, da mi je izvidit u kake bi možebit nesgode biskupom postavši upo; al me to jidi strašno što onaj muž to prieči, kog sam ja tako ljubio, kom sam ja u veleburnih vriemenih svlastitom opasnošću na ruku išo, i od kog sam se nado, da ako drugi sbog domovine revnosti moje na putu mi uzbudu, da će on za me biti. Još jedanput vam iskreno izpoviedam, da me to jahko peče; nebi mi pako sad znajućem, da je Ban prot meni, nimalo veselje bilo, da sve izbilja postanem. Hvala Bogu! kog uvijek molim, da mi samo saviest moju čistu uzderži, čista saviest više vriedi nek sve blago i sve časti ovog svieta. Znatiželjan sam samo koće u sadašnjim okolnostima izbilja djakovačkim biskupom postati. Ban će sigurno predstaviti Mosesa kom za ljubav sva ta kabala kovana je, u kojoj Kulmer ne poslednju rollu igra, ele mislim da će popečiteljstvo svakako prot njemu biti, kano inostrancu, i volio bi, da Matić postane neg Moses. Na svaki način je Matić od Mosesa vriednii. Toliko vam za sad o tom pišem, da se znate ravnat. Ah Bože moj! kako je sviet zloban i himben. Vierujte, da mlogo putah zavapim: Ah Bože! zašt ti mene nisi u kako malu seljačku župu postavio, gdi bi mi himbenosti takozvanog višjeg svieta nepoznate ostale. Ele u kako sam sad kolo došo, onako moram igrati i gledati cielj svoj dostić.

Danas bia kod mene Marinović praefekt bivši djakovački; izvinjava se, preporučuje se i šta ja znam šta sve negovoraše. Mislim da mu je sverha bila dva svoja sina ovd preporučiti, milost odstupivšeg biskupa prosiť, i uzpoznať ko ima naiveće ufanje nasliedstva, pak svoju 30 godišnju u spahiluku službu ufajućem se predočiti. To je kod me učinio mnivši, da nitko drugi nasliedovat biskupu našem neće, nego ja. Žao mi je takojer, da je doli, ko što Marinović reče, tako stvar razvikana zbog mene, da nitko više o tom ni nedvoi, pače njeki već govore, i to bez dvojbe moji nepriatelji i da je stvar već učinjena. Medjutim Bog moj i spasitelj moj toliko je čušakah nevini za odkupiti

nas preterpio, zašt ja cervak jedan, pun griehah i manah i nedostatakah svakakih tu čušku usterpljivo nebi podno? Imam ja toliko krie-posti u mojoj sviesti i u pomoći božjoj, koju mi Bog neće uzkratit.

Nisam još o tom s Metellom govorio. Danas ću bit š njim i ne sebe preporučit, buduć je to prot mom osviedočenju, nego ga molit, da svakako uplivom svojim izposluje kod Bana, da nam inostranca nepošalju. Ja bi za tu sverhu dostići prepravan bio pismeno se odreći te časti ne samo za sad, nego i za uvijek. Meni je malo za Metella, kog nebi rad pred Banom compromittirat, a ja bi Banu o tom piso, i sigurno toliko izradio, da on mene doduše nebi nikad rad gledo, al akobi iole čuvstva pravednosti i domoljublja imo, morobi Slavonca nam dat.

Ovd za sad neima ništ novog.

Pozdravite mi hiljadu hiljadah putah dobrog našeg priatelja Gučetića. U vaših odgovorih uzmite osobiti obzir na meštre i sveštenike, to jest: na zavode gdi bi se obi dobro i sversi svojoj shodno odhranjivali.

Zbilja! dobio sam jučer od Mate pismo, iz kog slutim, da se on na vaše poslednje pismo žešti, u kom vas verlo kori, što se čega već svojski nelatite i za budućnost nepobrinite. Čitat će te ga, kad se povratite. On je prava terska svakim povietarcem gibajuća se; on bi sad već opet rad u diocescu natrag i to na professorluk, al je izbilja svojom nestalnostju sperdnja. Vojvodjani naši čujem da su se sjedinili. Slovaci nikaku nadu neimaju. Još jedanput mi liepo pozdravite grofa i zaderžite oba u vašoj ljubavi.

Gerli i ljubi vas vaš priatelj

Jozo.

16^{to}g (10) 849.

35.

Dragi moj Andria!

Vaša dva lista primio sam i onaj na našeg priatelja Gušetića umah sa svojim listom poslao.

Evo vam danas mog lista, oglasitelja najradosnije viesti, to jest: da moja nada dobro stoji, pače, da je stvar sad već skoro nedvojbená. Haide da vam stvar malo razjasnim:

Znate, da je Ban spletkama nekoih licah naveden Zagrebačkom Biskupu piso: Slušajte šta je taj odgovorio.

Odgovorio je baš tako, da ni ja u njegovih okolnosti nebi drugčie odgovorit mogo. — — — Hvala Bogu, koji na čudnovat način udese moje ravna, i slabačkog mene baš upravo za orudje svoje neizmierne dobrote svojih miloserdjah izabra.

Odgovor biskupa Zagrebačkog baš upravo mrežom postade, u ku se poglavice spletakah zameršiše, mnijuć, da će S. Ban pile u kućinah bit.

Preporučí dakle Zagreb. biskup njeke iz svoje biskupije, i to:

Birlinga, od kog medjuto opazi, da je višjeg doba, neg da bi teret biskupstva današnjeg osobito vriemena podnašat mogo:

Kralja, Biloberka, Šatvara, Mozesa, od kog poslednjega reče: nebi bilo probitačno Mošesa biskupom djakovačkim naimenovat, jerbo sam ja već ovd iz slovačkih stranah, sad još jedan iz istih stranah da postane, to bi sigurno nezadovoljstvo probudilo, a i onako Mozes liep diejatelnosti krug ovd u Zagrebu ima. — — — Vidite kako Bog stvar priokrene! Mozes se sigurno i njegovi priverženici tom kolaču nisu nadali. Od biskupie pako djak. kaza biskup Zagreb. da mu misnistvo dj. poznato nije, da dakle iz biskupie djak. nikog poimence navodit ne može.

Responsum profecto iustum, et pro ratione praesentium adiunctorum plane classicum. Bog dragi, kog Sveta desnica udesom kako cieologa svieta tako i pojedinih licah vlada, tako je naredio.

Što je moj biskup odpiso Banu, poznato vam je. Poslie tih dopisah nekoliko danah je šepertlio Ban i ja sam već opet mislio, da se nješto kuva, s otim većma, jer Ban Zlatareviču odgovor u smislu dopisa mog Biskupa prepravivšem i Banu za potvrđenje i podpis podnošavšem odgovori: Nije s otom stvariom hitit, ja još promislit moram, šta ću činit. Ali ipak, ja mniem najviše po uolivu našeg dobrog Metella, u nedielu odpravi se odgovor na popečitelstvo baš unravo onaki, kakog ga mi sami želit mogosmo. Moju malenkost hvali Ban kano verlo izobraženog muža, energičnog i pomiriteljnog, što sad kod nas verlo nužno, značaja i t. d.

Vidite dakle, da se ie dobrom uspiehu nadat. Nadam se, da će stvar za jedno 10 danah, il možebit još i prie riešit. Vi međiuto Andria amo prie neg što vam javio budem nedolazite. Vaše ispite dobro položite

Mal nisam i ja u moje staro doba do ispita došo. Ovdašnji Arcibiskup htiede, da ja ovdašnjoj duhovnoj mladeži prava crkvena predajem, što bi drage volje učinio bio da nije promisao božji drugčie odredio, u slučaju tom moro bi neki znanstveni dogovor s professori pravni imati. Danas ću izjavit se pred Arcibiskupom, da iz nakane njegove i želje moje ništ biti neće.

Iliasević verlo dobro čini, što će paed. kath. meth. putem tiska na svietlo izdati. Certice njeke čitao sam u kath. listu i verlo mi se dopadaju. On poleh zriele pameti i suda, ima verlo živanu phant. i krasni izraz (Styl) wozu natürlich eine gewisse Lebhaftigkeit der Phantasie gehört. Valja da u svojoj paed. nije sliedio stope ovdašnjeg arcibisk. Ovoga paed. poleh sve svoje sustavnosti suhoparna je, saveršna, i sversi svojoj buduć je rationalistična, nimalo neodgovarajuća. Valja da je više sliedio Stapfa. Tkobo paed. piše, i odhranjenje svakoverstno diece hoće da uspiewi, taj mora da je sa svim u duh kerstjanstva ušo, bez kog zdanje odgojenja ništ drugo nije, neg obsiena; ništ drugo nije neg kuća na piesku, dojde dažd, oluja, vietar, a kuća ster-moglavise. Znam da je Iliasević uzo kako u paed., tako u kath. obzir na krasne njeke S. Otacah idee, u kojima duh kerstjanstva najliepše izrisava se.

To će dielce verlo liepo biti i Ilijaševiću krasno u narodu našem ime priskerbiti. Pozdravite ga medjuto od moje strane, da bi jahko od potrebe po mom mnijenju bilo, kad bi on izdo dielo, u kom bi sav kerštjanski nauk u njekom najpervo historočkim, pak onda kethechettičkom odielu predstavljen bio. Pred očima mi je dielo Gaumea Ilijaševiću sigurno poznato. Daj Bože medjuto zdravlja i milosti bit će valjda s vriemenom svega.

Naše domorodne stvari ovd su još jednako u staroj neizviestnosti. Mi smo, kako sam ja već odavno opazio sa svim u tudjih rukuh, i Bog sam nek zna šta može iz nas biti. Čitali ste valjda događaj najnovii u Parisu. Eto kako se u čas zgodi štagod, od čeg nebi pametara; eto! kako u čas može, da se poremeti mir europeiski, i po tom državni sastavi Europe preinače. Et nunc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram!

Ja sam Vama već dva pisma iz Slavonie mislim poslao, Valjada ste jih dobili? Pozdravite mi liepo sve poznate. O mojoj nadi nikom ništ negovorite, premda znam, da će se stvar iz drugih izvorah lahko doznat. Sad mi s Bogom ostajte dragi Andria; Gerli i ljubi vas Vaš priatelj

Jozo

6. St. 849.

Zbilja! Slovnicu Vašeg Čake prido sam. Nefalimu persten, il kolaina!

36.

Mili moj Andria!

Bia ovieh danah kod mene naš verli jezikoznalac Vuk, koi kako vam je poznato namierava prie rastanka svog s ovog svieta, sva svoja diela na svietlo izdat. Pervo dielo nalazi se već pod tiskom. On bi rad Njihovu Svietlost slavu i diku Slavjanstva, koje je u novie doba tako jako potamnulo, Bana našeg u čislo predbrojnika uverstit. Molim dakle izručite S. Banu moje osobito strahopočitanje, predajte mu ovaj priloženi oglas dielah Vukovih, i u moje i Vuka ime umolite ga, da dopustiti blagoizvoli, da se dično ime njegovo na čelo predbrojnika postavi, i obznanite mi što prie dopuštjenje S. Bana.

O ratu madjarskom evo ću vam iskreno izpoviedit koje ovd obće mnjenje vlada; Vele Niemci: So wie der Feldzug des Banus von Kroazien von Varasdin bis Pest und von da bis Wien unstreitig zu den rühmlichsten Kriegsthaten die je verübt wurden gehört und als solcher in der Kriegs-Geschichte ewig glänzen wird; ebonso ist der Feldzug des Fürsten von Wien bis Pest sammt den damit verflochtenen politischen Schritten ein merkwürdiges Beispiel von Unverstand und Kopflösigkeit. Šta ja pako sudim? Ništ, jerbo znate da ja tu stvar nerazumievam. Jedno što mislim, da bi naš Ban bio moro i mogo po zaslugama svojim, po krieposti svojoj sebi veći upliv u sve vanjske i političke stvarih priskerbit.

Mato je naš još jednako u Zagrebu. Biskup moj ovd. Njemu samo stalo do neke pensie, a ovam nek puk D... nosi kako mu volja. Ja još nisam dobro, otok je doduše umienio, al mi još obraz i glava gori ko živa žeravica, blaži me medjuto liekar da će uskoro biti dobro i da ću-poslie bit zdrav ko kremen.

Ovdie se glasa da su Madjari već u Peštu ušli. Posliednji Bulletin bolje da nije izdan. Iz medj ostalih verlo smiešno bilo. u njem čitat: Wir zogen uns in unsere konzentrirte Stellung mit Kaltblütigkeit zurück; die Aufständischen folgten uns in der grösten Eile. To je in einer anderen verständigen Version: Wir flohen und die Insurgenten verfolgten uns mit Ungestüm. Neznadu ta gospoda koja te Bulletine kuju kako bi trebalo na svaki i najmanji izraz pazit.

Današnja Presse koja rado zloglasi veli: da je desno krilo to jest krilo Bana potučeno bilo i to po Insurgentih pod vojvodstvom nekog izdaice serbskog.

Sad mi zdravstvujte dragi Andria i pišite mi uskoro.

Gerli i ljubi vas Vaš iskreni priatelj

Jozo

11/11 849.

37.

Dragi moj Andria!

Dakle pala je kocka; dakle je moja malenkost izbilja 18^{tog} t. m. za biskupa dj. naimenovana. Thun je nikoi dan samnom od 10 do pol jedanaest obćio i bio samnom verlo dobar. Bilo je o školama razgovor, ja sam mu izmedj ostalih i Iliasevića preporučio, što mu kažite, Mažuranića, u našoj pako Slavonii Šumanovca, Andrića, zaboravio sam na Stojanovića iz Babine Grede, on bi dobar bio koliko slutim iz njegovih sastavakah za Schulratha.

Ono 80 for. u Srebru digo sam od Patrubana. Ovih danah ću pisat Gučetiću. Vaš će čako sigurno bit odlikovan, i vi i on će meni bit vazona na serdcu i budite mi osviedočeni Andria da mi Vaš udes tako na serdcu leži ko i moj. Medjutim o tom drugiput, za sad neimam više kad. Pozdravite mi Starčevića. Ja sam dobio pismo, koje je on po savietu vašem na mene piso, ali iskreno vam izpoviedam, da ništ činit za njeg nemogu, buduć se radi o njem i Šagovcu naše biskupie misniku, ko je bolje concurs napravio neg Starčević, kojeg je bansko vieće samo zato predstavilo što je svetovnjak. Ja pako nikako nemogu sa saviestjom mojom složiti to, da budem za drugog prot sviešteniku sad već respective moje biskupie.

S Bogom mi ostajte dragi moj Andria. Gerli i ljubi vas hilj. putah Vaš brat i priatelj

Jozo.

20^{tog} stud. 849.

Danas sam istom radostnu tu viest razumio.

Dragi moj Andria!

Ja neimadoh kad odmah Vam odgovorit na vašu čestitku. Znete kako je sad hiljadu visitah, hiljadu poslovah, i sad jedva nekoliko samo okotrenutakah ugrabih.

Vi meni slobodno pišite ko i do sad. Čako će vaš sigurno bit odlikovan, i što me osobito veseli, ja ću lahko dobit nalog, da mu milost carsku obznanim i medalju na persa obisim.

Hvala Vam na vašem plemenitom serdцу i Vašima željama. Ja ostadoh uvijek, koi sam i bio, samo ću gledat, što je sviuh nas dužnost u kriepostima napriedit. Ladja kad uz vodu ide, ako se svojski neupreš, borme ona će natrag.

Gerli i ljubi vas nebrojeno putah Vaš brat i priatelj

Jozo Strossmajer

2. December 849.

III. PISMA MATE TOPALOVICA A. T. BRLIĆU, J. J. STROSSMAYERU I A. SUKICU

U Djakovu, 14. I. 848.

Baja Andro!

Evo mene opet, ko i onomadne. Kako ste valjda već vidli, nebiaše u posljednjem na Jozu odpravljenom listu više mēsta, a nebiaše više ni vrēmena, ele bi te već onda malo bio prošibo! Al' ništa može se to i sad. Lēpo ti mene tēšiš! Pa se još čudiš i tamo čak ljutiš što ti se činim, kano da i nepazim na reči one u tvojih listovih, koje su (si Diis placet) kadre utēšit me sasvim i upokoit. 20 poglavljah odavde, 20 odande, ovo iz Introductie, ono iz Hermeneutike, Archeologie itd., dobro znaj, pa se neboj ništa. To sam i bez tebe znao. Niste valjda ni vi svi više učili, koi ste ipak koe vēštii i uvēžbanii bili, koe pako više vrēmena imali. — Al' ded da ja tebi jednu kažem, što nisi iz mojih listovah zapamtio. Govoriš o poslanju dotičnih (makar listovah — da kako) iz Chrestomathijah Chaldejske i Syrske, a Arabska ostala na klinu. A zar ja nisam želio i ovu imat? Ako li nemože bit da šalžete, a ono trēba pisat, kako sam želio, da se ovd tezmam, il da bēžim u Tursku! — Tako tako Milko moj, skupljaj sve što možeš bērže, pa šalji na pomljovozu. Jozo već zna na kog će upraviť, tim vrućozeljnie očekujem, što mi još slat imate, buduć veliš u posljednjem svom listu, da je Analysis baš po mojoj volji. Nemioj ti poslat Analysis iz Bog zna česa, a od Chrestomathie opet Bog zna šta, da opet čekam. Reći ćeš, uči šta imaš! Istina da bi imo dosta, al' dok sve neuzimam koristi nema od mog učenja, pravog učenja. Iz svega mislim si odabrat što budem vidio da ću moć najbolje potrebovat, pa onda jakari de. Donde ide svakako. Sad zagledam slovnice, sad Archeologiu, sad Introductiu

i Bog zna šta. Rěčju, kad budem sve skupa imo, moćiću si stvar razděliti. Dakle na vrat na nos šalžite. Nit svog truda, nit moje kesse žalite! Bog će platit. — Zaboravljena za Jozu onomadne Namira, evo sad nek ide. Danas sam baš i za Perronove Dogmatike (17 exempl.) 68 fl. av. od Rectora digo, dakle i to čim sigurna prilika bude, a bit će ovih danah (ako i sam neodem) poslat ću da isplatiš tamo. Nego je rad Rector od njih (t. j. Mechitaristah) da ima Namiru, dobro bi bilo da i tu odmah šalžite, ako li Vam se spretnije vidi, a ono kad položite novce. Nemarim, makar i Jozo svoju onda poslo sverhu 160 fl. av. kako sam mu piso. Jučer mi baš i Petar Domaćinović predade 9 f 16 av. za Jozu, dakle nek se neboji, novčurine ko blata. — Što o Gesseniovoj Grammatici i o onom hebrejskom textu veliš, sve je to lěpo, al' šta ćeš, kad neće ljudi da uzmu. Ja sam dakle zažmirio i uzeo 1 exempl. od slovnice i isti text za se. Dopada mi se izdanje. Maleni tisak, al' već kako mu drago. — Mislio sam sade se duga mentovat, al' teško će bit, osobito ako nam kassa neuzmogne perve angarie (?) čele dati. — Ovih danah dobih list od Babukića, koi mi samo za prošastu god 847. 32 fl. av. za knjige koekakove duga popisa. Samo da mi je izplivat, drukćie bi ja poslē. — Ovih danah baš posljednji svez od Sporschilove »Populäre Geschichte der catholischen Kirche« dobih. Krasno dělo! — Ja sam zbilja (ako nisam piso) dobio iz Gline one rukopise. Al' šta mi je hasna, dok sve nedobiem. Ta i sam priznaješ, da ću malo odonud moć potřebovat, a nemogu odavde ovo, odande ono poglavlje uzet. Vidiš indi da neću skoro ništa moć radit, doklegod sve nedojde. Šalji dakle!

Ja Jozi napomenuh, da bi utěšnicu jednom Prijanu piso. Baš evo u posljednjem (kog dobih) sašitku od Realencyklopedie nabasah na dělce: Provana de Collegno, Ritter L., »Die Tröstungen der Religion bei dem Verluste unserer theueren Hingeschiedenen.« (1 fl.) Ako se ta knjiga najti može, i niste još mojih stvari poslali, nebi bilo zgorjeg da Jozo tu knjigu kupi, pa mojima stvarma priloži za onog istog gospodina, kog bi sigurno tim obvezao. On doduše o tom ništa nezna, tim će mu dakle milije bit, kad iznenada dobie. Medjutim Jozo može il' pokraj knjiga (što bi bilo bolje) il' pako prie pisat mu. Knjigu bi on jamačno platio, ako li bi mu Jozo, kao svom zemljaku poklon učinio, to bi još plemenitije bilo. —

Ivo veli, da nit ima kad, nit ima što pisat. Zdrav je. Baš dobili su one dvogrošnjake, pa evo ga s njim k meni doterča. Kaže da je Naci poručio zbog one pėsme. I ja sam Naci nekoliko knjižicah poslo, i opomenuo ga, da pokraj uvěžbavanja u narodnom jeziku nezapusti latinski i da pazi na mog malog tamo u s. školi nahodećeg se djaka. — I eto toliko imadoh i Tebi, il' bolje oboici pisat. Meni je drago što pišeš da moje listove ukupno čitate. Iz onog što si mi piso, da je taj položaj tvoj i odnošenje prama tvom starešini za te vele časno, zaključit pouzdano mogu, da će po mudrosti svojoj znat tu lěpu priliku tako upotrěbit i tako se njom koristit da iz te sveze danas sutra za Dom i rod samo željeni plodovi niknu i dozriu. Ako bi od potrebe bilo da Vas opomenem, tako dakle evo ovim činim: da se naime i mene kadkad spomenete!

Evo artie na manjak. Moj collega Ivin Professor Pachmann napisao evo nešto, da Vam javim i da Vas pitam. Ded da vidim šta je. Evo gle: »ob in der Sammerischen Buchhandlung Pyrkers Bilder aus dem Leben Jesu u. der Apostel um den herabgesetzten Preis von 3 fl. 15 kr. ä. W. noch zu bekommen sei?« To on želi znati. A tako pravednu želju, tako dobrog prijana vi ne bi što skorije izveršili? Moj naklon i pozdrav gsp. expedit. Univers..., a Vama bratinski poljubac

od Vašeg

Mate

Seiner Hochwürden Herrn

Andreas Berlić, Mitgliede des höheren Priesterbildungs
Institutes zum H. Augustinus für die Agramer Dioecese
zu

Wien

2.

U Djakovu 12. III. 1848.

Domorodna i Slatka u Isusu Bratjo!

Željno očekivano Vaše pismo od 1. t. m. kano odgovor na moja dva lista i to od 13. i 18. proš. m. dobio sam baš danas 8 danah. Što odmah neodpisah, uzrok je: jer i neiskaste da Vam odmah odgovorim. Istina Ti Brate Jozo želiš da Ti nekoja iz oporuke pokojnog Starca priobćim, al nekaza da to takija činim. Nu neće valjda ni odpožrebe bit, jer sam poslo u novine naše, iz kojih, ako budu stavili, i Ti i onaj pokojnikov štovatelj, moći ćete dosta vidit. Ako li nebudu u novine sve primili (čudim bo se što tako dugo i zaostaje) ja ću želji Tvojoj, ako pri njoj ostaješ, gděgod posle zadovoljit. — Sad pako najprije slušajte zašto evo još nisam odmah odgovorio. Bile su bratjo poklade, a možete si sami mislit, kako je onda ovdě. Vrěme je bilo, da huđje nije moglo bit, dakle se nikud nije moglo otić. Al baš mi ni žao nije. Tako bo se može bit nikad zabavljao nisam. Naši mladići sva tri dana imadoše od 6. satih na večer predstavljanja. Može bit će Ti Andro! tko god opisat obširnije, ele ja ću ipak samo malo spomenut. Pervi dan: »Pad Sigetski« od Marijana po Körneru. Babić biaše Zrinyi, a Itlinger Sultan. Non plus ultra i oděca i jedne i druge strane t. j. naših i Turakah, i izvajanje. Drugi dan: »Lumpaciuss Vagabundus«, nesjećam se baš tko je šta bio, sed nec spectat ad essentiam, međjutim takoder, da pukneš od smija. Tretji dan dva izvorna šaljiva komadića, jedan sastavio Pavković, a drugi Tombor. Naravno sve u narodnom jeziku. Nekakvi Vam se duh od intollerantie prama svakoj tuđoj reči kod mladeži naše pojavio. Mislim da to u sadašnjih naših okolnostih neškodi. Svako predstavljanje trajalo je skoro do 1/29. Gledaočah (izmed koih skoro svi kapitularci) puno da se nemožeš mać. Za tim na večeru svi skupa: Mladež naime sa starješinama. Tud zdravice i pjesme sine fine! Bratjo, uspali se čověk da bi skoro sam bio

u stanju kraljevske palače razorit ko što Francuzi opet počinise! — Dakle, kako ćeš u takoj buni pisat. Jedva evo malo se popravih, i budući da mi oboica zajedno pisaste, nehtédoh ni ja drugo učinit nego oboici skupa odgovaram. Što pako na Te Torkvane list upravljam uzrok je, jer i Ti si posljednji odtud otpravio. Pokraj toga hotédoh ga svakako platit, pa mišljah a.) neću Jozi zajam u toj struci vratjat, koji naime danas baš dobiveni listić svoj od 3. t. m. frankiran mi posla. Ako bo Ti brate Jozo misliš da će meni mnogo bit, i dosadit već platjat, kako da ja to od Tebe nemislim koji ne od mene samo, nego od tolikih i tolikih listove (možda sve neplatjene) primaš. Dakle nehtédoh zlo zlim vratjat, da gorje zlo neizadje. Nu neću Ti krivdu činit. Ti zato frankira, jer o drugom pišeš. Medjutim ni tim nisam zadovoljan. Čim je list na me upravljen, to zahtévam od Vas, da se kanite take politike. b.) mišljah ipak, budući neznam kako Vi tamo dosad moja pisma platjaste, da se Ti baj-Andro! uvrédjena nećeš najt, ako ja ovd platim; znam bo ja verlo dobro: da ti tamo trébaš novacah više, neg ja ovd, a priznat ipak moraš, da ja prie prigoret mogu, nego Ti. Dakle odtud neizvadjaj, kao da i Ti tamo platit moraš list koji mi budeš piso. — Za to na Te upravljam.

Daj sad da već prestanem se izgovarat, da nebude moj list što vele: magna monstrancia & parvus Xtus.

Najprie Vam bratjo zahvaljujem na izjavljenoj prama meni ljubavi bratinskoj, i na brigi, s kojom mi knjige i pisma, kako pišete, poslaste. Velim, kako pišete; javljam bo Vam: da ni knjigah ni pisamah dobio nisam. U Vinkovce sam već dva put piso, i molio, ako je što došlo, da mi makar po Expressu pošalju, a pisamah što se tiče: bivši onomadne Oséčki Vice-Archidiacon ovd, na pitanje je l' šta donio, odgovori mi: da spomenuta pisma s onima po kojima su poslana u Pešti već preko 14 danah čekaju. Tako da su oni svojoj materi pisali, žaleć osobito zbog nekakog paketa od gosp. Strossmayera, da ga nemogu poslat, jer jim je isti osobito priporučen, da ga naime odmah g. Paroku predadu. Misli dakle i on, i ja, da će to ta pisma bit. Obećo je medjutim, da će mi ga odmah poslat, čim dobie. — Eto vidite bratjo! kano da nije sudjeno: da ja rigorosum načinim. I inače se meni sve čini, da to meni trébat neće. Ne što bi se ja nekakvoj proměni, koju Ti brate Jozo napominješ, nadat imao. Bože sačuvaj, da bi ja i hotěo tražit. Znam bo da ni Danielu jezici nebi se dopali, i da bi možebit volio i ostat u Philosophii nego njih se latjat. Zašto bi mu dakle i gledao smesti put. A pokraj toga nebi meni ni dopustio možebit vladika da mënjam. Dobro Ti veliš, što je drugom bilo voljno zašto meni ne. E moj brajko! drugi su ljudi srětni, i čegagod se late ide im za rukom. Kod mene to nie. Ja sam mnogo nesrećan čovek. I najčistije i najiskrenije odluke moje rukom kobnog nekakog udesa kvare se i ruše se. Da neimam stalnog u Boga ufanja: da to On iz neke dobre, meni nedokučljive svérhe, pripuštja, ja bi već davno zdvoit moro. Ako baš neuzmogu, te neuzmogu, nadam se da ću valjda moć dobit veći respirium, pa što sad nebude moglo bit, valjda će kasnije. Sva

kako Vam hvala na ljubavi. — Rekoh da nemislim zbog toga da mi rigorosum trébat neće, što bi se nadao da ću moć proménit štúdium, nego što mi se sve čini da ću ja ovaj svét, ovu dolinu od suzah, ovo mjesto od zloćah čovječanskih s onim promenit svétom: gdje će svako dilo izít na vidilo; gdje će se najbolje vidit: gdi je iskrenost, gdi li je podmuklost, gdi je čista odluka i prava ljubav, gdi li djavolska pakost! — Tako je bratjo! slab sam Vam i onak mnogo, a opet kojekakve protivštine, i ako i nemogu kazat »sollicitudo omnium Ecclesiarum, premda bi se mjesto Ecclesiarum stavit moglo: omnium Nationalitatis & Religionis rerum, ipak ono što sv. Pavle reče, mogu sasvim od samog sebe kazat »pericula« (jedna riječ nečitljiva) in falsis fratribus, tako će me sharat, tako izjest, da ću lahko prije dokončat, nego će dojt vréme: da pokažem slabost moju. Nu nežalim. Jedan se put mora. Daj Bože samo u Tvojoj milosti! Vas pako bratjo još unapřed, ako sam kog uvréдио za oproštenje, molim. Spomenite se kadšto nesretnog Vašeg Mate, koji je mnogo hotio, mnogo želio učinit, al ništa učinit nije mogo, nije može bit ni znao. —

Ima medjutim, sve, ako bi me Bog dragi i podržao duže, još nešto, zbog čega mi se čini, kano da meni rigorosum trébat neće. Nu o tom Vam neću da pišem. Sve mi se čini da ste Vi oboica u toj Vašoj Švabadii, koliko se nekad činaste za to zauzeti, sada sasvim za takove ideje ohladili. Potvêrdjuje me u toj mojoj misli Vaše mučanje na jedno pitanje, koje sam Vam u mom listu od 13. proš. m. stavio. Il možda ovaj moj list niste ni dobili? Iz Vašeg bo odgovora od 1. t. m. samo kao kroz maglu mogu vidit, da ste i onaj moj list dobili. Našto mi neodgovoriste? Evo na ovo: ja pitah: eda li ste Vi mojih 5 for. Nunciaturi dali, i šta su Vam tamo rekli? eda li je Feigerle kadgod što o mom Missionarstvu s kojim od Vas počimo? Bil i pod kojom bi pogodnom ja našeg jezika stolicu, o kojoj Ti namucnu, u Rimu dobit mogo? Na to sve ni reči u Vašem listu, nego pišete o kojekakvih balovih o kojih i onako obširnije u novinah zagrebskih čitat mogu. Ja bi imo pravo na sva ova pitanja još jednako odgovor iskat, ako NB. ikako pravo smijem si prisvajati. Pače želim da mi pišesh Andrija, jer Ti si o istoj kathedri zametnuo razgovor, jeste l' šta, gdi i kako govorili i sveršili. — Aha, reći ćete, tamo ti šibaš, zato li tebi neće trébat rigorosum. Nemislite baš, da ste pogodili. Istina, ja bi mogao otić sutra ako hoću, i vêrujte, da će lahko šta bit, medjutim ipak rad bi, ako bi ikako moguće bilo sveršit moj izpit ne za drugo doisto, nego samo da nereknu: da sam zbog tog pobêgo, kao što mi je jedan namucnuo. Velim da mi nije zbog drugog. Meni bo je dovoljno to, što sad ipak malo više nešto iz Bogoslovie znam nego prie. Pače da mi zbog tog nije, vêrujte nebi ni zagledo drugo ništa, neg ono što predajem, bojim bo se veoma, da nebi me to onda zadržalo, da nebi naime palo mi na pamet: kud bi ti sad, kad možeš najbolje živit. Rigorosum si sveršio, študie utcunq znaš, platju dobru imaš pa šta bi tražio kruha nad pogačom! Tog se bojim. Ako bo se sêčaš, piso sam Ti valjda: da meni mira nema, ma da me Vladikom ovd metnu. Bog bi dao, da bi

na dobro to izišlo, ele tako je. A od onog časa, kako me Ti pobuni ni malo mira nemam. Osobito odkako ovih danah ovuda projde osobiti čovek. U Rimu je inače, iz Jerusolyma putuje, svećenik je, Slavjan je! Kad bi imo kad, pa kad bi vidio, da ste Vi još za te ideje, za te velike misli zauzeti, te kad bi Vam obširno pisao o svem što sam od njeg čuo, šta se naime u Rimu činit namjerava, koje su velike velikog Pie IX. o našem rodu misli, nevěrujem, bar kako sam Vas dosad pozna-vao, da nebi oboica zasukav rukave rekli: s Bogom Beču! —

Neću zasad ništa više. Samo još to, u čemu, ako hoćete, na ruku mi bit u nečem možete, ako li nećete, opet dobro, znat možete, ako bo mi pomoć nećete, škodit mi nemožete! Premda ja danas sutra ipak dalje otić kanim (kud kako li to Bogu dragom ostavljam, u svemu bo ipak njegovu otajno djelujuću ruku smatram, i jedino ga molim, da sve ukloni, štobi me ovd privezalo tako da se nebi rastat mogo) premda velim imam nešto u glavi, ipak uvidjam da je od potrebe za nekoje vrēme moje u ovih stranah bavljenje. A to je, ako bi se Srema samo za jednu godinu dočepat mogo. Moglo bi pako bit, da se ona stvar zbog župe Erdövičke sverši, sad bo veliko pouzdanje imam da meni nebi izmakla. Daniel naime zadovoljan sad i boljim položajem neima volje tamo, dakle neće ni tražit, a ja imam uzroka nadat se, da mi nebi falila. Jedino je: da dojde dopuštenje. Sad neznam jel tamo kod cancellarie, il je kod Consiliuma. Ako je prvo, tamo bi se moglo što opraviti kod Referenta. Istina Andrašević je protestaciju poslo, al ja mislim da nebi vředno bilo Magjaronu takom na ruku ić, osobito gdi bi ufanje bilo; da bi za jednog domorodca tamo više bilo. Ako li je kod Consiliuma stvar: Vi se poznate s Metellom. Nebi l koji mogo to napomenut, da on kod svojih u Budimu se nahodećih prijateljah što skorije tu stvar opravi da naime povoljno rěšenje dojde. Čim bi ja što izvěstnog saznao, odmah bi korake činio. Bratjo! Još Vam kažem: odpotrebe bi bilo kad bi ja, il bar koji od Vas, jer drugih nema, koji bi lahko nadoměstili, tamo došo. Hoc vobis dico, ceterum et vos, et melius Deus scit, quod ego nihil sim, et nihil possim. —

Pitao si brate Jozo! šta ćete s onimi 20 for.? drugo neznam ništa, nego buduć sam ja već interimalnu namiru za 17 exemplarah dao, i znam sigurno da je toliko poslano. Andria brate opet odeš i zapitaš nisu l' se oni tamo pomeli, i može bit drugud toliko poslat hotěli, pa poslali amo; te nek ti sverhu 68 for. namiru dadu, a ja ću ovu sverhu 48 poderat. I to bi želio što skorije, — jer su i odveć mnogi računi na vratu. —

Jozo brate! Tvoj se blagdan približuje. Evo Ti Jakša baš kako sam Ti već objavio, piše, i zamoli me da Ti pošaljem. Valjda ti ništa zla neželj. Primi indi to isto i od mene. Medjutim Ti Torquane! (More Tebe će čelo Turovo-polje na mejdan izazvat!) budi bolji tolmač ustmeni mojih željah, neg bi ja napisat mogo. —

Ostajte s Bogom i molite se za bolana

Matana.

Illustrisimo Feigerle osculor manus D. Hovanyi revereor, svu Bratju domorodnu iskrenu u duhu cĕlivam. Ovd je sve zdravo, sve u zabuni! — More Jozo šta je to da ni Matievcu ni Aci nepišeš? Nisi dobio listovah ni novacah u ime Taksah. Čude se oni a i ja.

U Djakovu 7. Travnja 1848.

Domorodna Bratjo!

Vaš list preko Osĕka, kao odgovor na moje preko Zagreba, i za to 6 danah kasnije do Vas došavše pismo primio sam, i evo Vam istim putem, t. j. preko Osĕka odgovora. Najprije Ti Andria pozivaš me da poslujem, da gledam nek tamo dolazi Odbor, obećaješ bogzna kakvi uspĕh, kazuješ kako su Česi primljeni (NB. i list o buni bečkoj dobio sam) i t. d. i t. d.

E, na to Ti ništa odgovoriti nemogu drugo, nego da sad gledaš i Ti tamo da poslan Odbor onak bude primljen, kako si obećao. Ako ćeš moje mnĕnje o istom iz Zagreba tam otišavšem odboru, i o prošnjah, po njem Kralju predložit se imajućih saznati, a Ti se malo stĕrpi. Nĕšto sam počeo o toj stvar, štono vole cĕrno po bĕlu metat. Radbi medjutim ipak saznat koje je Vaše o svemu mnĕnje, i buduć da je odbor već tamo, kojim uspĕhom tamo radi, kako je došao, tko su, koliko ih je, tko vodi, tko ih tamo od strane Slavjanah tamošnjih, gdi i kako pozdravi? Sve to, i štogod znaš i neznaš piši odmah obširnije nego o buni bečkoj, koju smo iz novinah i prie i bolje razumĕli. I ako bi se što desilo što mozebit iz nekojih obzirah u novine neće dojt, piši, i to, odmah piši, al čuješ ovo uzmi preda se pa prie gledaj što ištem. Dostaput bo pišete ono, za čim nam nie toliko stalo, a ostavljate što smo željni čuti i znati. Dakle — piši! —

Jozo brate! S malo rĕčih mnogo od mene išteš. MIMOISHAV, ko pametan čovĕk, sve druge koje bi se mozebit bile spomeniti mogle dĕčarie i ludorie, zahtĕvaš da položim, ako imam 40 for. u srebru u kassu seminarsku, ako li nemam, nek Seminaria čeka. Inito Amice rectiori calculo non erant deponendi nisi 33 fl. & 20 xr, Au. Pričekat se nije moglo, jer je to trĕbalo za sveršit račun od prošaste godine, a ja tako jer neimadoh, jer tako sam već piso od platje naše za ovu godinu t. j. od 1. stud. pa do sada još krajcare dobili nismo, nego sam moro, za prekinut svaku zaprĕku sverhu toliko novacah, kano da sam na račun moje platje digo, namiru u kassu dati, a da nebi u računih se nalazilo da je mĕsto 5 šest Profesorah izplatjeno, Jakševĕeve namire dobio sam natrag iz kasse. Uslĕd čega imaš Ti meni gor spomenutu sumu od 33 fl. 20 krajc. u srebru povratit. Toliko i ne više u to ime. Da ćemo mi sada s konja na magarca glede naše platje dojt, i pače da smo već došli, to si možeš mislit, dakle da ću u ovih osobito okolnosti burnih i trĕbat. Za to, koliko Tvoje okolnosti dopuščaju gledaj da neostanem u blatu. Što je, kako slutiti mogu uslĕd ovih promĕnah i Vaše tamo stanje na kocku stavljeno, veoma mi je žao. Tko zna indi, vidit li se kad ili ne. Tamo u Beču teško na taj naĕin. Obećaste

s. Mechitaristama opraviti što sam pisao. Ama gledajte za boga da mi to već jedanput s vrata ide. Ja neznam zbilja šta ću, kako li ću ja s njihovim računom. Pismo sam valjda, da mi ipak, ako i 17 exemplarah na račun uzmem, ostaje još 4 exemplara više. Može bit je to od onih preklani još dobiyenih zaostalo, za koje sam 120 for. u srebru poslo. Ele gledajte. Vi samo poslati il namiru sverhu 68 for. il pako oni 20 for. natrag. Ako prvo ja ću ovu namiru sverhu 48 for. poderati i tu novu predati, ako drugo (si condonaverint vel ignoraverint) ja ću Rectoru od ovih suvišnih exemplarah prodati. Trebat će. Žurno indi!

Pitaš me: šta mi se čini od ovih događajah današnjih. I zlu i dobru imamo se nadati. Zlu, jer mi ovde dol još za onu slobodu, o kojoj se sanja, neću kazati da sazreli nismo, nego nismo pripravnici sasvim. Različni ovi življi morat će danas sutra jedan na drugi ustati pače kako već iz novinah opaziti možeš, već su ustali. Magjarski je živalj istina-bog mnogo manji nego slavjanski, al množina sama nepruži. Magjar je u postignutju svojih namjerah složan, postojan; mi Slavjani još nismo sa sebe stresli one presude kojekakve, koje su nas dosad u svemu rastergavale. Nije sloga u jeziku, nije u pisanju; nije sloga u vërozakonu (što kod nas još mnogo znamenuje) nije u državnom upravljanju. Istina ovo posljednje kod nas Austrijskih Slavjanah počima se izjednačivati. Sed quando coeli! — Zbilja što Andriu pitah odmah u početku ovoga lista, pitam i Tebe prije nego Ti svoje mnjenje kažem: šta se Tebi vidi o nekojih naših Zagrebskih postulatah, šta li o načinu pošiljanja odbora? Ja ću samo toliko reći: da, ako odboru što za rukom pojde, ni malo sebi nećemo imati zahvaliti i svomu naporu, nego pukoj dobroti il stiski kraljevoj, ili bar prijateljskom medjustavničtvu bratje Č e h a h. Sve ono izabiranje banovo biaše, po mom mišljenju, što na Švaba veli Spiegelfechterey. Pa dobro dè kad su ga provikali prije neg je inače službeno došlo, zašto neuzeše njega na čelo svog poslaničtva. Zašto neodoše najprije svi u Glinu pa uzamši svog ljubimca na nosila svilom i kadifom obšivena i narodnimi zastavami nakitjena i s njim u Zagreb i u onoj prvoj vatri i zanešenosti narodnoj nedëržase odmah svečano umestjenje njegovo, te s njim odmah u Beč? pëške i na konji! iz Provincijala i iz Granice! pravo po naški; pësme pëvajuć i puške metajuć. E vala! to bi šta valjalo. Ako je glava, nek on govori. Mene bi bar, da sam na njegovu mjestu, sada stid bilo. Dëcuria me izvikase pa onda mene ostaviše, a oni ko muhe bez glave odoše u Beč tražiti dosta koješta, što na njih i nespada, dosta koješta što dobit nemogu, dosta koješta što dobit neće. Odoše sami Horvati, pa vele da sve tri Kraljevine idu. Jesi l' čuo brate Jozo, mi moramo kod takih budalaštinah propasti, ranije kasnije. Ako se nepridruže našinci u Požunu što su, doisto ja neznam kako će moć ta stvar proći, da nebudu doma zatërani; ne što nebi potrebno bilo da koješta dobijemo, nego brate što je to dëčarluk. Što su se oni bojali: da nebi kasno došli? Tako li su kratkournno misliti mogli o Kralju, kojeg se prëstol dërma, i koji je još jedino skoro u nas oko bio upro. Ta kad nam je već Bana dao, sigurno se nebi bio prenaglio,

nebi bio popustio Magjarom, pa da su Bogzna šta tražili bili proti nama, osobito kad bi saznao da se odavde spravljaju k njemu — na čelu Bana! —

Nu neću unapred da sudim. Bog bi samo dao da bi dobro bilo. Nevidi mi se medjutim od sveg toga ništa. Ako što i dobiemo, tada nam strašan boj predstoji, u kom pri našoj neslozi možemo neizkazana zla dopast; ako li ostane pri zavisnosti od magjarskog ministeriuma, oni će svakako svoje pèrvašnje namère gledat da izpune t. j. da nas nestane. Svakako indi zlo. — Al gle ja rekoħ da se i dobru nadat možemo. Pèrvo: mi propast nećemo moć, jer smo veliki, i što nam budu drugi krivo činili, nadam se da će nas to pamet naučit, te ćemo uvidit: da jedni bez drugih nismo i nemožemo ništa, dakle ćemo se naposlèdku ipak morat složit. Za tim što se Cèrkve tiče: koliko se glede na nèkoje okolnosti zla bojat imamo, toliko s druge strane radovat se moramo što će se pri prevratu tomu Cèrkva od svojih tlačiteljah oslobodit. Bog bi dao da samo još to odluče: da država ništa neće se brinut za uzderžanje sveštenikah. To bi skoro bolje bilo, nego nèkakvo ludo popečiteljstvo od Kul'ta ustanovljivat. Kakva je to zvèr? Nikako se s tom ideom oprijateljtit nemogu. Medjutim poslušmo istina, al i Bogu pripustimo nek on svoje trači. Njegovo je to dèlo. Neznamo samo je l' pomilujuće il karajuće nas. Poslèdnje će bit, neznam bo čim bi bili njegovu milost zaslužili. Nu i u pedepsi njegovoj, dok ju na ovom svètu još na nas šalje milost sakrivena stoji. Slava mu dakle! Nek se izvršuje sveta volja njegova. — Veliš da se kanim rigorosuma. Ma neznam kako bi ga i mogo pravit. Znete l' Vi bratjo da ja knjigah poslanih još dobio nisam. Nègdi prie, baš 26. proš. m. biah čak u Vinkovcih zbog toga, ma onaj isti dan tek u jutru krenuo se Troyer u Liku. Di su knjige pitam ja? e, on će ih iz Zagreba poslat. Ostale su mu u sanduku medju stvarma koje je iz Beča u Zagreb poslo. — Sad si sami mislite kako mi je. Ama l' nebi ni onak mogo ništa radit. Jedva i ono lekcije sastavit, i to ide svakako. Nego gledajte Vi zbog Erdövika, pa mi odmah javite, da pišem u Rim. Ja bi po examenu odmah in persona u Rim, al neću imat s čim. Neznam hoću l' i toliko dobit da dug izplatim. — O svećeniku onom, prošavšem ovuda iz Jerusalima u Rim nemam kad mnogo. Jest ono što Andria pita: Sollicitudo omnium Ecclesiarum. U Rimu se radi o jednom tamo podignut se imajućem Collegiu Slavskom u kom bi se Slavjanski mlađići za razširitelje svete sloge i vère medju nesjedinjenom svojom bratjom i u obće na iztoku pripravljali, i to sve u Slavskom jeziku i proćaja i proćaja. Ama bi ja rad, kad bi volja božja bila, bar jednu il dvè godine u Srèmu da probavim propter certissimum & maximum*. Naša kraina strašno se oruža. Tretji Batailloni već su ustrojeni; za četvèrte već su u mir postavljeni činovnici uzeti i porazredjivani. Koi dan, pa će drugi odlazit. Nu nedaj Bože toga! Jure se nešto buni i kupi na kraini; pače uhvatili su jednog uhodu, koji je našeg jednog vojnika podplatio, da mu dokaže kad će drugi Batailloni

* jedna riječ nečitljiva

pođlazit. To se je dočulo i osvędočilo, i sad taj vojnik sędi u Š t u c k h a u z u. Kod nas ružan se glas rasprostoro. Magjari naime da su se s Turcima složili, pa golu našu Slavoniu misle poharat. Turci t. j., da na nju navale odonud, a Magjari, pod izlikom Turčina da potęraju, misle dojt, Turčina bajagi, koji će medjutim i sam pobęć, protęrat, i tako našu Domovinu zasęst, i nama koi jednako divanimo da nas osvojili nisu, tim usta zabuřit. Jučer sam bio u Mikanovcih pomago s Danielom Maljevcu izpovędat (Daniel pozdravlja) pa podjoše 5 štafetah, koje iz Zemuna, koje iz Varadina, sve u Brod, Gradišku, Jassenovac, Kostajnicu, Zagreb. Bit će svašta. Molite se Bogu za nas! — Enekas ode ovih danah k prvom našem Bataillonu kao Pater u Italiju. Ej samo da se doma oni povrate! Pusto da sam sad ja B a n, pa da mi je bar 3 Milliona for. Cm! — Bratjo! sve što gor zamolih obširno piřite i to odmah. Bař jučer, čim ja s kolah pred Seminariem izide Biskup peřice u řetnju, pa me zovnu, te pita me: jestel' mi što pisali o našem Odboru. On bi rad znati, koliko ih je, tko je orator, kako su primljeni i t. d. Zamolio me da mu priobćim, ako šta dobiem. Boji se on strařno. Molio me je: da samo niřta od politike nepiřem, al ja nemarim. Već sam mu nękoliko odgovorah čitao koje odkud, pa mu je milo. I u Osęku su nekoje želje iziřle.

S Bogom.

4.

U Djakovu 28. Travnja 848.

Baj — Andro!

List tvoj posljednji, 14. t. m. na me odpravljeni primio sam, i već iz pečata zaključio da nam niřta veselog nejavlja. Medjutim ipak milije mi je i ono bilo razumieti, nego čeg sam se bojo. Jozo naime biaře slaban, pa sam se uplašio, da nije mu mořda gorje. — Rekoh da mi je ono o Kraini što si piso i kojeřta drugo, izmed dva zla, ipak mnogo manje bilo, mislim bo dok je Vas dvoice tamo iz naših stranah, da bař neće se na nas sasvim zaboravit. Pa bař da se tam i zaboravi, ipak takovi ljubimci mogu doma ovd probudit. Tvoj je list à propos dořo. Skupljaře se bratja za veliki četvęrtak. Kako ko dojde i pita kako je, a ja: zlo, da gorje bit nemoře. Pa udri ovog udri onog ubavęřtjui. Jedva sam svjatoe Jevangelie odpievat moga! Po obiedu, bař kad polazih od Vladike, bivři on već neznam od kog razumio da si mi piso, zapita me: što je to. I kad mu u kratko kazah, sklopiv ruke, zavapi: zlo će bit. — —

Moj najpęrvi poso bio je u moju Krajinu. Otidjem dakle odmah s babogredskim pomoćnikom tamo. Na veliki petak iz Babinegrede na obied u Sikirevce, pa opet natrag, posijavři sieme. Odovud sa stotnikom Nestorom, potlam kako sam mnogim skupljenim činovnikom i kazivo i čito sve řta se s nama radi, i njihova već uzbunjena bivřa junačka serca do najviřjeg stupnja od jarosti pro M. rom razpalio, put Vinkovacah. Ej Vinkovci, nikad Vas zaboravit neću! Ja ti nemam kad sve opisivat. Poslat ću u novine. Tebi samo i bratji tamo

za utiehu toliko priobćujem: da sad sva naša srieća od Bana visi. Nesmiem svakom kazat, al Vama hoću. Znaš šta naša Krajina kaže? Samo sad on nek nebude p... da. Kamo sreće da je i naše doljne Krajine zapoviednikom posto! Al nam je to čudo, da naši Brodjani ni to službeno neznaju, da je on i gornje Kraine Komandirac. Bratjo to nije dobar znak. Evo dosad ništa neznamo nit čujemo od njega, nego ono malo iz novinah. Šta se neda već jedanput installirat? šta se nesa-ziva deržavni naš sabor? Naši susiedi tako rade, a mi stojimo. Briga mi neda ništa radit. — Al gle ja bërzo jako odoh iz Vinkovacah, a mogo bi ti ipak u hitnji štogod javit. Evo dakle: brate tamo bar na oko vërlo dobro sve stoji. Drugi dan Uskërsa u večer, kao u nadvečerje careva dana izmetnu vatrena mladež na Gymnaziumu narodnu zastavu, i u mojoj pribitnosti izpieva krasnih nêkoliko narodnih pjesmicah. I gradjani su hotieli, al im je Pukovnik reko nek nećine toga, jer su niekoji ljudi Kraišnike pobunili proti njima, pa da nebude zla. U ostalom Pukovnik se je pri obiedu dobro dëržo. Ja sam bio njegov gost (3^{ci} dan) Svi smo, njegovi i Generalovi gosti skupa u Perko = vërtlu ručali. Priko 100 nas. Pukovnik Caru naški nazdravi. Oduševljenje strašno. Ja sam Banu; takojer opisat se neda s kojim veseljem biaše primljeno. Tu se pucalo, pievalo, plesalo. Sve naški. Iz svake Compagnie pozvani su bili petorica starešinah, i pitani kake polaštice žele. Nefalli doduše ni tamo Magjaronskih činovnikah, koji mnogo pokvarit mogu, al ipak nije se ništa bojat. Samo kako rekoh, da il Ban bude Zapoviednik, il da poljubojno pridvorno vieće neide Magjarom na ruku. Bogu plakat što naša bratja u Taliansku odlaze. Svakidan očekivaju tu zapovied. Gornje su Kraine vidiš poodlazile, i Banatske. —

Naša mladež zbog pomanjkanja novacah u kassi bit će ove godine rano razpuštjena. Već viesi Ordo Examinum. Poćimamo 13. Svibnja pa ura vura prie i po podne svakidan, do 20. —

Ćetvërtog Svibnja u Osieku županijska škupština će bit. Mene Djakovci misle odabrat i Penjića, ako zlim kojim duhom nepokvari se. Što ti veliš da gledam i na dëržavni sabor izabran biti, to bi ja rad primio, al neznam kako će bit i ovd. Ako sad za rukom pojde, gledat ću da šta lanem tamo zanašinstvo, te ako naša strana, o čemu i nedvoim, premda se svaćeg bojim, nadjača, možebit da će tko i za me bit. Oružaju se Osiećani strašno. Možebit, ako ovd ne, da će mi za rukom pojt u ime Vinkovćanah u Zagrebu paraderat. Ćut ćeš već, a možda! vidit, ne?

Eto to ti sve imadoh u najvećoj hitnji pisat. Odtud svašta se pogovara. Dobro ćeš ućinit ako budeš obširno sve piso. Sërdiš se možebit što ti odmah neodpisah? Nemoj dragane. Ni ono, što mi u listu zamieraš, nije iz zle volje išlo: Ono je samo moje mnënje, mislim bõ da bi se onak bilo više opravilo. Zbilja šta se Vama čini o naslovu od Tajnika podëljenom našem Ljudevitu? Neudara l' to po šalbakterluku starom? Bratjo! ja bi i nebi rad, da se u prevratu prestane, i ostane sad gdi smo, tu smo. Kako uzmeš. Al ipak da se staro povrati, pa makar mene za Vladiku ovd načinili, nêkako nebi se veselio.

I ti nešto prie našara, i iz Zagreba nešto o Jozi radosnog pisa. Ajde de! nebi l' Bog dao! Kad mi mogosmo toliko Horvatah imati, zašto nebi Horvati jedanput i Slavonca imali. To bi k uzajamnoj svezi naših Kraljevinah silu doprinelo, da druge, ako bi Bog blagoslovio, koristi i nenapominjem. Moj naklon dakle budućem preuzvišenom Bratu Jozi! Meminerit & mei, dum bene fuerit ei. Ded gledajte da jedan Vladika i u Požegi bude, da otmemo od pečujskog Biskupa Valpovštinu, a od Zagrebskog Gradišku Regem. i Požešku županiju, pa tak okružiti l'po obe ove Slavonske Dioecese, te nebi l' nam Ti, il koi drugi vriedni domorodac opet tam doša!

Zbilja, ja čuh nešto u Vinkovcih, da će Bana Metropolit Karlovački installirat. Čujete l' Bratjo, to je meni vrlo drago. Ako bude istina, voljet ću nego da mene postave u Zagreb, pa da to ja činim. Propter certum quoniam. Vi ćete već znat.

S tim ostajte s Bogom. Ovd je sve zdravo. Sokolić je resignovo predsjedništvo u Kaptolu našem. Inače novog ništa, van što je Domaćinović. već u Varadin, Perakić u Podvinje a Nikolić u Almaš za župnika ošo.

Pozdrav svoj bratji tamo Slavjanom, a Vama bratinski poljubac od Vašeg iskrenog

Mate Topala.

U Djakovu 28. Travnja 848.

5.

Gospodi Pre- i Vele- častnoj Jozi Strossmayeru Ces. Kralj. pridvornom Kapelanu i t. d. p. N. i Andrii Berliću Duhovniku Zagrebske Biskupie u Frintaneumu u Beču.

Bratjo Jozo i Andro!

Gospodin koji Vam ovaj list daje, jest čovjek naš, rodom Moravac, imenom Franc Zach, koji se je bavio dužje kod naše bratje turskih Slavjanah, pa iduć natrag doma, rad je i nas vidit. Pozdrav Vam bratjo po njemu i poljubac bratinski šaljem. Ostajte mi s Bogom!

Vaš iskreni brat

Mato Topalović

Profesor Bogoslovie.

U Djakovu 30. Travnja 848.

6.

Brate Jozo!

Evo ti nekoliko samo riečih po gospod. Subotiću. Ta zaboga zašto ti meni ništa nepišeš. Ja bi rad saznao šta se tamo kod nas radi. Ja odoh u Draždjane i Budešin. Za 9—10 li danah eto me, ako Bog da, natrag. Gledaj da dostanem tvoj list. Šta misliš, šta će bit iz nas Molim te ovaj list na Matievca da pošalješ odmah. Ja neimadoh kad

u Zagreb pisat. Neznam bit li ovd Sabor ili ne. Rad bi osto ovd kao Zastupnik, kad bi mi povieriteljno pismo dali. Ako možeš što doprinesti, čini.

Brate zdravo mi budi, i piši. Ja sam g. Subotiću niešto novacah pozajmio, on će tebi dati, zaderž dok se povratim. Nadam bo se da ću toliko ipak imat, da još do Beča dojdem.

Ostani s Bogom, moj naklon gospodinu Feigerlu.

Uzmi istinski bratinski poljubac od svog

viernog

Mate.

U Zlatnom Pragu 24. Lipnja 848.

7.

U Budešinu 8. Serpnja 848.

Amice Jozo!

Je si l' mi u zlatni Prag pisao, ili ne, neznam. Ja sam ti evo brate tia od 24. proš mieseca na putu. Kako sam ti piso, a i Subotić ti je pripoviedao valjda, isti ovaj rečeni dan u 10 satih noći krenuh se u Litomericu, odonud sutradan siednem u 10 prie podne na saski parobrod i neopisano krasnom dolinom labskom medju nebotičnima stienama stignem na Draždjane u 1/28 na večer. 27. terknem ti u Lipsko, a kad sam tam, 30. odem u Hallu, odonud s niekojimi slovačkimi Bogoslovi isti dan u Jenu gdje se je obderžavalo svetkovina 300-godišnjeg obstanja tamošnjeg sveučilišta. Iz Jene natrag u Lipsko (potle kako sam ciel skoro dan mimogred u Naumburgu proveo.) Iz Lipska opet u Draždjane. Sad već najdem našeg krasnog domorodca grofa Gučetića, savietnika pri poslaničtvu carskom prie bo nie doma bio, već niekud putovao. Baš kad ja k njemu, čitao je Andriin list, i pozdravlja Andriu iskreno evo po meni. Ja sam još iz Draždjanah pisat Vam hotio, ama l' terkni amo, terkni tamo, projde vrieme da neznaš kako. Piso sam Danielu u Suboticu, vel ibi ubi iz Draždjanah i ponukovo ga neka gleda i od svoje strane doprinesti što može da se naše stvari tamo koliko je moguće na zadovoljnost obih stranah mirno svèrše, jer Boga mi Niemci će nas sve podkopat, i uništiti, il bar strahotą smesti, da neizvedemo ono što smo naumili. Neće oni dopustiti da se mimo njih Slavjanin slobodno razvije. To je onomadne Professor nieki Wutke kazo očito u Lipsku, da Slavi ostat moraju Sclavi i ako će slobodni bit, moraju se germanizirat, buduć politika niemačka dopustiti nemože da pored njih slobodan Slavjanin bude!

Istu ovu ideu od pomirenja s Magjarima i spojenja naših medjusobnih interessah priporučuje i gor spomenuti savietnik, ne čoviek već dragi kamen u kruni našeg jugoslavja. Bratja mi nesmiemo dopustiti da ovo naše blago dugo od nas udaljeno ostane. Darovao mi je niekoliko Dubrovačkih knjigah na uspomenu. On ti čudo toga ima. Kolika bi nesrieća bila da nam se to kakom hudom taliom izgubi. Vatra ti je to živa. Taj ti Švabe zna gnjest. Nu ako se sastanemo

ustmeno više i o njemu i o momu putovanju dosadašnjem. Sad sam evo u Budešinu u gornjoj Lužici, jureč dojdoh i odsiedoh u Kaptolu. Brate ovde kanonici još po izvornom svom običaju zajedno jedu. Stolna cerkva je simultanea. Dvie osobitosti i znamenitosti ovdašnje. Po podne s niekojima mladićima idem na selo, i tamo ću sutra u jednoj župi biti da vidim sviet. Rad sam terknut i u Vratislavu a možebit i u Berlin.

Toliko u hitnji samo da znate gdje sam i kako sam. Sad moram štogod i u Prag napisat, da, ako je što došlo, amo mi pošalju, i da mi jave može li se već što tamo radit, da žurim natrag. Ja sam ti još pri gdjekojoj forintici, al mi je mučno ovd promienjivat naše banke. Sve s gubitkom. Dosad medjutim najдох dobrih ljudi, koji mi kad 10 kad 5 bez štete promieniše, pa tako se proturujem. Ti ćeš već tako dobar bit, pa ono 15 for. što ti je Subotić valjda dao, i još ono nekoliko što si mi dužan zaostao, čini mi se 4. for. 50 kr. u srebru u pripravi deržat. Čini mi se to će mi onda sve bit do Zagreba. Nu gle mogu ja i ono 20 for. uzet što nehtieše Mechitariste primit, pa nek mi doma odbie kassa siemenišna od platje. Nu valjda će me štogod u Pragu dočekat, bar nadam se. Iskreno govoreć, još imam ti u našim bankam 110 for. u srebru. Bit li mi to dosta do Tebe?

Brate, i bratjo! ja bi rad da mi pišete, obširno pišete kako je tam i šta se kod nas dol radi. Je li začeo se sabor i koje su nade i t. d. sve velim što možete obširnije, pa što beržje. Upravite list: An hochwürdig Herrn Jakob Kučank katholischen Kaplan an der Kathedral Kirche zu Bautzen. Ako bi ja medjutim odovud se u Vratislavu ili Berlin otisnuo, on će meni već znat, kud ima poslat. Nu ja ću po svoj prilici opet onda ovuda natrag. Pišite indi odmah.

Nemojte mislit da ja nisam u ovih stranah skoro potriebit. Ej bratjo kako Vam često lajem. Strah me je da me neće razvikat da sam buntovnik. Boram nemarim s jedne strane. Ovo ti strahota sliepo sve, pa još tako otvèrdlo u sliepoći, da ni neće vidit. Bog sam može pomoć. Sklonjeno je, sve skoro na Republiku; al vide i sami da neće bit bez velikog borenja i kerviprolitja. To nam još jedino pomoć može. Medjutim netriebamo pokazat da naše stvari zlo stoje, a koliko ja mislim i nestoje zlo. Ta onaj pražki događaj veću će silu moralnu imat i dielovat da nam se narod probudi, nego da smo u miru sveršili što smo začeli. Sad ti brate već i ovuda ova šaka Serbaljah zna šta se radi i s nama namierava. Ovaj se sviet sila budi. Sad baš obilazi jedna peticia na Ministerstvo sasko u serbskom jeziku, da im se dozvoli slobodno uživanje narodnog jezika u školi, i cèrkvi. Podpisah već na stotine ima. Neka, neka! Kad ovi ovd tako, šta da se mi istom bojat imamo?

S Bogom bratjo! Pozdravi svima, a Vama bratinski poljubac od Vašeg

Putnika.

Dragi Baj Andro!

Tvoj list, 11log t. m. poslan, primio sam, i zahvaljujem ti liepo. Baš mi je drago što neotidoh, kako sam bio mislio danas u jutru u Vratislavu. Jučer naime izidjemo na nekoliko pieške na jedno bèrdo, 2 sata od Budešina udaljeno, Černibog zvano, a odonud ja sa Smole-rom odem na konak u jedno obližje selo jednom dobrom Serbu, te se tamo zagovorimo danas do $\frac{1}{2}11$ i tako ti zakasnim na parovoz, koji u $\frac{1}{2}12$ polazi. Po poldne nisam hotio se kretat, jer bi noćom tamo prispio, a znaš kako je to, kad čoviek u nepoznat sviet dojde. Biah dakle ostavio za ujutru nu u dobri čas tvoj list prispie, pa sam sad naumio najkratjim putem u Prag. Da u Prag opet nemoram zbog stvari, i što sam rad ipak s niekojima se još porazgovorit prie neg se vratim, ja bi krenuo na Vratislavu, pa odande preko Bèrna u Beč. Tako mi se bratjo skoro nadajte. Medjutim kako berzo sada listovi idu, ja bi svakako mogo u Prag dobit još jedan list. Upravi ga il onako, kako sam Vam već piso, il na *Stulea*, s kojim si poznat, i koji te vèrlo cieni; ja bo se u Pragu samom bar 2 ako ne 3 dana mislim zabavit, a možebit će toliko proć dok i tam dojdem, ako ne koji više. Rad sam na putu niekoje česke vriedne ljude pohodit. Sutra pèrvim parovozom u 7 sati h kretjem odavde do Citave, na granici sasko-českoj; dakle više se neću vratjat u Draždjane, jer, premda bi me iz Draždjanah put možebit manje koju forintu stao, a možebit za koji dan bi i prie došo u Prag, ipak me mèrzi onuda opet ići, kud sam već prolazio. Nego ću iz Citave gospod. Gučetiću pisat, i izručit sve što želiš. Moram i onako polag želje našeg dvorskog poslanika poslat tamo natrag onaj pratni list, kog mi je poslaničtvo naše, kano putnog lista u ove strane lišenom, dalo. Gučetić je svakako za pomirenje, ako bi ikako dobrim uspiehom učinit se moglo. —

Brate što mi pišeš o našoj miloj Domovini, to mi serdce para. Ej što neodoh odmah doma. Vidiš ti onih čukacah. Upotriebiše vrieme kad nema zubatih ljudih doma, pa skovaše sebi bezuslovne lance. Dobru se medjutim uspiehu nadam od pohoda banova, kam srieće da je to i davno činio. Neznam koji ga je dušman odvraćao. Bratjo mene je sve strah da mi nećemo zlo proć, pa da nebudu posteriora pejora prioribus. Strašno se Niemadia oruža, pa vele da će se bavarska, saska i austrianska vojska ovd na granici Česke skoro sakupit. Šta ako oni *M...* rom u pomoć dojdū? Tko će nama? A ako *ON*, ne će l' na njeg *Englez i Francuz*?

Ti niešto veliš o izboru mom za poklisara Brodskog. O tom ja ništa neznam. Koliko bi me to tiešilo, toliko bi me sèrdilo što oni meni nisu javili. Ta bilo je u Zagrebu svieta, koji su znali da sam ja ovd ostao. Mene to najviše i ganulo da ostanem, jer nisam izbran nigdi bio. Meni je čudo kako Tebi bar nitko to kao novinu nepisa, gdi su ti pisali o izboru od strane brodske Regemente. Meni je doduše *Tat*

reko, da će gledat kakogod meni Kredentionale pribavit i poslat, al pokraj sveg mog molenja da mi u tom slučaju obznani, ništa mi nije pisano. I njemu sam ovih danah list odavde odpravio, i između ostalih zapitao: kako naš S a b o r i tko je od strane Brodjanah tamo? Ja sam ga doduše molio da mi, ako ne u Prag, bar do tebe piše, kud sam po pervašnjem planu oko sveršetka ovôg mjeseca obećao sastić, nu sad će možda i prie bit. Nego ako ti o tom štogod izviestno imaš, ne-požali truda, pa piši tamo, buduć ja to činit nemogu, jer officiose ne-znam ništa; da sam pripravan štogod mogu doprineti k blagu domo-vine, i da bi želio neka mi se javi taj izbor da se ravnat mogu. Ako bo je Ban u Slavonii, ja bi gledao najkratjim i najberžjim putem do njega, pa tako nebi udarao na Zagreb, kad bi znao da nisam poslanik. Inače bi tamo. Nu i onak bi imo koješta u Zagrebu kresat, dakle taj uzrok može izostat. Medjutim u redu je svakako da mi se objavi.

Sad baja s Bogom ostani. Kad bi znao u koje će Toplice naš Vla-dika, a nebi mnogo s puta bile, ja bi zašao tamo da ga pozdravim. Imali koga sa sobom? Ako ste razumieli ime od tiziuh toplicah piši mi u Prag.

Evo $\frac{3}{4}$ 12 moram malo leć, da sutra ranije ustanem. Dakle još jedanput s Bogom oboica! Zbilja nebi l' ja kod Vas mogo koju noću probavit, da nemoram bar kvartir platjat? Al valjda neće do tog dojt i da baš sasvim bankrotiram. Čudo mi je kako od kuće ništa mi nedo-lazi. Jedva čekam da se u Prag vratim. Isti dan kad sam Jozi, piso sam u Prag i Šafariku, i molio ga da mi odmah dade po kom odpisat, pa evo od Tebe dobih, a od njega ništa.

Vaš iskreni

Putnik Mato.

Predplatio sam se na Maticu Serbsku i ovdie i za se i za našu mladež duhovnu i to za cielu godinu. Vriedno je da ovu bratju po-dupremo. Ovdie se mnogo radi, Tko zna danas sutra kako i oni nama pomoć mogu. Jedni bez drugih ništa smo. Ovd švabske novine javljaju da su Magj. Varažd. osvojili. Ne vierujem.

9.

U Djakovu 20, Rujna 1848.

Brate Jozo!

Ti oddavno na pismo čekaš. Veće me je i samog stid što ti tako dugo nepišem, al znaš kako je. Evo ti se istom sad za koi dan stavih, rekoh za koi dan, jer sam nakanio svakako za bratjom. Otidje naime toliko hiljadah dušah iz Biskupie bez sveštenika, a ja i onak nemogu sad ništa radit dok se ovo nesvërši. Pisah evo baš sada u Vinkovce da se nudim za svojevoljnog duhovnika pri vojsci. Da mi dakle kao takovom putni list i priporuku na Generala, koi je kako vele kod Sopja i Virovitice već prešao proti Pečuhu i Kaniži dadu, a kod ovda-

šnje duhovne gospode ja ću već potriebito punomoćje dobiti. Ajde da ti ukratko opišem šta sam radio i kud sam ti od onog vriemena, kako sam Vas ostavio, prošao, Pitate: kako sam Vam u Glognici nagraiso? Ej brate! i moje i tvoje i još koječije novce metnem ti u gostionici na večer pod jastuk, jer sam imo još niekakvo čifutče sa sobom u sobi. Ujutru obukav se i popivši kavu, platim pa odem na parovozište. Hoću tamo da vadim cedulju za daljni put, kad al nemam bankih (Srčća moja te neimadoh sitnih novacah.) Ej baja! kako mi je bilo možeš si sam mislit. Ko bez duše natrag, pa šta gorje nemože mi u onoj smetnji past na pamet kud sam dio. Tek iduć tamo u gostionicu sčtim se da sam pod glavu metnio. Uletiv unutra i preko skalinah u sobu najdem ne jednu već dvie služkinje gdi krevete spremaju. Već jastuke bile svukle. Kao Ris pristupim krevetu i ljutito rekнем: ovde pod jastukom moralo je pisamah biti, u taj mah tergnem s jastukom, kad al tamo sve jedno na drugom leži. U hitni pribrojim i najdem da je od prilike dobro, malo popsujem služkinje što odmah kad su opazile nisu javile, al ipak malo podarujem, pa na vrat na nos k parovozu da nezakasnim. Eto to je nagraisanje bilo. U ostalom dobričko srietno sam u Varaždin u Zagreb prieko Zagorja, iz Zagreba prieko Kutinje, Požege i Broda u Djakovo prispio. Iz Zagreba pošo je samnom česki na našem Saboru bivši poslanik Dušan Lambl, koi se još ovd kod svoje tetke Čelenkovičke bavi i skoro će pojti, te ti ustmeni takoder pozdrav od mene i od tvojih dragih Roditeljah doneti. Iz Djakova naime s njim 24. proš. mieseca krenem se put Sriema po nalogu visoke jedne osobe, pokle sam 21. u Osieku po istoj nalogi kod gradskog upravitelja bio. S putnim listom od Preuzvišenog gospod. Bana u džepu uputim se prieko Vinkovacah, Ottoka, Niemacah, Tovarnika, Šida, Privine glave, Kuveždana i Mitrovice u Zemun, gdie sam kod g. Patriarcha za izpuštjenje Molnarovo molio. Bili smo i u Biogradu. Ja ti nemam kad sve potanko opisivat kako smo dol sve našli. Zlo je bilo, i nadamo se da je već tamo bolje. Meni na veliku utěhu služi što mogu kazat: da sam ne malo k zajmnom sporazumljenju obiuh stranah doprineo. Naopako se bili naši odlučili, i bilo bi do kervi došlo. Hvala Bagu da se je stvar preinačila. Uhvatjeni bivši Götzer, Molnar i klerik Milošić pušteni su; krivnje naravno ni kod jednog nije bilo, i to je što stvar ublažuje, bolje je i nevino tєrpit, nego kriv bit izpušten. — U Golubincih smo na strašan opor kod našeg svieta udarili, nu nije im s jedne strane ni zamierit bilo, jer su niekoji neotesani ljudi svašta pogovorali i prietili se našima. A najgorje je učinio razsutak Regemente njihove. Officiri su ih poostavljali, jedva je indi pošlo za rukom Obersteru Mayerhoferu, Majoru Čoriću, a što to i meni, te se je niekakvi ipak red uveo, i tako čujem da su svi skupa poodlazili. — Odozdol vratjajuć se udarismo na Illok i Vukovar i tamo pri 12. i slědećih danah t. m. obderžavanoj varmedskoj skupštini smo bili. Tada prieko Osieka doma. U Vukovaru čim tamo dojdosmo odmah smo i čitali onaj Manifest od 4. t. m. U Osieku pako tek začujemo da je naša vojska već Rubikon prešla. Kakim napriedkom to iz novinah znat.

Baš evo sad glasi dopadoše da je Ban već i Vesprim prošo i to bez svakog protivljenja. I dol u Banatu se naprieduje. — Eto ti u kratko sve putovanje. Dehent se čudi što mu neodgovaraš na list. Tvoji su zdravi. Franja te ljubi u duhu. Sve sam hvala Bogu predao što sam predat imao. Zaplaka Mama čim me ugleda. Ej moj sinko veli, ta jesi l' mi živ, jel' u životu moj Jozo? I gdigod dojdem, svatko mišljaše da sam poginuo. Još mi suze na oči napadnu kad pomislim opet na moju mater i sestru kad dojdoh iznenada tamo. Ej moj brate reče sestra, ta svaka sam kola izpratila, svaka sam suzam oplakala, nije l' to moj Baja. Bože moj! kod tolike mehkoće i niežnosti serdca, toliko opet hrabrosti kod našeg naroda! Ode ti brate naša Kraina listom sve pievajuć i konje igrajuć. Novi varmedski magistrat popisuje sad na vrat na nos gardu i po Županii ovoj. Ovde je naš saučenik Živko sudac, ovo baš kod njega pišem. Pozdravlja te. Hvata ti taj brate Magjarone. Kažu ona kuja od Marinovića sve žučke dieli knezевom pa ih nagovara nek ostanu stalni pri Magjarskoj. Sastanem se nieki dan s njim baš u klassiu iz gornje Varoši u grad. Nisam mu mogo izbjež! Stanemo malo, a pokraj nas stari Požonji ko Galia projde. Šta će Marinović. Pokazujuć na Požonju, kao šapnut će meni i Tordincu: »O v a j je jo š M a g j a r o n. Šta bi ti na to. Pa se nebi čoviek pomamio. Nasmiem se pa s Bogom. Brate nestaje artije. — Andria je valjda otišo. Pozdravi sve. Ja u Djakovu nemogu dugo bić, dok se u red nepostavi Seminaria. Tamo je ognjište ladno pa gdje ćeš šest. Jedva čekamo Presvietlog Gospod. Gdi l' da je on. Ako je tamo još moj čelov desnice. Ostan s Bogom.

Tvoj
Mato.

10.

Iz Djakova u Slavonii od Professora Topalovića, mladom prijatelju Andrii Berliću u Parizu, dana 15, I. 849.

Dragi Baj' Andro!

Tvoje u Jozinom poslano, od 22. proš. mieseca i godine, pismance dobio sam, i koliko sam se s' jedne strane zakèrstio: šta Te čak tam odnese, toliko mi je s' druge strane drago bilo što si nam tamo. Koliko je odpotriebe da tamo imamo svoga čovieka, i sam naznačuješ. Ja se ipak malo čudit moram tim mudrim Francuzom, što se oni po samoživima Magjarima na toliko zavest dadoše: da nas za kakove robove i puko orudje od samosilja, Magjare pako za narod slobodoljuban i bogzna kako izvèrstan deržati mogu. Ta toliko je već o naših međusobnih razmierih govoreno i pisano, da nije moguće, da toliki učeni, toliki putnici njihovi nebi se bili mogli ubaviestit. Nu sad će valjda i tamo se pravednije o nama sudit. I nuždno je doista za nas, veoma nuždno brate Andria taj plemeniti junački narod za se pridobit. Tvoja je zadaća važna, i ako ti za rukom pojde, zasluga će ti

bit prevelika. Samo se svakog extrema čuvaj! Nezamieri baja! moram ti opetno kazat: da si ne malo nagal. Onaj Tvoj dopis iz Bruselle, da drugih nemam dokazah, dosta za to govori. U Tvojoj žestini i naglosti; prehitio si se, pa nisi ni sâm znao šta si napisao. Van ako u naših novinah nisu onako štampali, kako si piso. Neću se upuštjat u navadjanje onog što mi se nedopada. Toliko samo bratinski Te ponukujem, nemoj niučem pretierivat. Želio bi ti da imaš još kog sa sobom. Ipak dvoica troica li, ako se dobro paze i slušaju više i bolje svèrše, nego sam jedan. Nu da tamo je veliš i naš Tomaseo! Naš Tomaseo? Po iskricama njegovima i drugima proizvodi krasnog uma njegovog rèko bi da je naš, al', al' — al' neću ga sudit. Bog nek mu prosti. Zašto tako, pitat ćeš? eto za to. jer se bojim da i na njegovoj duši mnoga naših Kraišnikah prolivena kèrv u Italii, a i sad u Magjarskoj počiva. Ti niešto želiš znati: edali je nama žao što se u Talianskoj počini i sad čini. More Bog dragi stobom bio! a kom nebi žao bilo kad gleda i sluša gdi se oni ljudi međjusobno kolju, koje je i Bog i narav, i položaj i sveti viero zakon pozvao: da u bratskoj, neprekidnoj ljubavi žive, da jedan drugog pomažu, da se jedan na drugog oslanjaju. Ta Ti valjda moje misli o talianskom ratu znaš, ako li se o tom razgovarat vriemena neimadosmo, evo ti u kratko razgovor četvorice niekojih poznatih i dobrih našinacah. Miesto je Biograd. Jedno ti je Pašalić Bošnjak, drugo Ban Dubrovčanin, tretje Lambl Pražanin Čech, a četvèrto nietko iz Slavonie. Al zbilja da peti je Šaffarik Janko. Ti sve poznaješ. Vrieme razgovora bilo je niekako poslednjih danah mieseca Kolovoza, god. 848. Pašalić baš iz Carigrada išo u Bosnu, da sa sobom još nekoliko bratje odvede tamo u onaj Dardanellgrad.

Nietko. Za šta znamenitog, šta novog, šta zanimivog nam nošiš? Što čuješ na putu svom, kako taj daljni sviet naša gibanja, naše dogadjaje smatra!

Pašalić. »Brate teško će za nas dobri bit. Kao da su se ista nebesa proti nama zaklela. Nema naroda, koji bi nam prijatelj bio. U biedi se najдох na mom putu. Bilo nas je podobro društvo: Gèrkah, Čifutah, Talianacah, Turakah. Nitko nezna šta sam ja, samo to zna-doše da sam Bošnjak. U razgovoru niekako dojdosmo i na kukavnu našu Bosnu. Tad će Gèrk u svojoj žestini: Sve bi se dalo pregoriet, al odkud vrag one Rimljane u Bosnu donese? pa udri po Rimljanima, opazim ja šta on misli, i da je kao izkušat me hotio. Nemogavši ipak mirno tolike krivice i potvore podnosit, okrenem boj s' polja viero zakon-skog na polje čisto narodno, pa mu odpèrto reknem: Vi se goso vèrlo varate. U Bosni našoj nema nikakvih Rimljanah, tamo je, osim nieko-liko Asiatskih Turakah i Čifutah, sama čista kèrv slavo-ilirska; kèrv horvatsko-sèrbska. I ja sam jedan od te kèrvi, i kraj svega što sam viero zakona rimskog, pače sveštenik tog zakona ipak nepripuštjam ni-kom da bi bolji domorodac, da bi vierniji rodoljubac od mene bio. Jest, al' slušaj sad. Miesto jednog dušmana, skočiše skoro svi na mene. Gèrk: što izpoviedih da sam rimske viere, Turčin: što rekoh da sam kèrvi sèrbske, Talian: što kazah, da sam od naroda horvatskog, svi,

što rekoh da sam Slavjan. Izmedju svih Talian, kao pomaman na me napade: Questi Croati, questi Barbari, questi Cani i tom podobna. Zato zlo i naopako za nas.«

Čech. — To se Taližanac valjda zato žestio što graničari njegove zemljake onak časte. Nije mu kukavcu ni zamierit.

Dubrovč. — Strašno i jest što naši Horvati tamo rade. Nije ni čudo što symphatie nemaju. —

Slovak. — Kako bi liepo sad bilo, kad bi ono 35,000 graničarah kod kuće bilo. Bog bi dao samo da oni nebudu orudje Austrianskog samosilja. Alaj bi se ljuto prevarili! Ipak mi se nedopada graničarski system.

Nietko, a to sam ti brafe Andro Ja bio, kao jedini izmedju svih rodnom graničar, hodim pa šutim. Slušam samo gdje oni graničara osudjuju; od njegove vojničke systeme pogubu se boje; gdje Taliancem pravo daju, i za budućnost našu brigu svoju izjavljuju. Spazim da su kano radi i moje u tom mnjenje saslušati. Čujte: »Ja bratjo tako baš nemislim. Nemislim: da se za budućnost našu toliko bojat imamo; nemislim: da su naši graničari puko orudje nekog nazadka i samosilja; nemislim napokon: da Taliancem s' jedne strane i pravo nije što tako terpe. Pače mislim: da su naši graničari orudje u ruci svevišnjega za dobro i blago, kako nama samim tako i Taliancem. (Moji prijatelji stadoše me od glave do pete mierit. Čudno im se to vidjaše. Nedam ni da me pitaju, nego stanem razlagat od točke do točke što sam bio reko). I to: Za budućnost našu neimamo se toliko bojat. Vieć je, rekoh, ovaj, vieć od narodnostih. Sviet sam uvidja: da nije pravo što jedan narod, ma najveći bio, nad drugim makar i nad najmanjim, gospoduje, i glavom mu zavèrće. Vidimo gdje se mali narodići otimlju, iz pandžah i raljah svojih silnikah i kervopijah izbavljaju i oslobadjaju, za to sudim da će i našem, toli ogromnom narodu poći za rukom samostalnim, nezavisnim se učinit. I ako bi po svojoj svetoj nehatosti, iz dugog svog robovanja proiztičućoj, i popustit hotio u tom svomu za samovladjem nastojanju i teženju, neće ga drugi u miru ostavit, neće mu drugi dat da sam na sebe zaboravi. Drugi će ga nato podticat i podbadat. Stid će ga bit, ako drugi manji puci svoji budu, da on tudj ostane u svomu. Nit se bojat treba da će primier drugih narodah bez ikakog upliva uspješnog za nas biti. Daj nam samo Bože mudrih vodjah, čestitih poglavicah, vèrstnih učiteljah, pa se nije bojat. Reći ćete: i dosad je naš narod gledao gdje su manji puci nezavisni bili, pače manjima na sramotu robovao. Jest istina. Nu ja mislim da je naš narod jednoč ipak za sebe, da je jednoč slobodan bit moro, pa je valjda, neznajući tu svoju nezavisnost sačuvat, il pako u svojoj možda oholosti ma kako proti Bogu i čoviečanstvu, proti krieposti sagriešivši, ovako kažnjen. I čini se da je vrieme od kazni izišlo. Kraj toga zar neima toliko i toliko nezgodnih okolnostih, kojima ni sva mudrost, ni sva sila odoliet nemože, kojima dakle i naš premda ogroman tako narod podleže. Kano da je na svakoj stvari pod nebom

upisano: sve je promieni podvèrèeno, sve mora svoj od naravi i od viekovite Providnosti naznaèen teèaj projtì. Zar jedinoin našem narodu da se to nezgodi, doèim znamo iz dogodovnice šta se s drugima zgadjalo; šta li i sad s drugima biva, koji su mislili i misle da su na viekovito gospodovanje nad inima postavljeni. Napokon ja i nenalazim baš da je naš narod i dosle tako potišten, tako robski, tako nesrieèan. Kažite mi jedan kutiè samo slavjanstva velikog, gdje se nebi kriepostih nalazilo, kakvima sliènih jedva èeš kod drugih narodah najti; kriepostih od gostoljubja, od zadovoljnosti, od Bogoljubnosti, od velikodušja, od poslušnosti ne robske neg iskrene, osnivajuèe se na razumu; govoreèem: da mora nietko bit koji èe zapoviedat, a nietko koji èe slušat, potlie kako je èovieèanstvo veè po zlu pošlo; kriepostih bratjo od mudrosti, razboritosti i divnog junaèstva. Pak ako èemo pravo, naš narod i nije ako malu èasticu pod Turetom stenjuèu izuzmemo, baš pod jarmom tudjinstva bio, nego je il' svom u svomu, nezavisan, il' je s drugima susiednima narodi po ugovorih pod istom upravom stajao. Da su niekoji od ovih susiedah naših kanili i hotieli nad našim se narodom podiè, njega podrobìt, da l' uništìt, u sebe pretvorit, to nije krivica našeg naroda; paèe zasluga je njegova što on tako sa sobom postupat neda, što se on svakom nasilju opire, što se on nastoji takog susiedstva, takih vezah otresti i izbaviti. To nam dogodovnica kazuje od ilirsko-rimskih ratovah počamši tia evo sad do slavjansko-magjarskog i slavjansko-niemaèkog boja. Što svagda nije za rukom pošlo podpuno se oslobodit, sledi l' otud da èe i ovaj boj bezuspiesan biti? Za to za budućnost našega naroda nemojmo se odviše bojat, paèe nastojmo što možemo više u narodu našem slogu, u z a j a m n o p o v i e r e n j e, m e d j u s o b n o pobudjivat i razširivat p o u z d a n j e! Nežalimo ni truda ni žertvih! —

Što se naše vojnièke Krajine dotièe: ja bi želio da je još u većem zaptu, u većoj vojnièkoj stegi, da je još boljma u oružju uputjena. Ta to je sad jedina nada, jedina obrana naša. Krajina jedina i dat èe nam pravo, da možemo i smijemo po dokonèanom ratu, kog mi sami i onak nismo kadri svèršit, da možemo, velim, i smijemo reèi Caru: deder ovako èeš sada, jer smo i mi tud bili. Što se nazadka boje niekoji, i da bi naš granièar samo orudje golo bio samosilja nieèijeg, tog mnènja nisam. Povratak u ono pèrvo birau-aristokratièko-absolutistièko stanje dèržim da je veè nemožan. Odveè su se veè svi narodi probudili. Bit èe možda pokušajah k' stermoglavljenju svega što udara po ustavnoj slobodi, po odgovarnoj vladi i t. d. nu ako se narodi sami nebudu zaboravili i zabacili, nije si ničeg bojat. Ako zasad baš i nebudemo sve postigli, boljem se ipak nadat imamo. A okusimo l' se jedanput sladkog ploda zakonite slobode, ma i najmanje; uvede l' se samo iole u život izreèeno ono naèelo od ravnopravnosti svih narodah, e onda èemo sami bit krivi ako nesteknemo ono što bi nas posve slobodne, posve srieène uèinit moglo. Nije pako istini podobno, da bi naš granièar, koji je osobito u domaèem ovom ratu za to ponajviše onak oduševljeno oružja se latio, što je mnoge polaštice dobio, što je

slobodnijim postao, da bi velim prekèrstivši ruke mirno gledao: gdje ga opet u stare okove metju i sapinju. (Ta isto ono nevojničko dielo tobožne Rothove vojske s mnoge strane za to se je dogodilo, što je dušmanu za rukom pošlo to narodu u glavu zabit: da su Magjari slobodu dali, a da Ban kani sve na staro okrenut. Pa zar i ovi sadašnji ratovi, u kojima toliko našeg naroda udioničtvuje, neće još boljma naučit naš sviet kako imaju bditi nad svojom slobodom?) Nazadka indi bojat se netriebamo, naš graničar nemislim da će se kao orudje k' tomu dat potriebovati. —Što pako naši graničari po Talianskoj rade, to ako i nije po dušmanima našim pretierano, lahko se iz mnogih uzroka ako ne izviniti, a onon bar razjasnit može. Dovoljno je bilo našem graničaru samo kazat: Talian se našem Carstvu odmeće, i on će kao vieran svojoj zakletvi, svoju dužnost činiti. A tko mu nepristran to zamieriti može, tko mu to za zlo primit smije? Začuje l' pako naš graničar još i to: da se je Talian, osim što se Caru izneveruje k' tom i s' kletim naroda našeg dusmanom spleo, e onda bjež' od njega! Onda će uništiti sve što mu u ruke dojde. Eto ne mali uzrok postupanja naših vojnikah u Talianskom ratu. A zar nisu Talianci to i zaslužili? Zar su oni veći nam prijatelji nego nam je Švaba? Netriebamo se pozivat na staru vladu mletačku. Kakva je ona prijateljica bila našeg naroda, to naša kukavna Dalmacia i sada kavi(?) Šta ću od starih vriemenah govoriti; kako su diedovi današnjih Talianah diedove naše gnjeli i slobode svoje lišavali, stari Rimljani naše ilirske praotce! Šta ako jim sad Bog u unucih vraća? Al' da se nemašamo tako daleko, ja kažem da Taliancem ni Bog pomoć neće, dočim su se na toliko zaboravili, da onog kane ciele vlasti lišiti i mientovat, koji je pèrvi zastavu slobodi digo; onu stolicu kane srušiti, koja je tolikoput izbaviteljica kèrstjanskih narodah bila. Katholičanska Talianska s Kalvinskom Magjarskom, ovom ugnjetalicom najprirodnijih pravah, sklopi i združi se za postić razuzdanu i nerazumnu slobodu za skovat nama lance od robstva! (Ovo posljednje dvoje Pašaliću na strani u uši sam reko. Mislim valja.) Ej kako bi tud božjeg blagoslova bit moglo? Za to i mnim: da su naši graničari radije orudje u ruci Svevišnjeg za dobro i blago kako nas samih, tako i istih Talianacah. Bog jim pruža priliku da uvide hrabrost susiednog si naroda; da uvide: koliko bi pametnije bili učinili da su se s ovim narodom složili i sprijateljili; s onim narodom, koji istog s njima dušmana imade; s narodom, koji je takodjer rad starih se osloboditi verigah i okovah; koji je rad — svojim bit u svomu. Italia, i Iliria, to moraju dvie susiedice biti, dvie prijateljice, dvie iskreno ljubeće se sestre, ne mèržeće se jetèrve, oli čak da jedna snah bude a druga svekèrva; da jedna kani bit maćuha zlobna drugoj kao pastorkinji hudoj. Sve ih na taj savez nuka. Zgodni položaj, gladak i ljubak jezik, vesela narav, obća pogibel i t. d. i t. d. Pokraj svega tog nama katholičkim Ilirom jedino spasenje predstoji u uskom savezu s jednoviernim Talianom. Mudroj glavi jedno oko dosta.*

* I ovo sam na samu reko. Mi smo se razumjeli.

Moji drugovi vidjahu se sasvim zadovoljni s mojim razlaganjem, i mi skrojismo umah dvie samostavne dèržave, neću reć Carstva, Republike li, no samo velim: dèržave dvie jaća dva pristaništa od slobodnih narodah. — Ako si još boljma rad saznati kako se ovuda o boju Talianskom misli i govori, a ti posluhni još nešto. Poznam čovieka i slušao sam ga licem na Sv. Kathu u Brodu. Brodska jedna Četa baš polazila u Taliansku. Svoji sa svojima se sastaju, svoji sa svojima sè praštaju. Kad al' jednog mnoštvo vojničkih putnikah obkolilo, pa ga pita: Gospodine! Vi ćete nam najbolje kazat: šta se to s nama radi? kud nas tieraju? šta da činimo? Tad će zapitani (obtimere omnes intentione ora tenebant oko njéga) »Kad tako pouzdano pitate bratjo i zemljaci moji, ja ću Vam i pravo kazat, i iskreni saviet Vam dat. Vi neidete zbog toga što ste u Magjarskoj oružje položiti morali, jer da Vam Carstvo nevieruje, nebi Vas opet proti drugog neprijatelja svog slalo, nego idete, što je odpotriebe: da se tamo na granici od Italia čim više vojske sakupi, da se nebi opet narodi podigli, il' da nebi Francuz iznenada pomoć jim poslao.« »A šta to mora bit Gospodine, da se baš u našem Carstvu tako bune narodi?« Čim to jedan zapita, drugi i nečekajuć šta ću ja odgovorit, kano na pol ustah: da im je dobro, nebi se dizali. Mora im zor bit. Tad drugi kao bojeć se što je onaj bajagi izdao se, počmu ga korit: šta ti znaš, mi nismo tebe pitali već gospodina. Ovaj se nasmieši, oni ga razumiju. Tad im odpèrto stane kazivat: kako je i njima dosad bilo, pa da je dužje potrajalo, i da im se je zgoda desila, zar nebi i oni na oružje se digli. A zar je iz drugog uzroka naš svietli Ban s' vojskom udario u Magjarsku i pod Beč, nego da svom narodu, svojoj domovini slobodu pribavi. Vi vidite dragi domorodci: da i Talianac nije za to digo se samo da se badava bije: nego da se oslobodi od jarma tudjeg. Neće da mu drugi gospoduje u kući. Pa tako on dakle ima pravo? Kako bi mi išli njega tuć? ta i mi bi voljeli da tudjin s' nama nevlada.« Jest bratjo, sve to tako, al' Vi ipak idite dragovoljno, pa se onak vladajte, kako se pristoji kèrstjanskim vojnikom. Talian je zaslužio da bude kaštigovan, i to pèrvo: jer je i njemu obećano, ko i drugima narodom velikog Carstva našeg, da će bit slobodan, a on kraj svega tog neće da se stèrpi; da li će se to obećanje ispunit, nego odmitje se i traži kod tudjinah pomoći; drugo što se je sprijateljio s kèrvołokim Magjarom ne samo proti Niemcu, nego i proti našem narodu. Vi dakle idite pa mu kažite da ste i Vi za slobodu. Kažite mu nek se stèrpi malo dok i Vi vidite i on šta će iz tog svega obećanja bit; idite pa se upoznajte s njim i kažite mu da ste vi vaše žene i vašu diecu doma poostavljali i nebi radi da utaman tamo glavu izgubite, a da tudjin dojde i Vašoj doma rodbini za vrat siedne. Neudarajte na onog koji Vam se neprotivi s' oružjem, nekrađite, nerobite, nepalite. Vašom hrabrostju al' i uljudnostju pokažite mu da ste vredni njegovim prijatelji i saveznici biti, i da mu netriebe boljih drugovah u boju za slobodu, nego ćete mu Vi biti, ako se s' Vama istinski dogovori. To kazujte i drugoj svojoj bratji kako od svoje tako i drugih graničarskih četah, koje ćete tamo najti i skojima

ćete se sastati. A za svoje kuće, za svoju rodbinu nebojte. Ima bratje još dosta kod kuće, a i svietli Ban će se već pobrinut kako ćemo oholom Madjaru glavu satert. Dobro je to što idete. Vi još i neznate kako se narodi za svoju slobodu bore. Vidite bratjo. Italiance su bili providkali da su narod mlitav, strašljiv, da su kukavice, pa gle koliko je vojske od potriebe da ih pokore. Idite i učite se od njih za slobodu svoju kerv proljevat i život isti polagat. Ako l' bi nama do gusta bilo, mi ćemo Vam pisat, pak činite onda što Vam sërce Vaše bude kazalo. — Sad s Bogom pošli! U zdravlju se vidli!« Ohrabreni timi riečmi, i razumievši dobro što se govori, razidjoše se i otidjoše junaci, zahvaliv se na nauku i obećavši da će onak činit, kako im je rečeno. Tog prizora sviedok sam bio; i samom mi je mnoga suza od radosti niz obraz kanula. — Odtud vidiš šta i prosti ljudi misle, i kako mudruju kod nas. — Nu ja o tom i odviše brbljam. Iz sveg ovog razumieti ćeš: da nema kod nas nikog, svoj narod iskreno ljubećeg, koji zabludjene Taliance nebi sažaljivao. Liepo o njima onomadne u Slav. Jugu i Pleševicki u uvodnom članku (Pogled na god. 848.) progovori. Ako je indi toj tamo gospodi koje urođenikom, koje emigrantom do tog stalo, osviedočit se o pravom stanju naših pokretah, neka si truda dadu upoznat se s' organima našega naroda. Meni se čini da su bratja Poljaci najnesposobniji za to; ljudi bo su ponajviše koji po zraku litju. Ako će Taliani i Francuzi na njih pazit, u zao čas po nas! U obće meni se ta ciela emigracia nigda nije dopala. Skitat se po tudjinstvu a narod doma sam sebi ostavit. To bolje je i korisnije za narod sili onoj, kojoj se odoliet ne može privriemeno i pokorit se, te ostat u neposriednom obćenju s narodom svojim, pa učit ga, uputijivat ga na hiljadu i hiljadu načinah. Za to bi možda i naš Tomaseo (ako je zbilja naš) komu kao takovom domorodni pozdrav i poljub u duhu šaljem, po mom mnénju mnogo više bio koristio našem narodu, da nije bio ni primao one službe u pobunjenom Mletačkom gradu, nego da svojim uplivom gledao buni tišat do zgodnijeg časa; da se je bio uputio po širokoj domovini ilirskoj, te proučio našeg naroda stanje i potriebe, rane i želje, pa bi sigurno bio i sam našao: da Italia i Iliria ako hoće bit slobodne i od tudjinstva sigurne, skupa dëržat moraju; uvidio bi pako i to bio da netriebe »glavom kroz duvar«. Dalje dojde tko polako ide. To je bar moje, a i mnogih nas ovdie osviedočenje. Pridat se još ima: da tima dviema saveznicama potrieбно jest prijateljstvo velikog i hrabrog naroda Francuzkog. Sad ti razglabaj kako znaš. Radi tamo za nas koliko možeš. Upoznavaj se s velikimi muževi! Andria! ti si srietan što tu zgodu imaš. Upotriebi ju na svoju i svog roda korist. Francuzki mi se nauči dobro; triebat će ti. Kam srieće da i sam imam prilike. Ja doduše svakidan po niešto italijanski i francuzki čitam, al to je slabe koristi za obći život. — Možebit će srietan bit da i Piu IX. velikog na francuzkom zemljištu vidiš. Andria! uvidjaju l' da ti Taliani da griee proti tom čovijeku? Andria! ti želiš znati koje je odnošenje naše k bratji Srbijem? Ej moj brate mnogo bi ti o tom pisat imao. Bog bi dao da s njima najposlie nebudemo 30godišnj i vierozakonski boj

imali. Oni u novinah sve nas i naše svećenstvo krive, a Bog i duša oni su svemu razdoru krivi. Ti znaš kako ja bez razlike moj rod ljubim, i volim vidit rodoljubca (ako je inače još dobar čovjek) Muhammedanca, nego li kukavicu, izdaicu ma mog Biskupa; možeš dakle znat i vjerovat da negovorim iz kakve pizme. Već mi je dodijalo. Dugo se šuti od naše strane, a oni svašta drljaju; nije hasne usudit ću se i ja jedanput. Neznam samo bi l' u posebnoj brošuri, il' u Slav. Jugu. — Za to Italia, Italia, Rim Rim nek ostane, nek se uzveliča; Rim, i mi kao Slav-iliri s njim. Da je na moju brzo bi ja mir učinio. Patriarch (vsego Ilirika) nek se združi s rimskom stolicom, a mi ćemo njega, za našu verhovnu duhovnu glavu priznat. On sa svojima nek postane katolikom, a mi svi da budemo Pravoslavni. Pa smo jedno onda. Nu o tom ću ja obširnije drugdie. Rad si da naš Gučetić zastupnikom postane. I ja bi mu želio. Čudo mi je kako nije gledao kod svojih zemljakah. Ti znaš kako ja njega cijenim, i za to ću gdje god mogu nastojat priporučit ga. Valjda je s Banom bio? Ja sam mu piso, neznam je l' moj list dobio. Pozdravi ga kad se povратиš. — O mom delovanju i po vojenih stanovih putovanju od kad smo se rastali, mnogo bi bilo govorit. — Gdie je onaj mladi gosp. Potocki? On je poznat s Odeschalkovima. U Srijemu, u Sotku ima sad prazna župa. Ti već razumiš da se neće što god dogodit da idem u Rim, a ti me priporuči. U Srijemu treba ljudih narodnih.

Ti vidiš da papir izlazi na manjak. Nisam rad trošit (?) knjige. U našoj domovini sve je na nogama. Čini se da će kod Osieka oblak se provalit. Do 10.000 samo brodske Kraine krenulo se tamo. Bolnice se u Djakovu, Valpovu i Miholcu podižu. Nugent i Dahlen spuštaju se s vojskom. U Čepinu je Bogunović sa 5.000. U Valpovu 4.000 jao Osiečkim Švabama! Baš danas začuh, kao da je sam Košuth u Osiek došao, i kani u Bosnu prodert. U Bobotu su jučer provezli i 12 funtaš i 2 gubice iz Broda. Priprave su učinjene da mu se na put još ovd smeta. Šta bi one poturice s njim, neznam. Jozipović kažu da je za cielo tamo. Pozdravi tamo sve što god je za slobodu razumnu i zakonitu. Kaži Francuzom nek odsele u Austrii prijateljicu slobode štuju; i ako ova nebi to hotiela bit: da svi želimo nek nam pomognu prisilit ju na to. Svi smo za slobodu, svi proti samosilju. Piši mi odtud; i javi hoćeš li se dugo tam baviti?

Ostan brate s' Bogom!

Tvoj

Mato.

11.

Opatu Adamu Sukiću

U Vičenci 4. Lipnja 849.

Prepoštovani Gospodine!

Ja nemogu čekat dok na mjesto dojdem a da Vam napišem, i nečestitam. Znae l' gdje začuh, il' bolje opazih i čitah da ste odlikovani. U slavnom Tërstu licem na 3^{ti} dan duhovah u kavani alla

Stella polare. Kako ja tamo dospěh, mislit čete? Eto ovako (da Vam samo u kratko moj put opišem.) Još u Treboju (više Zagreba) saznamo — NB. kadet Sokolović od Gradiške regem. samnom do Verone putuje — da se na drugidan duhovah jama Postojnička (die Adelsbergerhöhle) razsvětljuje. Tako indi i uredimo naše putovanje da smo to čudo od světa vidili. Valjali smo se izmed Verhnika i Planine, nu hvala Bogu mnoge štete nije bilo. Ej kako smo mogli nesretni bit! — Vidivši jamu i prenočivši u Postojni, pošaljemo kola moja u Vip-pach Ipavu i Goricu, a mi sědnemo iz Prevalda na Vitturino pa — u Těrst prěko one golotinje. Razgledavši se po Těrstu sutra dan u Goricu prispjemo na poldne, damo se dalje instradirat i noćivši tamo dojdemo čak izvan Udine do Co'droipa. Oдавde do Trevice se dovezemo, drugi dan se dalje damo instradirat amo do Vičence. Nu saznavši da smo tako blizu kod Malghere i nesretnih Mletakah opet mi kola pošaljemo s Marcheroutom i terknemo tamo da vidimo razvaline razrušene Malghere. Ej uzaočas ako ono bude svěrha i Mletakah. Ama kamen na kamenu ostao nije. Oprostite što ja nemogu se upuštati u obširno opisanje. Sve me boli kad pomislim na onaj strašni prizor. Mletcima su se naši sila približili, i nadaju se do dva do tri dana da se moraju predati. Oni bi pod pogodbami, ma starac neće ništa da zna od toga. S bedemah nesretne Malghere gledali smo labuda morskog, još nesretnije Mletke. Šeta bi bila da se uništi ona lepota. Odonud sědnemo isti dan u $\frac{1}{2}$ 6 sati na železnicu, pa smo za $\frac{1}{4}$ sata u Padovi bili. Ovo je liepo město. Natrevimo se na dobra čoeke, i to na P a t r a o b o l-nice, Čecha Š o h á r a, koji mene i Běrlíča još iz Praga poznaje. On nas povede i pokaže što je najznamenitijeg. Jučer u sv. nedělju rekavši sv. Misu u cěrkvi sv. Antuna Padovanskog, popijem kavicu u cělii jednog patra Dalmatinca (Četvorica ovd su na nauku) i u $\frac{1}{2}$ 1 sědnemo opet na železnicu, pa stignemo amo u Vičencu, gdje su medjutim već moja kola bila, i gdje smo već kvartir u pripravi imali. Obidjemo i ovd što je važnijeg, damo se instradirat, i evo nas sada spravljamo se na put. Sinoć sam do pol noći jedno pismo u Zagreb Prědoeviću napisao, a sada evo u jutru Vama ovo děrljam, i molim Vas da primite dobrostivo moju ovu čestitku. Pozdravite tamo g. Oberlieutnanta Sokolovića, koji je u gradu interimalis Platz Oberlieutn, i od njegovog sina i od mene. On će mu iz Verone pisati, gdje ćemo se razstat. Evo predprega već čeka, a ja još neobučen ovo pišem. Prostitute.

Zaboga ovde se svašta pogovara o Budimu i o pobědama Magjara nad našima i Rusima. Pomislite na Boga i zapovidite komugod, jer sami nećete imati kada a ni Andria možda ne, pa obširno stvari odozdol opišite. Nemogu dosta našoj Kraini ovuda naodgovarat. Ma svuda ih ima, sad na ovu sad na onu regementu naidješ. Ovde su u drugog Banala 4 Satnie, i baš je sad kod njih Akšamović i Legnage da ih izpověda. Pismo upravite na me u B r e s c i u vel ibi ubi. Jer baš jučer načuh nešta, da su se moji iz Bergama, kud su bili odmarširali opet vratili u Bresciu. — Sad ostanite s Bogom, i ako Jozi uzpišete pozdravite ga, ja ću mu s města pisati. Jedva čekam da mi se

je smirit. Poginuh od vrućine. Evo noćas kišice hvala Bogu biaše, te ćemo do Verone ipak ugodnije imat. Andriu pozdravite i sve u kući. Ama da pišete obširno, to će melem za me i za naše bit! Ako je još tamo kapetan Barišić pozdrav mu. Slučajno ovd sastadoh se s Petvajdićem od Zaniniah koji je došao amo za Verbs-kommandanta. Pozdravlja sve. S Bogom.

Vaš sluga preponizni

Mato.

12.

Ljubezni Andria!

Pravo me psuješ u tvom pismu. Sam priznajem, da nie drugi uzrok mog dosta dugog mućanja, do odvlačenja od danas na sutra. Istina, da sam nešto i u poslu bio, — o kom ću ti posli pripovēdat — ali pored svega tog bilo bi se našlo toliko vrēmena, koliko je potrebno za jedno pismo napisat. — A čemu sam odvlačio od dana do dana pisat ti, je li iz same lēnosti? Podnipošto brate. Ti znaš gdje sam i što sam — o mojoj osobi indi, i o metamorfosi stabilnosti koja me okružuje, malo sam ti veoma mogo pisat; zato sam uvijek želio da ti radie pišem o kojem predmetu tičućem se naše domovine. kako ja, ili svēt u mojoj okolini smatra. — Ali baš dogadjaji stražnjeg vrēmena takovi su, da čověk bez svestranog promatranja — za koje učinit više put mi i sredstva manjkaju, o nijednom od njih sud svoj izreći nesmie. — Dok sam se ja tako skanjivo, da ti pišem, eto tvog drugog pisma iz Osēka. Sad nemogu drugo učiniti, nego ti evo pišem.

Prima persona est Ego. Moj Ego je zdrav. Zadovoljan koliko, toliko.

Čito si znam poziv banskoga vēća na konkurs za Cattedru Catechete na zagrebačkoj preparandii. Kad si ga čito, bez dvojbe pomislio si si; tud će valjda moj Mato borit se. Brate to ti ja i naumih, i već sam bio svesrdno počeo pedagogiu studirat. Al na jedan put pade mi na um ova okolnost: Bansko vēće ostavlja Biskupu pravo imenovanja — da ti indi nebude zaludan trud idi se preporuči Biskupu. Smislio i učinio. Al čuj čudestvo. Ja izmetanišem Gjuri, a on mi po prilici ovako odgovori: Multo seniores Presbyteri — uti Šušković, Mlinarić — jam se recommendarunt, qui et scientiam necessariam habent, et quod quidem princepale est — boni sunt spiritus; solus itaque perspicis, quod tuis votis deferre non possim. — I tako se razbiše kule, koje sam već bio sazido. Zato sad neću ni na konkurs ići — nego radie ću ovo vrēme, što bi moro pri pedagogii potrošit, drugom studiumu posvetit.

Mato ti je indi još kod sv. Bercka. Kako sam ti već piso, nefali mi ništa, ali plaća mi je baš ružno malena, tako da si glavu tarem, kako ću si samo potrebitu opravu nabavit, — a od knjigah ni sanjat nesmiem. Nēki dan sam jedva usudio se kupit stražnja dēla Vukova. Sreća moja još što sam blizu Zagreba, pak si odanle nabavim knjigah,

koje trebam. A i conversatia izobraženih ljudi faš mi. To je istina, da su rđki dusi koji sami u sebi dovoljno hrane, bez ikakvog izvanjskog upliva, nalaze. — Da mi nie za mog Paroka, s kojim mogu ipak poštenu reč progovoriti, bogme bi moro zdvojiti, i da se nisam na njega natrefo, nebi mene već bilo, pak jedino zato, da njega neuvrđim, još se ovde zaderžajem. —

Moro si do 300 poljubacah dđlit za kařtigu. Brate, mene rđdko kad tako gerdnđ kařtiguju. Neznam jel srćea il nesrćea moja, s prostim pukom bař niřta izvan sluřbe neobćim. Čudno će ti se ovo morda vidět, pa ćeř mi i zařelit, řto neznam tako lěpu zgodu upotrěbit za upoznat se sa običajem, dialektom, predsudama puka. Al řta ću, to mi nie dano. A med izobrařenie ljude jednog i drugog spola porědje dolazim, i tako barem sam prost od straha, da bi i ja mogo u onu istu kařtigu past, koja je tebe na mladoj missi stigla. —

Stepan Muzler odstupiljuje od redakcie Katolićkog lista. Za uzrok navadja: da mora studium za svoje djake pripravljat. Upitan od Biskupa, tko bi bio verstan za uređjivanje Katolićkog lista, predlořio mu je Mlinarića i Vebera, ali o prvom Biskup neće ni da ćuje, a drugi mu se takodjer ne dopada. Čujem da su pisali po Nikicu Horvata da se kući vrati, i na se primi redakciu. Neznam hoćeli on to primiti.

Znam da ti je řava piso, da se je svuko. Tako ex perfecta trinititate, ostade samo jedna osoba. řava je kod Gaja. Ja sam ga već pohodio u Zagrebu u njegovom paleu.

řta je to, da nećitam tvojih dopisah u Novinah. řta je to? Zar nenalaziř u Zagrebu organa za te? Brate tebi smiem odperto govoriti. Svatko vidi kakvim su pravcem udarile Narodne Novine. Ja nemogu dosta naćudit se Gaju. Neznam kakav je to character. řto se mene tiće ja vidim u Slavenskom Jugu kakav je sada pravog branitelja ustavnosti i slobode naře, zato i naćela njegova glavna odobravam. Suvišno bi indi bilo da ti pišem, koje je moje mněnje o proglařenju octroya. Ovo ti ja pišem neznajući koja je tvoja o istom predmetu misao. Ako smiem po precenditiah sudit, to je tvoja ko i moja.

Ele kako bilo da bilo, ja ti rekoř řto ćutim. Verlo bi milo bilo kad tvoju misao o tom ćut mogo. Eto Magjare savladaře. Sad slědi uređjivanje krunovinah spadajućih na krunu ugarsku. Koliko li će svakoj autonemie ostavit? Jao po nas, ako řvabo sve na jedan kalup nabie. Svakako će reć nařih Vertrauensmännernah u tom poslu vařna bit, pa ako se Ban još pokaře onako, kořto se je dost' puta pokazao, nemislim da bi onda vlada směla bař sasvim ovu moralnu snagu zabaciti.

Ljudi koji řele, da sve bude onako, ko řto je bilo, već mlogo kojeřta govore, tako da će u rujnu Biskup sabor sazvat, da je Ban u Beću i da je baniju polořio i mloga druga. Ovo niřta drugo nepokazuje, nego řelje nařih natrařnjakah. S druge strane opet ćujem, da su dvije banovaćke regimente proti octroya protestirale, no zato jamćiti neću.

Ako zbilja od povjereništva otidješ i preko Zagreba u Beč udariš nemoj me mimoići. Neznaš kako želim s tobom se sastat. Ako pako ostaneš tamo gdi si i ti mi javi, da se znam ravnati.

Zdrav mi budi brate i spomeni se na

tvog vjernog

Matu.

Kod Sv. Bercka 29. VIII. 849.

IV. PISMA MATIJE MESIČA A. T. BR LICU

1. Tri cedulje iz g. 1848., bez označenog datuma

Baš Ti hvala brajno, što se za nas toliko brineš. Potrudi se još na ovo nam pitanje odgovorit.

Kad će doć naše Poslaničtvo?

Hoćel pred Poslaničtvo ić naš Biskup i ostali Velikaši, koji se u Beču nalaze?

Hoćeš li Ti s gosp. Strossmayerom tamo ić?

Želimo Ti da ugodno probaviš današnji dan.

Kad bi nešto htěo opisat lěpo u Novine šta se ovdě radi, i šta će se radit, da i mi siromasi barem za dvě nedelje danah saznademo ono, što nam se pred nosom zgadja. —

To je miseria! —

S Bogom.

Tvoj

Mato.

Dragi Andria!

Evo me s instanciom, koju Ti u ime Mura pišem. — TTi imadeš u sbirki Tvojih proizvodah poetičkih takodjer pėsamah za ženske: nebił htěo Ti te pėsнице Muru poslat, da on jednu izmed njih upotrebi; jer bo sam nema ni vremena ni volje, da sad štagod radi, — nego ako hoćeš ko što i hoćeš — to bi morao taki poslat, jerbo Mur još danas treba.

Sluga Biskupov nam kazuje, da je jučer Biskup hotěo Bana pohodit, nego Ban je rekao, da nema vremena, nego da će se danas sastat.

Tvoj

Mato.

I to nam kazuje sluga Biskupov, da Biskup neće pre našeg Sabora kući ić. Valjda se kukavica boji za repinu.

Prečastni Gospodine!

Neznam pravo jel Andria u Beču ili je još u Pragu i zato se usudjujem Vas ponizno molit, da biste ovaj list, ako Andrie još u Beču nebi bilo, na novo zamotali i u Prag ga poslali.

Novine ćete iz mog lista saznat.
G. Sukić je u Rohiću.
Vaše ime je ovde dobro poznato.
Vaš ponizni sluga

M. Mesić.

2.

Dragi brate!

Hvala Bogu učinjeno je ono, što smo mi iz sve duše želili. 25^{og} je bila narodna skupština. Poslaničтво od te skupštine danas će prispět u Beč. Zelje naroda, u skupštini izjavljene, poslane od Šuleka Veřbančiću, a ja Tebi evo šaljem.

Nego Te za Boga molim idi odmah k g. Štrosmajeru — pak oba dva skupa iz svih sila radite kod poslaništva, da se izostave 18^{og} punkta reći: »a narodni graničari, koji se nalaze u Italii, da se odmah kući povrate«. Ako želimo, da nam kralj po volji radi, moramo mu mi pokazat, da smo mu vērni, da ga ljubimo, da smo pripravnii u svakoj pogibelji braniti ga i pomagati. Kako se sudaruje one reći, sa uvodom peticie, gdje se ovako čita: »želeći takodjer vērni ostati sadašnjoj vladajućoj dinastii — i zajedno želeći uzderžati celokupnost monarkie austrianske —« Na ugarskom saboru se je takodjer jedan poslanik našao, koji je baš u ovom smislu bio se izjavio, nego Magjari ga nehtědoše ni slušati — a vērni kralju svom odani Iliri da žele, da se graničari kući vrati, i kralja svog obljubljenog u najvećoj pogibeli na čedilu ostave. Ta stvar bi mogla imati — po mojem mněnju, žalostne posljedice. —

Molimo Vas indii mi Hervati iz Pazmaneuma radite iz svih silah, da se one ružne reći izpuste. —

Ni prva strana posljednjeg punkta baš ni na svom městu, nego ipak može proć:

Naš Biskup je kod Londona.

Naši kanonici dadoše 10.000 fr. na put poslaničtvu.

Verbančić Te moli da mu dovedeš njegovog šurjaka Vezića, koji se takodjer u poslaničtvu nalazi. — Poslaničтво sastoji skoro iz stotine naših zemljakah, koji su skoro svi u narodnom odělu.

Usluge i pozdrav gdnu Strossmajeru.

Tvoj

Mato.

U Pazmaneumu (1848. bez oznake datuma)

Brate nek izostanu one reći: »nepazeć na reći zákona glasećeg o dužnosti vojevanja naše graničarske vojske — jedino pred očima imajuć, da ćemo si sve kod dvora pokvariti ako budemo ovo iskali — naprotiv pako utverđiti ćemo još ljubav i pouzdanje naprama nami.

Jedan potaliančeni Dalmatinac kazuje mi, da se je Dalmacia složila s Republicom Mletačkom. — Nedaj Bože da bi to istina bila! Po svoj prilici je to samo pium desiderium mog izvēstitelja. —

3.

U Miestu u Ponediljak

Dragi Andria!

Biskup nije otišo danas u Zagreb. Uzrok je tomu, kako nam biskupov sluga reče: Štafeta, koju je Biskup danas u jutro iz Zagreba dobio. Šta se u toj štafeti zadržaje, sluga nam nije mogo kazat, a Gugler, koj je to jamačno znao, nije nam htěo kazat. Nebi l' Ti mogo to nekako posle poldana izpipat. Svakako nešto zlamenitog bit mora; jerbo nam Biskup posle mise reče: da će još više danah ovdě ostat.

Tvoj

Mato.

15. V. 1848.

4.

Dragi Andria!

Evo me u Zagrebu. Došao sam ovamo jučer (22) pod večer. Pěrvi korak sam učinio k Gaju s listom od Vranicanya. Već na putu sam čuo, da je Miloš prošo u Zagreb i došav u Bistru na ručak potverdili su taj glas iduć iz Zagreba poslanici. Miloš je već u nedilju u Zagreb došao — nego su mu taki pred vrata stražu dali. Na pitanje zašto je u Zagreb došo, rekao je da su ga zvali. Kurir je otišao u Beograd. Ako Šrblji Miloša uzišču, naši će ga tam poslat. —

22^{og} je otišla k Caru u Insbruk deputacia s prošnjom, koju su oni hotěli već u Beču s priašnjom deputaciom pridat, s pozivom da u Zagreb dodju.

Ona tri bataliona, koja su bila odredjena za Italiju, ovdı su. —

Danas bi se imalo oružje oduzet Turopoljcem.

Gaja još samo mladež štuje, drugo mu je sve protivno. Veli se da je tom svemu krivo slavohleplje Gajevo.

U Conferencii je učinjen plan za privremenu vladu. Tud bi bio za nutarnje poslove: Metel, za izvanjske Gaj, za prosvešćenje Petranović Dalmatin, za financie Vuković Slavonac.

U Spravištu zagrebačkom je odredjeno pisat Hrabovskom, da neide u Zagreb, jerbo ako se gane sa silom vojničkom da će oni silom silu odbit.

Toliko za sad; vėrjumi da sam u cělom labyrintu. Ovdě govore ovako, a na drugom městu onako. Energie nema dosta. Denique tantum unitae vires agunt.

Sutra ću ti morda gledat opisat stanje stvari.

Usluge gđnu Štrosmajeru, pozdrav Dalmatincem i ostaloj bratji Slavjanskoj.

Danas ću otić k otcu našeg Vrbančića. Ovog pozdravi.

Tvoj

Mato.

U Zagrebu 23^{eg} svibnja 848.

Dragi Andria!

21^{og} t. m. bila je vrlo burna saborska sjednica, kakove dosad još nie bilo. Prouzrokovao ju je pako kraljevski manifest, u kom Banu sve časti oduzimlje, i Hrabovskog kano komissara i iztražitelja u Horvatsku i Slavoniu šilje; a narod horvatski i slavonski za nevérni i buntovni proglašuje.

Kad su naši taj-manifest razuměli, svi su skoro mislili, da je Bana Kralj kod sebe zaderžo: zato je valjalo shodne naredbe učinit za vrème, dok bismo Bana od Kralja natrag dobili. Odlučeno je da se cěl narod na oružje diže; da se Graničari iz Talianske kroz pisma i emis-sare kući zovu; odredjen je odbor sastojeći iz 15 članovah, koi bi dikta-torsku moć imao, kojem bi se sve oblasti civilne i militarske podveré imale.

Granici su sve one polaštice poděljene, koje odbor graničarski za potrebite priznao, kano: ukinutje rabote, slobodna paša i dervarina, obaljenje čene soli. —

Naiposle odredjen je proglas na sve Slavjane: Čehe, Poljake i narod ruski, i na bratju našu u Turskoj.

Tako slobodnih govorah proti Kralju i čeloj Švabadii nikad nisam čuo, ko tom prilikom. Nego akoprem je tako žestoko bilo govorito, i akoprem su žestoke i krěpke naredbe bile učinjene: ipak se je u prvi mah malo radilo, najpače, kad se je glas po Zagrebu razneo, da će Ban 24^{og} u Zagreb doć, jerbo tad su se svi samo o tom starali, kako bi najslavnije mogli Bana dočekat. I zbilja priprave su se činile veličan-stvene; nu navečer 24^{og} dodje glas, da Bana taj dan nebu. Nadali smo ga se indi barem 25^{og} nu i tad se prevarismo, jerbo dodje pismo od Denksteina na njegovu gospoju, da se je Ban iz Celovca povratio. Ovaj dan pod večer došao je Patriarha. Odmah smo k njemu išli. O Banu nam je samo to znao kazati da ga je u Celovcu spavajućeg ostavio. Kralj je deputaciji serbskoj kazao: da on samo ono može potverdit, što mu se podnese aus ihrem (Serbaljah) rechtmässigen Congress durch dass ung. Ministerium — a Serbski sabor da je gesetzwidrig i unter fremden Einfluss abgehalten. Banu je takodjer rekao da je naš sabor nezakonit — nego kako se te reči slažu s komplimenti, koji su Banu od svih stranah u Insbruku rezani. Kralj i svi principi najuljudnie su ga primili u privataudienciah, — ministri švabski deržali su kod njeg Conferenciu; Tirolci su mu bakljadu dali, Esterhazy je kod njeg u viziti bio, i pred njim plakao — to je sve iz ustah Rajačiča, a jel se tako radi cum deposito Banu? Bil dvor Bana izabro potajno za promicatelja svojih interessah?? Danas čujemo da je Ban iz Celovca otišo za Ivanom arcivojvodom, da ga pita šta ima radit. — Ovdj je Štur, Novak i Frič. Posle podne je cirkularna sesia, o kojoj ću ti takodjer u ovom listu pisat.

Naslědovanje u pribitnosti Mozla Morbauera, koi tebe pozdravlja a gdnu Strossmayeru usluge iskazuje.

U jučerašnjoj i današnjoj sjednici odlučeno je, da se narod na noge diže, da mu se oružje u ruke daje, i da se dobrovoljni prinesci sabiru — ako pako ovi nebi dovoljni bili, da se pristupi na porez.

Čuj monstrum horrendum! Naš Biskup je potpisao za domovinu f. 600 u obligaciji i 400 f. gotovine. Čujemo da će Ban 28^{og} doć. Rečki gubernator dao si je iz Tersta 12 kumpaniah soldatah proti Bakranom dovesti.

S Bogom. Usluge Gđnu Strossmayeru.

Tvoj.
Mato.

U Zagrebu 27^{og} lipnja 848.

Brate! Otac se serdi na Tebe. Veoma se je razžalostio na glas tvoj stražnji, koji si mu iz Beča pisao da u Prag polaziš, od onud pako u Poljsku il Slovačku — boji se da kosti svoje tamo neostaviš. Veoma ga, mislim, da ću obradovati, kad povrativši se kući pripovedao mu budem da si sada u Beču.

Iz Zagreba dne 27^{og} piše ovo tvoj pobratim

Stjepan.

6.

Gospodinu Andrii Torq. Berlić Doktorantu u Beču Wien In Augustineo

Dragi Andria!

Evo me od 19^{og} t. m. u našem Brodu. A šta naši Brodjani i drugi Slavonci? Brate sve ti je za Bana dušom i telom zauzeto, osim nekojih podrepinah, koji se za svoje vocaše boje. Indi je kod nas već das Spiel gewonnen!

Bës je. Meržnja vërozakonska; pletke gadnih birokratah i velika privërženost našinacah k legalnosti — to su kuge koje nas more. Čudit ćeš se zaista, ako ti kažem, da se nalazi ljudi, koji se nestide neukom puku govorit, da su Serblji oružje podigli ne proti Magjaru, nego proti Sokcu — pa ti još navadjaju dokaze; kako su n. pr. u Mitrovici jednog pivara ubili — samo zbog tog što je Šokac. Bësna soldatëska nie takodjer u tom poslu lëna. Svi petrovaradinski oficiri pobëgli su iz svoje regimente, pak sad posvud mëržnju proti Serbljem razprostiru. Nego ipak poleg sveg tog rëč Banova će kod našeg puka više valjat nego lajanje svih takih pasah.

Ban nie zabadava kroz Slavoniu prošo. Put njegov si opisan čito u Novinah. Osëčkoj deputaciji reko je, da sad u Osëk nemože doć, nego će kasnie tamo sa 3 regimente pristat. — U Granici je Ban posvud Graničare pitao: Junaci hoćete Vi ustati i mene slëdit, kad Vas ja pozovem? Na što mu naravski jednoglasno odgovaraše: hoćemo.

Iz bojnog polja nemamo mlogo pouzdanih vëstih. Nepriatelji naši neprestano trube, da Magjari Serbe tuku; nu mi za izvëstno znamo, da su naši kod Alibunara bitku izgubili, — nego poslë kod Bečkereka,

Füldvaroša i Ečke naši su Magjare pošteno pobili. — Nego moram ti brate ja kano priatelj Serbah, koi je za svoju bratju smatram, sa žalostju izpovědit da i zbilja naša bratja dolě neke excesse čine, koji nam na čast ne služe. —

23^{eg} t. m. otišli su iz Broda serežani topolovački u Srēm. U našem gradu imademo za nas: generala Trebersburga (nečitljivo) Platzmajora Berkića, Platzlajnanta (nečitljivo), topdžiah — a osobito tvog šogora — tako veli (nečitljivo) Jassa. — Adolf Mlinarić došao je do svoj (nečitljivo) ču na regracia. Florian Latković kapelanuje u (nečitljivo) Brodu. Jučer je prošao ovuda Hurban i Kamelik, — vodio sam ih k tvom otcu. — Magistrat nam ništ nevalja — nego nemožeš uputit Brodjane da bi oni mogli svoj Magistrat protěrat, a novi izabrat: jerbo taki dodju s tim, da oni još spadaju pod Generalkomandu. Ako pako kažeš da ne moraju slušati Generalkomandu, onda vele: To nek nam Ban piše, pa ćemo mi već znat radit. — Nu ipak non prodicamus surdis. Već su protěrali naši Brodjani jednog Židova i controlora Magjara. Věrlo žale, da nie išo Topalović na njihov poziv u Zagreb, za posla-nika. Ime gdna Strossmayera ovdí je věrlo dobro poznato. —

Piši nam na skoro. Izruči moje usluge preč gdnú Strossmayeru i spomeni se na Tvog priatelja

Matu.

U Brodu na Svetu Anu 848.

7.

U Zagrebu 12. kolov. 849.

Pobratime Andria!

..... Što se Vertrauensmanah tiče, meni je to drugotna stvar, no kaži ti meni, kako ti se načelo i postupanje bečkog Ministerstva glede trojedne kraljevine dopada? To je pitanje koje na moje priatelje i zemljake upravljam; to je pitanje, u kojem valja da se priatelji slobode i narodnosti porazgovore i porazumiju; napokon to je pitanje, na koje bi trebalo da se mněnje i odgovor naroda i njegovih priateljlah iskreno i odvažno izjavi, ne samo u privatnom odnošenju, nego i javno, pred licem onoga světa, koji nas je poradi naše pripravnosti za uzdržanje Monarkie, tako mislim, prenagljeno obsudio, jer našu dobru naměru razumio nije. — Od odgovora koji će naš narod u ovom pitanju dati zavisi potvrđjenje ili zabačenje osude, koju je slobodoumna Europa nad nami učinila; od toga odgovora zavisi sloga medju sinovi naše matere, medju onimi najme, koji su spasenje u Austrii, i onimi koji su ga u Magjarizmu tražili, i koje su samo sredstva nipošto pako svěrha razdvojila. — Svěrha bo je jednim i drugim bila sreća majčina.

Ti si se, brajko, něšto od javnosti potegao natrag, meni i drugim priateljem, koji smo te na tom polju rado susretali, čini se to sumnjivo, a svakako nerazrěšivo. Očekujem od tebe da češ mi taj čvor razrěšiti, na utěhu priateljlah slobode, prosvěte i narodnog napredka. — Jer je žalostno da se sada povlače natrag poznati rodoljubi, koji se nisu

plašili neprijateljskim tanetom suprotstati, počem se od njih nezahtěva nego krěpka rěč, uputjivanje naroda, obavěštenje puka, — osvěštjenje zadrěmavše uslěd velikog napora domovine najzakonitiim putem — putem javnosti i ništa drugo. Brate Andria! nebudi malodušan uvaži i tu okolnost, da sada ustav nije izključiva svojina plemenitorodnih, već čitavoga naroda, pak ako se zastupnici naroda tako malodušno odvrte iz braništa — žalostno izgleda za narodnu slobodu.

Što se tiče tobožnjih intriguah kod banskoga Věća proti G. Zidariću, uvěřavam te mojim poštenjem, da jim niti sěnke neima. Banskō věće je nezadovoljno s dělovanjem ili bolje bezdělovanjem G. Zidarića, nikakvoga bo uspěha nevidi, a vrěme je dragocěno, novci u našoj domovini rědki. G. Zidarić je u Koprivnici dělovao bez svakoga uspěha, te je něke stvari samo někako zakěrpao i zatěrpao; a pošto su se kěrpje poderale, ukazuju se od dana do dana posljedice njegove nesretne phlegme. U Osěku je tako dugo, pak poslě dugoga badavnoga bavljenja i uz pozitivni naputak, kog si je sam u Zagrebu isposlovao, želi opet kěrpiniti, predloživši světlom banu za odobrenje někakve točke, kojimi bi se tobože moglo posredovati izmedju magjaronah i naroda. Kaži mi moželi to odobriti izvěršujuća vlast, dok zakonah imade. — Ja neznam dali su ti poznate iste točke, no samo 5^a ovako glasi: Uvět pod kojim ublaženje ovo u život stupiti imade jeste: »da Slavonia prizna je bansku vlast i ne samo jednokěrvni, nego i zakoniti savez s Hervatskom«! Za boga miloga, moželi tako govoriti čověk, koji poznaje zakone domaće, a da niti nije zakonah prirodnih, koji netrebaju priznanja ovdě, i stavnih, moželi izvěršujuća vlast takova šta činiti, ta to bi bilo nasilništvo. Nerazumiem tko bi hotěo i kako ovu točku za odgovor pred domovinom na sebe uzeti. — Rađi toga je dakle banskō Věće na Bana krěpku postavku učinilo, i s dělovanjem Zidarićevim svoje nezadovoljstvo izrazilo; no to je učinilo po svojoj dužnosti, jer je uputjeno, da Zidarić nije želju i potrebu naroda i zakonitosti, već neprijateljne domovini našoj aristokratičke prevzetosti i zastupao, a za to će lasno pred narodom i Bogom odgovarati. — To ti je ravnodušno kazano, to ti je mněnje i bansk. Věća, a intrigah neima nikakovih; — naši politici su i onako jošte na onom stepenu, gđe se intrigue slabo razumi, a ovo nije niti prilika za ikakove intrigue.

Pozdravi mi poznate priatelje i g. Zidarića, pak stupi na polje, koje si neznam zašto ostavio.

Tvoj

Matia.

8.

Dragi Andrijo!

Znam da se na me već i ljutiš, što ti nisam na tvoje stražnje pismo još odgovorio, nu oprostiti ćeš mi jamačno, kad ti izpriopovědam, što se je samnom u stražnje vrěme zbilo.

Kad sam tvoje stražnje pismo dobio, onda sam baš kod ministere-
rija radio, da mi se dopusti, da u Prag na nauke predjem. U nadi, da
će na bërzo rešenje na moju prosbu dobiti, nisam hotio, da ti tada
pišem, jerbo bi ti i onako koji dan kašnje obznaniti morao, što je
samnom: zato sam radije čekao, dok u Prag dodjem, pa da ti odatle
pišem.

Evo me indi u Pragu, u onom mjestu, za kojim sam odavno čeznuo
a osobito od one dobe, što sam u historičkoj nauci neku slast počutio.
Nisam još tako Prag upoznao, da bi se usuditi mogao o njem svoj
sud izreći, nu toliko vidim ipak, da je ovdje za me mnogo zgodnije
mjesto, nego u Beču. Iskreno ti mogu reći, da sam kao preporodjen,
odkako sam amo došao. Tome se ti, koji Prag poznaješ, nećeš ni
malo čuditi.

Pèrvi mi je posao bio, da se s ovdašnjimi historici upoznađem. Svi
su me kao svoga brata primili i svu su mi pomoć obećali Palacky mi
je mnogo o tebi izpitivao, on ti želi mnogo uspěha u tvom novom
zvanju. Navita de ventis, a tako i on samo o historiji. Podugo sam kod
njega bio i osvędočio sam se, da je on upravo onaj čovęk, koji pravu
historiju pisati može.

Ovih će danah prelekcije početi. Ja ću slušati obću historiju od
Höfflera, koji iz Němačke amo došav i sada istom predavati počimlje;
zatim austrisku historiju od Tomka, historiju literature slavenske od
Čelakovskoga i česke starožitnosti od Vocela. Žao mi je što je cer-
kveni jezik u drugom poletju neprednaša, nu naumio sam privata
diligentia prevadmati najstarije spomenike za jugoslavensku historiju,
što ih je Šafarik negdi prije izdao.

Sad već vidim da ću se dulje u svętu zabaviti, nego što sam bio
naumio, nu kako dugo, to pravo neznam, ali ću u Pragu barem dva
semestra slušati. — Znanacah imadem više, nego što sam ih u Beču
ikada imao. S Lamblom sam često. Vranjicanji studira još u Pragu,
nu ovaj par je baš u Hervatskoj. Ima ovdje i nekoliko Serbaljah, i
š njimi sam se već upoznao.

U Pragu 17. IV. 852.

Tvoj pobratim

Mato.

9.

U Pragu 7. serpnja 852.

Dragi Andrija!

Evo me s instancijom, koju od carskoga platjenika sigurno nikada
nisi očekivao.

Koncem tekućega męseca iztiče moja platja, koju od popečiteljstva
dobivam, i sada mi valja moliti, da mi se ista platja dalje naznači;
nu mogu i dva męseca proći, dok mi ministerij platju naznači, i dok to
naznačenje na ovdašnju kassu stigne: zato te molim, pošalji mi, ako
možeš jedno 60 fr. sr. Ja ću ti vratiti, čim mi od ministerija novci

dodju. Osim platje očekujem do skora i honorar za onu stranu historije, što sam ju vladi u Zagreb poslao. Stipu bi bio molio, nu njega nema u Zagrebu, niti neznam kad će se vratiti a čekati nemogu. Ti ćeš mi, ja znam molbu izpuniti, ako samo možeš; ako li nemožeš, to mi svakako umah odgovori, da se znam drugamo obratiti.

Biskupa sam i zbilja dočekao, i to 1^a t. m. na večer. Taj sam večer uzanjan proveo, a sutradan u jutro odputovao je on u Karlove toplice. Biskup je obećao, da će se na povratku jedno dva dana ovdje zadržati, jerbo se želi s ovdašnjimi znamenitostmi upoznati, a osobito želi, kao što sam opazio, s Palackym se porazgovoriti. Ja bih baš danas kod Palackoga, da ga u Biskupovo ime pozdravim, i da mu javim, da će se Biskup na povratku ovdje zadržati. Palacky se na to uzrada i obeća mi, da će svakako sa svoga imanja u Prag doći, kad bude čuo, da se Biskup vratio. Ti pišeš bez dvojbe Biskupu, zato mu i to obznani, nego ga ujedno umoli, da svakako na nekoliko danah prije svoga odlazka iz Karlovih toplicah meni pisati dade, kao što mi je to obećao, da ja uzmognem njegov povratak Palackomu obznani, ako ga baš onih danah u Pragu nebi bilo. Ja sam svoju adresu Biskupu samo na pamet kazao, zato neće škoditi, da mu je ti u pismu napišeš.

Brate, da imam vremena, puno bi ti mogao odavle pisati, ali vjerujem mi, da toliko posla imam, da neznam česa bi se prije primio. Neće mi biti žao za trud, ako samo od koje koristi bude, međjutim toliko sam ipak do sada uz čestite muševce napredovao, da barem znadem, kako valja historiju studirati. Volje imam, sad samo treba još vremena. Triumfiram kao da sam svu znanost historičku proučio, kad na sebi opazujem, da me historička nauka zanima i veseli, jerbo to mi jamči, da ću moć s vremenom napredovati.

Budući svezak Muzejnika biti će za nas puno važan; u njem je od Šafarika članak o glagoljici. Baš mi je milo, da je on u tu jabuku zakusnuo. Sudeć po svem, što nam je do sada napisao, bit će to najtemeljitije historičko-kritičko razglabanje o glagoljici, o njenu postanku, dobi, etc.

Palacky radi na svojoj historiji. Erben, onaj što je kod nas na saboru bio, štampa velevažno djelo za česku povjestnicu, naime registra k diplomataru českom.

A što zbilja tvoj Naco? ja nemogu na ovoga mladića zaboraviti. Pošalji ga na godinu amo u Prag. Ja mniem, da bi to mnogo mudrije bilo, nego da u Beč ide. On će po svoj prilici u jus, a ljudi, koji bečke juridičke professore poznaju vele mi, da baš neznamenuju mnogo; istina je, da niti ovdašnji nisu mnogo pridni, osim nekoliko, ali zato nalazi ovdje mladi Slaven hiljadu prilikah višega slavenskoga izobraženja, koje će u Beču zahman tražiti.

Budi zdrav i odgovori na skoro.

Tvom

Mati.

U Pragu 7. serpnja 852.

V. PISMA LUKŠE GUČETIČA (GOZZE) A. T. BRLIČU

1.

Dresde — 24 Mai (1850)

Cher ami,

J'ai reçu votre lettre — vos deux lettres avec autant plus de plaisir que je commençois à être inquiet de votre silence! Je vous remercie des détails que vous me donnez de votre pérégrination, et je sais grand gré à tous ceux qui ont contribué à vous rendre possible ce voyage dont j'attends et pour vous-même et pour notre pauvre nation, une utilité et un profit réels. Vous savez que c'est mon idée depuis longtemps — Rapprocher nos gens avec la civilisation catholique et romaine des races occidentales et méridionales, c'est la seule manière de les soustraire et préserver de la brutalité moscovite et de l'infamie allemande. Je suis sûr que ce voyage vous profitera essentiellement — n'étant pas entrepris, comme votre premier, sous l'influence des illusions et des espérances, mais avec la grave et triste pensée de nos déceptions, de nos malheurs, et de nos fautes...

J'ai été malade, très malade, j'avais une espèce de typhus et il est évident que l'amertume couvée depuis une année surtout et produite par les tristes destinées de notre pauvre race, qui a été refoulée partout à l'hélotisme, ayant manqué la seule occasion qui se fût présentée depuis deux siècles, je ne dis pas de conquérir le monde, mais seulement de sortir de cet hélotisme, il est évident, dis-je, que c'est cette amertume couvée, reprimée et contenue qui a miné ma santé et ébranlé ma constitution. Maintenant, Dieu merci, j'en suis heureusement sorti et quoique mon entier rétablissement va très lentement, je peux pourtant espérer qu'il sera complet. Je me propose du reste »ostavit sve u ruke Božijek«.

Je suis enchanté que vous ayez fait connaissance de notre illustre et noble héros Scrzinecky³⁸ comme en général je suis content que vous vous soyez mieux lié avec ce que notre nation a de mieux, de plus noble, de plus vivace, de plus intelligent — de plus pratique même, c'est à dire avec le parti pas révolutionnaire, mais vraiment national et chrétien du polonais. Lorsque tous les slaves auront reconnu que ce sont là nos chefs naturels, je recommencerai à espérer quelque chose. — Dites bien de ma part au noble Général les hommages les plus affectueux et les plus respectueux. —

Quant à l'affaire dont vous me parlez, je vous en donnerai l'énigme sans attendre les informations de Vienne, d'où je n'apprendrai autre chose si non que la dépêche de Neumann est sans doute arrivée mais que le tout se trouve au ministère de l'Intérieur. Voilà donc comme

³⁸ Scrzinecky = Skrzynecki, Jan Zygmunt (1787.—1860.), poljski general. Nakon 1830., kao emigrant, u belgijskoj vojsci (do 1839.), živi sve do 1859. u Bruxellesu.

l'affaire se sera passée. — Voyna qui avait presque oublié d'être slave, mais qui en avait pourtant le sang loyal et noble en avait sans doute agi envers le général avec franchise, ce n'était pas une âme de police. Neumann a toute la présomption, la mesquinité, la dureté, l'arrogance des parvenus de sa race (soyez sûr, s'il y a parmi les Schwarzenbergen quelque chose qui soit un peu moins méprisable que tout le reste, ce sont les véritables nobles, ils ont au moins caeteris paribus de la bonhomie, de l'insouciance et des manières, la véritable peste parmi les Allemands sont les parvenus) aura sans doute envoyé à Vienne la requête du Général soit sèchement et bureaucratiquement (sic) sans l'accompagner d'aucune remarque propre à en favoriser le succès, soit même sans s'énoncer d'une manière positivement hostile — éveillant par une phrase dubitative la prudence des autorités, mais de toute manière c'est arrivé à BACH³⁹ qui est sous ce rapport — (non ignota loquor) pire que Seldnizki.⁴⁰ Vous savez que je ne suis admirateur de Jamais..., mais je dois être juste et dire que lui, il n'est pas chicaneur ni policier. La Chancellerie d'état ne fait maintenant dans cette sorte d'affaires que transmettre aux légations les décisions de Bach et si Schwarzenberg s'en mêle, c'est toujours pour y mettre plus de largeur dans les vues que son collègue n'est disposé à mettre dans les choses de police. Depuis qu'il a organisé ses bureaux, Bach, pour les affaires de passeport, est pire que les anciens, parce qu'il n'a pas l'expérience et le laisser-aller qui caractérisoit souvent sous ce rapport das Vörmärzliche.....

Concluons:

1mo Neumann a sans doute écrit à Vienne.

2do Ce n'est pas de Schwarzenberg que les difficultés viennent.

3^{zo} C'est de Bach — duquel on peut attendre toute sorte de dureté dans ce genre.

Je conseille au Général d'écrire directement par la poste à Schwarzenberg, de lui exposer le tout très-franchement (ne lançant du reste aucun soupçon sur Neumann), supposant que ce sont les lenteurs ou les difficultés des autorités subalternes... et demandant son intervention personnelle etc... Dites au Général qu'il peut m'en croire, car vous savez que je ne suis pas ami de Schwarzenberg — mais vous savez aussi que j'étais 3 années avec lui et que je le connais... Eh bien dans ces choses là Schwarzenberg est gentilhomme... pas du tout mesquin... Si la croûte des intrigues ou des complications n'est pas trop épaisse, je suis sûr que Jamais la percera et qu'il fera un acte d'autorité dans le sens favorable à Madame la Générale — Insister auprès de Neumann par

³⁹ Bach Alexander (1813—1893). Od 28. VI 1849. ministar unutrašnjih poslova u Schwarzenbergovoj vladi.

⁴⁰ Sedlnitzky Josef, grof, bio je gotovo za cijelo vrijeme Metternichova režima predsjednik državne policije i šef cenzure (od 1817. do 1848.).

les voies détournées c'est inutile, il répondra toujours avec une grotesque gravité les mêmes choses, et si vraiment il y a des difficultés ce n'est pas lui qui les dissipera... d'autant moins qu'il a maintenant auprès de lui un M. de Zarembo, **polonais** d'origine, dont le père a été Hofrath beim Chef des- Cabinet, et qui est tout à fait ein polizeilicher Schwarzgelbe! (Vous savez aussi que justement parce que les affaires de passeports devenaient plus sales que j'ai protesté à Kuefstein et que je ne m'en mêle pas du tout à notre légation.)

Dès que vous serez à Paris, allez voir Terlecky qui vous attend avec impatience. Il demeure rue Honoré Chevalier N° 8. De lui vous apprendrez tout... Sans cela, le général lui même vous y adressera sans doute.

Je ne vous parlerai pas du Ban... vous savez que je n'ai jamais dit ni que c'est un traître ni que c'est un méchant homme... Je lui sais gré de l'amitié qu'il vous montre... Ce n'est que son manque d'intelligence politique et sa présomption qui ont ruiné la nation. — Ce que je lui reproche maintenant, et ce que l'histoire entière lui reprochera, soyez-en bien persuadé!... c'est l'absence de dignité dans le caractère. Qu'il se soit trompé, qu'il ait induit en erreur les autres... cela peut arriver à tout le monde, mais que s'étant posé en représentant du Slavisme du Midi et voyant sa nation réduite à perdre toutes les espérances morales (quant aux espérances bureaucratiques et administratives — c'est à un Hofrath et pas à celui qui s'est mis à la tête de la nation pour lui conquérir une position morale — de s'occuper de cela —) consente encore sich herumzubalgen avec ceux qui l'on über den Löffel barbiert — et de faire le paladin et le mangeur des coeurs des douces allemandes à Vienne, qu'il n'ait pas le courage et le bon sens de se retirer avec respect et modestie... pardon, mon cher, mais que Vous ne compreniez pas cela, cela m'étonne — c'est vulgarité de caractère pour laquelle l'histoire n'admettra aucun correctif, aucune compensation. — Analysez bien et vous verrez qu'il n'y a aucune excuse, aucun prétexte. Les affaires matérielles et bureaucratiques se feront par d'autres, — et aussi longtemps que ce système existe, ni lui ni les autres n'obtiendront pas même dans ce sens que ce qui n'est opposé au système. — Mais à lui, Ban, représentant devant l'histoire de l'éveil de la Nation, il n'appartient que de représenter également devant l'histoire le sentiment grave, calme, modeste, respectueux... mais décidément protestant contre les déceptions qu'on lui a fait subir. S'il n'avait jamais été que l'administrateur de la Croatie nommé par le pouvoir, son rôle était différent... Mais représentant de l'éveil des Slaves du Midi-appelé par les vœux de la Nation... de ne pas comprendre que le rôle qu'il joue maintenant n'est qu'un rôle vulgaire, ridicule, indique la vulgarité de caractère et je répète... l'histoire aura tort peut-être, mais inmanquablement elle jugera par lui le caractère du mouvement slave... et c'est cela qui

blesse profondément mon orgueil national, ma tendresse pour la nation, mes espérances nationales mon amour-propre national... Lisez ce chapitre au général... et je consens à changer entièrement d'idée si notre illustre héros désapprouve ma pensée. — Du reste, je vous assure que c'est par déférence et amitié pour vous que je consens à ne pas m'expectoner (sic) en écrivant son fait... et je vous assure aussi que la seule chose que j'estime en lui c'est l'amitié qu'il vous porte — ou plutôt qu'il sait retrouver pour vous... Son mariage avec une Allemande (on ne peut plus Allemande) de 17 ans — l'achève... Si au moins il avait eu le tact de n'épouser qu'une slave! — Enfin rien — toutefois vous faites bien de lui écrire, cela empêchera qu'il tombe trop... Mais encore une fois, je ne le crois ni traître ni méchant... Il n'est que vulgaire et pour moi c'est beaucoup,

J'aime beaucoup plus notre noble Strossmayer — quoique j'étais péniblement surpris von seiner im hohschwulstigen schwarzen gelben Styl gehaltenen geschmacklos langen Rede über das starke und einige Oesterreich und über dessen Retter... Jellacich! Ich halte es ihm jedoch zu Gute — car il ne s'entend pas en politique... und desto besser. Il est pourtant l'homme de l'église, l'homme du dévouement, l'homme de la régénération morale de la nation — ma consolation et mon espérance.

Etudiez bien en Belgique pour ainsi dire l'Eglise triomphante, c'est à dire les non plus ultra wohlthuender irdischer Zustände sous les auspices de l'église catholique véritable qui protège et sanctifie l'ordre et la liberté et qui surtout apprend à l'homme qu'on n'a ni l'un ni l'autre sans morale — et sans sacrifices réels. Vous passerez dans la pauvre France voir l'église militante c. a. d. les efforts que l'église fait pour reconstruire une nation malheureuse et fourvoyée. Puissiez-vous rapporter chez vous l'idée de ces deux églises, et faire comprendre que c'est comme cela qu'il faut s'y prendre — et non à l'allemande, pas même dans le bien, parce que le fond du Germanisme et si contraire à notre caractère que l'esprit allemand gâte tout chez nous, même lorsqu'il veut le véritable bien. — Ecrivez-moi bientôt. J'attends une lettre de mon excellent ami Montigny, alors je lui écrirai. En attendant dites lui bien des amitiés et remerciez-le de ma part de ce qu'il fait pour vous. Si la comtesse Chirkowitz est à Paris, faites vous présenter à elle par Terlecky. Des nouvelles du Stark-Einige je ne saurai vous donner de bien positives. On commence sérieusement à sentir le chaos et il est bien probable qu'après avoir tué tout le monde pour essayer d'établir la centralisation — on finisse par avouer qu'on s'est trompé — et s'en éloigner un peu!! Mais ne vous faites pas sur cela des illusions, la fédération dont on aura l'air de se rapprocher maintenant ne sera qu'une fédération de rage et dans l'espoir que l'on pourra l'organiser tellement à n'accorder aux peuples ni la nationalité, ni la liberté. Aussi longtemps que J a m a i s est là c'est à dire la clique

de Vienne, n'espérez aucune sincérité raisonnable, mais de toute manière il est bien qu'il s'éloigne de la centralisation bureaucratique, car cela préparera le bien qui pourra se faire non par eux, mais malgré eux. Jusqu'à mon dernier soupir je crierai que les Slaves du Midi n'ont aucune autre manière d'échapper aux étreintes étouffantes du germanisme moral et politique — qu'en rétablissant **sincèrement** les rapports de la fédération danubienne représentée par la Couronne Slavo-romano-magiare de St. Etienne. Sans cela, bei Gott!, nous resterons toujours hélotes — ou ce qui est pire nous deviendrons pas les frères de nos frères, les russes slaves, mais la proie ignoble de l'ignoble et tyrannique et étouffant gouvernement (jedna riječ nečitljiva) de Pétersbourg. Dixi et salvavi animam meam. Ecrivez-moi et aimez-moi comme je vous aime de coeur et d'âme. —

Tvoj

Gučetić.

2.

Dresde, 2 juillet 850.

Mon cher ami,

Je vous remercie de votre chère et intéressante lettre du 26 du mois passé. 6 personnes comme vous voyageant pour connaître le monde matériel et morale avec les capacités d'observation et les dispositions que vous avez — 6 jeunes ecclésiastiques restant à Paris deux années... voilà ce qui ferait plus de bien à notre pauvre nation que tout ce que les charlatans, les égoïstes ou les ambitieux lui préparent... Der Himmel hängt in Agram voller Geigen... der »ritterliche« hat ja der Nation den offiziellen Dank der Krone mitgebracht und eine Buss-und Fasten-Predigt d'être bons enfans... O! welche Grossmuth... et comme on profite de la naïve simplicité de bons Slaves pour escamoter et fausser toutes leurs idées, toutes leurs tendances... et tous leurs sentimens... En effet... on ne se trompe pas — on ne rencontre qu'enthousiasme et... désir d'être placé... Quant à moi, mon cher, j'ai à peine la force désormais à vous suivre de mes stériles vœux... et de dire »adveniat regnum tuum«... Certes les efforts pour reconstruire sa nationalité, e(s)t après la Grâce de Dieu, le premier besoin, le premier devoir et le premier droit d'un homme moral; aussi je ne désespère pas que dans un temps donné les Slaves y arriveront. Mais il ne m'appartient pas de reprocher à la providence de n'avoir pas voulu qu'on arrive à quelque chose par l'occasion qui paraissait la plus propice... et pourquoi elle (la providence) a réculé de nouveau la régénération des Slaves du midi à une époque qui pour ma vie ne doit être plus ni prévue ni calculée. Encore une fois »Langue — Eglise«!... J'espère que vous aurez remarqué quelle hypocrite rédaction a formulé l'article qui se rapporte à l'usage de la langue nationale!... Vous ne connaissez pas les allures de l'esprit de Vienne...

et de Jamais qui le préside. Quant à l'église j'ai grande confiance dans l'excellent Strossmayer, surtout s'il ne se laisse jamais tenter de faire de la diplomatie ni directe ni indirecte... Bonne instruction des Prêtres, charité active, rationalité ecclésiastique, grand soin de tenir loin (autant que possible) les ouvrages de religion allemands, traductions de bons livres de prières français, sévère discipline pour les prêtres, se tenir loin des intrigues (même dans le bon sens), de l'ultramontanisme catholico-bavaro-germanique... Avec cela, j'espère que la nouvelle génération sera bien catholique... et si l'on est cela, le reste y passera en temps et lieu. Ainsi que les polonais et les belges... Rome maintenant est déplorable. Dieu veuille que cela ne soit qu'une phase... Vous savez du reste qu'il y a toujours deux Romes ecclésiastiques. Rome du dogme, de la nécessité historique, politique et morale d'y vénérer le centre de l'unité... Cette Rome n'a jamais failli à sa mission, et il faut s'y tenir. — Rome politico-ecclésiastique, Rome comme centre des opérations pour ainsi dire extérieures de l'église... est malheureusement telle que vous la décrivez... et si cela va comme cela, Dieu sait où nous irons. Je ne peux pas me décider d'écarter le pauvre Pie IX, car je comprends psychologiquement (sic) comme son âme a dû être brisée, et je trouve naturel qu'après tant de péripéties, de mécomptes, d'ingratitude... son caractère doit être affaîssé et tombé dans la passiveté. Du reste, vraiment je crois que les orgies de la réaction auront bientôt atteint leur mesure, et que d'après les lois naturelles il y aura bientôt partout, mais surtout en Italie, ou un affreux bouleversement, ou un revirement... On peut être plus ennuyé contre les autres, mais ceux qui dégoûtent le plus sont les français! (Je parle des français actifs sur la scène politique — parmi les inactifs je sais qu'il y a toujours nombre de nobles et excellents gens) Leur sophisme, leur ignorance, leur lâcheté, leur matérialisme — leur sottise — leurs phrases et leurs formules ont rendu possible partout cette hideuse et sale réaction à la quelle wir laboriren... »senza speranza di miglior fortuna«. — Dites bien des choses à notre excellent A. Terlecki. Son zèle et sa persévérance méritent des plus grands encouragements et des plus grands succès... Si Dieu n'abandonne pas le monde et surtout nous autres, il les aura...

Le bon vieux Pozza vous salue beaucoup et m'écrit pour vous ce qui suit: »Diteli che procuri a Parigi di conoscere il metodo del Dottor... per infiltrare nel legno il sulfato di Rome ed accrescere la sua durata indeterminatamente, perche introdurre quest' arte nella Croazia e Slavonia dove vi sono belli boschi, sarebbe vi arricchire«.

Présentez mes hommages respectueusement affectueux à toute la famille Czartor. Toutefois je vous conseille à être prudent chez eux, puisque Jamais vous fera un motif de chicane — et l'Espionage est la principale qualité de Mr. Hübner.⁴¹ Faites bien des

⁴¹ Hübner, Joseph-Alexander, (1811—1892), austrijski poslanik u Parizu od 1849. do 1859.

compliments à Mr. de Henngelmann, c'est un homme très instruit et très intéressant, je suis bien aise que vous ayez fait sa connaissance. Il a le défaut de tous les français c. a. d. d'avoir trop d'esprit — l'esprit écrase le jugement simple et pratique. Lorsque vous serez à Londres, si vous avez besoin de notre légation présentez-vous à mon nom et comme mon ami soit au Chargé d'affaires Bⁿ. Koller, soit au Secrétaire Bⁿ. Wydenbruck et vous serez certainement bien reçu.

Adieu, cher et bon compatriote, poursuivez dans le même esprit d'observation et d'utilité vos Kreuz und Quersüge. Outre la satisfaction que cela doit vous donner personnellement, — soyez persuadé que c'est le seul et le meilleur service que vous puissiez rendre à toute notre pauvre nation... Avez-vous jamais vu quelque chose de si plaisant, de si escomptant, de si jesuitist (sic) et de si vraiment scolastique que les Staatschriften que le Ban a porté à la nation?... Mais on dit qu'on trouve tout cela charmant... parce que il y a des places à donner! Adieu encore... Etiam si omnes ego non.

Lorsque les Ambassadeurs Bona (beau-fils de Gondola) et Gozze se trouvaient en prison à Constantinople où pour ne vouloir pas céder du droit de leur pays (1674) et où la tyrannie des Turcs les avait jetés par instigation et la jalousie des Vénitiens (et où Bona est mort en effet) ils écrivaient au Sénat sur un morceau de chemise avec leur sang. Ils conjuraient le Sénat de les y laisser mourir et de ne pas céder, disant les mots: »Mostriamo alli Veneziani che siamo duri come le nostre rocche e non molli come le loro lagune.«... J'ai tort peut-être... mais je ne deviendrai jamais autre... et de toute ma généalogie c'est ce Gozze là que j'estime le plus — et que je tâche d'imiter. — Depuis l'âge de 10 ans je n'ai jamais changé un sentiment — depuis celui de 15 jamais une idée fondamentale.

Adieu pour la troisième fois. — Si vous avez le temps, écrivez-moi de Londres, en attendant je vous embrasse de tout mon cœur et suis

Votre

Gučetić

3.

(Dresde le) 21 août (1850.)

Ja ne saurais assez vous le répéter, mon cher et digne ami, si dix personnes de notre pauvre nation avaient occasion de voir le monde avec autant d'intelligence, de cœur, de zèle — et autant de ténacité, de pensée nationale que vous déployez dans vos pérégrinations notre nation en aurait en dix années plus de profit que de tous ses malheureux exploits militaires dont la gloire ne lui a jamais valu qu'à river plus fixement ses fers!! Mais de vous seul déjà j'attends de très bon(s) résultats et, Dieu sait! qu'à mes yeux la seule action vraiment

méritoire du ritterliche est celle de vous avoir rendu possible ce voyage! Votre appréciation des Anglais est aussi juste que judicieuse! Certes il est difficile de ressentir de la sympathie proprement dite pour leur caractère individuel dans ses tendances extérieures, mais il ne faut pas oublier qu'après la ruine des Italiens, les Anglais sont les seuls maîtres dans l'art difficile de réunir le développement matériel et la liberté, et comment asseoir pratiquement cette liberté de manière à en faire une condition de la grandeur nationale et d'un grand développement de caractère individuel... Maintenant l'Angleterre et son Ministère, quoique par des motifs plus ou moins (pas tous, il ne faut pas se laisser aller aux sophismes du jour) égoïstes, est la seule, dis-je, qui nous garantit contre le retour d'une barbarie pire qu'au Xème siècle... Il est impossible de ne pas rire d'abord de leur perruque en toute chose... mais soyez sûr ce n'est que le paratonnerre et c'est à l'ombre de cette perruque qu'ils sont ce qu'ils sont, c'est un thème très vaste et vous êtes à la portée de l'étudier — et à même de le comprendre. Ayons leurs qualités et je passe condamnation d'avoir même leurs défauts... Mais non, notre pauvre nation n'aurait besoin d'emprunter à aucune autre ce qui pourrait la rendre glorieuse et prospère... elle a le germe de tout ce qu'il faut pour cela... mais tout, tout, tout est paralysé par nos malheurs, notre inexpérience et les barbares perfidies de nos seuls véritables ennemis. Au nom du ciel n'éparpillons pas nos forces... De dire, comme vous dites »Schwabsko-Tursko«, c'est déjà trop. Rien que les Schwabi de Vienne. Les Turcs nous ont opprimés matériellement, comme ils opprimaient tout le monde, mais ils n'ont pas faussé, déraciné, rendu impossible la vie slave et la conscience nationale dans son originalité... Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere sed potius (sent?) etc. Les Schwabes de Vienne et d'autres parts, mais surtout ceux de Vienne, tuent notre âme, nous déshonorent, nous forcent à être la risée de l'histoire, abusent de nos bonnes et de nos mauvaises qualités... et font en un mot ce qu'ils font maintenant et ce qui leur a réussi plus qu'jamais. J'accepte les consolations et les espérances que vous me donnez pour l'avenir et certes je me réjouis si avant ma mort je peux seulement entrevoir les possibilités de notre réhabilitation après moi, mais pour que cela ait quelques chances plausibles, il faut se mettre sérieusement à l'oeuvre et abandonner toutes les voies, toutes les idées, toutes les fausses routes, toutes ces illusions, toutes les (sic) qui nous ruinent jusqu'à présent. N'avoir dans notre coeur de la poésie que pour nos seuls maux, nous former peu à peu à la communauté de la pensée civile et chrétienne, développer dans notre caractère l'esprit persévérant de sacrifice dans les petites choses comme dans les grandes, former notre caractère peu à peu à l'indépendance morale, étudier les allures des autres nations, développer notre langue dans ses évolutions sérieuses — et non dans les piésme seulement et ne pas reposer une seule minute dans le combat conséquent, légal.

et moral de notre seul et mortel ennemi, le germanisme viennois, cultiver par tous les moyens moraux l'amitié, la réconciliation avec toutes les nations qui ont le même ennemi à combattre, et surtout avec ceux qui seuls dans l'histoire jusqu'à présent ont su s'en défendre avec conséquence et énergie... Chanter tous les jours »Mea Culpa« réciproquement avec les Magyars... Ne jamais croire une seule minute à la sincérité **en quoi ce soit** des Schwaben de Vienne vis-à-vis de nous... Légale et morale, mais guerre toujours, guerre partout, guerre en petit, guerre en grand, guerre à leur hypocrisie, guerre à leurs brutalités, guerre à leurs caresses, guerre à leur rudoïemens... Pouvez-vous me promettre tout cela? qu'il y a possibilité de développer chez nous l'esprit qui produit tout cela?... Alors seulement j'ouvrirai mon cœur à l'espérance... Rappelez-vous, vous autres Croato-Slavoniens, que vous avez contracté une dette terrible avec toute la nation... Vous vous êtes fait les initiateurs de la résurrection nationale, vous nous avez dit, avec un peu trop de suffisance: Suivez-nous, nous y parviendrons. Nous tous nous avons suivi naïvement avec innocence et confiance. Où est-ce que nous avons été menés? Dieu m'en garde de vouloir récriminer. Vous vous êtes trompés comme nous aurions pu nous tromper mais n'oubliez jamais que c'est par le moyen de votre erreur que nous avons tous été livrés pieds et poings liés — comme jamais auparavant dans l'histoire — à nos ennemis qui se moquent de nous, qui nous exploitent, nous trompent et nous insultent. — Vous — dans votre inexpérience et dans le peu de maturité de vos conseils, vous avez **détruit** le seul rempart qui avait su depuis des siècles résister avec succès à la Schwa-bi-sation... Non ut corripiam sed ut fratres carissimos moneo. C'est pour vous dire quelles terribles obligations vous avez, vous, envers la nation entière. — Nemo vos seducat... ne regardez pas rose, maintenant tout est noir... et les coriphées du Mouvement national en Croatie et en Slavonie se laissent à peu près tous gagner par des misérables places de 600 ou 800 florins. Idée religieuse nationale, anti-schwabisme continuel, c'est la seule chose qui puisse »helfen« un peu. Ecrivez-moi si vous avez le temps quelles sont vos allures ultérieures. — Passez-vous par Dresde? Vous pensez comme je serais enchanté. Je crois que l'oeuvre de notre Terlecki peut faire beaucoup de bien. Elle commence petitement comme toutes les bonnes choses. Pourvu que la hideuse réaction en France ne lui coupe pas les jarrets. — L'orgie de la réaction presque partout sur le continent est au comble. — Aucune nation n'a, pour le moment au moins, la force morale de lutter légalement — Les Magiars **seuls** exceptés. Il est vrai qu'on peut déjà apercevoir l'écroulement, du pouvoir de cette réaction — mais au profit de qui croulera-t-elle? Hélas si nous allons comme cela, ce ne sera qu'au profit de l'Anarchie la plus complète qui nous ramenera à Nicolas! voilà ce que l'humanité aura fait **sans Dieu!** — Ma santé se rétablit mais toujours lentement. Je voudrais aller en congé, mais je crains Jamais qui me sait très slave et

qui en est furieux, et qui pour cela me jouerait volontiers un tour si je lui en fournissais un prétexte de forme. Que dites vous de la lutte du Reinont? elle est d'une immense importance pour tout le monde. Dieu veuille que le bon mais faible Pie IX ouvre les yeux à cette occasion! Il épargnerait beaucoup de maux à la religion et il sauverait encore les restes de la civilisation. — Adieu, mon cher et bon ami. Jeda bog da što bolje! Le bon Strossmayer continue sa bombastische éloquence qui se mêle de politique sans beaucoup y comprendre... Malgré cela, c'est le mieux que nous ayons et j'espère beaucoup de ses vertu(s), de son zèle pour l'église et pour la nation

Iz serca svega

Tvoj za života

Gučetić.

4.

Draždanj na 11 prosinca (1850.)

Ljubezni moj Priatelju!

Tvoje pismo od 3 studena primih po dobroti našega svjetloga Biskupa — još ti njesam odgovorio erbo po pomoći Falkensterna nadam se svjem tvojem pitanjem odgovoriti — a on nije mi još mogao dati sve odgovore kako mi je obećao. — Za ona koja se dubrovačke umjelce tiče pisaosam u Dubrovnik, a imenito jednomu redovniku Svetoga Dominika, ěrbose u njihovom manastiru nahodi veliki »opus« rukopismeni »Bibliotheca Ragusina« otca Cerve gdje je sve podrobno opisano što se zna od života etc. umnieh olli ućenieh starih Dubrovčana. — Appendini ništa nije učinio nego Auszug od tega Cerve. Kad odgovore primim toču sve zajedno ti poslat. Kad bude papa u Rimu, moču i od (njega) ne trudno dobit sve što naš Kukuljevič žudi, koga mi u toliko lěpo i serdačno pozdravi, i od mojemu strane zahvali za sve što on za naše »quasi perditas« stvari nastoj i nateže. Osobito da mu je hvala i dika za stolicu českog, ruskog i poljskog jezika koju je od banskoga vęča natego... Hoc alpha et Omega: Duh zajemnosti moralne i literarne pervo s ostaliem plemenima slavonskiem (sic), drugo s drughiem narodima zapadnog rimskog plemena — nai poglavitje za odalečit upliv duha nemačkoga... od kogaje u svako vrěme za nas svaki pogibel a nigda ni jedno dobro ni moralno, — ni literarno, — ni nabožno — ni političko došlo. Da ja mogu, ja bi sve knjigge nęmečke medju Jugoslavonskim izgorjo — a da milione imam činio bi da sva naša mladost prije po stranjskim deržavam, paka po francuskom, angličkom, taljanskom putuje — i teziem se jezicima uči — a da svaki domorodac pod pedepsom narodne sramote ne smije jedne rieči nęmecki progovoriti, — a to za jedno deset godinā dokle budemo izglibali iz gliba moralnoga i litterarnoga u koji nas je upliv nęmštine (ne — italianški) zakopao... a da se ne vratimo na običajni i naravni »Verkehr« s nęmcima nego kad budemo

dobili dostalne nezavisnosti od karaktera (koju neimamo sad nimalo — ne valja se varati) i izobraženja za š njima živjeti moći brez bit s v e g d a objeta (Opfer) njihova lukavstva, njihove usilnosti, njihove intellectuellen, moralischen und religiösen Verderbtheit. Ne pertimose za sad u niednu politiku. — Ele smo ukazali, da to još ni je za nas, dass mi u to još ne razumijemo. Quaerite primum regnum dei, et haec omnia adduntur vobis, a regnum Dei — owsem pravoga katoličkoga naboženstva, quod primum est, sastoje u d o b r o m izobraženosti — i nezavisnosti U m a i č u d i (Verstand und Character), koje proizlazu od pravoga naboženstva i od prave izobraženosti... Kad budemo u temu prospěh imali, tadar nami neće ni sposobnosti, ni sille majkat za ono političko stalište dobiti na koga nami sve pravo daje: Cerkva, Jezik, Litteratura. Zajemnost moralnu i litterarnu s drughiem Slavjanskiem plemenima, Antagonizam moralni i litterarni (für jetzt selbst übertrieben) i filologički na nēmštinu, kadgodse može i kakogodse može — približanje kadgodse može i kakogodse može k'rimsko-zapadnim narodima u smislu moralnom. litterarnom etc... Verujtemi, bratjo moja — , to jest s a m o naše spasenje!... Brez tega, bogmečemo, kakose u nas reče »Todore Todore svaki dan to gore«. Ti znaš da sam ja sav svjet obijo — dvadesti i tri godine po svom Europi terčō, — u sve male i velike ugliče zavirijo, život pukovaa i kraljevaa vidijo i studio, dosta terganja i muke od svake verste priterpio, — a zna bog! samo od i u temu naslada mi jest, — ako bi sam mogao po temu putu iskustva (Erfahrung) dobiti, koja bi mogla našem bjednomu narodu od koristi bitti. Zna da mene je to iskustvo u stališe stavilo, vami od dva godišta govoriti »da ovjem drumom isgihnūt hoćemo« — onda kad ste vi svi u plemenitosti vašega samoga serca ošibali jeste... Sadar vam sve vičem: Ostavite za sad svu politiku — »zavucite se u kosti« — jezik, cerkvu — a sredstva k tomu Elephantismo(?) Antagonizam, katoličko društvo, rimsko-zapadna izobraženost i zajemnost slavjanska. — Česi, Poljači etc. to dan to veće razumjedu tega, i tomuse snaže — fidem servate, Regem honorificate. Vernost kralju neka bude s a m a vaša djelatelnost politička — quod amplius est a malo est i da ni je ni drugo zersplittert alle Lebenskräfte für nichts und wiedernichts.

Ja svegh poslujem o cerkovnom društvu i nadamse stanovito, daću ti do skoro moć reći — Hajde u Pariž. Ja se snažim i uffam doprjeti da se S a v početak — organizavni i pjenezni — u našega verloga Biskupa Strossmayera i tvoje ruke postavi.

Ja poznam verlo dobro sve zaprjeke i trudnosti temu djellu — alli »non est vivendum, est navigandum.«

Što mi u tvojom potljednom pišeš — što naši slutu i misliu od turskjem stvarima, toje sve zaludu. Rat neće još s one strane. Dosta naši Slavjani u turskom terpu; — alli u sadašnjem okolnostima to nas nema ni kako za Ruse klonut. Tursko, **kakvogodje**, imati će još za dosta godina podporu od zapadnjih moćnarstvi, a Slavjanska plemena u turskom i u austrianskom carstvu neće nigda od nikoga — ni

kakvu simpatiju dobiti nego samo u koliko se bude cjenit, da oni nije su za Ruse. Vjerui ovo menni staromu diplomatu i domorodcu. Staće do ovo sto godina bitti to Bog znade... Za sad, olli je pravo olli krivo, svak će na nas udarit, ako mi s russima simpatiziramo. A mi štagod učiniti protivu svakomu, zato nemamo ni uma, ni sille, ni novaca. Brinimose dakle za dobiti pervo simpatiju od interessa, a poka onu od ideaa, Simpatiju od interessa imatićemo samo ako svjet vidi dassé mi snažimo nešto drugo bitti nego russi i zato da možemo dobro pomoć zaprjeku proti russa — a onu od ideaa kojaje zwar langsamer aber nicht unwirksam imatićemo s' pokazanjem našega snaženja, za svako prem moralno, intelektualno i materialno razvjanje i izobraženje — u našem jeziku s našiem sillom, brez svake revolucionarne smisli, medju nami, iz nas, od nas i za nas, i ne vidjeći nikad niednoga nepriatelja neggo samo u ognjem plemenima, koj imadu naravni i istorični interess i mogućstva — nas u temu autonomičkemu moralnomu razvjenju smetat i razdorat. Miritise kako Bog i razum hoće, sa svjem našiem susjedima i nestiditese reći »Ele obasmo teško sakrivali. Obasmo teško pedepsani« Molimose bogu, budimo verni i mirni, a sve od boga ufamo. Vjerujte meni. — Sve su ostalo Lakardie. Nemecka je Gesittung prem silna, prem vorgeschritten, prem possessionanta et historicae begünstiget da ona nas ne priklopi i zaprečinam i na naravni put naše narodno moralno razvjanje ako mi njome kako krovošcu s puta ne bježimo. To nam može za sad i od njeke škode bitti i nas aufhalten — ali bolje langsamer aber sicher national, nego schnell aber sicher antinational, kako se svedga jasnijem Slavjanima dogodilo — ta Eifersucht ne morase imat na one koj u dugo nemože nami nauditi, olli za one koi su svedga to Slavjanima činili, i koji bogužal imadu i moć i broj i svaku posobnost za nas u rog smećit. U ostalom to jest istorički Schicksal naš. — Probudjeni smo sadar i gewarnt, vidimo koliko imamo karaktera i hoćemoli umjet napred hoditi s' našom moralnom sillom. Tu nema opravdanja na moralnomu i graždanskom polju. Svaki je narod jest na onome stepenu i u onomu stalištu, koji on zasluži (verdient), na temu polju niedne pogibeli, opaznosti (Gefahr) od sumjenja (Verdächtigung).

Od Junaka znaš kako ja mislim, — alli dosta ono što Bossuet govori: »muk (le silence) pukovaa jest nauk i pedepsa poglavicaa.«

On nije drugo neg kakose u nas reče »Sperdalo«... Ali jaoh nijegove »sperdanja jadsu narod umorili.

Ako igda našem verlomu Mirku ⁴² narodni pametnik postaviti budete moje ime ma 30 for. srebra upiši. Ono je pravi stari Slavjanin in quo dolus non prevalet. »Candide et audacter« kako ja nosim na mome pečatu od nazad 25 godina. Mirko je Slavjanin od onieh koih nije prokleta deutsche Gesittung mozak i moždani otrovala, erbose rodio u vremenu gdje ta vrazia Gesittung nije bila ni poznana

⁴² Mirko = Lentulaj (1774.—1864.), namjesnik ban, časti, koji je dobio ukor zbog protesta ban. vijeća (4. VII. 1849.) protiv proglašenja oktroj. ustava.

u literaturi. Oružie, finessen und Eitelkeiten koje su u nas sad sve pokvarili... (et quorum pares non sumus) dohodu od onjih koji su veće čitali Schillera nego Virgilia i Orazia, veće Göthe i Schuellera nego Liviu i Tacita, veće Hegel nego Vandjele — i Bossueta — i Gerčku-rimsku-franzusku, angličku, italijansku literaturu. Tako ćemo i mi učinitse kako i oni, bez boga, bez časti, bez uma, bez otečestva, u samo oholost, egoismo i tup o, materialismo i metež u glavi, u sercu, u državi, u cerkvi. — Našu bratju Slavjane i od drugoga zakona i plemena čutimo, — njima i pogrešnice praštamo, — za bit jedini, — ne u ludomu i neslanomu modernomu pa ni slavizmu nego u zakonitomu, mogućomu i nai potrebitiemu savezaju Zajemnosti. — Na dobroga i plemenitoga Biskupa Joze Strossmayera velike ja nade postavljam. Da mu se samo švabsko ime može promjeniti! Znai da Archibiskup Parižski dosta se za naše cerkovno društvo stara — i misao tu podpira. Rogate dominum messis ut mittat operarios...

Pravo ti kažem, ja i da u Boga ne vjerujem svegh bi vam viko: »Samo veliko i osvietlieno katoličismo može nam dobra učiniti. Ti znaš da ja protiv istočnom Cerkvi nemam nego Ljubav die offizielle russische Kirche ist die Pest... istočnom Cerkvi pravom valja svaku ljubav i toleranciju pokazati. — Ali sadar baš s bogom, vele samti napiso. Gledi svegh što mi pišeš, pozdravimi sve domorodce, i derži uzdu na njihovom prem vatrenom djelatelnosti. Jezik, Jezik, Jezik — a za sad sve ostalo ostaviti non sollum propter conscientiam sed etiam propter necessitatem

Ljubite i gerlite tvoji serdačni štovatelj i priatelj

Gučetić.

5.

Draždanj na posledni dan godišta 1850.

Ljubezni moj Priatelju,

Evo ti nas preko Božiča — s jutra novo Ljeto (da ti je čestito), a ja koj se nadah ove svetkovine barem u moieh provodit, čučim još ovde medju konferencam i polak moga dragoga J a m a i s - a ! I tomu je prokleta politika kriva. Oni moj kollega koj — je iz Petrograda doč morao na moje mjesto ni je se mogao još krenut erbo oni koj je na mjesto njegovo imenovan ni je znao ali će »mačom ali će perom« Sad kad se mač, bogu hvala, u nožnicu (koricu) postavio, uffam da će se sve to u jedno dvje nedjelje uporaviti. A njesam htio toliko se odocniti, dati na tvome dragome listu zahvalim, novo ti ljetu dobro i čestito požudim, htiobi reč i narodu ali »una salus victis« etc. Drago mi je veoma da si tu i prem da malu službu dobijo — koja ti barem dava način bitti dosta koristan na onomu samomu putu koj nam još ostaje, i ne silli te na nekakav način »transigirat« i bolja vremena čekat — si quando. — Kad budem u Beču, svakako ću vidjet našega

Metela — koga vjerujem skladna i domorodna čovjeka — i prema da je on kadgod usilovan Vragu svjeću užeci, kako se u nas govori. A i profesora i »Vertrauensmana« za koga mi ti dva redka pošilješ, ako on bude još ovde vidjeću i s njimse pre razgovorit.

Ja sam ti već dodijo (U nas dodiat ti hoće riet »ennuyer« neznam jelli i u Vas — »dosaditi« — skućan bitti) ne čineći nego sveg j isto preporučivat. Scilicet. Jezik i Antagonizam alli po mojom najvručom izvjesnosti to je samo moguće i potrebno. Potrebno borme sad već neg igda, kakavsu put uzele stvari i natezanja Jamais-ova po Njemačkom. Vjeruimi, sad mi je baš medju konferencam to oččevidno — tako da sve to i otvoreno spovieda (avouer) i po svemu se vidi da je to sistema to jest Austrii s Njemačkom sa toliko kačalicaa privezat, dabi njemački element u Austrii tako ojačio da se može s' njme sveгда veće Slavjanski elemenat obvladati, priobuzeti i na tlima deržati (nema večega nepriatelja Slavjanskoga od Jamais-a) zada on ostane sveгда silni (u boju) alli samo njemačkomu vladanju i njemačkom civilizaciji služeći elemenat. I Bogme im rebaškava (rebaškat u nas hoće riet gelingen, réussir). Zato mila bratjo moja, opritese in domine koliko se može s' našiem slabim legalniiem sillom. Jezik i antagonizam slovesnosti i u životu. Žene koje kako mi pišeš u to naj trudnje ulazu, iskaite na svaki način malo po malo pridobiti... a naj poslednje ako se ne može na dobre a ti na zle... Francuski, talijanski i slovinski to je sotonama dosta za svake izobrazženosti i još i za svake izpraznosti i taštine... A oni koje neće valja izkusno in Verruf erklären... U tomu ti možeš dosta učiniti. — A naj prije vas molim da drugaku Bedeutung ne davate ni gadate ni u malu ni u veliku svjem otnošenjom sadašnjem s' njemačkom... Imajte malo pouzdanje u mene, da razumjem stvari diplomatsko-političke, pervo erbo ih vidim a drugo erbo mi je to zanat od 24 godini. Dosta je stvari za narod bilo pokvareno erbo nevješti htielli ste stvarima drugu Bedeutung (značenje, mi bismo rekli) uvući nego istinitu, ... alli radi prem velika pouzdanja u vas istieh, cienili ste moć datti stvarima, koje njesu bile vaše, vašu Bedeutung. — Sadar »unum est necessarium.« — Kako je sveti Ivan sveгда istu stvar prigovarao: »filioli diligite alterutrum« tako i ja sveгда Jezik i antagonizam, opportune et importune, branite se rukama i nogama. Alli ne pertite se u nikakvu politiku. Moje stanje ovde u ovo poslednje vrijeme nije bilo brez koristi, — nekoliko sam ljudima oči otvorio i prikazao da je zaludu s poštenjem i legalniiem nastojanjem našega naroda ervatse i njima se opirati, dassé može nam opreku za vrěme staviti, alli da će toliko silnije naš elemenat povratitise i jaki doći. A pravo ti govorim, da u temu govorenju ćutim da mogu i lagat, er kako su sad stvari i kakosmo mi jadni i žalosni potureni — to oživljenje može još i stoljetje čekat.

Medju stvarima koje »cavant lapidem« (alli medju naj vrjedniiem!) — jest Terleckova. Zato mi je baš drago da i Zagrebački Biskup njega hvali i pomaga. Ti, moj draghi Priatelju, opus fac evan-

gelistae. — Našega slavnoga i dobroga Bisk. Strossmayera izpozdravlji i izpoštui sa svakom uljudnom i izkrenom sklonosti od menne... Kad naš narod uzima 10 Biskupa kako je on, tad se ne bojmo ni v r a g a za onega svjeta, ni njemaca za ovega.

Jako je vrjedna misao od Matice bila Giorgieve Psalme izdati... Ništa ne može već pomoći — lje p, i z o b r a ž e n i p l e m e n i t **Jezik** i ljepe forme u puk uvesti i popularne učiniti, to jest po mojom misli od veće koristi nego i sami **Osman**.

U ostalom ja se ovdje s' moijem J a m a i s - o m dobro prohodim. Uljudno — naturalno — »Ni luka ijo, ni njim vonjo«. Vidim sad da mi on neće nauditi da ne deržim ovo što imam — a drugo ne p i t a m. U nas se reče »Ne bi mu ni orahaa iz rukaa« — za škole ako štagod možete vi. — Ako vam nebude sve oktroirano, nastojte da se polak vašega Jezika dobro **Latinski** i dosta talianski, a pak i francuski uči. La base Classique et chrétienne. — La base romantique vous rapprochera toujours davantage des allemands, dont la pensée nous domine déjà de tous les côtés... et qui est tout ce qu'il y a de moins Slave au monde. C'est le seul élémens que notre Vie propre doit craindre, tandis que bien réfléchi de tous les autres éléments et nommément de l'élément latino-romain nous n'avons qu'à gagner. — N'oubliez jamais que les **seuls** deux rameaux Slaves qui ont eu une véritable civilisation littéraire-civile-politique-active et allant de pair avec les autres peuples civilisés (l'un dans l'infiniment grand, l'autre dans l'infiniment petit) c'est à dire la Pologne et Raguse, étaient nourris aux mamelles de la Civilisation Romaine et Catholique... Si vous faites prédominer la pensée et la civilisation germanique vous deviendrez en 10 années pires que les Carinthiens et les Carniolien s. Adieu, mon bon et noble ami, bien des amitiés et toutes mes sympathies à notre brave Ivan Kukul. et faites je vous prie mes complimens à M. votre père. Écrivez-moi encore, si vous pouvez. Je vous embrasse de tout mon coeur et suis

Luk. Guč.

P. S. A propos, je dois vous dire qu pour m'annoncer et me faire connaître partout comme Slave, j'ai adopté des cartes de visites Slaves, ne laissant que le nom usuel à l'italienne, pour me faire reconnaître. Je vous envoie un exemplaire actuellement. C'est comme cela que je fais mes visites. Je veux au moins montrer que plus les temps nous sont défavorables, plus je m'attache à proclamer partout mon adhésion intime à ma nation. Cela a fait beaucoup d'impression. — Victrix causa diis placuit — sed victa — mitis. Ma santé va toujours pas trop bien. — Si j'avais pu passer l'hiver chez moi, j'aurais été plus avancé. Maintenant il faudra n'y rester que peu de mois et puis être pour les bains de mer de nouveau au nord. Comme je vois maintenant une je n'ai pas beaucoup à craindre, si je trouve le temps, je viendrai vous voir au mois de juillet.

Moj draghi priatelju,

Još sam ovde alli uffam ne za dugo. Ova će draždanska ugovaranja i razgovaranja izit kako »miš od gore«. Ništa važna ne nadatse i ne boitese od njih, ni u dobro ni u zlo. Razvlačuse njemci i njemačke stvari kako staro sukno.

Jamais s njegovim smješno smionim donquixotismom zabuši njemce za koj dan, paka »i ta klija odpane pak se svi oni vratu staru kožu griztit... olli kako se u nas govori »tuč vodu u mortaru — nije ni služi ni gosparu«. Ne će pučko zastupništvo uvedeno biti, — alli i da bude, to bi bilo tako, da nijedne važnosti u ničemu nebi imalo, nebi bilo nego baš nailudjem (der dümmsten, allerdümmsten) čeljadi malo pepela u očči... Zato ni njemci sad to ne žude. I imadu razloga. S' völkerrechtlichen Staatenband pučko je zastupništvo oččevidno »u n s i n n«. U sadašnjem okolnostima tose njima najbolje vratit na ono što je bilo... i takoće izit, ako što iziđe s jako malahnjem promjenom... Hoće li Austria sva u sojuz alli neće, još se nemože uprav znatti... Prikor će biti da tako ćemo mi imenom u njemce uljestit i naše, da reččem i ime izgubiti, a potiori fit denominatio, alli »virtualiter« toće bit baš sve jedno. U ovi sojuz, kakavče njemački ostat, može i Kitai (China) slobodno uljestit... a i od materialnog dogovora... sve se voda mlati, sve lakardie... Samo ako mi jezik, vjeru (dobru rimsko-katoličku, samo »in illo signo salus«) izobraženost i sovjetnost (Bewusstsein) naše narodnosti uzderžat i okrepit budemo... Ako to uzumjemo, tad će se moć u pet, šest godina rečči: »La force des choses est plus forte que la sottise des hommes«... Ako li pak ne uzumjemo, tad ćemo bogme u malo ljetaa bitti kako štajerci i Kragnci... im deutschen Elemente aufgehen ohne weder die Vorteile noch die Eigenschaften des deutschen Elementes zu besitzen. — Zato u ovemu samomu opus facite evangelistarum. Nastojte da obči prikor padde na naše žene, koje naš jezik neće da govore, olli njemu njemački predstavljaju (vorziehen). Neka se francuskom i italijanskom učči. Alli ako je tolika libido assentandi ako toliko malo čudi tvarde (Character) imamo, da ni sram na obraz ženski privuč ne umjemo, niti imamo Ausdauer za naš jezik moralniem sillom bojevati, tad: wir verdienen nicht besser. Štomi u tvomu posljenjom listu od tiem nastojanim govoriš, to meni dobro uffanje dava. Alli noć i dan trjebu je truditi za ne oslabit. »La mollesse dans les poursuites morales a été de tout temps le fond du caractère Slave... Il faut travailler pour modifier ce défaut, car le mot de l'énigme de notre avenir moral est là«... U temu mogu s gordosti reči... Discite a me, quem non anni domuere decem, non mille carinae. Od moga desetoga ljeta njesam nigda jedno čučenstvo (Gefühl) promjenuo, a od moga petnaestoga nigda jednu osnovnu misao (Grundgedanke). — Opet ti govorim ne upirite vele očči na

Draždanje, od ovde neće ni spas ni poraz doći, kakose je uputilo. Važno je bilo da Draždanske konferencije bile su formal za boj ukloniti... a kad su počeli konferirati, toje sve neplodna polemika postala..., koja nije nego malo važna i za njemce iste, — za Europu, za nas baš olli ništa olli prem malo... »Dehnbares faseriges Zeug...», wie wenn ein Hund an einer alten Schuhsohle kaut«. — Sve će za sadse na staro kopito natuč i povratiti se s malo počegerčanja... Ah! da toliko možemo i mi rjeti! Ah! dasse možemo kako vormärzlichen pod svetu krunu povratiti pod kojom smo, kako ljudi, za naš jezik i našu narodnost vojevali, i gdje bismo s' oholijem, ali malo po malo svaki dan veća u velikodušnost i u razbor razvijajućimse narodom, i ljepo malo po malo dovojevali bili i sve naše pravice oteli bili. Oni bi bili ostali vjerni Kralju, a mi naprijed pošli. »Iztjeralismo konja a utjerali ošla« olli još bolje mazgu. —

Dobro si činio dassi me za obraz našega verloga Mirka za deset forinta postavio. Iz Beča ću tih poslat, ali recimi komu jih mogu podati. Još veće davamti f o r m l i c h oblas u svašto što vidiš da je od dobre koristi (ali gdi nije directe politička nikakva demonstracija) menne udužiti i zapisati. Ja ti za to kreditiram 50—60 forinta za ove godine, sasviem po tvomu razsudu u našem domorodniem nastojanju i duhu. A gdje bi bilo što veće dobra za učiniti to mi piši, što kessa (Beutel) dopušti, ti znaš da dobre volje u menni ima... Ah da imam što su stari Gučetići imali, što mi je još otac imao..., zna bog da ja to nebi u trüffelpastete poarčio, ali smo jadni dubrovčani a naigorre vlastela ubjeni i poginuti, sve siromasi došli. — Od diploma ni ja ni stari Počić ništa ne znamo. Kad ga budem primio pisaću zahvalni list. Neznam još k o m u dok podpisu ne vidim. To meni mnogu rados dalo da su se naši od mene spomenuli. Imateli »Ustavne knjigge« Statuten — šalji mi ih ako imate. — Grüne Gewölbe ja ću nastojati i poslat. A sad mi ostan s' bogom, pozdravi mi ljepo i serčano sve naše, i ljubi me kako te ljubi

Tvoj Gučetić.

P. S. Terleckomu ću sve pisati što mi govoriš. Na tvoj me »Dom i rad« odmah prenumerirati ako ga izdat budeš. — U Mletke hoću svakako, do Rima ne znadem. — Što društvo od mene žudi, pišimi, jaću svakako nać način. — Nemoi-se na Jamaisovu Energiu ni na njegove note vele čuditi. To su sve l a k a r d i e, kad se vidi pod čilimom štae. Vjerujmi to će se sve razsut ko kvalješ kad dodje vrijeme a tad ćete vidjeti koliko malo temelja sve to ima. Jamais je lokomotiva (četiri riječi nečitljive) ne gledati ni za se ni prid se, ni oko sebe. — Ako je to Energia, on je energik, tako bi svaki Vlah Umo (jedna riječ nečitljiva).

(Beč oko 20. travnja 1851.)

Mon cher ami!

Je suis enfin arrivé à Vienne et je suis obligé d'en repartir sur le champ vu qu'il me faut être à Ostende ou Nordeney pour le commencement du mois d'août et que je veux et dois rester à Raguse au moins trois mois et demi. — J'ai trouvé le diplôme chez le vieux Pozza, et je vous envoie la réponse adressée à notre brave Kukuljević que je vous prie de saluer cordialement en dehors de ma réponse officielle. — J'ai honte de ne pas savoir écrire quelques **lignes** correctes en prose slave moderne pour ainsi dire, — mais pensez seulement que je suis depuis plus de 30 années partout excepté dans un pays slaves (sic) et entouré de toutes choses excepté de choses slaves. — Je n'ai pas pourtant voulu écrire dans une autre langue... Mais vous savez, cher Ami, que mon zèle patriotique est plus chaud que ma science **pratique** (je dis pratique c. a. d. pour écrire moi même, car pour comprendre je suis assez fort et si j'étais 2 mois au milieu de vous autres, je me fait fort de parler et écrire assez coulamment) du Slave n'est étendue. — Je vous écrirai de Raguse mes observations actuelles.

Je ne vous parlerai pas maintenant des conférences de Dresde, Vous aurez vu par le fait qu'il en est juste ce que je vous avais annoncé d'avance... Je vous dirai seulement qu'en dehors du jeu et des tentatives des formes dont on est à la recherche, et des rivalités de pouvoir et d'amour propre..., la pensée la plus intime, celle qui paraît partout en dessous et au dessus de tout comme moyen et comme but... (surtout comme moyen de persuasion réciproque:) — c'est l'antagonisme contre le slavisme et la tendance avouée d'étendre la domination formelle et matérielle (quoique d'abord indirecte) du Germanisme sur le Slavisme... enjolivé par la ritournelle de rigueur de la »Germanische Bildung«... C'est vraiment admirable comment ils savent être tenaces en cela..., et quelle naïveté ils y mettent, ne se laissant ni détourner ni belehren par tous les »fiasco« que la »Germanische Bildung und germanische Einfluss und Kraft ont fait dans les derniers temps. Plût au ciel que nous possédassions autant de tenacité et autant de Selbstgefühl!

J'ai eu des scènes très singulières, remarquables et utiles à cet égard..., et j'ai eu occasion de protester énergiquement contre le bienfait de la Germanische Bildung qu'on veut gnädig uns gewähren... C'est comme je vous disais et que je dis depuis 3 années continuellement... On veut bien permettre que nous continuions à dire notre »Očče naš« dans notre langue, mais c'est tout ce que l'»excellence« de la Germanische Bildung peut nous accorder, ne devant pas, pour notre propre bien, nous accorder davantage... A côté de cela ils ont des phrases très ronflantes, destinées à endormir les enfants... etc. etc.

A tout cela nous devons répondre, je crois, en nous tenant éloignés de toute politique mais travaillant nuit et jour à développer et à faire accepter partout socialement et littérairement notre belle langue..., et en l'éloignant toujours davantage des corruptions du goût et du savoir Germanique, pour la mettre en rapport intime avec les *Cultursprachen der Culturvölker* de la race latine, dont le génie est plus conforme au nôtre, et dont nous n'avons pas à craindre l'absorption ni nationale ni littéraire etc... Le monde ne jugera le degré de »*Tüchtigkeit*« de notre nation que par les progrès qu'on saura faire sur cette voie. — De tous les autres *Zustände* dans nos pays jugoslaves je ne vous parlerai pas par principe et par impuissance. — L'étude de l'histoire ancienne et moderne nous donnera, j'espère peu à peu »la sainte science de bonnes voies«. Ecole, catholicisme, langue..... voilà trois champs où nous pouvons faire beaucoup et où personne ne peut ni nous soupçonner ni nous désapprouver. Il ne faut pas se perdre et perdre son temps et ses forces sur les autres champs où nous n'avons aucune chance ni de comprendre ni de faire le bien. La société historique peut faire beaucoup de bien et je vous assure que si j'étais un peu libre de mes mouvements je m'y mettrais corps et âme. Je le ferai aussi du reste, autant que possible.

J'ai fait la connaissance de l'excellent M. d'Ožegović et de M. Pejaković⁴³ L'un et l'autre nobles, habiles et chauds patriotes. Je suis d'accord avec l'un et l'autre sur tous les points, — excepté peut-être que moi je tiens plus au développement rationnel et à la réforme des institutions et rapports historiques, qu'aux constructions sans garanties sur la »*tabula rasa*«; et en cela encore que je ne suis »sans quartier« que seulement pour la *germanische Bildung* et que je désire transaction et rapprochement avec toutes les autres civilisations qui désormais ne peuvent nous faire aucun mal, — mais seulement du bien, — tandis que tout développement vraiment slave est impossible wenn man nur einen Finger gibt der germanischen Bildung — *historia loquitur*.

Ces Messieurs sentent plus les dangers de l'Italianisme et du Magiarisme que ceux de la *germanische Bildung* et en cela je crois sincèrement qu'ils ont tort, — mais du reste Ožegović est le véritable »*praesidium et dulce decus nostrum*«.

Je vous envoie 40 fl. maintenant et vous enverrai plus tard encore 20. Distribuez cela aux différentes choses dont vous m'avez parlé, tout à fait d'après votre jugement.

Terlecki fait beaucoup de bien et tâchez de lui faire du bien. — Je vous écrirai encore de Raguse, — écrivez moi aussi à Raguse, —

⁴³ Pejaković Stjepan, (1818—1904), viši činovnik (perovođa) u ministarstvu u Beču, do 1870. G. 1861. izdao u Beču *Aktenstücke zur Geschichte des Croat, slav. Landtages und der nationalen Bewegung vom Jahre 1848*.

et en attendant je suis en hâte et vous embrasse de tout mon coeur avec tous nos amis et suis

Lukša

Mes hommages je vous prie à votre excellent et aimé (dvije riječi nečitljive).

8.

Raguse, 5 juillet 1851.

Cher ami!

J'ai reçu, il y a quelques jours, votre chère lettre et aujourd'hui à peine les livres dont je remercie et vous et la société de tout mon coeur. Voilà une très louable et très profitable activité, le choix est fait avec discernement et utilité. — Je crois seulement qu'il y a eu une méprise puisque au lieu du N° VIII du »Kolo«, j'ai reçu deux numéros VI. — L'édition de la *Mandaliena* est superbe, elle n'était pas encore connue à Raguse, et nous en sommes enchantés, nous tous (c. a. d. très peu de personnes) qui avons encore du patriotisme et de l'amour national à Raguse... Je crois vraiment qu'attendu l'élégance et la pureté de la langue et des formes, il n'y a rien de plus à propos que de populariser les compositions de Giorgi, — et je suis charmé de vous savoir à la direction de tout cela, connaissant et votre goût et vos idées et vos tendances. Pour avoir des notices biographiques sur Giorgi, il n'y en aurait plus qu'il n'en est imprimé dans *Appendini*, dans *Sa Vie* publiée avec les hommes illustres de Raguse que vous possédez sans doute à Agram et plus que dans l'année 1845 de la *Zora Dalmatinska* (articles Giorgi, rédigé par mon cousin Pozza) dont vous aurez sans aucun doute la collection et il n'y en a, dis-je, de plus amples que dans l'ouvrage manuscrit du dominicain Cerva et le diable veut que le Prieur des dominicains, qui a la clef des Archives, se trouve dans ce moment en tournée, sans cela je vous l'aurais fait copier et je l'aurais joint à cette lettre. Je le ferai (ou ferai faire, si je n'y suis plus) dès que le diable sera de retour et je vous l'enverrai sur le champ, mais je crains hélas! que cela ne soit trop tard... Je le répète du reste, — chez *Appendini*, parmi les »Hommes Illustres« et dans la *Zora*, il y a assez de détails biographiques pour en faire la lucubration (sic) préliminaire que vous désirez faire. Vous faites bien de tenir de rester à Agram jusqu'à ce que vous ayez activé les travaux de la *Matica* et de la société que vous voulez mener bon trot, mais pour le moment que vous pourriez venir à Raguse (et je crois toujours que cela serait d'une très grande utilité) sachez que vous pourrez vivre parfaitement avec vos 400—500 florins en vous adressant tout de suite à votre arrivée au Docteur Kasnačić (junior), nous sommes déjà convenu qu'il vous procurerait tous les arrangemens et toutes les facilitations possibles et désirables, tant économiques que sociales, officielles et littéraires... et je crois également qu'il ne serait pas

difficile d'obtenir la permission de consulter les vieilles archives... Enfin nous en parlerons encore.

Quant à moi, je suis mieux sans être bien, je continue à ne pouvoir parler que très peu et très bas. Je pars samedi prochain pour Vienne, Dresde, Nordeney... Je ne sais pas assez ce que je deviendrai immédiatement après, mais je vous en écrirai. Si je suis bien de santé, j'irai passer deux à Paris — pour mettre un peu d'ordre dans les affaires de ma cousine et dans les miennes. J'ai écrit à Terlecki avec mon ami Patrubon qui est allé à Paris et Londres. — Il lui donnera une foule de renseignements utiles. Si l'oeuvre prospère, je pourrai lui fournir d'ici un excellent individu, l'abbé Raicevich, qui a grande envie d'y consacrer son activité et ses talents, mais qui est obligé d'avoir des garanties de subsistance. Au surplus, un autre jeune prêtre Ragusain est déjà thätig pour nos compatriotes en Orient... C'est l'abbé Illinich qui persécuté ici par la pretraille, est allé à Paris s'est fait **Lazariste** pour les Slaves d'Orient, et il se trouve en effet comme prédicateur et missionnaire Slave à Constantinople où il a un grand succès... C'est un excellent sujet.

Quant au »Ritterliche«... il appartient pour moi déjà à cette classe des gens dont Dante dit »non ragionar di lor, ma guarda e passa«... »Bog gnemu, kako on nama«... Lorsque la nation aura la force de pouvoir avoir une attitude morale il sera puni par cette attitude, maintenant il n'y a d'autre consolation que celle que vous exprimez si noblement. »Znam da neću imat ni ja ni iko koristi... al će buduće pokolienie etc.«... J'y crois aussi fermement..., mais hélas, mon cher ami, combien il y a peu de monde qui y croit... et combien encore moins qui veulent sacrifier quelque chose pour cette croyance!... Je l'ai, Dieu merci, i da njesam ovako nevaglal i već za ništa kako sam ja isto bi i ukazo da zato živem!... Nous avons tous été touché et nous avons admiré le noble mouvement de votre âme et de votre imagination dans le mot »koji idu i evo ih na (jedna riječ nečitljiva)... Bog te počuo... Ali već žudim nego li umiem ufat. Kasnačić te i Počich i sestre moje ljepo pozdravgljivaju... Si vous voudrez quelque chose à Raguse en mon absence adressez vous toujours librement en mon nom au Docteur Ivan Augusto Kasnačić.⁴⁴ Il est Slave de coeur et d'esprit. Saluez moi, je vous prie, avec toute l'estime de mon âme tous nos braves. J'espère qu'il ne passera pas longtemps avant que je vienne vous embrasser tous cordialement »in loco«. En attendant »bonum certamen certate«: tranquillité, histoire, loyauté — prudence, nationalité, anti-germanisme (četiri riječi nečitljive).

Garlim te i glub. Tvoj

L. Gozze.

⁴⁴ Kasnačić Ivan August (1817.—1883), sin Antuna Kasnačića.

Dresde (!!) 15 avril (1852)

Da sitze ich auf dem alten Fleck

Mon cher et excellent ami,

Je ne vous ai pas écrit tout le temps que j'étais en France, ad invidiam temporum, da mi je prava zakletva, comme on dit chez nous. — Mais vous avez eu de mes nouvelles et moi des vôtres, par notre bon Hipolite. Je n'avais du reste pas à craindre que vous doutiez ni de mon amitié ni de mes sentiments, moi qui me vante toujours que depuis ma dixième année je n'ai pas changé un seul sentiment et depuis ma quinzième pas une seule idée... J'ai appris avec regret et avec plaisir, que vous avez quitté Agram et que vous vous êtes retiré à Diakovar avec regret puisque je sens tout ce que nos innocens et pauvres efforts littéraires perdent en perdant l'appui directe de votre activité, de votre expérience et de votre dévouement, avec plaisir, puisque je vous sais auprès de notre vénérable Monseigneur Strossmayer — solum decus et praesidium nostrum rerum... Da sind Sie geistig und leiblich gut aufgehoben...

Moi je me suis hâté de me replacer sur le Amtsboden de mon poste de Dresde, quoique cela a été assez désagréable pour moi — et pour bien d'autres mais je pensais que par le temps qui court — et surtout par le temps qui courait il y a encore dix jours, il fallait avant tout »fortiter occupare portam« et j'y suis, tout en continuant à étudier la meilleure manière de me remettre de nouveau au large, chose qui sans Jamais sera maintenant moins difficile. — Ma santé, Dieu merci, s'est beaucoup améliorée. J'ai pris les bains de mer en Belgique, j'ai fait une bonne cure de raisins à Fontainebleau et j'ai passé le reste de mon année, jusqu'au 4 du mois de Mars à Paris, so unaufsichtlich wie möglich — et je peux dire d'avoir été favorisé par le tout, car j'ai vu d'assez drôles de choses!

Les Français ont maintenant bien autres choses à faire que de s'occuper de notre littérature. Cyprien Robert,⁴⁵ qui est très peu de choses lui même, explique de temps en temps quelques »piesne« sur Kraljevitsch Marko devant une (sic) auditoire de 2 ou 3 personnes et comme on craint que la chaire de notre littérature sera entièrement abolie sous le nouveau régime..., personne in der weiten Welt ne s'intéresse plus à nous et nous rentrons, en nous repliant sur nous mêmes, dans le travail lent de langué et de littérature qui nous profitera peu à peu. — Ce qui nous profiterait encore davantage, ce serait le réveil parmi nous du bon esprit de l'église et de ses bienfaisantes influences pour la moralisation et le véritable développement intellectuel des classes basses et moyennes..., et »haec omnia

⁴⁵ Robert Cyprien, rođen 1807., umro poslije 1860. francuski slavist, nasljednik Mickiewiczza na slavenskoj katedri na Collège de France.

addicentur vobis.» Je ne compte pour cela que sur notre noble Evêque, au quel je vous prie de dire de ma part tout ce que la plus affectueuse vénération peut sentir de plus dévoué et de plus tendre, tout ce que la confiance la plus convaincue peut voir de plus efficace.

L'oeuvre de notre pauvre Hippolite serait aussi d'une utilité immense, si elle était appuyée et si elle n'avait à combattre contre des difficultés presque insurmontables... Ce qui lui manque surtout ce serait des bonnes recrues de nos pays jugoslaves... Si vous pouvez l'aider en cela en appelant l'attention de Monseigneur, vous aurez vraiment bien mérité de la pauvre nation...

Ecrivez moi bientôt et dites-moi que fait maintenant notre Matica et notre académie. Il ne faut abandonner ni l'un ni l'autre. Dans leur tendances purement littéraires et philologiques elle ne peuvent certainement être suspectes à personne. — N'oubliez pas que je dois encore 20 florins de ma contribution que j'avais destinée pour l'année 51, et que je veux destiner encore une 50^{taine} de florins pour l'année courante. Dites-moi à qui je dois remettre ou transmettre d'abord 20 florins — retardés — et puis dites-moi comment je dois appliquer les 50 florins que je destine encore pour nos institutions littéraires ou scholastiques dans le courant de l'année 52. — Si plus haberem plus darem.

Savez vous que notre ami Montigny est nommé Consul à Belgrade? Je vous l'adresserei s'il passe par vos parages. La pauvre femme la mentirait de devoir aller dans un pays si hétérogène à ses habitudes. — Si vous pouvez leur être utile à quelque chose, je sais que vous le serez, se sont de si braves gens. Lui, Montigny, doit être à son poste à la fin du mois de mai. Sa femme viendra plus tard. — Je lui ai fait avoir des renseignemens par mon concitoyen le Dr. Lepese, qui est Militärartzt à Belgrade.

Adieu, mon bon et vieil ami, ne m'en voulez pas de ne pas vous avoir écrit de si longtemps... c'était »dammi bude pravva zaklektva« — je n'écrivais à personne, excepté à ma famille et à Patrubon pour affaires. J'espérais retourner à Raguse, alors je comptais vous voir et chez vous — et chez nous. Di aliter voluere. Was nicht ist kann werden. Bien des choses à notre cher et bon D. Mate. Il ne m'aura certainement pas oublié.

Ostanmi dobro i zdravo, ne plači vele tvoga dragoga Jamais... alli u istinu plačiga, erbo može i gorri doč.

Ljubite i garlite Tvoj stari alli još vruči

Gučetič

Dresde, 8 mai 1852.

Cher et excellent ami,

Je reçois à l'instant même vos quelques lignes du 3. — Je me réserve de répondre longuement à la précédente qui m'a fait le plus tendre plaisir, mais je ne veux (sic) pas tarder un seul instant à vous répondre par un seul mot, à ce que vous me demandez dans la dernière.

La destination et l'arrivée prochaine de notre ami Montigny sont tout à fait sûres et certaines. J'ai des nouvelles très récentes encore de lui. Il est à Paris dans ce moment pour prendre ses instructions et s'aguerrir au voyage. Il m'écrit qu'il quitterait Paris le 15 du courant et qu'il serait à Dresde vers la fin du mois... faites donc votre calcul et faites moi connaître les allures successives de votre vénéré Monseigneur l'Evêque, au quel vous direz en attendant les choses les plus respectueusement tendres, et toute ma reconnaissance.

J'ai écrit avant hier une longue lettre à Montigny sur les bontés et les desirs de Monseigneur. J'ai cru qu'il serait très utile que M. fût instruit et averti de tout avant de quitter Paris... Cela peut avoir la meilleure influence. — Je crois qu'il me répondra encore avant de venir à Dresde et je me hâterai de vous faire connaître la teneur de sa réponse. — Il est certainement difficile de trouver une personne mieux disposée, plus honnête, plus active et plus bienveillante par sa nature. — Si cela dépendra de lui (et je ne prévois pas d'obstacles extérieurs) certainement il se fera plaisir et honneur de venir voir Monseigneur... Tout dépend de combiner les choses de manière à ne pas se manquer. — Ne doutez pas en attendant, que je l'endocrinerai de toutes les manières à l'avantage des Catholiques serviens. Je l'ai déjà fait par ma longue lettre. Je vous écrirai prochainement sur tant des choses qui touchent notre littérature et nos écoles. D'ici à 5 ou 6 jours (quand j'aurai mon trimestre de mai) j'enverrai les 70, peut-être même 80 ou 90 florins, pour mes arriérés et mon année à notre Matica et Academie.

Si l'on a publié quelque chose d'intéressant faites moi donc le plaisir de me le faire tenir, mais bien entendu, pour mon argent. Je voudrais avoir entre autre un exemplaire du psautier (Saltier).

Donnez-moi votre adresse précise.

Je vous embrasse de tout mon coeur en toute hâte et suis votre inaltérable et sincère ami

Lukša.

Mon neveu Orsat Počić⁴⁶ va faire un voyage en Russie... Spallissumu žestoko krila... Grehota je — er je on imao dosta uma i vatre... Il ne sait que faire de son existence.

⁴⁶ Pozza Orsat (Pucić Medo), (1821—1882)

Dresde, 18 mai 1852.

Mon cher ami,

Je ne sais toujours pas m'expliquer que vous ne m'écriviez pas en réponse de ma dernière, pour me donner l'indication précise des allures de Monseigneur l'Evêque et des vôtres, indication qui eut été nécessaire pour combiner l'entrevue avec Montigny. — Celui-ci m'avait écrit en effet de Paris qu'il acceptait et qu'il lui sera précieux de connaître Monseigneur, de demander ses ordres, et qu'il sera charmé de vous revoir vous même... Il me mandait encore que inmanquablement il serait à Dresde avant la fin de ce mois, car il avait l'ordre d'être à Belgrade dans les tous premiers jours du mois de juin. — Mais hélas! j'ai maintenant une mauvaise nouvelle à vous mander... Je reçois à l'instant une lettre de Montigny qui me dit, que tout à coup et lorsque il avait perdu tout espoir d'avoir une place autre que celle de Belgrade (qui convenoit si peu surtout à sa femme), il venait d'être transféré »à la Couronne« en Espagne. — Voilà donc tous nos plans détruits... et j'en suis d'autant plus désolé, étant persuadé que Montigny aurait été tout à fait l'homme de Monseigneur l'evêque dont il aurait secondé les pieuses et sages institutions avec zèle et suite!! Heu male factam!... C'est encore les femmes, car Montigny lui-même serait venu assez volontiers à Belgrade qui est, pour eux, un poste considéré et important. Il eut été très convenable pour toutes les autres puissances, puisque je ne connais de personne d'un caractère plus conciliant et plus éloigné de toute intrigue que ne l'est celui de notre ami. — Le successeur n'est pas encore nommé et j'écris à Montigny de me mander quelque chose sur celui qui y sera nommé, quand on l'aura désigné... et nous verrons.

Ma santé s'est de nouveau beaucoup ressentie des extravagances de la saison et du climat de Dresde. — Je peux dire que j'ai à peu près tout perdu ce que j'avais gagné... c'est surtout la tête qui est travaillée maintenant. J'y ai de rhumatismes (sic) continuels qui me rendent peu propre à toute application. — Ce qui me faudrait surtout c'est une vie calme, homogène, régulière, un climat tempéré et régulier, des occupations qui cadrassent avec mon esprit — et surtout pas de gêne domestique et sociale qui me tuent à la lettre! O rus quando ego te aspiciam!! — J'ai vu que vous avez fait insérer dans les journaux des déclarations dans le sens catholique et je vous en approuve entièrement. De tous temps propter conscientiam, mais de nos jours surtout il n'y a que de l'église seule que l'on peut espérer quelque chose et surtout pour les nations déshéritées de leur (sic) places au soleil. — À ce propos je vous dirai que comme c'est ma famille qui possède à Raguse les originaux à l'huile (Oelgemälde) des portraits des hommes illustres de notre pays, et comme notre famille va, Dieu merci, s'éteindre et que je ne saurais confier à personne ces portraits sans craindre qu'ils seront relégués au galetas... j'ai eu l'idée d'en faire cadeau au »Séminaire« de Raguse, pour les associer

à la stabilité de l'église... L'église, certainement, durera, même à Raguse aussi longtemps que quelque chose dure... Lorsque nous serons devenus schismatiques..., alors sans cela Raguse d'alors n'aura aucune solidarité avec Raguse d'autrefois... et les »hommes illustres« périront avec le reste. — Voici l'inscription que j'ai composée pour faire mettre à la salle du Séminaire où seront placés ces portraits:

Imagines.
 Illustrium. Civium.
 qui.
 Rhacusinum. nomen.
 dum stabat.
 Ingenio. Scientia. Bonis. Literis.
 Moribus. et. rebus. gestis.
 Longe. ultra. angustissimi. imperii. fines.
 Calendam. Celebrandamque.
 Adseruere.
 Lukša. Pecorarius. Gozzaeus.
 Ne. per. hodiernam.
 Aut posterorum. ignaviam
 et temporum. iniquitatem.
 Tanta. nomina.
 Prorsus. obliviscantur.
 Avitis. ex aedibus.
 heic.
 Ad. umbram. Ecclesiae. Sanctae.
 Honestatis omnigenae.
 Vindicis, altricis. optumae
 Perseverantissimae
 Veterum. honori. Utinam.
 Iuvenum. imitamento
 transferri. collocarique
 Curavit.

Deržmo se cerkve ona sama može još naš biedni narod očistiti, obraniti uzvisiti. Ovako bi ja mislio da ni u Boga nebi vjerovao. Samo filosofični.

Je crois recevoir aujourd'hui (c'est retardé par un mésentendu de Patrubon) mon trimestre et alors j'expédierai tout de suite ce que j'ai promis pour nos entreprises académiques et littéraires à Agram. — Je vous ai prié dans ma dernière de me faire parvenir un exemplaire du »psautier« (saltier) de Giorgi, et autre chose qui peut être sortie dans l'intervalle et que vous jugez assez intéressant. Je compte sur votre complaisance. — Avez-vous vu le Drame Serbe »Bošnjaci« que M. Ban⁴⁷ a fait imprimer à Neusatz en le dédiant à moi? Je ne l'ai reçu que

⁴⁷ Ban Matija (1818—1903), književnik i političar, rodom Dubrovčanin, od 1845. u Beogradu. Dramu Mejrima ili Bošnjaci napisao je 1847., a izdao 1851. u Novom Sadu.

l'autre jour... Je le trouve très intéressant comme tableau surtout des moeurs et des conditions d'existence dans cette pauvre Bosnie..., qui est la »terre promise« de »jugoslaves.« — Neka Bog vlada.

Adieu, cher ami, donnez-moi bientôt signe de vie. Je baise l'an-neau épiscopal de notre cher Monseigneur avec le plus affectueux respect — et, vous même, je vous embrasse de tout mon coeur sur les deux joues et suis

Votre inaltérable

L. Gozze (Gučetić)

P. S. Donnez-moi votre adresse précise puisque je suis toujours obligé de *um schreiben* et même Dieu sait si ma dernière vous est arrivée.

P. S. J'attends au premier jour mon neveu-cousin Orsat Pozza qui va faire un voyage en Russie! — Je n'approuve pas beaucoup cela. La Russie n'est intéressante pour nous que lorsque nous pouvons et voulons y passer assez de temps dans l'intérieur et vivre avec le peuple... Aller à Petersbourg et à Moscou pour faire connaissance des *činovniki*, des *dvorjani* et des *князи* et *Bojari*, coûte trop d'argent — et ne nous apprend rien de nouveau...!

12.

Rome, 26 mai (1852)

Mon cher ami,

Je ne vous ai pas encore répondu à votre chère première lettre parcequ'elle exigeait une foule d'informations que je voulais vous fournir avec véritable connaissance de cause que ma nouveauté à Rome et la multiplicité de mes affaires et de mes »seccature« ne m'ont encore permis d'avoir aussi *gründlich* que je désire. Toutefois vous ne pouvez pas douter que je ne m'en occupe. — Mais comme votre lettre du 17 que je reçois aujourd'hui même (*corpus domini*) exige une prompte réponse je ne veux pas tarder un instant de vous dire — et de ne vous dire que seulement ce qui concerne votre question — personnelle. Le reste à un autre moment.

Je suis sûr qu'avec de bonnes recommandations de votre Evêque, votre cours d'étude à Vienne etc. vous suffirait pour vous faire ordonner prêtre dans le plus bref délai.

Il y a maintenant un *Canonicat* de S. Jérôme vacant et si vous étiez déjà ici et déjà prêtre il serait facile de vous le faire adjudger, mais comme ce bénéfice est du *jus patronatus* du Duc Sforza-Cesarini et qu'il voudra s'empresse de nommer, parcequ'après 4 mois de vacance il perdrait le droit de le faire et que, en dehors de cela, il y a déjà des gens qui intriguent, je ne saurais pas vous garantir qu'il me réussirait de faire ajourner la nomination.

Le *Canonicat* ne rend que 200 florins à peu près, de plus la Congrégation Slave vous assure la messe quotidienne de 33 Kreutzer à peu près... Tout cela est peu sans doute, mais avec de la sobriété

on peut vivre, et de plus on trouve avec de la bonne volonté à gagner de plus... et je n'ai pas besoin de vous dire qu'aussi longtemps que j'y suis, je suppléerais au besoin. — Mais encore une fois: il sera difficile de faire que l'on attende avec la collation du Canoniat.

L'église S. Jérôme et la Congrégation est un établissement capable d'un développement on ne peut plus utile pour nous sous tous les rapports. En général il y a à Rome de très belles choses à faire. Vous sentez bien que j'y prendrai influence, et vous avec votre zèle, votre activité, vos connaissances et votre prudence vous pourriez être d'une utilité immense. Der Grund zu allem ist da — aber alles ist verkommen. — Bibliothèque et d'autres instituts qui sont d'un accès assez difficile seront faciles par mon influence. Comptez là-dessus. Si vous vous décidez à venir à toute aventure songez avant tout à avoir des bonnes très bonnes, recommandations de notre vénérable évêque, auquel je vous prie de dire les choses les plus respectueuses et les plus affectueuses, et puis tâchez que tous vos papiers, passeports etc. soient en parfaite règle. Avec ces bases et avec de la patience et du courage on peut beaucoup faire.

J'ai décidé de travailler surtout à rétablir le Collège Slave près l'église de S. Jérôme qui déjà a existé autrefois, mais qui est untergegangen. Si la Congrégation n'avait fait dernièrement quelque dettes pour restaurer l'église on pourroit y songer tout de suite, — mais comme cela il lui faudroit 3 ou 4 ans encore pour payer, à moins qu'on ne puisse procurer d'autres sources. Dites à Monseigneur en mon nom qu'il serait de la plus grande utilité pour tous nos pays d'avoir quelqu'un (un prêtre) à Rome. Maintenant l'attention est éveillée pour les besoins de nos populations mais à Rome tout se fait lentement, et »non est qui frangat eis«. Je crois qu'on devrait faire quelque sacrifice pour vous envoyer à tout événement à Rome, sous ma direction et garantie. J'ai malheureusement trop d'affaires de détails pour pouvoir faire, comme je le désirerais, bien en détail certaines choses. Si l'Evêque écrivait tout de suite à la Congrégation de S. Jérôme qu'il a entendu qu'un canoniat était vacant, et qu'il aurait un **prêtre** qu'il peut récomander et qu'il se sacrifierait pour le bien, je tâcherai que la Congrégation présentât cela au Duc Cesarini, et il y aurait grande probabilité que vous pourriez être nommé tout de suite et je vous dis encore si vous avez la prébende de S. Jérôme vous pourriez hardiment vous lancer dans les éventualités..., a i ja sam ovde dokle sam.

De plus j'espère que peu à peu on pourra augmenter le »Stipendium« de ce bénéfice. Si S. Jérôme nous échappe pour le moment, si vous pouviez tâcher de vous assurer pour quelque temps 200 fl. par an nous trouverions déjà ce qu'il manquerait pour Vous faire vivre modestement. — Ecrivez-moi tout de suite. Dites à notre bon D^{on} Mate que je lui écrirai tantôt mais que ce qu'il me demande est facile. — Mon neveu Orsat Počić est ici, lorsqu'il sera pour partir pour Trieste, je lui donnerai les 50 florins pour

nos institutions littéraires qu'il enverra de Trieste. Hippolit je takodjer ovde. Ima i nade i straha da mu pojde alli ne pojde od ruke što ište za njegov institut. — Je n'ai plus le temps... Je m'en vais m'informer tout de suite ce que c'est que la chose du Général des franciscains. Nous avons ici fra Domenico Stoič, Ragusain de beaucoup de mérite et de savoir.

En toute hâte, je vous embrasse de la vie
et suis votre

Lukša

Bilješka A. T. B-a: Odg. b/6 lipnja da će Mato ić, a ja još ostat moram. O knezu (nečitljivo) i (dviije riječi nečitljive).

13.

Rome, 14 juillet (1852(?))

Mon cher ami,

Le Général des franciscains a été à Naples... et c'est pour cela que je n'ai pu lui remettre la lettre de Mgr. l'Evêque qu'avant peu de jours... Il va répondre en détail à Monseigneur qu'il voudrait entièrement satisfaire, mais il a reçu dernièrement un rapport des franciscains de Raguse, qui l'a obligé d'ordonner tout de suite à Jukić⁴⁸ de venir à Rome. — Néanmoins, il m'a dit qu'il m'enverra une lettre pour Mgr. Strossmayer, et si celui-ci lui fait l'honneur de lui répondre sur quelque détail important, il verra de faire selon ses désirs. — Je ne vous écris que ces deux mots, mon digne ami, parce que j'ai à faire comme je n'en ai jamais eu de ma vie. Le Ministre est parti et m'a laissé une véritable montagne d'affaires arriérées... Je suis Chargé d'affaires de sorte que j'ai outre les choses ecclesiastiques toutes les affaires politiques et administratives. Vous devinerez facilement que c'est immense. Dans quelque temps j'espère avoir déblayé la table et alors je vous écrirai plus à long. — En attendant je vous conseille in jedem Falle d'accepter la petite place à la bibliothèque impériale. Ne croyez pas que je vous dis cela à la légère... J'y ai réfléchi dans tous les sens... Je vous conjure d'accepter une fois que Monseigneur peut pour le moment se passer de vous. — Vous devriez dans l'intervalle visiter Rome... J'irai moi-même à la Campagne, mais je serai toutes les semaines en ville... Vous logerez chez moi. Dites biens des amitiés à notre excellent D. Mate, qu'il me pardonne si je ne lui écris encore... Je n'ai vraiment pas le temps... Dites lui seulement... que je compte le voir bientôt à Rome... S'il voudra rester je lui garantis un Canoncat à S. Jérôme. Il pourra faire encore plus de bien qu'il ne suppose. J'ai déjà »vorgebaut« et on sera enchanté à Rome (pas seulement à S. Jérôme) de l'avoir. — S'il vient qu'il me fasse le plaisir de payer 50 florins à notre Matica et Društvo etc. (comme l'année passée) et moi je le lui donnerai ici. — Si non, je vous prie de trouver manière de tirer pour cela une lettre de change à vue sur moi...

⁴⁸ Jukić Frano Ivan (1818—1857), franjevac i književnik iz Bosne.

Me voilà enfin au courant des journaux que vous m'avez recommandés. J'y trouve beaucoup de bonne chose, et surtout la langue qui fait des progrès sensibles. Hyppolite est de nouveau à Paris..., il a été assez bien accueilli ici et il a de bonnes espérances de venir s'établir ici, lui et son institut.

En toute hâte, je vous embrasse de tout mon coeur et suis

S. A. V.

Gučetić.

2 fr. sr. za Perkovca⁴⁹

14.

Albano (a piši svødj u Rim)
na 3 — (auguste)!
(1852 —)

Mon excellent ami,

J'avais reçu une lettre de notre vénéré Monseigneur Strossmeyer, dans laquelle il me parlait de son projet de venir à Rome avec l'Arch. de Agram.⁵⁰

J'en ai parlé au Cardinal Secrétaire d'Etat qui en a été on ne peut plus réjoui et m'a dit qu'il en parlerait tout de suite au S. Père⁵¹ qui en sera ravi. — En effet le Cardinal m'a dit hier qu'il avait donné à S. Sainteté cet espoir et que le S. Père en a »oltre ogni modo soddisfatto« le S. Père a dit:

»che poche cose gli daranno tanta consolazione quanto l'arrivo a Roma di questi prelati, che li riceverà a braccia aperte e colla più santa tenerezza — Che non possono venire più a proposito, perché nulla gli stava tanto a cuore nelle circostanze attuali quanto di provvedere alli bisogni della Chiesa nelli paesi Slavi che lui se ne occupa molto, ma che nulla gli sarà tanto utile quanto li consigli e le informazioni personali di questi distinti prelati etc. etc.«

Je preux aussi vous assurer qu'on s'occupe sérieusement, et vous savez que Rome s'veille souvent, mais lorsque Rome s'éveille alors on fait tout *gründlich* bien. — Le Cardinal (et autres personnes influentes) m'a dit que déjà l'arrivée (j'espère prochaine) de notre bon D. Mate leur faisait beaucoup de plaisir et leur sera très utile. Cela suffit, j'espère, pour décider D. Mate à ne pas tarder de venir. *Takav perom* et (*tri riječi nečitljive*).

Qu'il ne calcule trop... Qu'il soit sûr qu'il ne mourra pas de faim.

Comme je ne sais pas où se trouve pour le moment notre cher Evêque, je vous écris à vous ce que le Cardinal m'a dit hier et vous prie de le lui faire savoir. — Dites — lui en même temps qu'on ne trouve en core nulle part aucune trace de la requête qu'il dit avoir envoyé à Rome par le moyen de la Nonciature par rapport à la dispense d'un

⁴⁹ Perkovac Ivan (1826—1871)

⁵⁰ Archevêque d'Agram = Đuro Haulik (1788—1869), zagrebački biskup od 1837., nadbiskup od 1852.

⁵¹ Saint-Père = papa Pio IX. (1846—1878)

comte slavonien, mais que dès que cela arrivera, que je ferai de tout indirectement pour hâter la résolution. Si Monseigneur avait envoyé à Moi cette requête, il est plus que probable qu'il aurait eu à l'heure qui est déjà la réponse.

Adieu, cher ami, écrivez-moi bientôt — Suivez le conseil que je vous ai donné dans ma dernière — d'accepter le poste à la bibliothèque à Vienne et, si vous pouvez, faites avant une excursion à Rome. — Soyez sûr que Rome est encore la Capitale du monde.

— J'espère que D. Mate me portera le 3ème volume du Dubrovnik et autres choses. N'oubliez pas de le prier de payer s'il peut 50 fl. pour moi pour nos instituts (outre les livres reçus l'année passée et à recevoir cette année-ci) et que je lui paierai ici tout de suite. — Pod staros su došli, gdje sam već ne valijal za ničesa, ali sad mi novaca ne maikaa (fali) ... Svedj ću imat za najmanije 4000 forinta — a sad kad nije Poslanika imam već od deset a k tim petnest ljepih sobah — vert ... sans aucune obligation! Lete bijahu —

Ljubite i garlite iz svega sarca

Tvoj Lukša Gučetić

15.

Adresa: Monsieur le Docteur A. T. Berlić

à Djakovo en Slavonie Empire d'Autriche

(rukom A. T. Brlića na omotu: Odgovoreno 19/6 853 da Mato ide, ja tu.

Bil u Beč il Rim?)

Za Marjana⁵² neka se zauzme da Biskup postane.

Biskup Strossm. će doć u Rim sbog Sv. Jeronima reorganizirat.

Kako smo sbog theatra užasno prevareni.

(A. T. Brliću u Djakovo.)

Rome, 9 Juin (1853.)

Cher Ami,

En continuation de ma dernière lettre, je dois vous communiquer que je me suis informé (sic) auprès du Général des franciscains relativement à Jukich. On n'a rien personnellement contre lui, sa conduite ici était très bonne, la propagande à la vérité lui reproche d'être un peu trop remuant et elle n'aime pas cela... mais le général de son ordre n'a pris cette détermination de ne lui permettre de s'en aller de Raguse que parcequ'on lui avait rapporté qu'il avait l'intention d'aller à Vienne. Ils se sont donc imaginé qu'il y irait dans le but d'exercer une influence quelconque, et sans même savoir ni soupçonner le genre d'influence qu'il pourrait tâcher d'exercer on a préféré de l'immobiliser à Raguse... Mais je sais qu'une lettre de Mgr. Strossmeyer adressée au Général applanirait toutes les difficultés et obtiendrait tout de suite l'ordre de suivre l'appel de l'Evêque

⁵² Šunjić, fra Marjan (1798—1860), od 1847. bosanski franjevački provincijal.

Ainsi vous avez les moyens entre vos mains. — Si l'Evêque envoie la lettre à moi, je me charge de la donner au Général — et de vous communiquer le résultat. —

En général, je me suis convaincu qu'en cela comme en d'autres choses principalement à la propagande, dans toutes les choses de Bosnie etc., on veut se rapporter entièrement à Mgr. Stros-meyer et à ses concerts avec le cardinal Vial... L'évêque jouit d'une grande considération, et il obtiendra ce qu'il veut dans ce sens. On est en général très — méfiant des personnalités des franciscains de la Bosnie... L'évêque seul peut beaucoup, — C'est à son jugement de donner à cette influence une direction plus ou moins insistante... La propagande a de très bonnes intentions, mais il faut beaucoup d'efforts et de patience pour la faire voir clair en beaucoup de chose (sic). Si vous étiez à Rome... A propos de cela, je dois vous dire que si vous vous décidez à venir, il sera **beaucoup** mieux que vous veniez déjà à comme prêtre ordonné par Monseigneur. Une fois cela, et ayant un peu d'argent venez y hardiment, on trouvera toujours quelque chose à S. Jérôme aussi.

Cette institution pourrait être très — profitable, mais il faudrait que les évêques de Dalmatie, Bosnie, Croatie et Sloénie s'y intéressassent pour y établir un collège dont les germes existent déjà, et pour aider à la réorganisation du Chapitre...

Y aurait-il moyen de faire venir successivement des prêtres habiles et méritant du pays pour les présenter à la nomination du patron comme Chanoines? — Ecrivez-moi je vous prie, là-dessus. Il y a plus de six semaines que j'ai écrit à la direction des postes à Vérone pour m'abonner au *Neven* et à la *Danica* et je n'ai encore aucune réponse. Rome est vraiment hors du monde pour toutes les habitudes du monde civilisé actuel!

Adieux, mon bon, cher et digne ami, mes respectueux hommages à Monseigneur, écrivez — moi, aimez — moi et croyez — moi

S. A. V.

Gučetić